

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA

Polona PETROVIČ ERLAH

**VLOGA CIVILNE DRUŽBE PRI OHRANJANJU
NARAVE IN VARSTVU NARAVNE DEDIŠČINE V
SLOVENIJI**

MAGISTRSKO DELO

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA

Polona PETROVIČ ERLAH

**VLOGA CIVILNE DRUŽBE PRI OHRANJANJU NARAVE IN
VARSTVU NARAVNE DEDIŠČINE V SLOVENIJI NASLOV**

MAGISTRSKO DELO

**THE ROLE OF CIVIL SOCIETY IN NATURE CONSERVATION
AND PROTECTING NATURAL HERITAGE IN SLOVENIA TITEL**

MASTER OF SCIENCE THESIS

Ljubljana, 2016

“Varstvo narave in naravne dediščine mora biti spoznano kot potreba ljudi po obstoju ljudi samih, ponotranjena skrb, da v odnosu do narave surovost nadomestimo s kulturo življenja.” (B. Anko, 2011)

Magistrsko delo posvečam profesorju Boštjanu Anku

Magistrsko delo je nastalo na Univerzi v Ljubljani, Biotehniški fakulteti, v okviru podiplomskega študija Varstvo naravne dediščine.

Na podlagi Statuta Univerze v Ljubljani ter po sklepu Senata Biotehniške fakultete z dne 06. 07. 2015 je bilo potrjeno, da kandidatka izpolnjuje pogoje za magistrski Podiplomski študij Bioloških in biotehniških znanosti, ter opravljanje magisterija znanosti s področja varstva naravne dediščine. Za mentorico je bila imenovana prof. dr. Zinka Kolarič in za somentorja prof. dr. Jernej Jogan.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: doc. dr. Rudi Verovnik
Biotehniška fakulteta

Član: prof. dr. Drago Kos
Fakulteta za družbene vede

Član: doc. dr. Irma Potočnik Slavič
Filozofska fakulteta

Datum zagovora: 07. 06. 2016

Magistrsko delo je rezultat lastnega raziskovalnega dela. Vsi podatki, pridobljeni iz drugih virov, so ustrezno citirani. Podpisana se strinjam z objavo svoje naloge v polnem tekstu na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je naloga, ki sem jo oddala v elektronski obliki, identična tiskani verziji.

Polona Petrovič Erlah

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD Md

DK UDK 502/504:314/316(497.4)(043.2)=163.6

KG civilna družba/društva/naravna dediščina/ohranjanje narave/status društva v javnem interesu

AV PETROVIČ ERLAH, Polona, univ. dipl. soc. del.

SA KOLARIČ, Zinka (mentorica)/JOGAN, Jernej (somentor)

KZ SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101

ZA Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, podiplomski študij Bioloških in biotehniških znanosti, področje varstva naravne dediščine

LI 2016

IN VLOGA CIVILNE DRUŽBE PRI OHRANJANJU NARAVE IN VARSTVU NARAVNE DEDIŠČINE V SLOVENIJI

TD Magistrsko delo

OP XI, 160 str., 12 pregl., 3 sl., 18 pril., 95 vir.

IJ sl

JI sl/en

AI V magistrskem delu je raziskana vloga organizirane civilne družbe oziroma društev kot vrste civilnodružbenih organizacij pri ohranjanju narave in varstvu naravne dediščine v Sloveniji. Z anketnim vprašalnikom so anketirana društva, ki imajo status društva v javnem interesu na področju ohranjanja narave, in tista, ki tega statusa nimajo. Z instrumentom strukturiranega intervjuja pa je opravljena študija primera, kjer je analizirana vloga Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije pri ohranitvi odlične narave na Volovji rebri. Najpomembnejši ugotovitvi obeh analiz sta pomembnost medsebojnega društvenega sodelovanja in pridobitve statusa društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave. Pri medsebojnem sodelovanju društev je potrebno, da bi se iz različnih društev osnovala skupina ljudi, od katerih bi vsak prispeval svoj čas, znanje in izkušnje za hitrejše in učinkovitejše doseganje skupnega naravovarstvenega cilja. Kljub temu da je ohranitev narave javni interes, morajo društva ta status pridobiti na pravnoformalen način. Pridobitev statusa, poleg pravice zastopati interese ohranjanja narave v vseh sodnih in upravnih postopkih zagotavlja tudi druge "ugodnosti", ki pripadajo civilnodružbenim organizacijam s statusom delovanja v javnem interesu. Med temi velja omeniti predvsem utečeno sodelovanje z državnimi organi, predvidljivo upoštevanje društev z njihove strani ter prednosti za pridobivanje finančnih sredstev. Zaradi pomena vključevanja v sodne in upravne postopke kot stranski udeleženec društva od države pričakujejo tudi možnost pridobitve finančnih sredstev za pravno svetovanje in zastopanje, s čimer bi se tudi v Sloveniji vzpostavila nepogrešljiva vloga vključene javnosti kot tretjega stebra odločanja v naravovarstvenih postopkih.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN Md

DC UDC 502/504:314/316(497.4)(043.2)=163.6

CX civil society/associations/natural heritage/nature conservation/status of an association in the public interest

AU PETROVIČ ERLAH, Polona

AA KOLARIČ, Zinka (supervisor)/JOGAN, Jernej (co-supervisor)

PP SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101

PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Postgraduate Study of Biological and Biotechnical Sciences, Field: Conservation of Natural Heritage

PY 2016

TI THE ROLE OF CIVIL SOCIETY IN NATURE CONSERVATION AND PROTECTING NATURAL HERITAGE IN SLOVENIA

DT Master of Science Thesis

NO XI, 160 p., 12 tab., 3 fig., 18 ann., 95 ref.

IJ sl

JI sl/en

AB In this thesis, I researched the role of organized civil society and associations as Civil Society Organizations in the conservation of nature and protection of natural heritage in Slovenia respectively. With the questionnaire, I surveyed the associations that have a status of an association in the public interest for nature conservation and those, which do not have this status, and I used a structured interview for the case study, in which I analysed the role of DOPPS-Birdlife Slovenia in the conservation of the rich natural environment at Volovja reber. The most important findings of the two analyses are the importance of mutual cooperation between different associations and the importance of obtaining the status of an association, acting in public interest in the field of nature conservation. In case of the mutual cooperation between associations it would be necessary to form a group of people, coming from various associations, who would each contribute their time, knowledge and experience in order to quickly and efficiently reach a common nature conservation goal. Despite the fact, that nature conservation is a public interest, the associations must obtain this status formally and legally. The status, in addition to the right to represent the interests of nature conservation in any judicial and administrative proceedings, provides also other "benefits" belonging to civil society organizations with the status of work in the public interest. These benefits are, in particular, well-established cooperation with State Authorities, predictable consideration of associations from their side as well as better funding possibilities. Due to the importance of including them in judicial and administrative proceedings as a side intervenor, associations expect the possibility of obtaining funding for legal advice and representation from the State, what would reinstate the role of public participation as a third pillar in nature conservation decision-making in Slovenia.

KAZALO VSEBINE

	str.
KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA	III
KAZALO VSEBINE	V
KAZALO PREGLEDNIC	VIII
KAZALO SLIK	IX
KAZALO PRILOG	X
OKRAJŠAVE	XI
1 UVOD	1
2 TEORETSKI DEL	5
2.1 OPREDELITEV POJMOV NARAVA IN OKOLJE	5
2.1.1 Narava in okolje	5
2.1.2 Varstvo narave in okolja	5
2.1.3 Varstvo narave v Sloveniji	7
2.2 OPREDELITEV KONCEPTA CIVILNE DRUŽBE	8
2.3 ORGANIZIRANA CIVILNA DRUŽBA OZ. CIVILNODRUŽBENE ORGANIZACIJE V GLOBALNI PERSPEKTIVI	10
2.4 CIVILNODRUŽBENE ORGANIZACIJE V SLOVENIJI	11
2.4.1 Tipologija in klasifikacija civilnodružbenih organizacij	12
2.4.2 Definicija društva	14
2.4.3 Razvoj društev in njihova zgodovina	15
2.4.4 Financiranje in samofinanciranje	17
2.4.5 Prostovoljstvo	18
2.4.6 Javni interes	19

2.5 SLOVENSKE CIVILNODRUŽBENE ORGANIZACIJE, KI DELUJEJO NA PODROČJU OHRANJANJA NARAVE IN VARSTVA NARAVNE DEDIŠČINE	19
2.5.1 Varstvo naravne dediščine	20
2.5.2 Razvoj društev na področju ohranjanja narave in VND	23
2.5.3 Najpomembnejše značilnosti društev na področju ohranjanja narave in VND ter oseb, ki so vključena v ta društva	24
2.5.4 Status društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave	26
2.5.5 Sodelovanje javnosti, lastnikov zemljišč in lokalne skupnosti pri ohranjanju narave in varstvu naravne dediščine	29
2.5.6 Pravna pomoč in zastopanje društev	32
3 EMPIRIČNI DEL	34
3.1 ANALIZA VLOGE ORGANIZIRANE CIVILNE DRUŽBE PRI OHRANJANJU NARAVE IN VARSTVU NARAVNE DEDIŠČINE V SLOVENIJI	34
3.1.1 Predmet analize, cilj, metode in vzorec	34
3.1.2 Prikaz in interpretacija podatkov, pridobljenih z anketnim vprašalnikom	37
3.1.2.1 Informacije o društvu	37
3.1.2.2 Informacije o načinu izvajanja aktivnosti	45
3.1.2.3 Informacije o virih financiranja in finančnem položaju društev	46
3.1.2.4 Informacije o sodelovanju z lokalno skupnostjo in širšo javnostjo	50
3.1.2.5 Informacije o sodelovanju z državo	53
3.1.2.6 Informacije o medsebojnem sodelovanju	54
3.1.2.7 Informacije o tem, kako društva ocenjujejo svoj prispevek pri ohranjanju narave in kako ta prispevek dosegajo	55
3.1.2.8 Sklepne ugotovitve glede na razliko in skupne značilnosti društev, ki imajo status društva v javnem interesu in tistimi, ki tega statusa nimajo	58

3.1.3 Prikaz in interpretacija informacij, pridobljenih s poglobljenimi intervjuji v okviru študije primera	62
3.1.3.1 Informacije o Volovji rebri	65
3.1.3.2 Kronološki potek aktivnosti za ohranitev Volovje rebri	74
3.1.3.3 Predstavitev vseh ostalih informacij, pridobljenih z intervjuji	89
3.1.3.4 Najpomembnejše ugotovitve, ki dodatno osvetljujejo dogajanje	126
3.1.3.5 Sklepne ugotovitve študije primera	129
4 ZAKLJUČEK	142
5 POVZETEK (SUMMARY)	145
5.1 POVZETEK	145
5.2 SUMMARY	149
6 VIRI	154
ZAHVALA	
PRILOGE	

KAZALO PREGLEDNIC

	str.
Preglednica 1: Leto ustanovitve društev	37
Preglednica 2: Število članov v društvih	40
Preglednica 3: Prostor(i) za delovanje društev in delovna sredstva	44
Preglednica 4: Viri financiranja	46
Preglednica 5: Struktura prihodkov v CDO	47
Preglednica 6: Ocena trenutnega finančnega položaja	49
Preglednica 7: Poznavanje lokalne skupnosti in širše javnosti	50
Preglednica 8: Ravni delovanja	52
Preglednica 9: Opredelitev prispevka društev v državi	55
Preglednica 10: Da bi imelo delovanje društev večji prispevek v VND v državi, bi bilo potrebno ...	55
Preglednica 11: Opredelitev prispevka v lokalni skupnosti	56
Preglednica 12: Da bi imelo delovanje društev večji prispevek na VND v lokalni skupnosti, bi bilo potrebno...	57

KAZALO SLIK

	str.
Slika 1: Deleži posameznih tipov organizacij med vsemi civilnodružbenimi organizacijami (v %)	12
Slika 2: Klasifikacija slovenskih civilnodružbenih organizacij glede na področja delovanja/dejavnosti v mednarodni klasifikaciji (ICNPO) (v %)	14
Slika 3: Geografski položaj Volovje rebri	67

KAZALO PRILOG

Priloga A	Sedež društev glede na statistične regije v Sloveniji
Priloga B	Seznam društev brez statusa društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave
Priloga C	Seznam društev s statusom društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave
Priloga D	Šifre in ime podrazreda za društva pri AJPES
Priloga E	Tip društev v Poslovnem informatorju Republike Slovenije (PIRS)
Priloga F	Poslanstvo društev
Priloga G	Aktivnosti in dejavnosti društev
Priloga H	Anketni vprašalnik
Priloga I	Najuspešnejši/a dogodek/akcija povezan/a s prispevkom društva na področju ohranjanja narave in VND v Sloveniji
Priloga J	Področja, kjer društva največ prispevajo k VND
Priloga K	Sodelovanje z MOP
Priloga L	Sodelovanje z matično občino
Priloga M	Sodelovanje z ZRSVN
Priloga N	Sodelovanje z drugimi društvi
Priloga O	Projekti in akcije, na katerih sodelujejo društva
Priloga P	Pomen ohranjanja narave za društva
Priloga R	Najpomembnejše akcije/dejavnosti
Priloga S	Intervjuji

OKRAJŠAVE

<i>AJPES</i>	Agencija RS za javnopravne evidence in storitve
<i>ARSO</i>	Agencija RS za okolje
<i>CDO</i>	Civilnodružbene organizacije
<i>DOPPS</i>	Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije
<i>MOP</i>	Ministrstvo za okolje in prostor
<i>PVO</i>	Presoja vplivov na okolje
<i>SDVJI</i>	Status društva, ki deluje v javnem interesu
<i>VND</i>	Varstvo naravne dediščine
<i>ZON</i>	Zakon o ohranjanju narave
<i>ZRSVN</i>	Zavod RS za varstvo narave

1 UVOD

Varstvo naravne dediščine (v nadaljevanju VND) je interdisciplinarna stroka. V VND varujemo odlično naravo oz. človek varuje odlično naravo pred človekom za človeka (Anko, 2003).

V programu študija VND je VND opredeljeno kot varstvo tistega dela narave, ki mu pripisujemo poseben pomen ter še posebej odnosov človek–narava s ciljem, da se ta del narave ohrani. V Inventarju najpomembnejše naravne dediščine Slovenije II. je VND opredeljeno kot varstvo tistega dela narave, ki ga družba nekega kraja in časa spozna za vrednoto (Skoberne in Peterlin, 1991: 19), torej kot varstvo odlične narave. Poglavitni zakon na tem področju je Zakon o ohranjanju narave (2004) (v nadaljevanju ZON), ki določa ukrepe ohranjanja biotske raznovrstnosti in sistem varstva naravnih vrednot z namenom prispevati k ohranjanju narave. Naravne vrednote pa obsegajo vso naravno dediščino na območju Republike Slovenije.

Medtem ko je vloga države v teh razmerjih ambivalentna, ZON v 3. odstavku 137. člena daje pravico zastopati interese ohranjanja narave v vseh upravnih in sodnih postopkih tistim strokovnim in ljubiteljskim društvom na področju ohranjanja narave, ki jim minister podeli status društva, ki delujejo v javnem interesu (2004). V zadnjem času pa postajajo neutemeljeni tudi dosednji pogledi, da lahko javni interes (v zvezi z varstvom okolja) branijo le državne institucije in organi, na podlagi zakonskih pooblastil in da lahko stranski udeleženec varuje le lastne pravice in interese.¹

Društva spadajo v okvir civilnodružbenih organizacij (v nadaljevanju CDO) ter ključno prispevajo k razvoju in uresničevanju človekovih pravic ter pri oblikovanju in uresničevanju participativne demokracije. CDO uživajo edinstveno zaupanje svojih članov in družbe, da predstavljajo njihove interese ter jih vključujejo v uveljavljanje poslanstva ter

¹Sodišče EU je tako v zadevi Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland, Landesverband Nordrhein-Westfalen eV (sodba C-115/09 z dne 12. maja 2011) med drugim presodilo, da nevladni organizaciji, ki pred sodiščem uveljavlja kršitev predpisov, ki izhajajo iz prava EU in katerih cilj je varstvo okolja, ker ti predpisi varujejo le interese skupnosti in ne pravnih dobrin posameznikov, ni mogoče odreči varstva.

tako ključno prispevajo k oblikovanju politik. S svojo neodvisnostjo in strokovnostjo ter s sooblikovanjem zakonodaje in z uvajanjem novih idej, razmislekov in kritik soustvarjajo delovanje družbe. Odpirajo nova področja delovanja, praks in idej, njihov način delovanja ni prilagojen ustaljenim, prevladujočim logikam in praksam (Brecelj, 2011: 3).

V zadnjem desetletju je tudi v Sloveniji vprašanje sodelovanja javnosti v procesih odločanja postalo aktualna tema tudi na področju ohranjanja narave in VND. Naravovarstvene organizacije v družbi poskušajo vnesti načelo, da bi ljudje ohranjali naravo, ker jo želijo in ne, ker jo morajo ter da je varstvo narave nekaj, kar mora biti del naše družbe in naše kulture.

Varstvo narave je kot »javno dobro« v javnem interesu, katerega rezultati ravnanj in ciljev so dostopni vsem državljanom in državljanom pod enakimi pogoji (Kolarič in drugi, 2002: 10).

V magistrski nalogi sem raziskala vlogo civilne družbe pri ohranjanju narave in VND v Sloveniji. Analizirala sem zgolj društva, saj le-ta v okviru civilnodružbenega sektorja prevladujejo na tem področju. Na podlagi podatkov Agencije RS za javnopravne evidence in storitve (v nadaljevanju AJ PES) sem obravnavala društva ter zvezo društev kot pravnoorganizacijsko obliko. Raziskovala sem aktivnosti in dejavnosti društev s statusom društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave ter vsa tista, ki tega statusa sicer nimajo, delujejo pa na omenjenem področju.

Naravovarstvena društva oz. društva, ki delujejo na področju ohranjanja narave in VND, so v naši družbi pogosto izenačena z okoljevarstvenimi društvi oz. tistimi, ki delujejo na področju varstva okolja. Domnevam, da je razlog za tako izenačenje v tem, ker obe vrsti delujeta na področju Ministrstva za okolje in prostor (v nadaljevanju MOP), saj nimamo Ministrstva za ohranjanje narave, poleg tega pa so okoljevarstvena društva v družbi bolj aktivna, angažirana in dejavna. Največji razlog pa menim, da je (ne)razlikovanje med pojmom narava in okolje.

To razlikovanje ni enostavno. Različne stroke ta dva pojma interpretirajo in uporabljajo različno, splošno sprejete definicije tako rekoč ni. Za delovni namen magistrskega dela sem uporabila interpretacijo, da je narava širši pojem, ki obsega vse; okolje pa se vedno nanaša na nek subjekt/objekt v relaciji do okolice. Zato je tudi pomembno, ali govorimo o človekovem okolju ali npr. medvedovem okolju (Skoberne, 2015). Okolje je ožji pojem in je vedno znotraj narave, odnos je hierarhičen. V 18. in 19. stoletju je bil pogost pojem »okolje«, v 20. stoletju pa »narava« (Kirn, 2003). Narava je torej širši pojem kot okolje. In zanimivo je, da je Zakon o varstvu okolja nadrejen Zakonu o ohranjanju narave in ne obratno.

V magistrski nalogi sem se osredotočila zgolj na društva, ki delujejo na področju ohranjanja narave in VND. Tako sem jih naslovila, ker delujejo na področju ohranjanja narave, ki ga regulira ZON (2004). Omenjeni zakon opredeljuje ohranjanje narave kot ukrepe ohranjanja biotske raznovrstnosti, pri čemer sem štejejo tudi predpisi, ki urejajo naravno dediščino in naravne znamenitosti, in sicer v smislu varstva naravne dediščine kot ga je določal Zakon o naravni in kulturni dediščini (1981), ki je bil predhodnik ZON. Pogosto sem jih v besedilu poimenovala tudi naravovarstvena društva.

Namen raziskovalne naloge je bilo ugotoviti, kakšno vlogo imajo aktivnosti in dejavnosti društev na področju ohranjanja narave in VND v Sloveniji. Predvidevala sem namreč, da te organizacije s svojimi aktivnostmi in z dejavnostjo odločilno prispevajo k ohranjanju narave in VND.

Za realizacijo raziskovalne naloge sem identificirala naslednje raziskovalne cilje:

1. Ugotoviti, kakšno vlogo ima delovanje društev pri ohranjanju narave in VND v Sloveniji.
2. Preveriti, kakšna je podpora države in občin civilno družbenim organizacijam pri ohranjanju narave in VND.
3. Analizirati, kakšno je sodelovanje in povezovanje društev za učinkovitejšo VND.
4. Analizirati delovanje Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (v nadaljevanju DOPPS) kot primera dobre prakse in velike vloge pri VND.

5. Opredeliti splošne značilnosti in financiranje društev na področju ohranjanja narave in VND.

Hipoteze, ki sem jih postavila, so:

Društva imajo pomembno vlogo pri ohranjanju narave in VND v Sloveniji. Vendar pa je ta vloga determinirana s tremi dejavniki:

- društva so pri ohranjanju narave in VND uspešna, v kolikor dopolnjujejo in/ali spreminjajo vlogo države;
- društva so pri ohranjanju narave in VND uspešna, v kolikor upoštevajo in/ali spreminjajo potrebe in vrednote neposredno vpletenih lokalnih prebivalcev;
- društva bi bila pri ohranjanju narave in VND učinkovitejša, če bi bila med seboj bolj povezana in bi imela status društva, ki deluje v javnem interesu (v nadaljevanju SDVJI) na področju ohranjanja narave.

Delo je razdeljeno na teoretični in empirični del. V teoretičnem delu predstavim koncepte in teorije civilne družbe, vlogo CDO tako v Sloveniji kot v globalni perspektivi ter koncepte in teorije, s katerimi CDO lažje umestimo na področje ohranjanja narave in VND v Sloveniji. V empiričnem delu sem za pridobivanje ustreznih podatkov o organizacijah uporabila instrument anketnega vprašalnika, ki sem ga uporabila na vzorcu 30 društev s SDVJI na področju ohranjanja narave, ter 30 društev, ki nimajo tega statusa, vseeno pa delujejo na tem področju.

Z analizo sem predstavila organizacije, ki so predmet raziskovanja, opredelila njihove splošne značilnosti, financiranje, analizirala njihovo vlogo, medsebojno sodelovanje ter (ne)pomembnost statusa društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave. Kot dopolnilo raziskovanja sem izvedla študijo primera – vlogo DOPPS pri VND na Volovji rebri. Uporabila sem kvalitativno metodo raziskovanja (poglobljeni intervjuji) ter raziskala dejavnike, ki so vplivali na uspešno vlogo društva pri ohranitvi naravne dediščine.

2 TEORETSKI DEL

2.1 OPREDELITEV POJMOV NARAVA IN OKOLJE

2.1.1 Narava in okolje

V Zakonu o varstvu okolja (2006) je narava opredeljena kot celota materialnega sveta in sestav z naravnimi zakoni med seboj povezanih ter soodvisnih delov in procesov. Človek je sestavni del narave.

Okolje pa je opredeljeno kot tisti del narave, kamor seže ali bi lahko segel vpliv človekovega delovanja.

Kirn (v Plut, 2008: 68) ugotavlja, da termin »okolje« izpodriva termin »narava«, kar na jezikovni ravni izraža proces vraščanja sociosfere v naravo, v biosfero. Prevlada pojma okolja nad naravo kaže na obseg in globino človekovega preoblikovanja narave.

2.1.2 Varstvo narave in okolja

Inventar najpomembnejše naravne dediščine Slovenije II določa, da je cilj naravovarstvene dejavnosti spoznavanje in ohranjanje narave. Glede na osnovno delovno področje in metode dela razlikujemo varstvo² naravne dediščine in varstvo okolja. Varstvo okolja se ukvarja s problemi človekovega onesnaževanja v najširšem pomenu besede (onesnaževanje voda, zraka, posebni odpadki, hrup ipd.) (Skoberne in Peterlin, 1991: 19). Poleg tega obravnava varovanje naravnih virov in proučuje delovanje sistemov okolja. Težišče varstva narave pa je ohranjanje pestrosti ter izvirnosti narave in naravnih procesov (Hlad, 1993: 364).

²Varstvo pomeni zbir dejavnosti, katerih cilj je ohranjanje oz. ohranitev, zato v tej nalogi pogosto govorim tako o varstvu kot o ohranjanju. Osnovni namen varstva dediščine je, da jo ohranimo. V Slovarju slovenskega knjižnega jezika (2014) je varstvo opredeljeno kot: 1. prizadevanje, skrb, da se odvrne nevarnost od koga 2. prizadevanje, skrb, da kdo ni deležen česa neprijetnega, nezaželenega 3. prizadevanje, da se kaj ohrani: ukrepi za varstvo narave, okolja/varstvo morja pred onesnaženjem/zavod za spomeniško varstvo/spomeniško varstvo je izdalo dovoljenje.

Ustava RS (1991) sama izrecno ne ureja varstva narave in okolja, narave kot take niti ne omenja. O njej posredno govori v besednih zvezah »naravno bogastvo« in v 73. členu, ko pravi »Vsakdo je dolžan v skladu z zakonom varovati naravne znamenitosti in redkosti ter kulturne spomenike« (Anko, 2004: 25).

Varstvo narave je ohranjanje živega sveta, ne le okolja in iz tega sklepam, da je narava širši pojem kot okolje. Antoine Waechter (v Ferry, 1998: 93–94) pravi, da je »beseda *narava* pregnana iz vseh diskurzov, kot da je nespodobno ali vsaj otročje omeniti, kaj označuje. Uveljavila se je beseda *okolje*, ki je očitno bolj dostojna. Izbira je pomenljiva. Z etimološkega stališča beseda *okolje* označuje vse, kar obkroža, bolj natančno, kar obkroža človeško vrsto. To antropocentrično videnje je skladno z duhom naše zavojevalne civilizacije, ki ima eno samo referenčno točko – človeka in, ki z vsemi svojimi dejanji teži k popolnemu gospodstvu nad zemljo. Takšno pojmovanje je ena izmed temeljnih točk razhajanja z ekološko filozofijo, ki človeško bitje pojmuje kot organizem med milijoni drugih organizmov in meni, da imajo vse oblike življenja pravico do avtonomne eksistence.«

Zakon o varstvu okolja (2006) je temeljni zakon s področja varstva okolja, ki za urejanje področja varstva naravnih vrednot predvideva poseben zakon - Zakon o ohranjanju narave (2004). To je temeljni zakon s področja ohranjanja narave, ki ureja varstvo naravnih vrednot in biotske raznovrstnosti. Zakon o varstvu okolja (2006) določa, kaj je dovoljeno pod posebnimi pogoji, in govori o lastnih vrednotah, brez ozira na to, kakšna je korist za koga drugega. V osredju so antropocentrične vrednote, s tem utilitarizem, ZON (2004) pa določa, kaj se ne sme delati, in govori o naravnih vrednotah, ki so intrinzične, vrednote same po sebi.

Razlika med varstvom okolja in varstvom narave pa ni le vsebinska, pač pa tudi v veljavi, ki jo imata dejavnosti v javnosti. Medtem ko je varstvo okolja doživelo v svetu pravi razcvet konec 60-ih in v 70-ih letih 20. stoletja ter praktično zavladovalo svetu, je varstvo narave ves čas ostajala nekakšna arhaična dejavnost, ki se je iz urbanih in industrializiranih območij umikala v bolj ali manj naravna območja, kjer je skušala ohranjati ostanke naravnih ali predvsem naravnih površin (Hlad, 1993: 366).

Varstvo narave je izrazito interdisciplinarna dejavnost, pri kateri je nujno sodelovanje različnih družbenih skupin oziroma institucij (Hlad, 1993: 366).

2.1.3 Varstvo narave v Sloveniji

Vodilna misel varstva narave poudarja, da smo odgovorni za ohranitev narave, zlasti geotopov, rastlinskih in živalskih vrst ter ekosistemov, ker so ti naravni viri in naravne vrednote osnova za preživetje naroda. To pomeni, da sta kakovost našega življenja in tudi prihodnost odvisna od ohranjanja narave in uravnoveženega sonaravnega načina proizvodnje in storitev (Berginc, 1998: 26).

Na nivoju države varstvo narave v Sloveniji zagotavljajo: vladne službe, javni zavodi in CDO s koncesijami: Ministrstvo za okolje in prostor, Agencija RS za okolje, Zavod za varstvo narave z območnimi enotami, javni zavodi za upravljanje zavarovanih območij, koncesionarji za upravljanje zavarovanih območij ter Inšpektorat RS za okolje in prostor za izvajanje nadzora. V državnem zboru je za področje varstva narave in sicer za varstvo okolja, ohranjanje narave in upravljanje z vodami pristojen Odbor za infrastrukturo, okolje in prostor. Vlada pa je leta 2003 ustanovila poseben posvetovalni organ – Svet za trajnostni razvoj in varstvo okolja (Skoberne, 2006: 14).

Zanimivo je, da nimamo Ministrstva za ohranjanje narave, vendar je za to področje pristojno Ministrstvo za okolje in prostor, kar med drugim vključuje oblikovanje ter vodenje politike, odločanje, zastopanje interesov varstva narave na mednarodni ravni, pripravo, tolmačenje in izvajanje predpisov s tega področja. Na ministrstvu opravlja te naloge Sektor za ohranjanje narave pri Direktoratu za okolje. V tem direktoratu so še naslednji sektorji: Sektor za okolje in podnebne spremembe, Sektor za strateško presojo vplivov na okolje ter Sektor za odpadke. Posebej pa obstaja tudi Direktorat za vode in investicije, v katerem deluje tudi Sektor za upravljanje z vodami, kljub temu da je varstvo voda tudi varstvo narave (Organiziranost, 2015).

117. člen ZON (2004) določa kot javno službo naloge Zavoda RS za varstvo narave (v nadaljevanju ZRSVN), in sicer: spremlja stanje ohranjenosti narave; zbira podatke o rastlinskih in živalskih vrstah, njihovih življenjskih prostorih in ekosistemih v sodelovanju z izvajalci javnih služb na področju usmerjanja gospodarjenja z naravnimi viri; pripravlja strokovne predloge varstva sestavin biotske raznovrstnosti; evidentira in vrednoti dele narave; pripravlja strokovne predloge za določitev statusa naravnih vrednot in razvrstitve naravnih vrednot v naravne vrednote državnega in lokalnega pomena; spremlja stanje naravnih vrednot; pripravlja strokovne predloge za ukrepe varstva naravnih vrednot; sodeluje pri izvajanju in izvaja ukrepe varstva naravnih vrednot; sodeluje pri pripravi načrtov upravljanja; sodeluje v postopku določanja odškodnine; sodeluje v postopku izbire koncesionarja za podelitev koncesij za rabo naravnih vrednot; pripravlja strokovne predloge rdečih seznamov ter organizira in usklajuje delo naravovarstvenih in prostovoljnih nadzornikov. Poleg teh nalog zavod tudi: strokovno pomaga lastnikom naravnih vrednot in lastnikom zemljišč na zavarovanih območjih; skrbi za izobraževanje o ohranjanju narave ter skrbi za ozaveščanje javnosti o pomenu ohranjanja narave.

Inventar najpomembnejše naravne dediščine Slovenije II. (Skoberne in Peterlin, 1991: 11) določa, da je cilj varstva ohranitev narave, predvsem na naslednje načine: pravno zavarovanje; načrtovanje; urejanje prostora; usmerjanje raziskovalnega dela; usmerjanje varstvene dejavnosti ter popularizacija oz. dvigovanje zavesti o naravni dediščini.

Skoraj vse te naloge in izvajanje načinov ohranitve narave pa opravljajo tudi društva na področju ohranjanja narave, kar je razvidno iz njihovih aktivnosti, dejavnosti in poslanstva (Prilogi F in G).

2.2 OPREDELITEV KONCEPTA CIVILNE DRUŽBE

Pojem družba je zelo širok. Durkheim, eden od utemeljiteljev sociološke znanosti (1858–1917), jo definira kot sistem, ki je zgrajen na osnovi medsebojnega druženja in predstavlja specifično realnost s povsem svojskimi obeležji. Torej ni preprosta vsota posameznikov. »Nedvomno ni možno ustvariti ničesar kolektivnega, če niso dane zavesti posameznikov.

A ta nujni pogoj še ni dovolj. Potrebna je povezanost teh zavesti in to povezanost na določen način; rezultat te povezanosti je družbeno življenje, s tem pa je družbeno življenje možno tudi pojasniti. Ko vstopajo v družbo, v procesu medsebojnega prežemanja, v procesu združevanja individualne duševnosti ustvarjajo eno bitje, ki predstavlja psihično realnost nove vrste ... Skupina misli, čuti in deluje povsem drugače, kot bi to delali njeni člani, če bi bili izolirani. Če torej izhajamo iz posameznika, ne bomo mogli razumeti ničesar, kar se dogaja v skupini« (Durkheim v Stritih, 1992: 34).

Prav tako pa je težko definirati pojem civilna družba. Najpogosteje označuje tisto, kar ni država ali gospodarstvo (Rakar in drugi, 2011: 17). Organizacija CIVICUS (World Alliance for Citizen Participation) opredeljuje civilno družbo kot »prostor zunaj družine, države in trga, ki ga ustvarjajo posamezne in skupinske akcije, organizacije in institucije z namenom uveljavljanja skupnih interesov« (Rakar in drugi, 2011: 17).

Kadar govorimo o civilni družbi, največkrat pomislimo na organizacije, ki jih poimenujemo kot nevladne (NVO ali ang. NGO – non governmental organizations), neprofitne, prostovoljne, humanitarne, neodvisne in CDO. Vendar ima pojem »civilna družba« širši pomen kot izraz CDO (tako jih poimenujem v magistrskem delu), saj poudarja civilno kulturo državljske odgovornosti, prostovoljno angažiranje in politično participacijo (Rakar in drugi, 2011: 18).

Civilna družba je tako kompleksen in dinamičen skupek legalno ustanovljenih nevladnih organizacij, ki težijo k temu, da bi bile nenasilne, samoorganizirajoče, samorefleksivne in ki so v stalnih napetostnih odnosih ena z drugo in z državnimi institucijami, ki uokvirjajo, omejujejo in omogočajo njihove aktivnosti (Keane v Kolarič, 2015).

V času in družbi se nenehno potrjuje, da ima razvejana in dejavna civilna družba pri konsolidiranju in utrjevanju demokracije celo bistveno bolj pomembno vlogo kot pri njeni vzpostavitvi. Hitre informacije in nove ideje so bistvena predpostavka, če naj državljane in državljanke tudi v takšnih razmerah nagovori k temu, da izpeljejo ali sooblikujejo določene družbene reforme, zahtevajo poglobitev veljavnega demokratičnega okvira in so se za spremembe pripravljeni tudi dejavno zavzeti. Civilna družba s takšnimi postopki državi

pomaga, saj z nenehnim opozarjanjem na pomanjkljivosti političnega sistema zagotavlja njegovo legitimnost, državo pa poziva k odgovornosti in terja od nje največjo učinkovitost. (Brglez Uranjek v Levičar, 1999: V).

CDO so empirični izraz oz. konkretizacija sfere civilne družbe oz. sfera civilne družbe je tisti del družbe/»družbenega prostora«, v katerem so CDO (Kolarič in drugi, 2002: 18).

2.3 ORGANIZIRANA CIVILNA DRUŽBA OZ. CIVILNODRUŽBENE ORGANIZACIJE V GLOBALNI PERSPEKTIVI

CDO so pomemben izvajalec javno koristnih storitev na raznih področjih. Te organizacije so institucionalno ločene od države oziroma so njihovi ustanovitelji zasebne fizične ali pravne osebe; so neprofitne, kar pomeni, da je osnovni smisel njihovega obstoja delovanje v splošne družbenokoristne namene; so volonterske, saj članstvo v njih ni zakonsko obvezno, pritegnejo pa večji ali manjši časovni ali denarni vložek prostovoljcev; in so organizacije, kar pomeni, da imajo izoblikovano osnovno organizacijsko strukturo in pravila, ki veljajo za vse, ki so vanje vključeni (Kolarič in drugi, 2002: 6).

Zaradi edinstvene povezave zasebnega in javnega sektorja, njihove povezanosti z državljani, prilagodljivosti ter zmožnosti pridobitve zasebnih kapacitet v podporo javnim namenom, te organizacije izvajajo naslednje aktivnosti: pomagajo ohraniti in pridobiti zdravje, izobrazbo, svetujejo, pomagajo revnim, opolnomočijo ljudi, dajejo poudarek umetnosti, veri, kulturi, družbi in rekreaciji; gradijo lokalno skupnost in sklepajo vezi ter vzajemnost, ki so nujen pogoj za politično stabilnost in ekonomsko blaginjo ter mobilizirajo individualne iniciative z namenom za splošno dobro (Salamon in drugi, 2004: 3).

»Globalna revolucija« pomembnosti CDO je vzniknila povsod po svetu, nastaja velik val zasebnih, prostovoljnih aktivnosti na vseh koncih sveta. Nastajajo tudi nove komunikacijske tehnologije, skupne potrebe po čim več novih priložnostih in izzivih, nezadovoljstvo s trgov in z državo, ki se neuspešno sooča z družbenimi in ekonomskimi izzivi sedanjega časa ter zmožnost sodelovanja in povezovanja. Ta revolucija je dala

poudarek novi energiji, novim družbenim inštitucijam, ki so zasedle družbeni prostor med trgom in državo. Te inštitucije vključujejo: bolnišnice, univerze, klube, profesionalne CDO, dnevne centre, zdravstvene klinike, naravovarstvene skupine, družinske svetovalne agencije, skupine za samopomoč, verske skupnosti, športne klube, centre za iskanje zaposlitve, človekoljubne organizacije, lokalne organizacije, domove za brezdomce itd. (Salamon in drugi, 2004: 3).

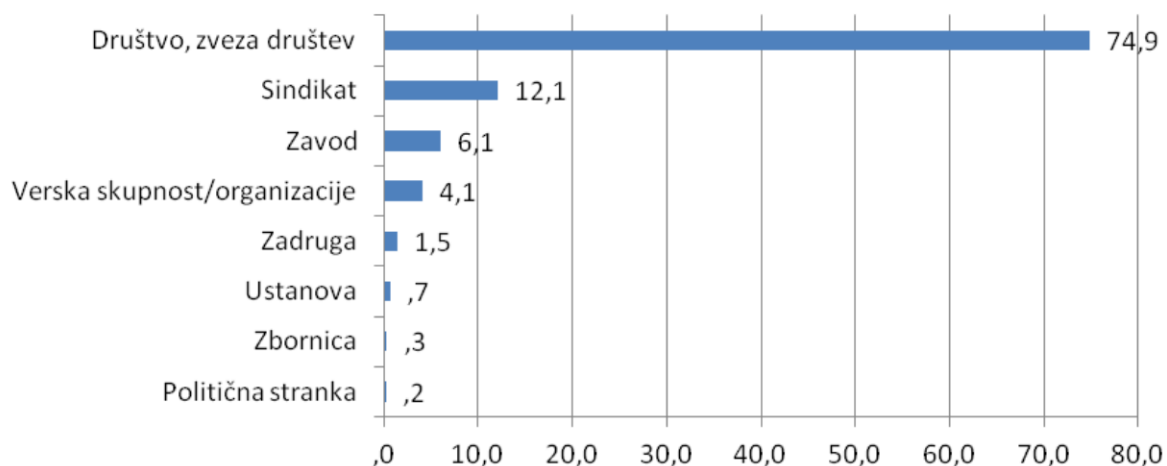
CDO uresničujejo svoje poslanstvo, katerega cilj ni ekonomski rezultat, saj ne delujejo po tržnih načelih. Nastanejo prav zato, ker tržni mehanizem določenih dobrin oz. storitev ne zagotavlja dovolj učinkovito. Kljub temu morajo imeti opredeljeno določeno mero uspešnosti, ki jo usmerjajo pri njihovem vedenju in delovanju. CDO lahko oz. morajo ustvarjati dobiček, omejitev je v njegovi uporabi. Neprofitnost ne pomeni neinovativnosti ter neaktivnosti pri poslovanju in pridobivanju dohodka (Winkler, 2003).

Evropska komisija poziva svoje članice, da odmerijo neprofitnemu sektorju znotraj svoje države pozornost ter ga tudi aktivno podpirajo (Badelt v Klenovšek, 2006: 29).

2.4 CIVILNODRUŽBENE ORGANIZACIJE V SLOVENIJI

V splošnem slovenska zakonodaja posebej in natančno opredeljuje ter v posameznih zakonih regulira naslednje vrste CDO: društva in zveze društev, zasebne zavode, ustanove/fundacije, zadrage in verske skupnosti/organizacije (Rakar in drugi, 2011: 18).

Slovenija se uvršča med države z največjim številom CDO na svetu. Kot kaže Slika 1, je raziskava iz leta 2011 pokazala, da kar 75 % vseh CDO predstavljajo društva in zveze društev, zasebni zavodi predstavljajo 6 %, verske organizacije 4 %, zadrage 1,5 % in ustanove/fundacije 0,7 % delež (Rakar in drugi, 2011: 18).

Slika 1: Deleži posameznih tipov organizacij med vsemi civilnodružbenimi organizacijami (v %)

Vir: AJ PES v Rakar in drugi (2011: 18)

2.4.1 Tipologija in klasifikacija civilnodružbenih organizacij

Merila za identifikacijo tipov CDO ter klasifikacija CDO se od države do države razlikujejo. Civilno družbeno sfero napolnjujejo raznolike organizacije in zato jih je smiselno in potrebno tipizirati in klasificirati.

Merila za identifikacijo tipov CDO so:

- določitev, kdo je ustanovitelj oz. lastnik CDO: to so fizične ali pravne osebe zasebnega prava;
- določitev formalnopravnega priznanega neprofitnega statusa: razdelimo jih na tiste, ki jim je formalno pravno priznan status delovanja v javnem interesu (najpogostejši formalnopravni tipi so: društva/združenja, zasebni zavodi, fundacije/skladi, socialna podjetja, verske/cerkvene organizacije) in na tiste, ki delujejo v skupnem interesu svojih članov (najpogostejši formalno pravni tipi so: članski klubi in društva/združenja, članske zadruge/kooperative, zbornice in druga poslovna združenja, sindikati, politične stranke);
- določitev izvajalca dejavnosti organizacije: vse organizacije lahko svojo dejavnost izvajajo v celoti z zaposlenimi v organizaciji (to so profesionalizirane CDO), lahko jo v celoti izvajajo s prostovoljci (to so prostovoljne CDO) ali pa izvajajo dejavnost

z zaposlenimi, k izvajanju in/ali upravljanju pa pritegujejo tudi prostovoljce (to so mešane organizacije) (Kolarič in drugi, 2002: 25–27).

Tako kot so raziskovalci izoblikovali različne tipologije CDO, so izoblikovali tudi različne sisteme za klasifikacijo teh organizacij. Uveljavljenim klasifikacijskim sistemom je skupno to, da temeljijo na istem, temeljnem merilu razvrščanja organizacij; to merilo je področje, na katerem CDO deluje. Na enem področju so lahko potem vse CDO, ki obstajajo v določeni družbi, ali pa le nekatere. Razlikujejo pa se klasifikacijski sistemi med seboj po opredelitvi oz. po številu področij (Kolarič in drugi, 2002: 28).

Mednarodna klasifikacija CDO vsebuje 12 področij, ki so še dodatno razdeljene na 24 podpodročij, na katerih delujejo različni tipi organizacij; na tej ravni, to je na ravni tipov, klasifikacija ni standardizirana in to zaradi prevelike raznovrstnosti tipov po posameznih družbah (Salamon in Anheiner, 1997: 35-39).

Ta področja so po klasifikaciji ICNPO³ naslednja:

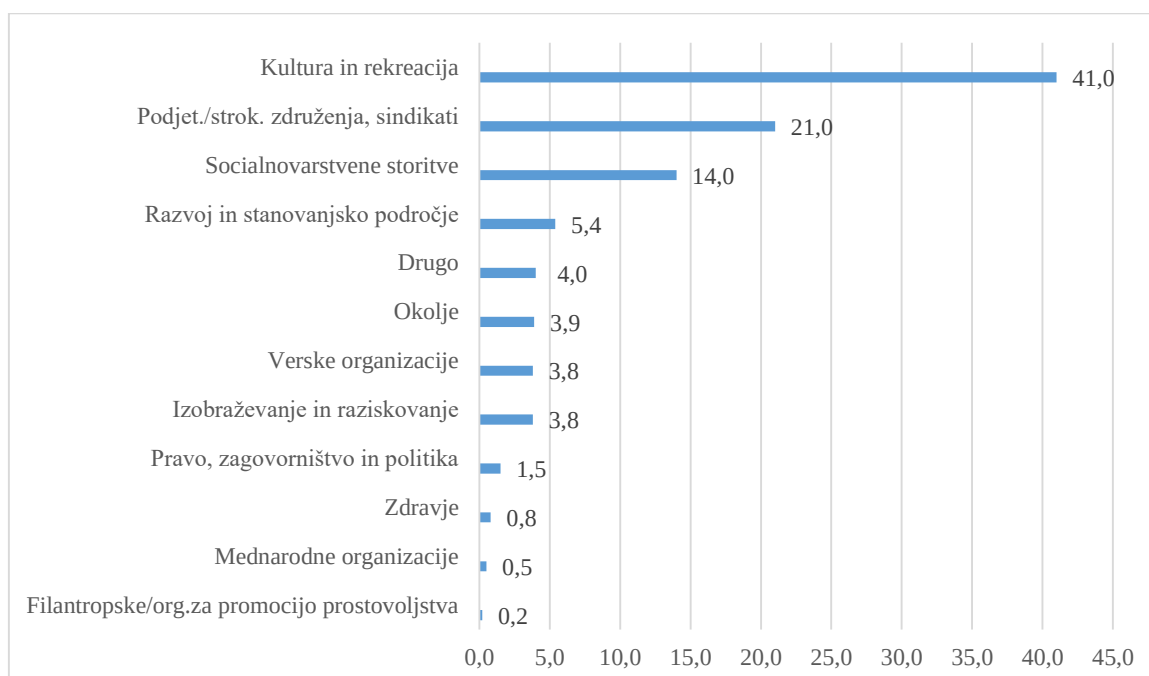
1. področje kulture/umetnosti in rekreacije/športa,
2. področje izobraževanja in raziskovanja,
3. področje zdravstva,
4. področje socialnega varstva,
5. področje zaščite okolja/varstva živali,
6. področje razvoja lokalnih skupnosti in stanovanja,
7. področje prava, zagovorništva in politike,
8. področje nabiranja sredstev/financiranja neprofitnih organizacij in promocije volontarizma,
9. področje mednarodnega delovanja,
10. področje religij,

³V mednarodni klasifikaciji so CDO poimenovne kot NPO (Nonprofit Organizations). ICNPO (International Classification of Nonprofit Organizations) je mednarodna klasifikacija neprofitnih organizacij, ki je najbolj izpopolnjena in tudi najbolj uporabna za mednarodno komparativno proučevanje. V izhodišču te klasifikacije je sicer klasifikacija ISIC (International Standard Industrial Classification), a je dopolnjena s področji, ki so jih raziskovalci identificirali v trinajstih državah (ZDA, VB, Franciji, Nemčiji, Italiji, Japonski, Švedski, Madžarski, Braziliji, Gani, Egiptu, Indiji in Tajski) (Kolarič in drugi, 2002: 28).

11. področje poslovnega in poklicnega združevanja,
12. drugo, česar ni mogoče razvrstiti na nobeno od področij.

Tipologije in klasifikacije tako »vnašajo red« v univerzum raznovrstnosti, ki je značilen za sfero organizirane civilne družbe in brez njega resno empirično raziskovanje ni mogoče (Kolarič in drugi, 2002: 29).

Ker društva na področju ohranjanja narave in varstva naravne dediščine nimajo lastnega področja, je njim po dejavnosti najbližje področje zaščite okolja/varstva živali.

Slika 2: Klasifikacija slovenskih civilnodružbenih organizacij glede na področja delovanja/dejavnosti v mednarodni klasifikaciji (ICNPO) (v %)

Vir: Podatki AJ PES v Rakar in drugi (2011: 101)

2.4.2 Definicija društva

Društva so samostojne, prostovoljne, neprofitne organizacije, v katere se ljudje združujejo, da bi uresničevali skupno določene interese (Zakon o društvih, 1995). So članske organizacije, katerih člani med seboj izvolijo svoje vodstvo. Kljub temu je najvišji organ društva zbor članov (občni zbor) oz. vsi člani društva.

Po svojem značaju so predvsem ekspresivne organizacije, v katere se združujejo posamezniki zato, ker jim omogočajo, da razvijejo in uresničijo svoje potenciale. So torej organizacije, ki delujejo predvsem v skupno dobro svojih članov in manj v javno dobro (Rakar in drugi, 2011: 19).

Osnovne formalne oblike društva so:

- samostojno društvo,
- zveza društev (ustanovita jo lahko najmanj dve društvi zaradi uresničevanja skupnih interesov),
- mednarodno društvo (ustanovi se v skladu z Zakonom o društvih in Evropsko konvencijo o priznavanju pravne osebnosti mednarodnih nevladnih organizacij),
- zveza mednarodnih društev,
- društvo v javnem interesu (status se podeli v skladu s posebnimi predpisi, če delovanje društva presega interese njegovih članov) (Čandek, 2004: 17 - 18).

2.4.3 Razvoj društev in njihova zgodovina

Združevanje ljudi po skupinah je staro toliko kot človeška družba. Zametki CDO segajo v generacijske, namenske in prijateljske zveze in združbe v staroslovanskih rodovno-plemenskih skupnostih. Prve formalno organizirane oblike interesnega združevanja in medsebojne pomoči ljudem v današnji obliki pa so začele nastajati v času razvoja meščanstva v srednjeveških mestih in zunaj njih: obrtniške bratovščine oz. cehi, verska dobrodelna združenja, mestne obrambne organizacije ... (Kolarič in drugi, 2002: 80).

Marčna revolucija leta 1848 je bila prelomnica pri intenzivnejšem avtonomnem interesnem združevanju in samoorganiziranju ljudi v društvih v evropskem prostoru. Prinesla je svobodo združevanja kot ustavno pravico in pravne norme, ki so urejale ustanavljanje in delovanje društev ter drugih oblik interesnega združevanja ljudi. V Sloveniji je nastalo taborsko gibanje, športna oz. telovadna društva, samostojna strokovna in poklicna združenja ter cerkvena dobrodelna dejavnost (Kolarič in drugi, 2002: 80 – 81).

Leta 1867 je bil sprejet Zakon o društvih in tako so nastale čitalnice, telovadna društva, dramska društva ter Glasbena matica, sokolska društva, učiteljska ter gasilska. Konec 19. stoletja so začela nastajati narodnoobrambna društva (npr. Družba Cirila in Metoda ter Slovenska straža). Do leta 1918 in še potem so nastala tudi kulturno prosvetna, pevška, godbena in najrazličnejša druga društva. Leta 1930 je bilo v Sloveniji vseh društev 5,200, leta 1938 pa skupaj z raznimi odseki že 8,211 (Kolarič in drugi, 2002: 81 – 87).

Po drugi svetovni vojni z oblastjo komunistične partije so prišle CDO pod državni nadzor (Kolarič in drugi, 2002: 81). V obdobju socializma so se od starih društev ohranila oziroma obnovila tista društva, katerih delovanje je bilo omejeno na lokalno raven in ki zaradi svoje vsebine niso ogrožala nove politične oblasti. To so bila gasilska, kulturno umetniška, kulturno prosvetna, športna, planinska in rekreativna društva. Skupno število društev se je v Sloveniji v tem obdobju zmanjšalo in je bilo manjše kot v obdobju med obema vojnama. Številčno največ društev je bilo na krajevnih in lokalnih ravneh (Kolarič in drugi, 2002: 101 – 102).

Leta 1974 je bil sprejet novi republiški Zakon o društvih, ki je omogočal državljanom z ustavo zajamčeno svobodo, da se združujejo in uresničujejo svoje posebne interese. Poleg splošnega zakona so bili sprejeti tudi posebni zakoni za društva, ki so delovala na področjih posebnega družbenega pomena, npr. na področju gasilstva, lovstva, Rdečega križa. Posebno vlogo je dobila Socialistična zveza delovnih ljudi (Kolarič in drugi, 2002: 99). Bila je okvir, v katerem so društva lahko sodelovala pri oblikovanju rešitev za različne družbene probleme.

Največji porast ustanavljanja društev se v Sloveniji beleži v drugi polovici 70. ih let 20. stoletja (Kolarič in drugi, 2002: 107), kar je bila posledica enostavnih pogojev, ki jih je prinesel Zakon iz leta 1974. V obdobju 1975–1980 se je povečalo tudi število znanstvenih in strokovnih društev ter športnih, planinskih in taborniških društev, nekoliko zmernejše pa so rastla kulturno umetniška društva. Ne glede na to rast pa se je šele leta 1980 število društev v Sloveniji približalo številu v predvojnem obdobju (Kolarič in drugi, 2002: 107).

Podatki kažejo, da je število CDO po letu 1980 v Sloveniji konstantno rastlo, čeprav po letu 1982 z zmanjšano intenzivnostjo. V tem obdobju se je povečalo število predvsem športnih društev, nekoliko manj kulturnih in strokovnih društev, večjo rast pa so doživela tudi društva, ki se uvrščajo v skupino drugih društev (Kolarič in drugi, 2002: 112).

Z družbenimi spremembami političnega sistema po letu 1990 so se zopet odprle možnosti za avtonomnejši razvoj CDO (Kolarič in drugi, 2002: 81). V 90. ih letih 20. stoletja so nastala predvsem društva na področju socialnega varstva, ki so opredelila kot področje delovanja celo državo, bistveno manj pa jih je nastalo na lokalni ravni. Nastalo je projektno financiranje s strani države.

V letu 1996 se v registru društev glede na skupino pojavijo organizacije, ki delujejo na področju varstva okolja in zaščite živali.

2.4.4 Financiranje in samofinanciranje

Društvo lahko finančne vire pridobiva iz zasebnih donacij (posameznikov, fundacij in podjetij), od države (v obliki letnih dotacij, projektnega financiranja, financiranja na podlagi koncesijskih pogodb...) in/ali si jih pridobiva s prodajo izdelkov in storitev na »kvazitrkih«, to je trgih, na katerih nastopajo akterji, ki imajo to prednost pred akterji, ki nastopajo na čistih trgih, da jim država ali priznava davčne olajšave in/ali podeli uporabnikom voucher, na podlagi katerega kupujejo storitve (Bartlett in Pestoff v Kolarič in drugi, 2002: 23).

Čandek v magistrskem delu »Analiza možnosti za samofinanciranje zasebnih neprofitno-volonterskih organizacij na področju socialnega varstva v Sloveniji« ugotavlja, da je verjetnost, da se bodo vse organizacije navdušile nad možnostmi samofinanciranja zelo majhna, saj je osnovni predpogoj za takšne aktivnosti dolgoročna stabilizacija jedra organizacije in strateško načrtovanje. Na različnih poljih neprofitnega sektorja, kot sta kultura in naravovarstvo, so te aktivnosti uporabljene zelo previdno in postopno. Neugodna davčna zakonodaja, nestimulativno zunanje okolje in nezadostna finančna sredstva iz državnih virov ne spodbujajo CDO, da bi bolj množično posegale po aktivnostih

samofinanciranja za generiranje dodatnih finančnih sredstev. Opisano se lahko razume tudi kot strah pred neznanim in nezmožnost prilagajanja danim okoliščinam, v katerih živijo CDO (Čandek, 2004: 7).

2.4.5 Prostovoljstvo

Prostovoljska akcija je za Van Tilla (v Kolarič in drugi, 2002: 51) vsaka individualna ali skupinska dejavnost, ki ni primarno vezana na biološke imperitive, ekonomski dobiček ali avtoriteto moči, temveč na prostovoljno uresničevanje skupnih interesov. Prostovoljstvo pomeni vsako neprisilno prostovoljno dejavnost, usmerjeno v pomoč drugim in po možnosti tudi k sebi, ki ni primarno vezana na finančno plačilo. Dejavnost je lahko individualna ali vezana na skupino. Pojem prostovoljnih združenj se nanaša na obliko organiziranega vedenja, na strukturirano skupino, katere člani so se združili z namenom uveljavitve svojih interesov ali doseganja širšega splošno koristnega namena.

Knowles (v Kolarič et al, 2002: 48) postavlja volontersko akcijo na raven potreb po varnosti, pripadnosti in samopotrditvi. Opira se na Maslowovo teorijo⁴ o motivaciji in hierarhiji človekovih potreb.

Socialni psihologi ugotavljajo, da za prostovoljno akcijo obstajajo različni motivi: primarna povezanost in privrženost skupini ali skupnosti, religioznost, ideološka pripadnost, priložnost za učenje in beg od vsakdanje rutine, dobrodelni motiv posredovanja pomoči drugim, osebni razvoj, samoaktualizacija in samorealizacija idr. (Kolarič in drugi, 2002: 48).

Prostovoljke in prostovoljci so v društvih neprecenljivi člani, simpatizerji in aktivisti.⁵

⁴Maslow (1908–1970) je v svoji teoriji potrebe definiral glede na njihovo pomembnost in jih predstavil v obliki piramide na petih različnih ravneh. Na prvi ravni so fiziološke potrebe, na drugi ravni je potreba po varnosti, na tretji ravni je potreba po ljubezni in pripadnosti, na četrti potreba po spoštovanju in na najvišji ravni potreba po samoaktualizaciji (Maslow, 1982).

⁵Na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani sta Ministrstvo za javno upravo in Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij Slovenije 21. aprila 2015 organizirala nacionalno konferenco Sooblikujemo Slovenijo – Združimo moči za oblikovanje strategije razvoja nevladnega sektorja in

2.4.6 Javni interes

Temeljni cilj oz. smisel obstoja CDO je delovanje v splošnem družbenem interesu oziroma delovanje v splošno družbeno korist.

Po Monnieru in Thiryu (v Kolarič in drugi, 2002: 10) so v splošnem družbenem interesu vsa tista ravnanja, katerih rezultati (dobrine, storitve) koristijo vsem, ne glede na to, ali so sposobni in voljni pri njih sodelovati ali ne.

V realnosti sodobnih družb je splošni družbeni interes operacionaliziran kot javni interes. Rezultati ravnanj in ciljev, ki so v javnem interesu, so »javno dobro«, katerega bistvo je v tem, da je dostopno vsem pod enakimi pogoji (Ude v Kolarič in drugi, 2002: 11). Tako so na primer pod enakimi pogoji (določenimi z javnimi akti – zakoni, odloki, pravilniki) dostopni vsem vodni viri, viri energije pa tudi določene količine kulturnih, zdravstvenih, izobraževalnih, varstvenih in drugih storitev in seveda ohranjanje narave in biotske raznovrstnosti ter pokrajinske pestrosti, varovanje naravnih znamenitosti in vrednot ter zdravih pogojev za življenje prebivalstva.

Če delovanje društva presega interese njegovih članov, društvo lahko pridobi status društva, ki na določenem področju deluje v javnem interesu. Ta pridobitev statusa je zelo pomembna. Podeli se v skladu s posebnimi predpisi. Omenjeni status naj bi poudaril kredibilnost posamezne organizacije in ji povečal možnosti pridobivanja sredstev iz različnih vladnih organov in ministrstev (Čandek, 2004: 67).

2.5 SLOVENSKE CIVILNODRUŽBENE ORGANIZACIJE, KI DELUJEJO NA PODROČJU OHRANJANJA NARAVE IN VARSTVA NARAVNE DEDIŠČINE

Podatka, koliko društev na področju ohranjanja narave in VND deluje v Sloveniji, ni možno pridobiti. Preko Standardne klasifikacije dejavnosti pri AJPES⁶ ter Registra društev

prostovoljstva do leta 2020. Cilj konference je bil poiskati pot do trajnih oblik sodelovanja med Vlado RS, nevladnimi in prostovoljskimi organizacijami ter tudi njihova nadgradnja (Vsebinske mreže Slovenije, 2015).

⁶AJPES na zakonski podlagi Uredbe o standardni klasifikaciji dejavnosti (2008) in Evropski uredbi o NACE Rev. 2 z aneksom (2006) enoti poslovnega registra določi šifro dejavnosti v skladu s standardno klasifikacijo

pri Ministrstvu za notranje zadeve teh podatkov ne moremo pridobiti, saj ta dejavnost nima svojega imena.⁷

Za boljše razumevanje področja, na katerem delujejo omenjene organizacije, v nadaljevanju poskušam definirati pojme, kot so: varstvo naravne dediščine, narava in okolje ter varstvo narave in okolja.

2.5.1 Varstvo naravne dediščine

Curk pojem **dediščina**⁸ opredeljuje kot izkustveno spoznano vrednoto v naravnem, grajenem in predmetnem svetu. Ta omogoča ohranjanje kolektivni spomin, razvijati psihične aktivnosti ter dojemati tisto, kar velja za lepo (Curk, 2004).

Do nastanka pojma **naravna dediščina** je prišlo z uveljavitvijo Zakona o naravni in kulturni dediščini (1981) pod vplivom Konvencije o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine (1974). Zakon o naravni in kulturni dediščini je na področju varstva naravne dediščine kasneje nadomestil ZON (2004).

dejavnosti pri vpisu v Poslovni register Slovenije oz. spremembi, in sicer na podlagi podatkov, ki jih prejme od enote poslovnega registra. Standardna klasifikacija dejavnosti (SKD) je obvezen nacionalni standard, ki se uporablja za določanje dejavnosti in za razvrščanje poslovnih subjektov in njihovih delov za potrebe statistike in analitike v državi in na mednarodni ravni. Na podlagi 5. člena Uredbe ima SKD hierarhično razčlenbo in določa naslednje ravni dejavnosti: področje, oddelek, skupino, razred in podrazred. Deskriptorji so: kmetijstvo in lov, gozdarstvo, ribištvo; rudarstvo; predelovalne dejavnosti; oskrba z električno energijo, s plinom in paro; oskrba z vodo, ravnanje z odpadki in odpadki, saniranje okolja; gradbeništvo; trgovina, vzdrževanje in popravila motornih vozil; promet in skladiščenje; gostinstvo; informacijske in komunikacijske dejavnosti; finančne in zavarovalniške dejavnosti; poslovanje z nepremičninami; strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti; druge raznovrstne poslovne dejavnosti; dejavnost javne uprave in obrambe, dejavnost obvezne socialne varnosti; izobraževanje; zdravstvo in socialno varstvo; kulturne, razvedrilne in rekreacijske dejavnosti; druge dejavnosti; dejavnost gospodinjstev z zaposlenim hišnim osebjem, proizvodnja za lastno rabo; dejavnost eksteritorialnih organizacij in teles.

⁷V Registru društev Ministrstva za notranje zadeve (Register društev, 2015) so skupine društev naslednje: športna in rekreativna društva, društva za pomoč ljudem, kulturna in umetniška društva, znanstveno raziskovalna društva, izobraževalna društva, strokovna in poklicna društva, društva za varstvo okolja, gojitev in vzrejo živali in rastlin; stanovska društva, društva za razvoj kraja, nacionalna in politična društva, društva za duhovno življenje in ostala društva. Podskupine pa so: društva za varstvo okolja, lovska društva, ribiška društva, čebelarstva društva, društva ljubiteljskih rejcev živali, društva za varstvo živali, gobarska društva in druga društva za gojitev, vzrejo ter varstvo živali in rastlin.

⁸V Slovarju slovenskega knjižnega jezika (2014) je dediščina opredeljena kot: 1. premoženje, dobljeno po umrlém: dobiti, zapustiti dediščino – bogata dediščina; dediščina po materi; pravica do dediščine; davek na dediščino 2. kar je prevzeto iz preteklosti: kulturna, naravna dediščina; duhovna dediščina preteklosti/rešiti se kolonialne dediščine.

2. člen Zakona o naravni in kulturni dediščini tako določa (1981), da so naravna in kulturna dediščina po tem zakonu nepremičnine, premičnine in njihove skupine, območja in posamezni deli narave, ki imajo za Republiko Slovenijo ali za njeno ožje območje kulturno, znanstveno, zgodovinsko ali estetsko vrednost. Ob pogoju iz prejšnjega odstavka so naravna dediščina, predvsem geološke tvorbe, nahajališča mineralov in fosilov, geomorfološke oblike, površinski in podzemeljski kraški pojavi, soteske in tesni, ledeniki in oblike ledeniškega delovanja, izviri, slapovi, brzice, jezera, močvirja in barja, potoki in reke z obrežji, morska obala, redki in značilni ekosistemi, življenjski prostori rastlinskih in živalskih vrst, reliktni, endemični, redke in značilne rastlinske in živalske vrste; drevesa, krajinska območja, razgledišča in izletišča, gorski vrhovi, objekti vrtno arhitekture in oblikovane narave.

Naravno dediščino kasneje omenja Zakon o ohranjanju narave (2004) v 4. členu, ko govori o naravnih vrednotah. In sicer:

- »Naravne vrednote obsegajo vso naravno dediščino na območju Republike Slovenije.«
- »Naravna vrednota je poleg redkega, dragocenega ali znamenitega naravnega pojava tudi drug vredni pojav, sestavina oziroma del žive ali nežive narave, naravno območje ali del naravnega območja, ekosistem, krajina ali oblikovana narava.«
- »Naravne vrednote iz prejšnjega odstavka so zlasti geološki pojavi, minerali in fosili ter njihova nahajališča, površinski in podzemski kraški pojavi, podzemne jame, soteske in tesni ter drugi geomorfološki pojavi, ledeniki in oblike ledeniškega delovanja, izviri, slapovi, brzice, jezera, barja, potoki in reke z obrežji, morska obala, rastlinske in živalske vrste, njihovi izjemni osebki ter njihovi življenjski prostori, ekosistemi, krajina in oblikovana narava.«
- »S sistemom varstva naravnih vrednot se zagotavljajo pogoji za ohranitev lastnosti naravnih vrednot oziroma naravnih procesov, ki te lastnosti vzpostavljajo oziroma ohranjajo, ter pogoji za ponovno vzpostavitev naravnih vrednot.«

Ta člen pomeni pravno formalni odnos med naravno dediščino in naravno vrednoto. Formalna opredelitev pa ne upošteva kakovostne biotske raznovrstnosti.

V 2. odstavku 7. člena (subjekti ohranjanja in varstva) med drugim poziva tudi CDO v smislu, da so država, lokalne skupnosti ter druge osebe javnega prava pri izvajanju nalog iz svojih pristojnosti dolžne upoštevati načela, cilje in ukrepe ohranjanja biotske raznovrstnosti in varstva naravnih vrednot ter pri tem medsebojno sodelovati (2004).

Kirn (2003) pojasnjuje, da je človekov odnos do **naravne dediščine** znotraj širšega odnosa do narave in okolja. Med njimi potekajo vzajemni vplivi. Visoka stopnja splošne okoljske in ekološke ozaveščenosti krepi vrednote VND. VND je težje v okolju nizke okoljske ozaveščenosti ljudi, kjer prevladuje človekov ekonomizem in imperializem do narave. Konfliktnim interesom in pragmatičnim apetitom so zlasti izpostavljene tiste kategorije zaščitene območij, kjer se dopuščajo določene človekove aktivnosti. Veča se pritisk, da bi se meje dopustnega razširile.

Naravna dediščina ni predmet klasičnih tržnih odnosov – ponudbe in povpraševanja, ker se na trgu ne pojavlja kot blago (Winkler, 2003).

Zakon o ohranjanju narave (2004) opredeljuje biotsko raznovrstnost kot dodatno kakovost Zakona, ki se obravnava kot **VND**.

VND torej opredeljuje ZON (2004), ki v 1. členu določa ukrepe ohranjanja biotske raznovrstnosti in sistem varstva naravnih vrednot z namenom prispevati k ohranjanju narave. Ukrepi ohranjanja biotske raznovrstnosti so ukrepi, s katerimi se ureja varstvo prostoživečih rastlinskih in živalskih vrst, vključno z njihovim genskim materialom in habitatih ter ekosistemi, in omogoča trajnostno rabo sestavin biotske raznovrstnosti ter zagotavlja ohranjanje naravnega ravnovesja. Sistem varstva naravnih vrednot je sistem, ki določa postopke in načine podeljevanja statusa naravnih vrednot ter izvajanje njihovega varstva.

Na osnovi navedenega lahko zaključim, da je VND varstvo premične in nepremične naravne dediščine, ki ima za državo ali njeno ožje območje kulturno, znanstveno, zgodovinsko ali estetsko vrednost (naravne vrednote) (Hlad, 1993: 362-366). Že od svojih

začetkov je bila velika učna ura v samopremagovanju – odrekanju neki trenutni koristi z mislijo na prihodnje generacije ali iz spoštovanja do narave same (Anko, 2003).

2.5.2 Razvoj društev na področju ohranjanja narave in VND

Veljavna paradigma varstva narave izvira iz romantičnega gibanja, obdobja prosvetljenstva in razcveta naravoslovja v 18. in 19. stoletju. Eksplozija prebivalstva, intenzivno naseljevanje in hitro spreminjanje prvobitnega naravnega okolja, kolonizacija in urbanizacija prek vseh meja so privedli daljnovidne znanstvenike, predvsem naravoslovce do spoznanja, da je nujno zaščititi zadnje ostanke neokrnjene narave (Rotar, 1991: 199).

Začetki naravovarstvenega delovanja pri nas segajo v 19. stoletje. Gre za vrsto navdušencev, hribolazcev, ljubiteljev narave, lovcev, gozdarjev, prvih obiskovalcev in članov olepševalnih društev, ki so opremljali poti, postavljali razgledišča in tudi drugače skrbeli za popularizacijo in varstvo narave. Prvi slovenski geolog Marko Vincenc Lipold je že leta 1862 na letnem zboru Avstrijskega planinskega društva na Dunaju predaval o Solčavskih in Kamniških Alpah na meji Štajerske, Kranjske in Koroške (Rotar, 1991: 199-200).

Društva na področju ohranjanja narave in varstva naravne dediščine so bila dejavna že proti koncu 19. stoletja. To potrjuje Angela Piskernik v zborniku Varstvo narave (Piskernik, 1963-1964). Takrat so bila dejavna predvsem lovska in olepševalna društva, ki so odkrivala slapove in kraške jame ter poskrbela za njihovo dostopnost ter opremljala soteske in vintgarje z mostovi, brvmi, galerijami in s klopami. Leta 1919 je bil pri Muzejskem društvu v Ljubljani ustanovljen Odsek za varstvo prirode in prirodnih spomenikov. Ta odsek je leta 1920 na pokrajinsko vlado za Slovenijo naslovil znamenito Spomenico odseka za varstvo prirode in prirodnih spomenikov (Peterlin, 1992: 77-80), katere zahteva je bila ustanovitev varstvenih parkov po zgledu drugih držav. Odsek je aktivno deloval tudi v poznejših letih, leta 1931 je npr. na bana Dravske banovine podal vlogo za zaščito oreha, ki je v letu 1934 postal z uredbo o zaščiti domačega oreha dejansko zaščiten. Leta 1924 je Odseku za varstvo prirode in Slovenskim planinskim društvom uspelo, da je bila Dolina triglavskih jezer razglašena in zavarovana kot Alpski varstveni

park za 20 let. To je bila dejanska realizacija Spomenice. V obdobju med obema vojnama so bila aktivna planinska, lovska in ribiška društva, muzejska in olepševalna. V Spominskem zborniku iz leta 1939 namreč ni omenjenega nobenega društva na področju ohranjanja narave, domnevam, da so mišljena pod »razna« društva. Tik pred drugo svetovno vojno sta VND, ki je povezano tudi z vablјivim videzom domačega kraja najbolj poudarjali Sekcija za varstvo narave in turistična organizacija (kasneje Zveza). Zaradi nenehne prizadevnosti je v letu 1936 izšla Uredba o pospeševanju turizma, v kateri prvi člen poudarja skrb za varstvo naravnih vrednot, ki pospešujejo turizem. Leta 1945 je bila ustanovljena Gorska straža, katerega jedro so bili člani Zveze tabornikov Slovenije s Turistično, Planinsko in Lovsko zvezo, Zvezo hortikulturnih društev ter Zvezo društev za varstvo ptic. Le-ta naj bi s predavanji po šolah in z osveščanjem javnosti na terenu opozarjala izletnike in planince na pomen varstva narave, seznanjala z zavarovanimi živalskimi in rastlinskimi vrstami ter spodbujala k redu in čistoči na planinskih poteh, stezah in počivališčih v gorah in planinah (Piskernik, 1963–1964: 59 - 70).

Iz vsega izhaja, da so imela društva na področju ohranjanja narave in VND že od začetka delovanja proti koncu 19. stoletja zelo velik vpliv na VND.

2.5.3 Najpomembnejše značilnosti društev na področju ohranjanja narave in VND ter oseb, ki so vključena v ta društva

Društva in posamezniki, ki delujejo na področju ohranjanja narave in varstva naravne dediščine, imajo naslednje značilnosti:

- Altruizem

Temeljna predpostavka večine društev je altruizem, ki pomeni pripravljenost žrtvovati se za druge. Altruizem ne deluje na ravni posameznika, temveč na ravni skupnosti (Smith v Podjed, 2011: 139). Ljudje namreč v naravi iščejo tudi harmonično in malodane utopično skupnost z enotno vizijo in cilji, v kateri se ohranjata enakopravnost in prvobitnost (Bauman, Zygmunt v Podjed, 2011: 133).

- Prostovoljstvo

V naravovarstvenih društvih je večinoma vse delo opravljeno prostovoljno, saj z vidika varovanja narave pravzaprav ni posebej pomembno, kakšne individualne vzgibe imajo prostovoljci. S širšega zornega kota pa šteje predvsem opravljeno delo, ki pomeni skrb za »splošno dobro« (Podjed, 2011: 123). Narava prostovoljcem ponuja užitke, zaradi katerih se počutijo kot njeni deležniki, saj vedo, da bi uničenje narave vplivalo na kakovost njihovega življenja in na kakovost bivanja celotnega človeštva (Kaplan v Podjed, 2011: 124).

- Pripadnost in solidarnost

Naravovarstvena društva so utemeljena na pripadnosti in solidarnosti članov in simpatizerjev. Po mnenju Bella (v Podjed, 2011: 132) ljudje med sabo nenehno komuniciramo, saj se kot ljudje definiramo šele z odnosi in med nami se vzpostavlja »dialog solidarnosti«, ki temelji na ugledu in medsebojnem zaupanju. Ta dva pa obstajata in se ohranjata, ker vsak član skupnosti verjame, da razmerja med ljudmi niso utemeljena zgolj na ozkem izračunu osebnih interesov.

- Meja med delom in prostim časom članov je zabrisana.

V čustvenem in izvedbenem smislu zaposleni v naravovarstvenih društvih nosijo delo domov, saj ne morejo pustiti bistvenega dela svoje identitete drugje. Tako je tudi zabrisana ločnica med zasebnim in javnim (službenim) prostorom. Člani (tudi zaposleni) so pripravljeni veliko dela opraviti brezplačno, saj pri tem nimajo v mislih (zgolj) lastnih interesov, temveč predvsem kolektivno poslanstvo (Podjed, 2011: 157). Poslanstvo društva se prepleta z individualnim poslanstvom vsakega od posameznikov s privzgojenim občutkom do narave, zaradi zgodnjih izkušenj,⁹ povezanih z naravo, pa postane njihovo

⁹Na Severnem Irskem je ob koncu osemdesetih let minulega stoletja antropologinja Kay Milton izvedla raziskavo, v kateri je osemindvajset naravovarstvenikov vprašala, zakaj se jim zdi varovanje in ohranjanje narave tako pomembno. Dvajset ljudi ji je odgovorilo, da zaradi osebnih izkušenj v naravi. Šestnajst sogovornikov je podrobneje pojasnilo, da so bile zanje ključne izkušnje v otroštvu, devet jih je v mladosti živelo na podeželju, štirje so omenili zanimanje za ptice v zgodnjih letih, dva pa sta govorila še o zanimanju za rastline v otroštvu, posebej za drevesa in divje cvetje. Skratka, večina sogovornikov je poudarila, da je ljubezen do narave nekaj, kar je že v otroštvu postalo del njih (Podjed, 2011: 94).

delo tudi prostočasna dejavnost, kar je predpogoj za oblikovanje skupine zaposlenih, pri katerih se zasebno in službeno življenje zlijeta v neločljivo celoto.

- Globoka ekološka zavest

Norveški filozof in naravovarstvenik Naess (v Podjed, 2011: 126) pravi, da je pomembno predvsem, kako široko razumemo svojo identiteto. Če kot del sebe obravnavamo le svoje telo, potem se bomo vedli egoistično. Če pa izvedemo paradigmatski preskok in začnemo vsakega posameznika – pa tudi živali in rastline – razumeti kot del širokega omrežja, s katerim smo neločljivo povezani v celoto, potem brez zadržkov poskrbimo tudi za bitja, s katerimi si ne delimo velikega dela genetskega zapisa. Takšen pogled je posredno razumeti iz odgovorov večine anketiranih društev in intervjuvancev v študiji primera, saj imajo člani v naravovarstvenih društvih izkušnjo o tem, da so del mreže življenja in tako skrbijo za vsa živa bitja.

- Naravovarstveniki se počutijo kot del narave.

Njihovo sebstvo se razširi tudi onstran človeštva, seže pa celo v globine obstoja, kar spominja na versko razodetje, saj zmorejo »sočustvovati« z drugimi živimi bitji. Na svet gledajo drugače kot večina ljudi in imajo od življenja več kot drugi, saj dostopajo do globin, ki se skrivajo pod navidezno resničnostjo sveta. Za naravovarstvenike čas, ki ga preživijo v naravi, pomeni notranje zadoščenje, za to ni potreben noben izgovor (Milton v Podjed, 2011: 128).

2.5.4 Status društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave

Društva, ki delujejo na področju ohranjanja narave in VND, lahko na MOP podajo vlogo za podelitev statusa društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave.

Določba Ustave RS (1991) o skrbi države za zagotavljanje zdravega življenjskega okolja (72. člen Ustave) predstavlja skupaj z določbami o lastnini (67. člen Ustave), javnem dobrem in naravnem bogastvu (70. člen Ustave), varstvu zemljišč (71. člen Ustave) ter varovanju naravne in kulturne dediščine (73. člen Ustave) za nesporno ugotovitev, da je

varstvo narave in okolja v javnem interesu, saj je njena ohranitev v dobrobit celotne družbe.

ZON (2004) v 137. členu govori o opravljanju dejavnosti v javnem interesu. Strokovna in ljubiteljska društva na področju ohranjanja narave opravljajo dejavnost v javnem interesu v delu, v katerem namen ustanovitve in samo delovanje društva presegata uresničevanje interesov članov društva. Zakon pa omenja le tista društva, ki presegajo uresničevanje interesov članov društva. Glede na področje delovanja menim, da so vsa društva, ki delujejo na področju ohranjanja narave taka, da delujejo v javnem interesu, saj njihovo delovanje na področju ohranjanja narave in varstva naravne dediščine že samo po sebi presega interese njihovih članov.

ZON (2004) v 137. členu nadalje določa, da društvo lahko pridobi status društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave, če s svojim delovanjem pomembno prispeva k ohranjanju narave s tem, da dejavno sodeluje pri ohranjanju narave, izvaja promocijo ohranjanja narave ali širi strokovno znanje na področju ohranjanja narave z izobraževanjem in vzgojo. Dodatno mora društvo izpolnjevati še pogoje, ki so določeni v drugem stavku 30. člena Zakona o društvih (2011), in sicer: ustanovitelji in člani društva ne smejo biti osebe javnega prava; društvo mora imeti dejavnost, ki deluje v javnem interesu, opredeljeno v temeljnem aktu; biti mora registrirano in mora delovati najmanj dve leti pred vložitvijo vloge za podelitev statusa; zadnji dve leti je moralo društvo sredstva pretežno uporabljati za opravljanje te dejavnosti ter redno izvajati programe, projekte in druge aktivnosti za uresničevanje namena in ciljev, ki so v javnem interesu; društvo mora imeti izdelane programe bodočega delovanja in izkazati mora pomembnejše dosežke svojega delovanja s konkretnimi materialnimi dokazi.

Zanimivo je, da podrobnejše pogoje in merila za pridobitev SDVJI na področju ohranjanja narave, določa Pravilnik o podrobnejših pogojih in merilih za pridobitev statusa nevladne organizacije na področju varstva okolja, ki deluje v javnem interesu (2014), saj tovrstnega

Pravilnika namenjenega ohranjanju narave preprosto ni.¹⁰ Prav tako je minister za okolje in prostor izdal le Pravilnik o vodenju registra nevladnih organizacij s statusom delovanja v javnem interesu na področju varstva okolja (2009), za vodenje registra društev s statusom delovanja v javnem interesu na področju ohranjanja narave pa tak pravilnik ne obstaja.

Vendar pa zakon s tem, da društvo lahko pridobi status društva, ki deluje v javnem interesu, če izpolnjuje določene pogoje (in sicer da društvo s svojim delovanjem pomembno prispeva k ohranjanju narave s tem, da dejavno sodeluje pri ohranjanju narave, izvaja promocijo ohranjanja narave ali širi strokovno znanje na področju ohranjanja narave z izobraževanjem in vzgojo), to možnost zelo omejuje, saj vsa društva, ki delujejo na področju ohranjanja narave, dejavno opravljajo dejavnost v javnem interesu, izvajajo promocijo in širijo strokovno znanje itd.; in ne bi bil niti potreben ugotovitveni postopek glede statusa društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave. Društva, ki pridobijo SDVJI na področju ohranjanja narave, imajo pravico zastopati interese ohranjanja narave v vseh upravnih in sodnih postopkih, torej se lahko vključujejo v postopke kot stranski udeleženec. Društva brez pridobljenega statusa v javnem interesu na področju ohranjanja narave, pa se ne morejo vključevati v postopke, čeprav zgoraj omenjeni 137. člen ZON (2004) določa, da bi »strokovnim in ljubiteljskim društvom (ter morda še kakšnim drugim oblikam civilnega in tudi znanstvenega združevanja) morala biti že v načelu s splošno pravno določbo dana procesna legitimacija, da postopke (vključno z upravnim sporom) sprožijo in v njih sodelujejo (Pavčnik, 2011: 69).

V društvih na področju ohranjanja narave in VND gre za interesno povezane posameznike, ki se zavedajo lastne odgovornosti in odgovornosti drugih državljanov. Uveljavljajo načela varstva okolja in narave ter trajnostnega razvoja. Društva niso namenjena zadovoljevanju ozkih potreb svojega članstva, temveč je njihovo delovanje splošno koristno za vso družbo

¹⁰V pristojnosti MOP obstaja tudi Pravilnik o določitvi kriterijev za izkazovanje pomembnejših dosežkov delovanja društva za podelitev statusa društva v javnem interesu na področju prometa, energije in prostora (2014).

in njeno dobrobit. Po podatkih MOP je društev, ki delujejo v javnem interesu na področju ohranjanja narave, 32 ¹¹(Nevladne organizacije, 2015).

2.5.5 Sodelovanje javnosti, lastnikov zemljišč in lokalne skupnosti pri ohranjanju narave in varstvu naravne dediščine

“Pritiski posameznika in lokalne akcije, sprememba vrednostnega sistema, potreba in želja so ključne za spremembo ravnanja z okoljem” (Plut, 2008: 66) in naravo.

Iz mednarodnega poročila Status of public participation practices in environmental decisionmaking in Central and Western Europe, ki je bilo pripravljeno v letu 1995 (Štih, 2010: 13) je razvidno, da naši državi na področju okoljske zakonodaje manjkajo regulacije in direktive, ki bi urejale vključevanje javnosti v okoljskih zadevah. Vlada daje premalo pozornosti temu problemu, morala pa bi ravno nasprotno – podpirati javno participacijo. Ključnega pomena pri tem je informiranje javnosti ter komuniciranje z njo in s CDO. Tudi preko medijev, ki pa bi morali postati bolj objektivni in v večji meri obveščati javnost. V slovenskem prostoru ljudje o posegih v okolje največ izvedo iz različnih medijskih hiš, ki v lovu za čim večjim številom bralcev, poslušalcev in gledalcev iščejo predvsem negativne dogodke.

Različni mediji objavljajo intervjuje z ljudmi in interesnimi skupinami, ki se za poseg bodisi zavzemajo bodisi mu nasprotujejo, končni rezultat pa je katastrofični pogled na zadeve. Ljudem se namreč zdijo viri slabih sporočil bolj verodostojni kot viri dobrih sporočil, kar podkrepi nezaupanje in vpliva predvsem na politiko nevarnosti. Mnoge posege, kot so odlagališča, antene mobilne telefonije idr. zato zaznavajo kot zelo hudo grožnjo, pa četudi je to upravičeno ali ne. Mediji namreč za povečanje števila bralcev, poslušalcev in gledalcev iščejo vire informacij, ki so zanimivi in izstopajoči zato, da je branost, poslušanost ali gledanost višja. Vedno manj je objektivnega poročanja in vedno več čustveno nabitih stališč, ki pa imajo na ljudi velik vpliv. Na osnovi teh informacij si ljudje ustvarijo predstave o projektu ter se v skladu z njo tudi odločajo. Pogosto pa ta

¹¹ Na dan 20. 8. 2014, ko sem pridobila podatke v namen anketiranja društev, je bilo število društev na Seznamu 30, 27. 9. 2015 pa je bilo število 32. Z uveljavitvijo Zakona o društvih (2006) je prenehal veljati 139. člen Zakona o ohranjanju narave (1999), ki je predpisoval, da se sklep o pridobitvi in ukinitvi statusa društva, ki deluje v javnem interesu, objavi v Uradnem listu RS.

predstava ni celovita in je drugačna, kot jo imajo investitor ali strokovnjaki, zato prihaja do nesporazumov¹² (Štih, 2010: 13–14).

Nenazadnje je za sodelovanje javnosti, ki je vse bolj zaskrbljena in osveščena pri odločanju in dostopu do pravnega varstva, potrebno omeniti Aarhuško konvencijo (2004). To je mednarodni dogovor, katerega namen je krepitev sodelovanja civilne družbe pri oblikovanju okoljske politike v Evropski uniji. Članicam narekuje, da morajo vključevati javnost v postopke odločanja o okoljskih zadevah. S sprejetjem tega dogovora se država zavezuje, da bo javnosti omogočila vpogled v vladne dokumente, ki prinašajo okoljske informacije, sodelovanje pri sprejemanju odločitev na okoljskem področju in naredila te postopke jasne in pregledne ter vložitev pravnega sredstva (pritožbe, tožbe) proti oblastem ali zasebnim organizacijam, ko te ne izpolnjujejo svojih zakonskih obveznosti. Pri snovanju tega dokumenta se je prvič zgodilo, da so bile okoljske CDO vključene v pripravo mednarodne konvencije. Koalicija nevladnih organizacij – Evropski ECO forum je sodelovala pri nastajanju osnutka in bila navzoča pri vseh pogajanjih. Konvencija priznava pravico do zdravega okolja. Z namenom prispevati k njenemu uveljavljanju določa naslednje pravice javnosti v okoljskih zadevah: pravico do obveščenosti, pravico do sodelovanja v postopkih sprejemanja odločitev in pravico do pravnega varstva (Marega, Kos, 2002: 13 - 19).

»Civilni družbi Aarhuška konvencija¹³ priznava poseben družbeni pomen in nalaga državam, da zagotovijo krepitev možnosti nevladnega sektorja tako, da podpirajo okoljsko

¹² Investitorji sodelovanje javnosti sicer prepoznavajo kot potrebno, ampak to ne bi smelo biti na način izsiljevanja. Mnogokrat namreč ne gre za zavzemanje za zdravo okolje, skupno dobro, ohranjanje kvalitete bivanja, ampak izključno le za denar. To se je zgodilo tudi na Volovji rebri, kjer je investitor lastnikom zemljišč ponudil visoke individualne odškodnine za zemljišča.

ZON (2004) v 7. členu govori o ekološki in socialni funkciji lastnine in sicer mora lastnik zemljišča dopustiti na svojih zemljiščih neškodljiv prehod drugim osebam in drugo splošno rabo v skladu z zakonom ter dopustiti na svoji lastnini opravljanje nalog ohranjanja biotske raznovrstnosti in ukrepov varstva naravnih vrednot. Pri izvajanju določb tega zakona so z lastniki izenačeni tudi drugi uporabniki nepremičnin. Ta določba pa ne velja za zemljišča, ki jih je dovoljeno ograditi v skladu z zakonom, razen za izvajanje tistih naravovarstvenih nalog, ki so nujne za preprečitev poškodovanja ali uničenja naravne vrednote.

¹³Aarhuška konvencija sloni na participativni demokraciji in uveljavlja koncept javne participacije, saj predpostavlja, da javnost vstopa v procese sprejemanja odločitev na načine in na področjih, kot je to opredeljeno v 6. členu same konvencije (Rodela v Torkar, Anko, 2011: 56).

ozaveščanje in izobraževanje širše javnosti. Pri obveščenosti o okolju upošteva konvencija pravico dostopa do okoljskih informacij na lastno zahtevo in na podlagi javno dostopnih informacij, ki jih ustrezne službe posredujejo javnosti. Predlaga, kje je potrebno vzpostaviti sistem poročanja in razširjanje informacij v javnost. Posebno pozornost posveča obveščanju javnosti ob neposredni nevarnosti za zdravje ljudi ali za okolje v primeru ekoloških nesreč ali preseganju mejnih vrednosti onesnaženja. Zahteva tudi obveščenost potrošnikov o izdelkih in uvaja registre onesnaževanja, ki so javno dostopni. Drugi del konvencije, ki govori o udeležbi javnosti, predvideva možnosti njihovega sodelovanja pri sprejemanju odločitev o dovoljenjih za konkretne posege v okolje, sodelovanje pri sprejemanju načrtov in programov v zvezi z okoljem in sodelovanje pri pripravi predpisov, zakonov in drugih obvezujočih dokumentov« (Špes, 2008: 58).

V naravovarstvenih krogih je večkrat slišati kritiko na račun države glede nesprejemljivosti izdelave Presoje vplivov na okolje (v žargonu "okoljskega poročila"). To je dokument v katerem se opišejo najdeno stanje okolja, značilnosti nameravanega posega in pričakovani vplivi na okolje ter se določijo omilitveni ukrepi za zmanjšanje pričakovanih negativnih vplivov. Kadar pripravljalci poročila menijo, da je razvrednotenje okolja ali dela okolja preveliko, lahko predlagajo še izravnalne ukrepe. Za opis stanja okolja je skladno s predpisano metodologijo treba uporabiti javne podatke iz katastrov, zbirk in drugih podatkovnih baz. Okoljska poročila praviloma izdelujejo podjetja, pri katerih jih naroči investitor in seveda tudi plača. Zato so splošno znani očitki, da izdelovalci presoj naredijo študijo tako, da upoštevajo želje investitorja ter tako študije ne napravijo korektno in nepristransko.

Večkrat je pri tem popolnoma zanemarjen vidik vplivov na prebivalce območja, za katerega se izdeluje Presoja vplivov na okolje (v nadaljevanju PVO). Kos (v Kos, 2002: 58) poudarja pomen metodologije presoj družbenih vplivov ¹⁴ oz. presoj vplivov na družbo, ki se je razvila kot skupen rezultat sociologije, politologije, demografije in drugih

¹⁴Presoja vplivov na družbo je postala nujna za trajnostni razvoj sodobnih družb. Presojajo se vplivi, ki jih imajo infrastrukturni projekti na izbrane skupnosti. To je strukturiran proces identifikacije in oblika ublažitve različnih družbenih konfliktov, ki jih lahko povzroči infrastrukturni razvoj. Takšni konflikti lahko nastanejo zaradi spremembe rabe zemljišč, zaradi izzivov, ki jih povzročajo migracije in zaposlovanje, izzivov na področju zdravja, dela, varnosti, kulturne dediščine ipd. (Presoja vplivov na družbo, 2015).

družboslovnih disciplin. Pri nas je ta metoda oz. njeni deli poznana, vendar redko uporabljena, razen ko se zaostrijo konflikti pri posegih v prostor – takrat se nekateri postopki presoje vplivov na družbo tudi izvajajo. Presoje družbenih vplivov bi morale biti standardni elementi analize pri posegih v prostor in enakovredne PVO. S tem bi se lahko odpravila nekonsistentnost, ki je vgrajena v PVO (Kos, 2002: 58).

O tem govori tudi Polič, ki je raziskoval psihološke vplive PVO. Psihološko ranljivost bi lahko opredelili kot možnost poslabšanja počutja, zdravja in blagostanja posameznika in skupnosti zaradi danega posega(ov) v okolje, saj neustrezen poseg lahko bistveno poškoduje okolje in kakovost življenjskih pogojev. Investitor se pogosto loti objekta le kot gradbenega objekta, do neke mere upošteva še videz, dolgoročne socialne in druge posledice pa ga več ne zanimajo (Polič, 2002: 1-11).

2.5.6 Pravna pomoč in zastopanje društev

Narava se sama po sebi ne more braniti, zato bi potrebovala svoje pravno varstvo oz. zastopnike, ki so pravniki oz. odvetniki. Kot pravi Ferry, “bi bilo potrebno, tako kot so predlagali filozofi iz 18.st. , da se odnose med ljudmi uravnava s pravom, sedaj na enak način pristopiti k odnosom z naravo. Mogoče bi podpis pogodbe z njo še bolj konkretno pomenil ponovno vzpostavitev določene pravičnosti. Človeški odnos do narave, sedaj enosmeren in torej neenak, se mora iz “parazitstva” spremeniti v “simbiozo” in dojeti, da je izposojeno potrebno vračati” (Ferry, 1998: 91). Temu sledi razmišljanje Serresa (v Ferry, 1998: 91): “Nazaj k naravi torej! To pomeni: izključno družbeni pogodbi dodati podpis naravne pogodbe o simbiozi in vzajemnosti, s katero bi v našem odnosu do stvari gospostvo in lastništvo zamenjali z občudujočim poslušanjem ... Pravica do gospostva in lastništva ni nič drugega kot parazitstvo. Nasprotno pa se pravica do simbioze definira skozi vzajemnost: kolikor narava daje človeku, mora človek dajati naravi, ki je postala subjekt prava.”

Kako pomembni za ohranjanje narave in vnd so pravniki in odvetniki,¹⁵ ki bi jih morala zagotavljati država, pa jih ne, a jih poskušajo zagotoviti društva sama, lahko pogledamo v zgodovino, ko so se zgodile živalske pravde. "Leta 1587 so vaščani Saint Juliena v Franciji nastopili s tožbo pri škofijskem sodišču Saint Jean de Maurienne nasproti črvom, ki so napadli njihov vinograd, in prosili prevzvišenega, naj izda nalog za izobčenje in izgon teh neljubih živali. Samo 40 let prej se je že odvijal podoben proces zoper iste živali. Toda takrat so zmagale živalce. Branil jih je sposoben odvetnik, ki jim ga je dodelil škofijski sodnik, in ki je dokazal, da so to božje stvarce, ki imajo pravico živeti, zato jih ne smejo odgnati, če same ne odidejo. Kasneje so kmetje z novim odvetnikom dosegli kompromis, da so črve prenesli v zanje odmerjeni gozd" (Kovač, 1993: 27-28).

Z urejenim sistemskim in dolgoročnim financiranjem bi se stabiliziralo delo zastopnikov narave in omogočilo dodatno zaposlovanje visoko usposobljenih naravovarstvenih strokovnjakov, ki bi odpirali zastarte probleme, ozaveščali javnost in prispevali k ustreznejši okoljski zakonodaji.

¹⁵Pod okriljem projekta *Mreža zagovornikov okolja*, sofinanciranega iz sklada Norveškega finančnega mehanizma, je bilo v letu 2015 uspešno izvedeno prvo celovito izobraževanje s področja varstva okolja in urejanja prostora. Izobraževanje je potekalo deset dni. Sestavljeno je bilo iz kar 36 tem, ki jih je predstavljalo 35 predavateljev iz CDO, ministrstev, fakultet, pisarne Varuha človekovih pravic, Informacijske pooblaščenke, Evropskega univerzitetnega instituta (EUI) (Firence), Inštituta za pravo okolja, Inštituta za javno upravo, ARSO, ZRSVN, Nacionalnega inštituta za javno zdravje, Urada RS za kemikalije, Ustavnega in Upravnega sodišča ter iz vrst odvetnikov. Izobraževanje je bilo namenjeno predvsem profiliranju brezposelnih mladih pravnikov na tem področju. Intenziven program je udeležencem ponudil celovit vpogled v področje, v običajne probleme, ki se na tem področju pojavljajo ter predstavil možnosti ukrepanja oziroma reševanja le-teh. Mladi pravniki so s tem pridobili potrebno osnovo, temelje na katerih lahko sedaj gradijo in skozi prakso svoje pridobljeno znanje nadgradijo. Rezultat izobraževanja je usposobljenih 30 pravnikov in nekaj predstavnikov CDO, izobraževanja pa so se udeleževali tudi nekateri drugi pravniki in odvetniki, ki že delujejo na tem področju.

Pravniki so se v okviru projekta *Mreža zagovornikov okolja* sedaj konstituirali v mrežo, ki se bo ukvarjala s pravnim varstvom okolja in urejanja prostora ter z reševanjem primerov, ki so v javnem interesu (public interest lawyers), predvsem v podporo CDO. Tako je Pravni informacijski center nevladnih organizacij pozival vse CDO, da v kolikor imajo potrebe po profiliranih pravnikih s področja varstva okolja in urejanja prostora in lahko nudijo zaposlitvene možnosti, obvestijo o tem Pravno informacijski center, ki bo predal informacije »novopečenim« okoljskim pravnikom (Mreža Zagovorniki okolja, 2015).

3 EMPIRIČNI DEL

3.1 ANALIZA VLOGE ORGANIZIRANE CIVILNE DRUŽBE PRI OHRANJANJU NARAVE IN VARSTVU NARAVNE DEDIŠČINE V SLOVENIJI

3.1.1 Predmet analize, cilj, metode in vzorec

Namen analize je raziskati vlogo civilne družbe, ki jo ima pri ohranjanju narave in VND v Sloveniji. V okviru civilne družbe sem raziskovala društva, ki delujejo na tem področju.

Za merski instrument analize sem uporabila metodo anketnega vprašalnika in izvedla študijo primera.

V vzorec ankete sem vključila 30 društev, ki delujejo na področju ohranjanja narave in VND ter imajo status društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave, in 30 društev, ki tega statusa nimajo ter prav tako delujejo na tem področju. Anketni vprašalnik je bil sestavljen iz štirih sklopov: informacije o organizaciji (društvu), informacije o delovanju in aktivnostih, informacije glede statusa društva, ki deluje v javnem interesu, in prispevek k ohranjanju narave (Priloga H). Po pregledu strokovne literature, spremljanja aktualnih dogodkov in lastnih izkušenj sem sestavila odprta in zaprta vprašanja. V prvem sklopu so se društva predstavila, navedla podatke iz uradnih evidenc ter iz njihovih pravil (statuta), izpolnjevalci so napisali poslanstvo njihove organizacije, glavne dejavnosti/aktivnosti društva, odgovorili na vprašanja glede njihovih prostorov in delovnih sredstev za delovanje društva. Drugi sklop je bil namenjen podatkom glede članov, zaposlenih v društvu in prostovoljcih ter njihovi izobrazbi. V tem sklopu so me zanimali tudi podatki glede financiranja, stik z lokalno skupnostjo in širšo javnostjo, s katerimi težavami se srečujejo pri delovanju ter kaj zanje pomeni ohranjanje narave. V tretjem sklopu sem spraševala po informacijah glede statusa društva, ki deluje v javnem interesu. Vprašanja so bila namenjena vsem, ne glede na to, ali ta status imajo ali ne. Društva, ki status že imajo, so odgovarjala na to, zakaj so zaprosila za status, če so se že kdaj vključila v postopek kot stranski udeleženec in izkušnje s tem postopkom; za društva ki nimajo statusa, me je zanimalo, če so zanj že kdaj zaprosila pristojno ministrstvo, v kolikor niso, sem spraševala po vzroku, ali nameravajo v prihodnosti zaprositi in zakaj.

Zadnji, četrti sklop, pa se je dotikal prispevka k ohranjanju narave. Zanimalo me je, če prispevajo k ohranjanju narave v državi in lokalni skupnosti ter katera je po njihovem mnenju najbolj pomembna akcija/dejavnost njihovega društva, ki prispeva oz. je prispevala k ohranjanju narave; kako in s čim osveščajo javnost za ohranjanje narave; na katerem področju menijo, da prispevajo k ohranjanju narave. Zanimalo me je njihovo mnenje glede sodelovanja in upoštevanja odločevalcev (MOP, občine, ZRSVN), glede sodelovanja z drugimi društvi in najuspešnejšem dogodku/akciji nekega društva, ki deluje na področju ohranjanja narave. Vprašalnik je vseboval vprašanja zaprtega ter kombiniranega tipa. Pri vprašanjih zaprtega tipa so se pojavljala vprašanja z večstransko izbiro ter dihotomna vprašanja (DA/NE odgovori). Največ vprašanj z večstransko izbiro je bilo sestavljenih kot kombinacija trditev in stopenj. Anketiranec je tako prebral neko trditev, nato pa izrazil intenzivnost svojega stališča – stopnjo strinjanja, soglašanja, zadovoljstva. Pri zaprtih vprašanjih z večstransko izbiro so anketiranci pod »drugo« imeli možnost, da dopišejo odgovor. Tako niso bili v celoti omejeni v strogo izbiranje med ponujenimi odgovori.

Anketirala sem preko orodja oz. storitve za kreiranje, izvedbo in analizo spletnih anket Ika, od septembra 2014 do januarja 2015. Anketne vprašalnike pa smo statistično analizirali s programskim orodjem SPSS. Prošnjo za izpolnitev ankete društvom, ki nimajo statusa društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave in VND, sem pošiljala na razne naslove, ki sem jih dobila preko spleta in iz drugih virov. Prošnjo sem naslovila na 154 društev, za katere sem domnevala, da delujejo na področju ohranjanja narave in ki na podlagi Seznama društev, ki delujejo v javnem interesu na področju ohranjanja narave (Seznam društev, ki delujejo v javnem interesu na področju ohranjanja narave, 2014), niso pridobila statusa društva, ki deluje v javnem interesu na tem področju. Predstavnike teh društev sem tudi osebno poklicala preko telefona in jih pozvala oz. prosila za izpolnitev ankete. Tisti, ki ankete niso želeli izpolniti, so to utemeljili s tem, da se jim sodelovanje ne zdi smiselno, saj menijo, da je njihovo društvo tako majhno in nepomembno, da bi bilo sodelovanje nesmiselno. Nekaterim društvom pa se je zdela anketa preveč dolga in na večino vprašanj ne bi znala odgovoriti. Delno izpolnjene ankete sem dobila od 30 društev (Priloga B), ki so anketo izpopolnila tako, da je bila možna za

analizo¹⁶. Društvom, ki imajo SDVJI na področju ohranjanja narave (Priloga C), pa sem prav tako poslala prošnjo za izpolnitev ankete. Teh društev je bilo 29, njihovi podatki so javno dostopni v Seznamu društev, ki delujejo v javnem interesu na področju ohranjanja narave (Seznam društev, ki delujejo v javnem interesu na področju ohranjanja narave, 2014). Kasneje sem ugotovila, da ima status še eno društvo, ki pa ga ni bilo na tem seznamu, a so na MOP seznam dopolnili. DOPPS je bil na seznamu MOP vpisan dvakrat – enkrat je bila podlaga za izdajo odločbe ZON (2004), drugič pa Zakon o društvih (2011).

Kot dopolnilo empiričnega raziskovanja sem izvedla študijo primera – vlogo DOPPS pri ohranjanju narave in VND na Volovji rebri. Uporabila sem kvalitativno metodo raziskovanja z neposrednim, individualnim, polstrukturiranim intervjujem.

¹⁶Društva in zveze, ki sem jih prosila za izpolnitev ankete, pa se prošnji niso odzvala, ne delujejo več, delujejo le na področju varstva okolja ali pa so le delno izpolnila vprašalnik. To so bila: Društvo za kakovost življenja Zemlja Mati, Društvo Baška dediščina, Društvo Temno nebo, Društvo za ohranitev naravne in kulturne dediščine Selenca, Društvo za ohranitev Udinboršta, Zveza društev Moja Mura, Društvo študentov biologije, Botanično društvo Slovenije, Zveza tabornikov Slovenije, Društvo za ohranitev podeželja Veliki trn, Društvo ljubiteljev narave in starodavnih modrosti Gozd, Društvo študentov gozdarstva, Društvo za varstvo okolja Radovljica in Sežana, Društvo za varstvo rastlin Slovenije, Zveza ekoloških gibanj Slovenije, Društvo Civilna iniciativa za varstvo okolja, Društvo osveščenih akvaristov in vivaristov, Društvo pooblaščenec za varstvo okolja, Društvo prijateljev mineralov in fosilov Slovenije, Društvo Spremenimo okolje na bolje, Društvo za biološko–dinamično gospodarjenje »Ajda«, Društvo za dvig kakovosti življenja in življenjskega okolja, Društvo za gospodarjenje na travinju Slovenije, Društvo za ohranitev Miklavškega gozda, Društvo za promocijo okoljevarstvenih tematik Eko-šok, Društvo za razvoj podeželja Krnica, Društvo za razvoj zelene industrije, Društvo za spodbujanje razvoja ekološkega turizma, Ekološko društvo Bor in Ruševce, Greenpeace Slovenija, Društvo za raziskovalne dejavnosti Jadranskega projekta, Pangea – Društvo za varovanje okolja Koper, Prirodoslovno društvo, Prirodoslovno društvo Šimdra, Čebelarstva društva: Antona Janša Breznica, Bohinj, Britof – Predoslje, Jesenice, Šenčur, Gornji Grad in Nova Gorica, Društvo za varstvo in vzgojo ptic Nova Gorica, Jamarsko društvo Sežana, Lovske družine: Malečnik, Rižana, Ljubinj, Brezovica, Dobrova in Cerklje, Društvo Žverca, Čebelarstva zveza društev Maribor, Društvo ljubiteljev narave Krško, Ekološko društvo Vodni svet, Planinska društva: Gozd Martuljk, Šoštanj, Podbrdo, Koper, Ajdovščina, Velika planina, Boč, Bovec, Cerklje, Donačka gora, Velenje, Zreče, Vrhnika, Kamnik ter pošte in telekoma Ljubljana, Akademsko planinsko društvo Kozjak Maribor, Društvo za preučevanje rib Slovenije, Društvo – Živomodro, združenje za dobrobit okolja, Okoljevarstveno društvo Barjanski zmaj, Pomurski ekološki center Murska Sobota, Slovensko društvo za zaščito voda, Ribiške družine: Cerklje, Radlje, Barje in Metlika, Lovska zveza Maribor, Polharsko društvo Krim, Jamarski klub Železničar, Društvo Claustura Alpinum Iuliarium, Društvo za okolje, družbo, naravo in zdravje ter Ekološko društvo Eco Vitae.

3.1.2 Prikaz in interpretacija podatkov, pridobljenih z anketnim vprašalnikom

3.1.2.1 Informacije o društvu

- Leto ustanovitve

Preglednica 1: Leto ustanovitve društev

	DRUŠTVA BREZ STATUSA	DRUŠTVA S SDVJI
1893–1930	10,0 %	10,0 %
1931–1950	3,3 %	0 %
1951–1979	6,7 %	30,0 %
1980–1989	10,0 %	0 %
1990–2000	30,0 %	30,0 %
2001–2010	40,0 %	30,0 %

Ugotavljala sem leto ustanovitve društev na podlagi raziskave Razvoja in vloge zasebnih neprofitno – volonterskih organizacij v različnih obdobjih: pred drugo svetovno vojno, v obdobju socializma, in v letih med 1990 do 2010 (Kolarič in drugi, 2002: 80–150). Ugotovila sem, da je bilo največ naravovarstvenih društev, ki nimajo SDVJI na področju ohranjanja narave, ustanovljenih v obdobju od leta 2001 do 2010, tistih, ki imajo omenjeni status, pa v letih od 1951 do 1979 v obdobju socializma ter od leta 1990 do 2010. Ti podatki sovpadajo s podatki Kolaričeve in drugih (2002), saj se največji porast društev beleži v drugi polovici 70. ih let po sprejetju Zakona o društvih leta 1974 (Kolarič in drugi, 2002: 107). Po letu 1990 se je rast števila naravovarstvenih društev zopet povečala, značilno je bilo večje naraščanje števila društev v mestih. Po podatkih iz statističnega registra se je v tem obdobju povečalo število predvsem športnih društev, nekoliko manj kulturnih in strokovnih, večjo rast pa so doživela tudi društva, ki se uvrščajo v skupino drugih društev, kamor sodijo tudi naravovarstvena društva, in ki so bila v okviru AJPES leta 1996 imenovana v skupino za varstvo okolja in zaščito živali (Kolarič in drugi, 2002: 112).

- Sedež glede na regije

Društva, ki delujejo na področju ohranjanja narave, se nahajajo na področju celotne države, le z območja Spodnjeposavske regije, ki vključuje Občine Brežice, Kostanjevico na Krki,

Krško in Sevnico, nismo anketirali nobenega društva. Največ društev, ki nimajo SDVJI, ima sedež v Savinjski in Osrednjeslovenski regiji, polovica društev s SDVJI prihaja iz Osrednjeslovenske regije, nobeno tovrstno društvo pa nima sedeža v Pomurski, Koroški in Zasavski regiji ¹⁷ (Priloga A).

V raziskavi Indeks civilne družbe se kaže, da je največ CDO v regijah, ki imajo močna urbana središča – 28 % vseh organizacij je tako v Osrednjeslovenski regiji, 13,6 % v Podravski, 12,1 % v Savinjski, 8,8 % v Gorenjski in 7 % v Pomurski regiji. To je po mnenju raziskovalcev posledica razvoja v zadnjem desetletju in pol, ko nove organizacije vseh vrst bistveno intenzivneje nastajajo v urbanih okoljih kot podeželskih (Rakar in drugi, 2011: 98). To očitno velja tudi za društva na področju ohranjanja narave in VND.

- Pravnoformalna oblika

Društva, ki delujejo na področju ohranjanja narave, imajo pri AJPES¹⁸ različne šifre podrazreda, največ vseh anketiranih društev pa ima standardno klasifikacijo dejavnosti opredeljeno pod šifro S94.999 Dejavnost druge – nerazvrščenih članskih organizacij (Priloga D), pri čemer je osnovno področje »Druge dejavnosti«. Nobeno društvo ni razvrščeno v razred ter podrazred: Dejavnost botaničnih in živalskih vrtov, varstvo naravnih vrednot (področje: Kulturne, razvedrilne in rekreacijske dejavnosti), ki se še najbolj dotika ohranjanja narave ali varstva naravne dediščine, saj tega osnovnega področja oz. kategorije ni.

Ker društva na področju ohranjanja narave in varstva naravne dediščine torej nimajo lastnega področja, je njim po dejavnosti najbližje 5. Področje zaščite okolja/varstva živali.

¹⁷V Sloveniji je 12 statističnih regij: Pomurska, Podravska, Koroška, Savinjska, Zasavska, Spodnjeposavska, Jugovzhodna Slovenija, Osrednjeslovenska regija, Gorenjska, Primorsko–notranjska, Goriška, Obalno–kraška.

¹⁸Standardna klasifikacija dejavnosti (SKD) pri AJPES je uradna klasifikacija dejavnosti v RS, ki razvršča pravne organizacije oz. subjekte v osnovna področja. Leta 2008 je bila pretvorba šifer SKD 2002 v SKD 2008.

V Vodniku po nevladnih organizacijah v Sloveniji (Levičar, 1999: X-XI) so organizacije razvrščene po njihovih značilnih dejavnostih in so hkrati razporejene po področjih in podpodročjih. Avtorju in sodelavcem se je namreč zdela opredelitev organizacij samo po področjih, kot v primeru mednarodne klasifikacije, nezadostna, po takrat znanih dejavnostih in po standardni klasifikaciji pa nemogoča. In zato so organizacije razvrstili po njihovih značilnih dejavnostih in jih hkrati razporedili po področjih in podpodročjih. Značilne dejavnosti so razdelili v dve večji skupini – družbo in okolje. Pod skupino »okolje« so razporedili naslednje značilne dejavnosti: uravnavanje sobivanja, skrb za varstvo okolja (od anketiranih organizacij so to Slovensko društvo za zaščito voda, Društvo za varstvo okolja Bled, Društvo varuhov okolja Radoživ, Društvo za okoljsko vzgojo Evrope v Sloveniji, Društvo vodarjev Slovenije), varovanje okolja, ljubiteljstvo narave, izobraževanje o okolju, raziskovanje okolja (Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, Društvo za proučevanje dvoživk in plazilcev, Slovensko odonatološko društvo, Društvo za proučevanje ptic in varstvo narave), nabiralništvo (Gobarsko društvo Lisička Maribor in Bisernica Celje), lov in gojenje (Lovska zveza Slovenije, Ribiška zveza Slovenije in Ribiška družina Tolmin), zastopanje v okolju (Čebelarstva zveza Slovenije) in tehnična samopomoč. V »ljubiteljstvo narave« so vključili organizacije, ki izražajo svoj interes do narave, oz. posameznih živali – društva kinologov, društva za varstvo in vzgojo ptic ali društva gojiteljev malih živali. Jamarsko in planinsko zvezo ter društva so razvrstili v skupino »družba« kot športne aktivnosti in rekreacijo.

Naravovarstvena društva tudi niso določena v skupino društev kot npr. društva za ohranjanje narave ali za VND v Registru društev Ministrstva RS za notranje zadeve in Poslovnem informatorju RS (PIRS) (Priloga E). Tam je npr. DOPPS opredeljen kot društvo ljubiteljskih rejcev živali.

- Poslanstvo

Vsa anketirana društva imajo v statutu oz. pravilih opredeljeno, da delujejo na področju ohranjanja narave. In iz tega sledi, da se njihovo poslanstvo v vsem, kar počnejo, dotika ohranjanja narave (Priloga P). Poslanstvo je torej varovanje narave, okolja z živo in neživo naravo ter posledično človeka in varstvo naravne ter kulturne dediščine. To poslanstvo

dosegajo z naslednjimi aktivnostmi in dejavnostmi: z izobraževanjem, osveščanjem, natečaji, raziskovanjem, vzgojo, s povezovanjem članov in strokovnjakov v društvih ter sodelovanjem z drugimi CDO, tako tistimi, ki delujejo na istem področju, kot drugimi – npr. z gasilskimi in s turističnimi društvi, z izvajanjem projektov in akcij, s prireditvami, z založništvom, izleti itd. Poslanstvo društev je tudi nudenje pomoči lokalnemu prebivalstvu pri uresničevanju ciljev ohranjanja narave z npr. čistilnimi akcijami in njihovo osveščanje. Osveščajo tudi širšo javnost (Priloga F).

- Članstvo

Preglednica 2: Število članov v društvih

DRUŠTVA BREZ STATUSA	DRUŠTVA S SDVJI
6886	93.734

Društva na področju ohranjanja narave, ki imajo SDVJI na področju ohranjanja narave, imajo več članov kot tista, ki tega statusa nimajo. Ugotavljam, da sta razloga daljša tradicija in starost posameznega društva. Na primer: Planinska zveza Slovenije je bila ustanovljena leta 1893, Društvo za raziskovanje jam Ljubljana leta 1910, Ribiška zveza Slovenije leta 1953 in Mikološka zveza Slovenije leta 1961.

- Status

Zanimalo me je, če društva sploh vedo, da imajo SDVJI na področju ohranjanja narave. Če ga nimajo, sem povpraševala po tem, ali so zanj kdaj zaprosila in če niso, zakaj se za to do sedaj niso odločila. Nadalje me je zanimalo, če se bodo v prihodnosti odločila za pridobitev tega statusa in zakaj. Zanimalo me je tudi, zakaj so za podelitev statusa zaprosila društva, ki jim je bil SDVJI na področju ohranjanja narave podeljen ter če so se na podlagi tega statusa že kdaj vključila v postopek PVO ali drugi postopek kot stranski udeleženec.

Tako je bilo pet društev oz. 16,7 %, ki nima SDVJI na področju ohranjanja narave, prepričanih, da imajo ta status. Ker jih ni bilo na Seznamu društev, ki delujejo v javnem

interesu na področju ohranjanja narave (Seznam društev, ki delujejo v javnem interesu na področju ohranjanja narave, 2014), sem ta podatek preverila na MOP. Tam sem dobila odgovor, da nimajo statusa v javnem interesu na področju ohranjanja narave, vseeno pa ga imajo podeljenega s strani Ministrstva za obrambo, Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ali Ministrstva za okolje in prostor, za varstvo okolja. Status društva, ki deluje v javnem interesu se namreč podeli za posamezno področje delovanja (npr. področje kulture, športa, socialnega varstva, ohranjanja narave, varstva okolja...) in ga CDO na njeno vlogo lahko podeli ministrstvo, pristojno za to področje. Posamezna CDO ima lahko tudi več statusov v javnem interesu na več področjih, pri čemer izpolnjevanje pogojev v tem primeru presoja vsako ministrstvo za svoje področje. Zakon o društvih (2011) društvu omogoča, da status v javnem interesu pridobi na kateremkoli področju. Poleg omenjenega zakona, ki določa splošne pogoje za pridobitev statusa, posamezna področna zakonodaja ponekod določa še dodatne pogoje.

Eno društvo, ki je tudi menilo, da ima status, le-tega nima podeljenega na nobenem področju. Nekatera društva menijo, da jim status pripada, če so včlanjena v zvezo, katera ima ta status, vendar pa ga lahko samostojno pridobi vsako društvo posebej, ne glede na to, če je povezano v zvezo. Status lahko pridobi tudi zveza kot krovna organizacija, vendar pa se ta status zaradi samostojne pravne subjektivitete društev ne razteza tudi na društva v taki zvezi.

25 ali 83,3 % društev, ki ima SDVJI na področju ohranjanja narave, je menila, da ima tudi status na področju ohranjanja okolja, vendar je iz Seznama društev/nevladnih organizacij, ki delujejo v javnem interesu na področju okolja (Seznam društev/nevladnih organizacij, ki delujejo v javnem interesu na področju okolja, 2014), razvidno, da ima oba statusa izmed njih le 8 ali 26,7 % društev.

Nobeno od anketiranih društev, ki nima SDVJI na področju ohranjanja narave, ni še nikdar zaprosilo za pridobitev statusa. Razlogi so naslednji:

- ni se jim zdelo pomembno,
- o tem niso razmišljali,
- status jih niti ne zanima,

- do sedaj ni bilo potrebe in pobude,
- društva imajo premalo kadra in finančnih sredstev ter nimajo časa, da bi zbrali dokumentacijo,
- ne dosegajo kriterijev, saj pogosto ne delujejo na celotnem območju Republike Slovenije,
- status ne prinaša obče dodane vrednosti.

Polovica vseh društev, ki nimajo SDVJI na področju ohranjanja narave, v prihodnosti namerava zaprositi za status društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave.

Razlogi, zakaj bodo v prihodnosti zaprosili za SDVJI na področju ohranjanja narave so naslednji:

- da bi bili lahko v postopkih stranski udeleženec,
- da bi lahko dobili 0,5 % dohodnine,
- zaradi razširitve dejavnosti,
- zaradi dostopa do informacij,
- zaradi lažjega delovanja,
- zaradi financiranja,
- zaradi prepoznavnosti ter uveljavljanja pomena delovanja društva,
- zaradi možnosti upravljanja zaščitene območij in brezplačne pravne pomoči,
- zaradi interesa občanov,
- zaradi večje vloge in moči vplivanja na odločevalce in postopke,
- ker je to njihova osnovna dejavnost.

Društva, ki imajo SDVJI na področju ohranjanja narave, so zanj zaprosila:

- zaradi dostopa do informacij in biti stranka v postopkih (upravnih in pravnih),
- ker je to logična posledica njihovega delovanja,
- kot edina organizacija, ki se ukvarja z ohranjanjem in širjenjem znanja na področju varstva in zaščite ptic ujed,
- ker ščitijo naravne dobrine, podzemski svet in vode, izobražujejo in opozarjajo javnost nad onesnaženjem podzemlja ter izobražujejo mlade,

- zaradi ohranjanja narave in varstva okolja, zaradi sodelovanja na javnih razpisih za pridobivanje finančnih sredstev in sodelovanja z inštitucijami v občini in izven nje,
- zaradi boljšega dostopa do javnih razpisov in lažjega kandidiranja,
- zaradi prepoznavnosti in več točk pri razpisih (kar se pa ponavadi ne upošteva),
- zaradi njihovega poslanstva,
- ker njihove dejavnosti in aktivnosti presegajo uresničevanje interesov trajnostnega upravljanja z divjadjo in posegajo na širše področje varstva narave in sicer zaradi izvajanja ukrepov za izboljšanje življenjskih razmer vseh vrst ptic in sesalcev,
- zaradi velikega in uspešno opravljenega dela v začetku obstoja društva, ki pa naj bi se s statusom opravilo veliko lažje in obširneje,
- ker ta status ustreza društvenim ciljem in delovanju,
- zaradi možnosti zastopanja društev, civilne iniciative, posameznikov pri pridobivanju okoljevarstvenih dovoljenj podjetij in možnosti dajanja pripomb na zakonodajo v Državnem zboru, ministrstvih in vladi,
- da bi jih različni izvajalci (npr. gradbenih del) razumeli kot bolj kompetentnega sogovornika na področju zaščite jam,
- iz finančnih razlogov,
- ker imajo večjo kredibilnost in dobijo % dohodnine,
- ker to dejansko tudi so – delujejo v javnem interesu,
- ker je to uraden dokument in so dejanski skrbnik neke naravne znamenitosti in zanje vzorno skrbijo,
- zaradi boljših pogojev delovanja organizacije,
- ker so krovna organizacija slovenskega sladkovodnega ribištva, katere osnovni cilj je ohraniti domoroden ribji živelj in čim bolj neokrnjeno naravo za zanamce.

Več kot polovica društev, ki ima SDVJI na področju ohranjanja narave, se ni še nikoli vključila v postopek kot stranski udeleženec na podlagi statusa. Od tistih, ki so se že vključila v postopek (podeljevanje dovoljenj za gojitev ujed, sprejemanje zakonodaje, primeri zapiranja vhodov v jame itd.), sta se dve društvi vključili enkrat, sedem od njih pa večkrat. Štiri zadeve so že zaključene, pet pa jih je še v teku.

- Prostori

Preglednica 3: Prostor(i) za delovanje društev in delovna sredstva

	DRUŠTVA BREZ SDVJI NA PODROČJU OHRANJANJA NARAVE	DRUŠTEV S SDVJI NA PODROČJU OHRANJANJA NARAVE
Prostor za delovanje je v lasti društva	23,3 %	20 %
Prostor za delo društvo najema	20,7 %	75 %
Prostor za delovanje je v lasti odgovorne osebe ali drugega člana društva	42,9 %	16,7 %
Društva imajo za nemoteno delovanje v lasti delovna sredstva	41,4 %	70,0 %

Društva na področju ohranjanja narave v večini nimajo svojih prostorov za delovanje. Večina društev, ki nimajo SDVJI na področju ohranjanja narave, prostora za svoje delovanje ne najema, saj zaradi pomanjkanja finančnih sredstev operativno dejavnost izvajajo v prostorih, ki so v lasti odgovorne osebe ali drugega člana društva. Tista, ki SDVJI na področju ohranjanja narave imajo, pa ga najemajo, saj si to zaradi večje finančne varnosti lahko privoščijo.

- Delovna sredstva

Društva brez SDVJI na področju ohranjanja narave v večini nimajo v lasti delovnih sredstev in opreme za nemoteno delovanje¹⁹ (računalniki, telefonski aparati, fotokopirni stroj, TV, videopredvajalnik, oprema za videokonference), društva s statusom pa ta sredstva imajo. Glede na pomanjkanje finančnih sredstev si večina društev brez SDVJI na področju ohranjanja preprosto ne more privoščiti delovnih sredstev za svoje delovanje, kar pa je omogočeno društvom, ki imajo ta status in za delovna sredstva lahko pridobijo finančna sredstva.

¹⁹V raziskavi Indeks civilne družbe so ugotovili, da ima 92,3 % raziskovanih CDO dostop do sodobnih tehnologij (internet, računalnik, faks ali telefon). To pomeni, da imajo dostop vsaj do ene od naštetih tehnologij (Rakar in drugi, 2011: 35).

Potrebno je sodelovanje države pri tem, da bi v svoje delo bolj vključevali nevladni sektor na področju ohranjanja narave in VND. Zagotoviti bi jim morali materialne pogoje in finančna sredstva. Državni organi bi morali izpolnjevati obveznosti in upoštevati 138. člen ZON (2004), ki določa, da ministrstvo sklene v imenu države pogodbo med državo in društvom, ki deluje v javnem interesu v zvezi z nadomestili za stroške opravljanja dejavnosti društva, ki je v javnem interesu.²⁰

3.1.2.2 Informacije o načinu izvajanja aktivnosti

Zanimale so me aktivnosti in dejavnosti društev ter kateri so njihovi človeški viri.

Najbolj pogoste aktivnosti so izobraževanje, osveščanje javnosti in raziskovanje (Priloga G).

- Zaposleni, prostovoljci in njihovi izobrazbeni profili

Le 7 % oz. dve društvi s SDVJI izvajata svojo dejavnost v celoti z zaposlenimi v društvu. 90 % društev brez statusa in 75 % društev s SDVJI izvaja svojo dejavnost v celoti s prostovoljci²¹ v društvu.

²⁰Na spletni strani MOP (Nevladne organizacije, 2015) je zapisano, da si ministrstvo že vrsto let prizadeva za krepitev dialoga s tem pomembnim delom civilne družbe. Nevladne organizacije in organizirana civilna društva ključno prispevajo k razvoju in uresničevanju demokracije in človekovih pravic. Na področju okolja (ter narave) so CDO pomemben akter sodelovanja, saj gre za interesno povezane posameznike, ki se zavedajo svoje družbene odgovornosti. Uveljavljajo načela varstva okolja in narave ter trajnostnega razvoja na vseh ravneh političnega odločanja in delovanja. Najpomembnejše področje delovanja okoljskih in naravovarstvenih nevladnih organizacij je nedvomno vplivanje na oblikovanje politike in zakonodaje v Sloveniji, kakor tudi na ravni Evropske skupnosti, in pa ozaveščanje javnosti na področju okolja in trajnostnega razvoja.

²¹V primerjavi z raziskavo Indeks civilne družbe – Participativni, akcijski raziskovalni projekt CIVICUS Civil Society Index (CSI) so bili v tej raziskavi najpogostejši odgovori, da imajo organizacije v povprečju 20 prostovoljcev (Rakar in drugi, 2011: 27). Izvedli so jo raziskovalci pod okriljem Ministrstva za javno upravo leta 2009. V njem so sodelovale organizacije civilne družbe v sodelovanju z zvezo CIVICUS World Alliance for Citizen Participation (Rakar in drugi, 2011: 11). Značilnost slovenskega civilnodružbenega sektorja je, da temelji na delu prostovoljcev, medtem ko je delež zaposlenih v sektorju majhen. Leta 1996 je bilo od vseh zaposlenih za poln delovni čas v CDO zaposlenih 0,73 %. Od takrat je stopnja profesionaliziranosti slovenskih CDO ostala praktično nespremenjena (Rakar in drugi, 2011: 33).

V obeh skupinah društev je poleg neplačanih prostovoljcev redno zaposlenih nekaj različnih kadrov. Največ plačanih delavcev je občasnih sodelavcev, ki so plačani po pogodbi ali pa so to javni delavci.

Glede izobrazbene strukture plačanih zunanjih sodelavcev je v društvih, ki imajo SDVJI, največ oseb s V. stopnjo izobrazbe, v društvih, ki nimajo SDVJI, pa s V. in VII. stopnjo izobrazbe. Izobrazbeni profil redno zaposlenih je v društvih brez statusa: ekonomist, računovodja, geograf in drugi. V društvih s SDVJI pa biolog, ekonomist, teolog, računovodja, poklicni tehnik, gimnazijski maturant, geograf, novinar, inženir gozdarstva, agronom, osnovnošolska izobrazba in drugo.

V društvih, ki nimajo statusa, je največ prostovoljk in prostovoljcev biologov, poklicnih tehnikov, upokojencev in iz drugih profilov, v društvih, ki imajo SDVJI, pa so prostovoljci večinoma pravniki, poklicni tehniki, gimnazijski maturantje in drugi.

3.1.2.3 Informacije o virih financiranja in finančnem položaju društev

Preglednica 4: Viri financiranja

	DRUŠTVA BREZ STATUSA	DRUŠTVA S SDVJI
Državni razpisi	30,0 %	40,0 %
Lokalni razpisi	73,3 %	53,3 %
Mednarodni razpisi	10,0 %	36,7 %
Članarina	83,3 %	90,0 %
Dotacije posameznikov	36,7 %	63,3 %
Dotacije podjetij	50,0 %	50,0 %
Prodaja izdelkov	10,0 %	20,0 %
Odškodnine	3,3 %	
Storitve na trgu	3,3 %	
Gostinske – prenočitvene storitve	3,3 %	
Prostovoljno delo članov	3,3 %	
Subvencije	3,3 %	
Programi (npr. Posvojite delfina)		3,3 %
Lastni prispevki		3,3 %
Simpozij		6,7 %

se nadaljuje

Nadaljevanje Preglednice 4: Viri financiranja

Turistično vodenje		6,7 %
Posredovanje podatkov v Kataster jam		6,7 %
Najemnina in vstopnina		6,7 %
Založniška dejavnost		6,7 %
Uslužnostne dejavnosti		6,7 %
Delovne akcije		6,7 %
Dohodnina		3,3 %
Koncesije ²²		3,3 %

Preglednica 5: Struktura prihodkov v CDO

	1996	2004	2007	2008
Tržni viri	44 %	30 %	47 %	47 %
Javni viri	27 %	36 %	24 %	24 %
Zasebne donacije	29 %	21 %	20 %	19 %
Drugo		13 %	10 %	10 %

Vir: 1996 in 2004 (Kolarič in dr. 2002, 2006); 2007 in 2008 (Črnak Meglič 2008, 2009) v Rakar in dr (2001: 34)

Društva skušajo pridobiti sredstva za svoje delovanje iz različnih virov, kar krepi notranjo stabilnost in zmanjšuje odvisnost od le enega vira financiranja. V vseh društvih prevladujejo kot glavni vir finančnih sredstev članarine.²³ V društvih brez statusa članarini sledijo lokalni razpisi, dotacije podjetij, dotacije posameznikov in na petem mestu so državni razpisi. Tem sledijo še mednarodni razpisi ter prodaja izdelkov.

²²Na primer lovske družine dodatna finančna sredstva prejemajo iz proračuna občine tudi iz naslova lovskih koncesij, saj so lovske družine na podlagi Zakona o divjadi in lovstvu koncesionarji, katerim ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano podeli koncesijo. Na podlagi tega lovske družine državi plačajo koncesijo, ki pa je v višini 50 % prihodek proračuna občine glede na lovno površino na območju občine. Lovske družine na podlagi teh sredstev izvajajo ukrepe na področju trajnostnega gospodarjenja z divjadjo.

²³Po podatkih raziskave Indeksa civilne družbe so bile v letu 1996 članarine najpomembnejši posamični vir dohodka, na drugem mestu so bili prihodki od občin in na tretjem mestu sponzorska sredstva podjetij; prihodki od prodaje storitev oz. produktov (prihodki iz komercialnih virov) predstavljajo 44-odstotni delež med vsemi prihodki, prihodki iz javnih sredstev (občine, država) 27-odstotni delež in prihodki v obliki donacij posameznikov, podjetij in fundacij 29-odstotni delež. Vnovično preverjanje teh podatkov v letih 2005 in 2009 je pokazalo, da je struktura prihodkov ostala razmeroma nespremenjena (Kolarič in dr. 2006 v Rakar, 2011: 34).

V društvih s statusom pa članarini sledijo dotacije posameznikov, lokalni razpisi, dotacije podjetij, na petem mestu so prav tako državni razpisi, ki pa jim tako kot društvom brez statusa sledijo še mednarodni razpisi.

Kandidiranje na državnih razpisih je vsem društvom na voljo preko različnih ministrstev oz. področij, pri čemer društva s statusom zaradi slednjega pri ocenjevanju in dodeljevanju finančnih sredstev pridobijo lahko več točk in s tem hitreje državne finančne vire²⁴ ter morda tudi večjo vsoto teh virov. Na področju ohranjanja narave in VND se društva lahko prijavijo tudi na razpise MOP. V letu 2015 so bili tudi društvom namenjeni trije javni razpisi. To so: Javni razpis za sofinanciranje projektov nevladnih organizacij, ki delujejo na področju podnebnih sprememb; Javni razpis za odločitev o sofinanciranju projektov s programskega področja LIFE za leto 2015 in Javni razpis za sofinanciranje nagrad na področju urejanja prostora in graditve objektov v letu 2015 (Javni razpisi, 2015). Projekti LIFE so finančno zahtevni (priporočena velikost projekta je 2 milijona EUR, potreben je velik delež lastnih sredstev) in za kandidaturo se odloča malo število društev. Kot vodilni partner v programu LIFE (od leta 2001 do 2013) je med društvi uspešno kandidiralo za ta sredstva le DOPPS s štirimi projekti. Nekatera društva so bila v projekte vključena tudi kot partnerji, vendar v manjšem deležu.

Glede lokalnih razpisov smo preko elektronske pošte od januarja do marca 2015 spraševali po možnostih sofinanciranja programov oz. projektov naravovarstvenih društev vseh 212 občin v Sloveniji (Skupnost občin, 2015). Odgovore smo pridobili od 73 občin. Le Mestna občina Ljubljana in Mestna občina Maribor imata javni razpis namenjen sofinanciranju programov oz. projektov na področju varstva okolja in ohranjanja narave. Ostale občine takega razpisa nimajo. Njihovi javni razpisi so namenjeni za npr. športna, kulturna, socialnovarstvena, turistična ali društva na področju kmetijstva. Naravovarstvena društva

²⁴Plan B za Slovenijo – Mreža nevladnih organizacij za trajnostni razvoj ugotavlja, da glede na financiranje okoljskih neprofitnih organizacij v Sloveniji (Papler v Podprite sistemsko ureditev financiranja okoljskih prizadevanj, 2015) samo 15 % prihodkov organizacije dobijo iz javnih sredstev države Slovenije. Programska postavka MOP namenja sredstva le 11 organizacijam. (najvišja vrednost 5.000 € na leto) v skupni vrednosti 48.404 € letno (podatki za 2014). Na sredstva podjetij okoljske in naravovarstvene organizacije ne morejo računati zaradi konflikta interesov (Podprite sistemsko ureditev financiranja okoljskih prizadevanj, 2015).

se tako lahko prijavijo na javne razpise »drugih organizacij« ali »pod pokroviteljstvom župana«²⁵.

Preglednica 6: Ocena trenutnega finančnega položaja

	DRUŠTVA BREZ STATUSA	DRUŠTVA S SDVJI
Zelo dobro (»Nimamo nobenih resnih finančnih problemov«)	0 %	0 %
Dobro (»V glavnem imamo dovolj finančnih sredstev za podporo naše glavne aktivnosti, na pa tudi za podporo novih aktivnosti.«)	33,3 %	50,0 %
Nestabilno (»Mnogo naših aktivnosti se ukvarja s finančnimi težavami.«)	23,3 %	23,3 %
Revno (»Težko izvajamo naše osnovne aktivnosti/projekte zaradi nerednega financiranja.«)	36,7 %	10,0 %
Zelo revno (»Smo na robu finančnega zloma.«)	3,3 %	10,0 %

Polovica vseh društev na področju ohranjanja narave in VND, ki imajo SDVJI, svoj trenutni finančni položaj ocenjuje kot »dober« oz. imajo v glavnem dovolj finančnih sredstev za podporo njihove glavne dejavnosti, ne pa tudi za podporo novih aktivnosti. Društva brez statusa pa ga ocenjujejo kot »reven« oz. težko izvajajo njihove osnovne aktivnosti in projekte zaradi nerednega financiranja.

83 % društev brez statusa in 87 % društev, ki imajo SDVJI, meni, da je premajhno financiranje iz javnih virov ovira za njihovo delo²⁶.

²⁵Na primer Občina Kranjska Gora ima tudi na pobudo Društva za Naravo – Jalovec za naravovarstvene projekte namenjena sredstva v razpisu »Pod pokroviteljstvom župana«, kjer lahko kandidira vsako društvo, ki ne spada na nobeno področje, kateremu je namenjen javni razpis, in to na dva projekta. Za določen naravovarstveni projekt, kot je npr. prenašanje dvoživk, društvo pridobi nekaj sredstev na področju kmetijstva, za prireditve, ki se dotika lokalnega turizma, pa od javnega zavoda Turizem Kranjska Gora. Razpis, namenjen ohranjanju narave in VND, bi namreč moral potrditi občinski svet.

²⁶Plan B za Slovenijo – Mreža nevladnih organizacij za trajnostni razvoj ugotavlja, da je delovanje okoljskih (op. in naravovarstvenih) organizacij v Sloveniji resno ogroženo. Ta društva od Ministrstva za okolje in prostor dobijo le 0,07 odstotka vseh državnih sredstev, ki so namenjeni CDO. Poleg tega je zaznan negativen trend državnega proračunskega financiranja s strani MOP, in sicer je bil po podatkih Analize financiranja NVO s strani vladnih resorjev v letu 2005, ki jo je izvedlo Ministrstvo za javno upravo, 0,4 %, leta 2009 po podatkih Analize vpetosti nevladnega sektorja v mrežo izvajalcev javnih storitev – pregled financiranja NVO s strani ministrstev in mestnih občin (analizo je napravil Center za informiranje, sodelovanje in razvoj

3.1.2.4 Informacije o sodelovanju z lokalno skupnostjo in širšo javnostjo

Preglednica 7: Poznavanje lokalne skupnosti in širše javnosti

	DRUŠTVA BREZ STATUSA	DRUŠTVA S STATUSOM
Ali vaše društvo lokalna skupnost, kjer imate sedež, pozna?	82,8 %	86,7 %
Ali vaše društvo pozna širša javnost, ne le lokalna skupnost?	81,4 %	96,7 %

Sodelovanje z lokalno skupnostjo

Največ društev brez statusa meni, da lokalna javnost vidi in dojema njihovo društvo pozitivno in dobro, da je društvo razpoznavno in zaznavno ter da v lokalni skupnosti sodelujejo pri akcijah. Sledili so odgovori, da je delo društva cenjeno in poznano ter prepoznavno v strokovnih krogih, da dobro sodelujejo z društvi in občino, lokalna skupnost društva odobrava in daje moralno podporo. V nekaterih društvih pa menijo, da lokalna skupnost ne ceni njihovega dela, da so pač eno od društev in ker so »naravna zavest kraja«, so včasih (komu) odveč.

Tudi društva s SDVJI menijo, da jih lokalna skupnost vidi in dojema zelo pozitivno, perspektivno, relativno v redu in odlično, delavno in aktivno. Za eno društvo je problem, da so registrirani v Kamniku, delujejo pa na Primorskem. Nekatera društva menijo, da lokalna skupnost nima kakšnih vidnih odzivov na njihovo delo oziroma jih dojema podobno kot vsa ostala društva ter da nimajo veliko stika. Prej jih je lokalna skupnost videla na višjem nivoju, sedaj pa kot birokrate. Eno društvo lokalna skupnost vidi kot stabilno društvo, ki vzorno skrbi za skrbništvo zavarovane jame in njeno varovanje, nekatera društva pa lokalna skupnost vidi kot dejavnost s specialnim znanjem in specialno opremo ter jih podpira. Vidijo pa jih tudi mešano: večina podpira pasivno, manjšina jih vidi kot problematike.

nevladnih organizacij Slovenije) 0,2 %, leta 2013 pa 0,07 % (Podprite sistemsko ureditev financiranja okoljskih prizadevanj, 2015).

Večina predstavnikov lokalnih oblasti, ki je preko elektronske pošte odgovarjala na vprašanja glede poznavanja delovanja CDO na področju ohranjanja narave in VND, sploh ni vedela, da na njihovem območju delujejo različna naravovarstvena društva. Omenili so le lovske, ribiške ter čebelarske družine in planinska društva.

24 oz. 80 % društev brez statusa in 23 oz. 76,7 % društev s SDVJI sodeluje z matično občino. Pri obeh skupinah društev največ sodelovanja poteka na področju osebnih pogovorov, sledijo jim telefonski pogovori in priprava pisnih gradiv (Priloga L).

Sodelovanje s širšo javnostjo

Kako širša javnost vidi in dojema njihovo društvo, je največ društev brez statusa odgovorilo, da pozitivno in v redu, kot resnega sogovornika ter spremlja dogajanje v društvih. Širša javnost društva pozna tudi po strokovni dejavnosti, sprejemajo njihova prizadevanja, poznajo jih tudi kot poznavalce določenih živalskih in rastlinskih vrst ter jih podpirajo. Npr. Društvo za varstvo okolja Bled je po mnenju širše javnosti edino »pravo« društvo za varstvo narave in okolja, ki ima aktivnosti vsak mesec in dosega cilje pri svojem delu.

Tudi društva s SDVJI širša javnost vidi in dojema pozitivno, z naklonjenostjo in zanimanjem ter kot resnega in zanesljivega partnerja na vseh področjih. Npr. jamarska društva pa menijo, da kljub dosedanjemu trudu javnost ne pozna dobro njihove dejavnosti. Društvo Dinaricum meni, da tak kot je odnos javnosti do velikih zveri, je tudi odnos do njihovega društva. Splošna javnost vidi to delovanje kot koristno in ga podpira, posebne interesne skupine (npr. rejci drobnice) pa ga vidijo v negativnem smislu. Tako društvo kot povratno informacijo jemlje objave v medijih, odzive javnomnenjskih raziskav in zainteresiranih posameznikov, s katerimi prihajajo v stik. Nekatera društva menijo, da jih javnost vidi kot pomembna društva za zaščito in reševanje, planinstvo in podobne dejavnosti pa so vsekakor med najbolj razširjenimi rekreativnimi aktivnostmi v Sloveniji. Eno društvo naj bi širša javnost videla, kot bi bili profesionalna organizacija s kupom denarja. Ljubitelji narave društva jemljejo kot zastopnike narave, tisti, ki posegajo v prostor, pa so običajno društveni nasprotniki.

Ozaveščanje lokalne in širše javnosti

Obe skupini društev skrbita za ozaveščanje in prepoznavnost med ljudmi na različne načine. Ker delo in dejavnosti večinoma temeljijo na prostovoljnem delu, društva menijo, da vseeno za ozaveščanje naredijo premalo. Načini ozaveščanja javnosti so:

- spletni portal (spletna stran, e-obvestila, FB, novice: npr. e-natura),
- tiskani mediji – revije, bilteni,
- založništvo, dokumentiranje in raziskovanje,
- razstave, prireditve, sejmi, posveti ipd.,
- sodelovanje z drugimi društvi,
- delavnice, predavanja, okrogle mize, tiskovne konference,
- delo v osnovnih šolah (npr. tabori) ter v različnih drugih ustanovah,
- aktivnosti (npr. čistilne akcije, reševalne vaje, izleti) in projekti,
- ustna propaganda oz. »dober glas«.

Delovanje društev

Preglednica 8: Ravni delovanja

	DRUŠTVA BREZ STATUSA	DRUŠTVA S STATUSOM
Lokalna/občinska/medobčinska	63,3 %	42,9 %
Nacionalna	30,0 %	46,4 %
Mednarodna	6,7 %	10,7 %

Društva brez statusa najpogosteje delujejo na lokalni/občinski ali medobčinski ravni, društva s SDVJI pa na nacionalni. Nekaj društev iz obeh skupin deluje tudi na mednarodni ravni²⁷.

²⁷Iz baze podatkov Zveze mednarodnih združenj (Union of International Associations) je razvidno, da je delež mednarodnih CDO v Sloveniji kot delež vseh mednarodnih organizacij 16,9-odstoten. Za države članice Evropske unije je zelo pomembno povezovanje na ravni Evropske unije in 45,5 % sodelujočih organizacij v raziskavi Indeks civilne družbe je včlanjenih v tovrstne organizacije (Rakar in drugi, 2011: 36).

Težave, s katerimi se srečujeta obe skupini društev pri njihovem delovanju, so:

- pomanjkanje finančnih sredstev (za izvajanje dejavnosti, najema prostorov in opreme za delovanje);
- nestabilno ter nesistemsko financiranje;²⁸
- članstvo (majhno število članov, počasna širitev članstva ter visoka starost članov, nezainteresiranost ter upadanje zanimanja mlajših članov za dejavnost);
- pomanjkanje prostovoljcev;
- pomanjkanje časa za organizacijo aktivnosti;
- neposluh države in lokalne skupnosti (togost državnih organov, nejasni predpisi ali njihovo (ne)namerno neupoštevanje, vpletenost politike, korupcija in neučinkovitost državnega systemskega nadzora nad onesnaževalci, država se premalo drži predpisov npr. upravljanja z vodami, nemogoči zakoni, npr. Zakon o varovanju jam, premajhna odzivnost državnih organov, zakonske omejitve) ;
- povezovanje (s sorodnimi društvi in organizacijami npr. Triglavskim narodnim parkom);
- vpletenost kapitala (veliki in bogati kršitelji zakonodaje so povzročitelji daljnosežnih posledic ekoloških žarišč) in ščitenje države;
- upadanje števila obiskovalcev parka;
- nepoznavanje skupine živali in s tem povezani predsodki;
- premajhna medijska prepoznavnost, napačna percepcija o delovanju društva;
- konflikti različnih uporabnikov naravnega prostora;
- specifičnost dela društev in
- zelo slabo poznano in razvito področje delovanja društev v Sloveniji.

3.1.2.5 Informacije o sodelovanju z državo

21 oz. 70 % društev brez statusa in 18 oz. 60 % društev s statusom meni, da država društva na področju ohranjanja narave in VND ne obravnava kot resnega partnerja pri ohranjanju narave in VND oz. ne upošteva njihovega prispevka k varstvu narave.

²⁸Na Umanoteri, Slovenski fundaciji za trajnostni razvoj, ki sicer deluje na področju varstva okolja, so v analizi Sistemsko sofinanciranje okoljskih nevladnih organizacij s strani državnih virov leta 2011 analizirali stanje, napravili pregled primerov evropske dobre prakse ter podali predlog systemskega sofinanciranja v Sloveniji (Brecelj, 2011).

8 oz. 26,7 % društev brez statusa in 23 oz. 76,7 % društev s statusom sodeluje z MOP. Največ sodelovanja²⁹ v društvih brez statusa poteka v okviru pisnih gradiv, prav tako to sodelovanje poteka z društvi s SDVJI, sledijo pa jim še telefonski in osebni pogovori (Priloga K).

Z ZRSVN sodeluje 13 oz. 43,3 % društev brez statusa in 19 oz. 63,3 % društev s statusom. Pri obeh skupinah društev v okviru sodelovanja prednjačijo osebni pogovori in pri društvih s SDVJI tudi priprava pisnih gradiv ter telefonski pogovori (Priloga M).

3.1.2.6 Informacije o medsebojnem sodelovanju

18 oz. 60 % društev brez statusa in 23 oz. 76,7 % društev s SDVJI sodeluje pri njihovih projektih in akcijah (Priloga O) z drugimi društvi, ki delujejo na področju ohranjanja narave in VND v Sloveniji. 19 oz. 63,3 % društev brez statusa in 21 oz. 70 % društev s SDVJI opredeljuje sodelovanje z drugimi društvi³⁰ na področju ohranjanja narave in VND kot uspešno (Priloga N).

²⁹V raziskavi Indeks civilne družbe večina CDO meni, da ima na sprejemanje odločitev tako na lokalni kot državni ravni majhen vpliv. To pomeni, da je odnos med organizacijami civilne družbe in državo, za katerega bi bilo značilno pogostejše medsebojno sodelovanje, ki bi vključevalo tudi zahtevnejše oblike sodelovanja, za zdaj bolj redkost kot pravilo (Rakar in drugi, 2011: 146).

³⁰Mreža slovenskih okoljskih nevladnih organizacij je bila vzpostavljena v okviru projekta Plan B za Slovenijo – Pobuda za trajnostni razvoj, ki je v dveh fazah potekal od leta 2009 do 2012. Tretja faza projekta z imenom Mreža nevladnih organizacij za trajnostni razvoj – Plan B za Slovenijo je potekala med leti 2012 in 2014. Četrta faza projekta je bila zaključena konec avgusta 2015. Izvajala se je v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov, razvojne prioritete Institucionalna in administrativna usposobljenost; prednostne usmeritve Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga. Projekt je bil sofinanciran v višini 99.990,71 €, od tega 85 % iz Evropskega socialnega sklada in 15 % s strani Ministrstva za javno upravo. Na letnem srečanju članic mreže Plan B za Slovenijo maja 2014 so članice ugotovljale potrebe in način delovanja v prihodnjih dveh letih. Med drugim so na določenih področjih ugotovile manko v mreži. Predlagana je bila ustanovitev nove delovne skupine, ki bi pokrivala vsebinsko problematiko s področja gozda, vode in naravoslovja v ožjem pomenu. Z uspehom projekta Plan B za Slovenijo na razpisu za vsebinske mreže Ministrstva za notranje zadeve so dobili priložnost za vzpostavitev in zagon nove delovne skupine, in sicer Varstvo narave mreže B za Slovenijo, na katerem so zainteresirane organizacije članice in nečlanice podala svoja pričakovanja do delovne skupine in evidentirale področja delovanja glede na trenutne procese, ki se odvijajo na državni ravni. Srečanje je bilo zelo dobro sprejeto, saj je po mnenju prisotnih organizacij na tem področju med društvi premalo povezovanja in sodelovanja (O projektu, 2014).

3.1.2.7 Informacije o tem, kako društva ocenjujejo svoj prispevek pri ohranjanju narave in kako ta prispevek dosegajo

73,3 % društev brez statusa in 93,3 % društev s SDVJI meni, da s svojimi dejavnostmi in aktivnostmi prispevajo³¹ k VND v celi državi. Ta prispevek je večina društev brez statusa opredelila kot majhen, večina društev s SDVJI pa kot velik.

Preglednica 9: Opredelitev prispevka društev v državi

	DRUŠTVA BREZ STATUSA	DRUŠTVA S STATUSOM
Kot majhen	68,2 %	24,1 %
Kot velik	22,8 %	72,4 %
Kot zelo velik	9,0 %	3,5 %

Da bi delovanje društev imelo večji prispevek na VND, društva brez statusa menijo, da bi bilo potrebno:

Preglednica 10: Da bi imelo delovanje društev večji prispevek v VND v državi, bi bilo potrebno ...

DRUŠTVA BREZ STATUSA	DRUŠTVA S SDVJI
Združevanje, sodelovanje in povezovanje.	Združevanje z več društvi in sodelovanje ter povezovanje s krajinskimi in regijskimi parki ter zavodi.
Pridobitev novih članov.	Povečati aktivnosti društva in število članov.
Organiziranost, profesionalno delo in usposobljen kader.	Zaposliti osebe v društvih.
Več finančnih sredstev ter večji posluh države.	Več finančnih sredstev, lažji dostop do javnih razpisov.
Dobre ideje.	Dosledno spoštovanje že sprejetih državnih zakonov ter boljša odzivnost pristojnih služb (inšpekcije) ter ARSO.
Usposobitev prostovoljnih naravovarstvenih nadzornikov	Večja prepoznavnost in večja vloga CDO.

³¹Raziskano je bilo (Šajn, 2011), kako lahko društva vplivajo na okoljsko politiko posamezne države in kakšen je njihov vpliv na politične odločevalce. Proučevana je bila ustanova Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj in raziskano je bilo, kako učinkovita je pri vplivanju na okoljsko politiko Republike Slovenije. Analizirana je bila učinkovitost projektov Umanotere na zakonodajo Republike Slovenije. Izsledki so pokazali neujemanje med cilji in rezultati.

Sprememba predpisov, zakonodaje	Strokovno sodelovanje z ministrstvi, ARSO, inšpekcijo, državnim zborom.
Večji naravovarstveni projekti v katere bi vključili več splošne javnosti.	Urediti status turističnih jam, pridobiti zakonsko predpisane, ustrezno usposobljene in s strani MOP imenovane lovske čuvaje, ki bi lahko opravljali vlogo naravovarstvenih nadzornikov, varstvo podzemnih voda.
Čas	Čas za delo oz. izvajanje nalog ter iskanje finančnih sredstev in strateško načrtovanje aktivnosti.
Ozaveščenost in več podobno mislečih	Ozaveščanje članstva in prebivalstva ter večje delovanje v lokalnem okolju.
Status društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave.	Več pristojnosti.
	Upravljanje: Ustanoviti neodvisni, strokovni naravovarstveni urad, tako uspešen, kot je Informacijski pooblaščenec, ki bi pritožbe na nevestno delo inšpekcijskih služb in MOP svobodno obravnaval tudi mednarodno, bolj neposredno, da bi bil takojšen efekt. Ta urad bi imel vso pravico poklicati na odgovornost vsakogar, ki je podpisan pod vladni dokument, ki bi se izkazal za škodljivega naravi.

29 oz. 96,7 % društev brez statusa in 24 oz. 80 % društev s SDVJI meni, da s svojimi dejavnostmi in aktivnostmi prispevajo k VND v lokalni skupnosti.

Preglednica 11: Opredelitev prispevka v lokalni skupnosti

	DRUŠTVA BREZ STATUSA	DRUŠTVA S STATUSOM
Kot majhen	31,0 %	24,0 %
Kot velik	55,2 %	72,0 %
Kot zelo velik	13,8 %	4,0 %

Ta prispevek bi večina vseh društev opredelila kot velik.

Da bi imelo delovanje večji prispevek na VND v lokalni skupnosti društva brez statusa menijo, da bi bilo potrebno:

Preglednica 12: Da bi imelo delovanje društev večji prispevek na VND v lokalni skupnosti, bi bilo potrebno...

DRUŠTVA BREZ STATUSA	DRUŠTVA S SDVJI
Sodelovanje z lokalno skupnostjo; priznavanje lokalne skupnosti, da so tudi tovrstne dejavnosti pomembne za ohranjanje narave (žuželke), ne samo markantne skupine, kot so ptice in dvoživke..	Povezovanje med domačini, njihovo učenje, odzivnost lokalne skupnosti na društvene pobude.
Povečati število članov, še posebno mlajših.	Večje število članov.
Krepiti povezanost s podpornimi organi – občinami in podjetji.	Boljše povezovanje z lokalnimi upravnimi strukturami.
Imeti več finančnih sredstev.	Imeti več finančnih sredstev.
Imeti večji posluš ljudi in zato odgovornih.	Boljše odzivanje pristojnih služb (inšpekcije) in njihova aktivnost ter posluš.
Imeti ustrezno saniran sistem čiščenja odpadnih voda v vseh kočah v lasti Planinske zveze Slovenije in posameznih društev, spremeniti predpise z javnim pooblastilom za varovanje mikroflore z uvedbo dovolilnic za nabiranje višjih gliv; določiti varovana območja.	Več strokovnih predavanj za širšo javnost, izdaja brezplačnih vzgojnih biltenov.
Profesionalno delo in usposobljen kader.	Zaposliti kader.
Sodelovanje z drugimi društvi in Triglavskim narodnim parkom.	Čim več društev, njihovo združevanje ter sodelovanje z drugimi institucijami, tudi ZRSVN.
Imeti čas.	Imeti čas.
Ozaveščanje ljudi.	Ozaveščanje ljudi.
	Urediti področje VND, ki mora izhajati iz lokalnega okolja.

Najbolj pomembne akcije/dejavnosti, ki prispevajo oz. so prispevale k ohranjanju narave in VND društev brez statusa in s SDVJI so napisane v Prilogi R.

Za VND društva brez statusa osveščajo javnost z aktivnim sodelovanjem v akcijah lokalne skupnosti, s prispevki v medijih (lokalni časopisi, novice, oddaje), z razstavami, s prireditvami na lokalni ravni, z letaki, brošurami ter zloženkami (promocijski material), z

delom s šolsko mladino in z vrtci, preko spletne strani in FB, s predavanji, čistilnimi akcijami, projekti, sodelovanjem pri naravovarstvenih akcijah sorodnih organizacij, z mladinskimi odseki ter Odseki za varstvo gorske narave in turno kolesarsko dejavnostjo, javnim pojavljanjem, anketami in s plakatnimi ter z delovnimi akcijami (npr. odstranjevanje invazivk), založništvom (glasila), izleti, s pohodi, terenskimi akcijami in z izobraževanjem, mednarodnim povezovanjem, s predstavljanjem parka obiskovalcem, prijavi na inšpektorat ter od ust do ust.

Za VND društva s SDVJI osveščajo javnost s prispevki v medijih (lokalni časopisi, novice, oddaje), z razstavami, s prireditvami na lokalni ravni, z letaki, brošurami ter zloženkami (promocijski material), z delom s šolsko mladino in z vrtci, preko interneta (spletna stran, FB), s predavanji in z elaborati, s čistilnimi akcijami, projekti, sporočili za javnost, z vodenjem (npr. lokalnega prebivalstva po naravnih vrednotah), različnimi dogodki in novicami, s posveti, tečaji, z googlovo pogovorno skupino, učenjem (npr. metodo pridelave) in s častnim zgledom.

Področji, na katerem društva brez statusa ter društva s statusom naredijo največ k prispevku VND, sta ozaveščanje in informiranje, sledita jima preprečitev nedopustnih posegov v naravo in prostor ter okoljska vzgoja. Ta prispevek večina društev brez statusa ocenjuje kot majhen, društva s statusom pa kot velik (Priloga J).

3.1.2.8 Sklepne ugotovitve glede na razliko in skupne značilnosti društev, ki imajo status društva v javnem interesu in tistimi, ki tega statusa nimajo

Značilnosti, ki se pri obeh skupinah društev med seboj razlikujejo

- Največje število anketiranih naravovarstvenih društev, ki nimajo SDVJI na področju ohranjanja narave, je bilo ustanovljenih od leta 2001 do 2010, tistih, ki imajo omenjeni status pa v letih od 1951 do 1979 v obdobju socializma ter od leta 1990 do 2010. Društva s SDVJI so bila v večini ustanovljena prej kot društva, ki tega statusa nimajo. S

tem je povezano tudi članstvo, saj imajo društva brez statusa več članov kot društva, ki statusa nimajo.

- Anketirana društva, ki delujejo na področju ohranjanja narave, se nahajajo na področju celotne države, razen v Spodnjeposavski regiji. Največ društev, ki nimajo SDVJI, ima sedež v Savinjski in Osrednjeslovenski regiji, tudi polovica društev s SDVJI prihaja iz Osrednjeslovenske regije.

- Največ anketiranih društev, ki delujejo v javnem interesu na področju ohranjanja narave, je jamarskih društev.

- V društvih, ki nimajo statusa, pogosto mislijo, da ta status imajo, saj delujejo na področju ohranjanja narave, ki je že samo po sebi javni interes. Na podlagi takega mišljenja niti ne zaprosajo za status. Nekatera društva pa menijo, da imajo avtomatično sama status, če ga ima Zveza, v katero je društvo vključeno.

- Prav tako društva brez SDVJI na področju ohranjanja narave v večini nimajo v lasti delovnih sredstev in opreme za nemoteno delovanje, društva s statusom pa ta sredstva imajo.

- Društva brez statusa večinoma ne sodelujejo z MOP, društva s SDVJI pa po večini z ministrstvom sodelujejo.

- Društva, ki imajo SDVJI na področju ohranjanja narave, svoj finančni položaj ocenjujejo kot »dober«, društva brez statusa pa kot »reven«.

- Društva brez statusa najpogosteje delujejo na lokalni, občinski ali medobčinski ravni, društva s statusom pa na nacionalni.

- Večina društev brez statusa njihov prispevek k varstvu narave v Sloveniji opredeljuje kot majhen, večina društev, ki imajo status društva v javnem interesu na področju ohranjanja narave, pa kot velik.

- V društvih brez SDVJI pri pridobivanju finančnih sredstev članarini sledijo lokalni razpisi, dotacije podjetij, dotacije posameznikov in državni razpisi; v društvih s SDVJI pa članarini sledijo dotacije posameznikov, lokalni razpisi, dotacije podjetij ter državni razpisi.
- Društva brez SDVJI najpogosteje delujejo na lokalni, občinski ali medobčinski ravni, društva s SDVJI pa na nacionalni.
- Večina društev brez SDVJI svoj prispevek pri ohranjanju narave in VND ocenjuje kot majhen, društva s SDVJI pa kot velik.

Značilnosti, ki so obema skupinama društev skupne

- Posamezna društva brez statusa in s SDVJI se združujejo v zveze, ki imajo zelo pogosto SDVJI na področju ohranjanja narave in VND.
- Vsa društva, ki delujejo na področju ohranjanja narave imajo pri AJPes največkrat standardno klasifikacijo dejavnosti opredeljeno pod šifro S94.999 Dejavnost druge – nerazvrščenih članskih organizacij (Priloga 4) pri čemer je osnovno področje »Druge dejavnosti«. Nobeno društvo ni razvrščeno v razred ter podrazred: Dejavnost botaničnih in živalskih vrtov, varstvo naravnih vrednot (področje: Kulturne, razvedrilne in rekreacijske dejavnosti), ki se še najbolj dotika ohranjanja narave ali varstva naravne dediščine. Društva na področju ohranjanja narave in VND nimajo lastnega področja, po dejavnosti pa jim je najbližje 5. Področje zaščite okolja/varstva živali.
- Prav tako niso naravovarstvena društva določena v »svojo« skupino društev v Registru društev Ministrstva RS za notranje zadeve in Poslovnem informatorju RS.
- Obe skupini društev ne poznata najbolje svojih statusov na podlagi delovanja v javnem interesu in na podlagi katerega zakona jim je bil podeljen. Menim, da zato najbrž ne poznajo svojih pravic in zakonskih možnosti, ki izhajajo iz teh statusov.

- Društva na področju ohranjanja narave v večini nimajo svojih prostorov za delovanje. Večina društev, ki nimajo SDVJI operativno dejavnost izvajajo v prostorih, ki so v lasti odgovorne osebe ali drugega člana društva. Tista, ki imajo SDVJI na področju ohranjanja narave, pa prostor po večini najemajo.

- Večina vseh društev izvajajo svojo dejavnost v celoti s prostovoljci. Stopnja izobrazbe: redno zaposlenih v društvih, ki imajo status društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave, je višja kot v društvih, ki tega statusa nimajo.

- Naravovarstvena društva po večini menijo, da država društva na področju ohranjanja narave in varstva naravne dediščine ne obravnava kot resnega partnerja pri ohranjanju narave in VND oz. ne upošteva njihovega prispevka k varstvu narave.

- Obe vrsti društev v veliki meri sodelujeta z matično občino, pomanjkanje sodelovanja pa je čutiti tudi pri sodelovanju z ZRSVN.

- 18 oz. 60 % društev brez statusa in 23 oz. 76,7 % društev s statusom sodeluje pri njihovih projektih in akcijah (Priloga O) z drugimi društvi, ki delujejo na področju ohranjanja narave in varstva naravne dediščine v Sloveniji. 19 oz. 63,3 % društev brez statusa in 21 oz. 70 % društev s statusom opredeljuje sodelovanje z drugimi društvi na področju ohranjanja narave in VND kot uspešno (Priloga N).

- Poslanstvo obeh skupin društev se seveda v vseh dejavnostih in aktivnostih dotika ohranjanja narave in VND.

- V obeh skupinah društev prevladujejo kot glavni vir finančnih sredstev članarine.

- Da bi imelo delovanje društev večji prispevek na VND v lokalni skupnosti, bi bilo potrebno sodelovanje z lokalno skupnostjo (ozaveščanje lokalnih prebivalcev), društva bi morala pridobiti večje število članov, bolj bi se morala povezovati z lokalnimi upravnimi strukturami, imeti bi morala usposobljen kader ter sodelovati z drugimi društvi.

Na osnovi navedenega lahko sklepam, da društva, ki delujejo na področju ohranjanja narave in VND delujejo na področju cele Slovenije. Stališče društev je, da je ohranitev narave v javnem interesu in zato so prepričana, da jim je že z opravljanjem lastnega poslanstva avtomatično podeljen SDVJI na področju ohranjanja narave, vendar si ga morajo pridobiti na pravnoformalen način. Glede na rezultate ankete, naj bi jim tovrsten status prinesel: več možnosti za pridobivanje finančnih sredstev in s tem posledično možnosti za nakup delovne opreme, za plačevanje najemnine, zaposlovanje itn. S tem bi se tudi povečal njihov prispevek k ohranjanju narave in VND. Nekatera društva pa niti ne poznajo aktualne zakonodaje in še vedno menijo, da jim npr. delovanje le na ožjem področju države ali pa le v eni lokalni skupnosti niti ne daje možnosti kandidiranja za podelitev statusa. Za večjo prepoznavnost naravovarstvenih društev bi bilo potrebno, da bi imelo v Standardni klasifikaciji dejavnosti pri AJ PES, področje ohranjanje narave in VND svoje osnovno področje in kategorijo. Kljub vsemu pa društva na področju ohranjanja narave in VND, brez velike podpore države in občin s svojim entuziazmom in prostovoljnim delom ter s svojimi dejavnostmi in aktivnostmi naredijo veliko za ohranjanje narave in VND.

Po mnenju anketiranih društev je najuspešnejši dogodek/akcija, ki je povezan s prispevkom določenega društva k ohranjanju narave in VND v Sloveniji, »Volovja reber« (Priloga I).

In zato sem izvedla študijo primera postopka ohranitve Volovje rebri pred umestitvijo vetrnih elektrarn, pod vodstvom DOPPS (Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, 2015).

3.1.3 Prikaz in interpretacija informacij, pridobljenih s poglobljenimi intervjuji v okviru študije primera

V primerjavi z anketo, ki ne kaže dejanskega mnenja ene osebe in je namenjena predvsem ugotavljanju stališč večje skupine ljudi, je intervju bolj fleksibilen in neomejujoč ter primernejši za prikaz mnenja določenega posameznika oz. predstavnike določene skupine oz. institucije. Intervjuvane osebe so bili glavni akterji in glavni predstavniki akterjev, ki so vplivali na uspešno vlogo društva pri ohranjanju narave. Lahko so razkrivali svoje izkušnje

in mnenja, videnja, zaznavanja in vrednotenja proučevane teme (Lamut, Macur, 2012: 145). Za pogovor sem izbrala 12 oseb, za katere sem predvidevala, da mi bodo s svojimi izkušnjami in z znanjem, ki so jih posredovali v obliki odgovorov, največ pripomogle k ciljem intervjuja. Ena oseba je intervju zavrnila. Intervjuje sem posnela z diktafonom, za kar sem od intervjuvancev pridobila ustno dovoljenje, dva intervjuvanca snemanja nista dovolila. Na podlagi avdiozapisa sem napravila transkripte oz. dobesedne prepise (Priloga S) ter jih uporabila kot gradivo za interpretacijo informacij.

Aktivnosti za ohranitev planote Volovja reber nad Ilirsko Bistrico pred postavitvijo vetrnih elektrarn,³² katere glavno vlogo je nosil DOPPS, so pustile največji pečat vsem društvom – tako tistim s SDVJI na področju ohranjanja narave in tudi tistim, ki tega statusa nimajo. Strukturirane intervjuje sem opravila s predstavniki javnih institucij MOP, ARSO, ZRSVN ter Občine Ilirska Bistrica, s predstavnikom podjetja Elektro Primorska ter z enim od zunanjih izvajalcev PVO, s štirimi predstavniki lokalne skupnosti iz Ilirske Bistrice ter predstavnikom DOPPS in njihovim odvetnikom.

Navedla sem znane informacije o Volovji rebri ter tiste, ki sem jih pridobila v pogovoru z intervjuvanci. Opisala sem kronološki potek aktivnosti za ohranitev Volovje rebri. Intervjuvance sem spraševala naslednje:

- Ali vetrne elektrarne v Sloveniji potrebujemo kot energetski vir?
- Ali je postavitve vetrnih elektrarn na Volovji rebri primerna?
- Ali bi vetrne elektrarne na Volovji rebri Občini Ilirska Bistrica prinesle finančno korist in delovna mesta?
- Ali intervjuvanci menijo, da so naravovarstvena društva družbeno pomembna in da je povezovanje različnih CDO pomembno z vidika interdisciplinarnosti in podpore izpostavljenemu društvu?

³²Vetrna elektrarna Volovja reber je (bila) načrtovana vetrna elektrarna v Sloveniji. Tako elektrarno s 47 vetrnicami nazivne moči 0,85 MW in premera rotorja 52 m si je od leta 2002 prizadevala na Volovji rebri na obronkih Snežniške planote zgraditi Elektro Primorska, javno podjetje za distribucijo električne energije iz Nove Gorice (Vetrna elektrarna Volovja reber, 2015). S pojmom "vetrna elektrarna" se pojavljajo različna tolmačenja. Nekateri viri pojmujejo vetrno elektrarno kot eno vetrno turbino z vsemi pripadajočimi komponentami in ne več turbin hkrati, drugi viri pa jo definirajo kot več vetrnic (vetrnih turbin) združenih v skupino. V nalogi eno vetrno elektrarno smatram kot eno vetrno turbino z vsemi pripadajočimi komponentami in ne več turbin hkrati.

- Ali je ustrezno, da se društvo, ki ima SDVJI na področju ohranjanja narave, v postopek, v katerem naravi grozi uničenje oz. degradacija, vključi kot stranski udeleženec?
- Ali bi moralo vsako naravovarstveno društvo, tudi če nima SDVJI na področju ohranjanja narave, imeti pravico do vključitve v postopek, če bi naravi grozilo uničenje oz. degradacija?
- Ali bi morali lokalni prebivalci, ki bivajo na območju, ki mu grozi uničenje narave, imeti pravico do vključitve v postopek, četudi niso lastniki tamkajšnjih zemljišč?
- Ali mora društvo pri svojem delovanju oz. vključevanju v postopke sodelovati z lokalnimi deležniki?
- Ali je bil DOPPS pionir pri tem, da so naravovarstvena društva postala pomembna za varstvo narave?
- Ali je ohranitev Volovje rebri največji uspeh oz. sinonim boja za varstvo narave v Sloveniji?
- Ali je za tak uspeh, kot je ohranitev Volovje rebri, potrebno poznavanje prava in postopkov, ki pa ga društva največkrat nimajo?
- Ali bi morala za postopke ohranjanja narave društva pridobiti sredstva od države ali EU, saj so drugače v neenakem položaju z investitorji, ki imajo finančna sredstva za vodenje projektov, naročilo dragih študij in pravno zastopanje?
- Ali bi smele biti stranske koristi, ki jih obljublajo investitorji podkupovanja k soglasju za uničenje narave?
- Ali odločevalci društev in investorjev ne obravnavajo enakopravno oz. društva jemljejo kot »ne bodi ga treba« oz. oviro pri teku postopka?
- Ali se je položaj društev pri vključevanju v postopke v primerjavi z zadnjimi desetimi leti izboljšal?
- Ali udeležba in strokovno angažiranje društev vodi k novim kvaliteta in drugačnemu pristopu tudi pri samih odločevalcih?
- Ali bi moral biti pripravljalet PVO za poseg v naravo naključno izbran s seznama pooblaščenih in preverjenih organizacij, ne pa da si ga kupi investitor?
- Ali je sedaj Volovja reber varna pred takšnimi in podobnimi posegi?

- Kaj intervjuvancem pomeni »biti naravovarstvenik«?

Spraševala sem jih tudi po tem, ali so po uspehu ohranitve Volovje rebri društva nadaljevala z delom in kakšne so njihove osebne izkušnje. Odgovore sem združila v najpomembnejših ugotovitvah, ki dodatno osvetljujejo dogajanje.

Intervjuvanci so bili:

- Intervjuvanec 1: takratni lokalni prebivalec Ilirske Bistrice, biolog botanik,
- Intervjuvanec 2: lokalni prebivalec Ilirske Bistrice, lastnik zemljišča,
- Intervjuvanec 3: lokalni prebivalec Ilirske Bistrice, aktivist,
- Intervjuvanec 4: lokalni prebivalec Ilirske Bistrice, geograf,
- Intervjuvanec 5: vodja primera Volovja reber pri DOPPS,
- Intervjuvanec 6: odvetnik DOPPS,
- Intervjuvanec 7: zunanji sodelavec pri pripravi PVO, član DOPPS,
- Intervjuvanec 8: operativni vodja projekta pri investitorju,
- Intervjuvanec 9: direktor Urada za varstvo okolja in narave pri ARSO³³,
- Intervjuvanec 10: direktor ZRSVN,
- Intervjuvanec 11: predstavnik Sektorja za ohranjanje narave pri MOP,
- Intervjuvanec 12: bivši župan Občine Ilirska Bistrica.

3.1.3.1 Informacije o Volovji rebri

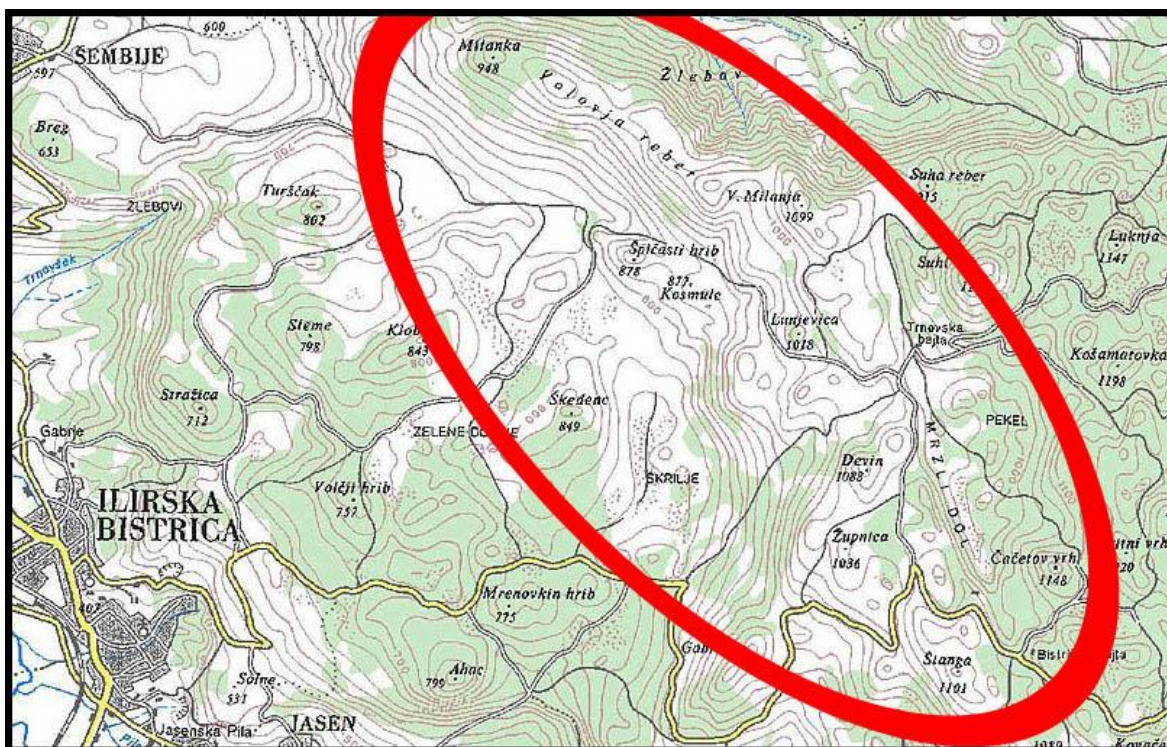
Volovja reber je sleme vzhodno od Ilirske Bistrice, na skrajnem jugozahodnem delu Snežniške planote. Tu se nahaja sistem Škocjanskih jam in se zbira kraška podtalnica, ki napaja vodne vire v občini Ilirska Bistrica. Območje je bilo deležno številnih naravovarstvenih ukrepov in pozornosti: bilo je predlagano za vključitev v Regijski park Snežnik; v slovenskem državnem načrtu je bilo rezervirano za ustanovitev parka; razglašeno je bilo za ekološko pomembno območje. Volovja reber izpolnjuje merila za vključitev v omrežje Natura 2000, v katero pa zaradi načrtovane gradnje vetrnih elektrarn

³³V magistrskem delu uporabljam moški spol, ednino, čeprav mislim tudi na ženski spol in delujem v smeri enakovrednosti spolov.

ni bila vključena. To je povzročilo številne okoljevarstvene in naravovarstvene polemike (Volovja reber, 2015).

Geografski položaj Volovje rebri:

Sleme Gur (kakor domačini imenujejo ta predel) leži na skrajnih jugozahodnih obronkih Snežniške planote, kjer kraški masiv prehaja v dolino Zgornje Pivke in se v strmi narivni stopnji spušča v dolino Reke. Zaradi projekta gradnje vetrne elektrarne na tem območju danes večina ljudi pojmuje Volovjo reber kot sleme, ki se vije med Milanko (948 m) na severu in Štango (1101 m) na jugu. Tako definirano sleme je dolgo približno 7 km in se naprej od Štange proti jugu nadaljuje nad dolino Reke do meje z Republiko Hrvaško. Za celotno sleme, ki se razteza v nadmorskih višinah med 950 m na severu in 1250 m na jugu, je značilna poraščenost s submediteranskimi-ilirskimi suhimi in suhimi kamnitimi travišči z značilno kraško floro na prisojnih pobočjih, medtem ko osojna pobočja porašča gozd. Vrh slemena dejansko predstavlja mejo med odprtim svetom travišč in sklenjeno gozdno vegetacijo. V ozkem topografskem smislu je Volovja reber zgolj 1,5 km dolgo ovršje slemena med Belimi ovčami (1030 m) in Milanko (948 m), kar lahko vidimo tudi po zapisih na topografskih kartah večjih meril. Sleme je izredno markantna reliefna oblika, vidna od daleč naokoli. Najvišji vrh slemena je Velika Milanja (1099 m), od koder se razprostira pogled na Brkine, Čičarijo z Učko in Slavnikom, Vremščico, Nanosom, Kvarnerski zaliv s Cresom ter dolino Pivke, medtem ko je pogled proti vzhodu omejen na prostrane gozdove Snežniške planote z najvišjim vrhom Snežnikom (1796 m). Ob lepem vremenu je moč opazovati Julijske Alpe in celo italijanske Dolomite (Volovja reber, 2015).

Slika 3: Geografski položaj Volovje reberi

Vir: Volovja reber, 2015

Geološka zgradba, podnebje in voda:

Območje gradijo srednje do dobro vodoprevodni apnenci zgornje kredne starosti, ki so dobro zakraseli. Na vršnih robovih se pojavlja tudi apnenčasto-dolomitna breča, ki je nekoliko bolj odporna na preperevanje in gradi tudi zaobljene skalnate izdanke, ki izstopajo iz slemena Gur. Med njimi je najznamenitejša 10 m visoka skala v bližini Velike Milanje, ki jo domačini imenujejo Zob, drugo takšno območje so Bele ovce. Sleme se v območju Žlebov proti severu zelo strmo spušča v povirno dolino pliocenske Pivke (danes je dolina suha) nad naseljem Koritnice, proti jugu pa v bolj blagem pregibu prehaja v obviselo dolino, po kateri je nekoč verjetno odtekal vodotok v porečje Reke. Pokrajino je preoblikovalo geomorfološko dogajanje v času poledenitve, ko so kamnine na območju intenzivneje mehansko preperevale. Učinki v reliefu so dobro vidni še danes. Ob vznožju slemena naletimo na več mestih na periglacialno gradivo, ki je ponekod sedimentirano v sloje. Mehansko preperevanje kamnin je danes intenzivnejše zgolj v ovršju slemena in to v hladni polovici leta, medtem ko je danes prevladujoči geomorfogenetski proces na

območju razpršena korozija, o čemer pričajo številne vrtače v obviseli dolini jugozahodno od slemena (Volovja reber, 2015).

Kljub bližini doline Reke, po kateri segajo z zahoda vplivi zaledne submediteranske klime vse do Ilirskobistriške kotline, se vplivi bližine Sredozemlja (Kvarnerski zaliv) na Gurah ne poznajo. Območje Gur tako uvrščamo v zmernocelinsko podnebje. Zaradi višine predstavlja orografsko pregrado vlažnim zračnim masam, ki potujejo od zahoda in jugozahoda proti notranjosti celine, zato je območje dobro namočeno. Padavinski režim je submediteranski z viškom v jesenskih mesecih. Značilna je dobra prevetrenost, najpogostejša vetrova sta jugo in burja.

Snežniška planota je dobro zakraselo razvodno območje in padavinske vode od tu podzemsko odtekajo na več strani, površinskih vodnih tokov ni. Zahodni del planote, ki mu pripada tudi sleme Volovje rebri, se podzemno odmaka v porečji Reke in Pivke. S sledilnim poizkusom izvedenim v letu 2006 je bilo dokazano, da padavinske vode z območja Volovje rebri odtekajo tako v izvir Pivke in dalje v Ljubljanico ter Črno morje kot tudi v kraška izvira Bistrica in Podstenjšek, ki pripadata porečju Reke in s tem Jadranskemu povodju. Slednja sta zajeta za vodooskrbo v občini Ilirska Bistrica (Volovja reber, 2015).

Rastlinstvo:

Območje Volovje rebri leži na prehodu submediteranskega in dinarskega fitogeografskega območja oziroma v vipavsko–kraškem distriktu. Gre za eno izmed floristično pestrejših območij v Sloveniji, kjer se srečujejo različni floristični geoelementi, in sicer: submediteranski (oziroma mediteranski v najširšem smislu), dinarski s specifično ilirsko floro, srednjeevropski in dealpinski. Posledica tega je posrečena floristična sestava, ki je zlasti v rastlinskozemljepisnem oziru izjemno zanimiva (Surina, 2004: 28).

Južna in od sonca razgreta pobočja so domovanje bolj toploljubnim rastlinam v slovenski flori, npr. žajblju (*Salvia officinalis*), ruju (*Cotinus coggygia*), ožepku (*Hyssopus officinalis*), ostrolistnemu belušu (*Asparagus acutifolius*), ilirskemu grahovcu (*Astragalus*

illyricus), ilirski peruniki (*Iris pallida* ssp. *illyrica*), Zanonijevi detelji (*Argyrolobium zanonii*), ki se uveljavljajo v vrzelastem gozdu hrasta puhavca in črnega gabra (*Ostrya-Quercetum pubescentis*) ter njegovega degradacijskega stadija, gozda črnega gabra in jesenske vilovine (*Seslerio autumnalis-Ostryetum*).

Prostrane gole površine večinoma poraščajo submediteransko–ilirski suha travišča in mestoma suha kamnita travišča s prevladujočo vegetacijsko združbo nizkega šaša in skalnega glavinca (*Carici humilis-Centaureetum rupestris*), v kateri pa ponekod, predvsem na vetrovom bolj izpostavljenih rastiščih, povsem prevladuje dratenka ali tankolistna vilovina (*Sesleria juncifolia*), kdaj pa tudi ostnati šaš (*Carex mucronata*). To so vrstno zelo bogata travišča s tipično kraško floro, ki gostijo tudi nekatere v Sloveniji redke in/ali ogrožene rastlinske vrste, kot so npr. Clusijev svišč (*Gentiana clusii*), košutnik (*Gentiana lutea* ssp. *symphiandra*), gorski kosmatinec (*Pulsatilla montana*), deljenolistna črnobina (*Scrophularia heterophylla* ssp. *laciniata*) ter francoski lan (*Linum narbonense*), liburnijski klinček (*Dianthus liburnicus*), alpski volčin (*Daphne alpina*), pritlikavi šetraj (*Saturea subspicata* ssp. *liburnica*), tržaški svišč (*Gentiana tergestina*), peresasta bodalica (*Stipa eriocaulis* ssp. *carniolica*), Jacquinov ranjak (*Anthyllis montana* ssp. *jacquiniana*) in številne vrste kukavičnic. V zavetrnih kotanjah in manjših vrtačah, kjer se je nabrala nekoliko debelejša plast prsti, pa najdemo paradne konje slovenske kraške flore, kot npr. potonika (*Paeonia officinalis*), kojniška (*Iris sibirica* ssp. *errirhiza*) in travnolistna perunika (*Iris graminea*), ilirski meček (*Gladiolus illyricus*), jesenček (*Dictamnus albus*), zlati koren (*Asphodelu albus*), črna (*Veratrum nigrum*) in navadna čmerika (*Veratrum album*) ter prav vse lilije, ki rastejo v Sloveniji: kranjska (*Lilium carnolicum*), turška (*Lilium martagon*), brstična (*Lilium bulbiferum*) in žafranska (*Lilium bulbiferum* ssp. *croceum*). Pomembna značilnost teh travišč je poleg rastlinske pestrosti in prostranosti tudi njihova sklenjenost, saj predstavljajo eno redkih in edino večje bolj ali manj nefragmentirano območje visokodinarskih–submediteranskih suhih travišč v Sloveniji. Gre za travišča, zaradi različnih vzrokov vse bolj ogrožena in uvrščena med habitatne tipe, ki se prednostno ohranjajo v ugodnem stanju. »Travišča na Volovji rebri so edino večje nefragmentirano območje visokodinarskih suhih travišč v Sloveniji. Ti suhi in kamniti visokokraški travniki so rezultat stika Mediterana in Dinaridov ter človekovega kulturnega delovanja. Območje odlikuje velika vrstna pestrost in lahko trdimo, da gre za eno

naravovarstveno najvrednejših in vrstno najbogatejših naravnih območij v Sloveniji in Evropi« (Jogan, 2004: 34).

Živalstvo:

Ptice

Pestrost ptičjih vrst je na območju Volovje rebri izjemna. Po številu gnezdilk se Volovja reber lahko kosa s katerim koli nižinskim predelom Slovenije, v hribih pa je po razpoložljivih podatkih brez konkurence. Ornitologi so doslej tukaj opazovali 97 vrst ptic, od katerih jih 75 vrst na Volovji rebri ali v bližnji okolici gnezdijo.

Najmarkantnejša gnezdilka Volovje rebri je planinski orel, saj tu gnezdijo edini par v regiji. Svetlooka penica v Sloveniji gnezdijo samo na Volovji rebri. Gnezditvene gostote poljskega škrjanca in drevesne cipe so med najvišjimi v državi. Tudi nekatere druge travniške vrste imajo tukaj visoke gnezditvene gostote, npr: slegur, repnik in rjavi srakoper.

Volovja reber je pomembna preletna točka selečih se ujed. Vsako sezono na selitvi greben preleti na stotine ujed – verjetno več tisoč osebkov. Najštevilčnejše vrste so sršenar, rjavi lunj in kanja. Med redkejšimi vrstami pa so ornitologi tu opazovali ribjega orla in malega orla. Poseben pomen ima Volovja reber za prelet beloglavih jastreb. Podatki kažejo, da tod poteka eden od dveh najpomembnejših koridorjev za prelet kritično ogrožene kvarnerske populacije jastreb na prehranjevališča v Alpe (Volovja reber, 2015).

Velike zveri

Območje Volovje rebri je stalno območje vseh treh največjih zveri v Evropi: medveda, risa in volka.

Na podlagi razpoložljivih podatkov je razvidno, da to območje predstavlja pomemben del domačih okolišev več rjavih medvedov, enega tropa volkov in najmanj dveh evrazijskih risov, ki sicer živijo tudi še v bližnjem Natura 2000 območju Javorniki – Snežnik. Glede na

lokacijo Volovje rebri in prostorske značilnosti okolice je zelo verjetno, da preko tega območja poteka eden pomembnejših, če ne celo najpomembnejši koridor za prehajanje velikih zveri med Snežniško planoto in območjem okoli Vremščice, ki se nato nadaljuje preko Nanosa do Trnovskega gozda in dalje v italijanske in avstrijske Alpe (Volovja reber, 2015).

Metulji

Skupaj s travišči v Pivški dolini so pobočja nad Ilirsko Bistrico eno največjih sklenjenih območij pretežno negojenih suhih kraških travnikov v Sloveniji. Temu primerna je tudi izredna pestrost favne dnevnih metuljev, ki so večinoma vezani na odprte dobro osončene habitate. Do sedaj je bilo na teh pobočjih zabeleženo kar 97 vrst metuljev, od katerih so le tri znane samo po starejših najdbah. Tu živi torej več kot polovica vseh v Sloveniji najdenih vrst. Poleg izredne raznolikosti pa pobočja Volovje rebri navdušujejo tudi z izredno gostoto metuljev, kar je dober pokazatelj ohranjenosti travnikov na tem območju in dokaz velikih populacij travniških vrst dnevnih metuljev. Predvsem v juniju se travnata pobočja odenejo v pisane barve cvetja in njihovih pisanih obiskovalcev in tako za vsakega ljubitelja narave pripravijo nepozabno doživetje.

Poleg raznolikosti, ki je v slovenskem merilu primerljiva z bolj znanim Kraškim robom in pobočji nad Vipavsko dolino, je Volovja reber naravovarstveno pomembna tudi zaradi nekaterih redkih in ogroženih vrst, ki so tu našla eno svojih zadnjih pribežališč v Sloveniji. Tako je kar 23 vrst dnevnih metuljev iz tega območja vključenih v Rdeči seznam ogroženih rastlinskih in živalskih vrst Slovenije. Med njimi sta najverjetneje zaradi zaraščanja v zadnjih desetletjih na tem območju izumrla puščavar *Chazara briseis* (Linnaeus, 1764) in grmovni oblakar *Hyponopele lycaon* (Rottemburg, 1775).

Vrste metuljev izrednega naravovarstvenega pomena na Volovji rebri: travniški postavnež (*Euphydryas aurinia*), svišcev mravljiščar (*Maculinea alcon*), krvomočnica rjavka (*Aricia eumedon*), čišljakov ostrozob (*Carcharodus lavatherae*), močvirski ostrozob (*Carcharodus floccifera*), črni apolon (*Parmassius mnemosyne*) (Volovja reber, 2015).

Divje čebele

Divje čebele so na cvetočih kraških travnikih izjemno raznovrstne, zato jih je veliko tudi na Volovji rebri. Večina izmed njih živi samotarsko in mnoge vrste zbirajo pelod in medicino za svoj zarod le na cvetovih določene rastlinske družine. Dalmatinska dišavka (*Hoplitis dalmatica*) je redka vrsta, razširjena v južni Evropi od Francije in Andore na zahodu, prek južne Švice in Sardinije do Slovenije in Hrvaške (Dalmacije), kjer je bila prvič opisana. V Sloveniji je bila najdena na Krasu pri Lipici in Škocjanu, pri Vipavi, na Vremščici in na travnatih hribih v predgorju Snežnika nad Ilirsko Bistrico in Pivko (Volovja reber, 2015).

Dodatni podatki glede Volovje rebri, pridobljeni preko pogovorov z intervjuvanci

Volovja reber je krajinsko ime enega predela. Najprej je Mala Milanja, potem Velika Milanja, Volovja reber pa je v strmini, tako kot rečejo na Občini Ilirska Bistrica, investicijska cona 20 ha. Za Milano se prične gozd. Včasih se je v lepem vremenu od tam videlo do Kvarnerskega zaliva. Območje Knežaka, tudi najvišji vrh Milanje, je bilo pred štiridesetimi leti skoraj golo, sedaj pa je polovica že zaraščena z borovci. Kjer pa so borovci, živijo divji prašiči in medvedi (Intervjuvanec 12).

Gure je izraz iz kmečkega gospodarstva. Kot guro kmetje opredeljujejo tisto območje, kjer so kosili travo za živino. In gure so območje Volovje rebri. Nobeden od domačinov nikoli ni rekel Volovja reber, dokler se niso pojavile ideje o vetrni elektrarni. Milanka, Milanja, od kje izvirajo ta imena, Intervjuvancu 4 so etimologi povedali, da so to stara slovanska imena. Volovja reber morda zato, ker so bila to strma pobočja in so za prečenje le-te rabili volovsko vprego (Intervjuvanec 4).

V času Ilirov so bili tu pašniki. Avstro ogrska monarhija je okoli leta 1900 pričela s pogozdovanjem, vendar so se pašniki ohranili. Pred drugo svetovno vojno, s prihodom Italije, je bilo to področje obrambna linija, ki pa jo je Jugoslovanska ljudska armada leta 1973 razminirala, tako da ni več cela. Izkopan material so odpeljali, ostali so trije bunkerji. Zdaj je to zaraščeno in ni videti ničesar več. Na pobočju je bilo strelišče Jugoslovanske

ljudske armade in je zaradi streljanja velikokrat gorelo. Zaradi tega se je ohranil odprt teren. V zgodovini je bilo pobočje tisočletja odprto. To je ena najstarejših kulturnih krajin v Sloveniji. Ljudje so tu ročno kosili travo in s tem se je vsako leto obnavljala. Kosile so se tudi gozdne jase. Sedaj se manj kosi in manj je tudi živine. Pokrajina se zarašča in zato se bo marsikaj spremenilo. Ptiči pa ne bodo izginili, ampak se bodo naselile druge vrste, vsaka vrsta je po svoje odlična. Odlična narava bo še bolj odlična, ker je že sedaj ohranjena. Res pa je, da kulturno krajino, ki je v Sloveniji sicer umetna, antropogena, lahko izgubimo, če se zaraste z gozdom. Če bi izgubili Volovjo reber kot travniški habitat, bi imeli še več gozda, to pa lahko preprečimo z rabo, s pašo. Če bi bili tam obsežni pašniki z ogromno živine, bi bilo to za ptiče pozitivno, sploh za orle in jastrebe (Intervjuvanec 5).

Ko je vlada začela širiti območja Nature 2000, je bilo v načrtu tudi to območje. Intervjuvanec 12 trdi, da so bile vse te študije narejene nestrokovno. Zavod za gozdove je takrat dal pripombe, recimo koridorje za prehod živali, ki jih je izdelovalec PVO, upošteval.

Razloge, zakaj Volovja reber ni primerna za postavitev vetrnih elektrarn, lahko po besedah Intervjuvanca 5 razdelimo v tri sklope. Prvo je kraško pogorje: Volovja reber je zgolj eden od njegovih delov, je največje neurbanizirano območje v Sloveniji, gre tako rekoč za divjino, ki bi jo bilo škoda fragmentirati z industrijskimi posegi. Drugo dejstvo je, da je to območje ena izmed najlepših krajin v Sloveniji, ki jo visoko cenijo tudi sami krajinarji. A edini argument, ki zdrži tudi pravno, je ta, da je na tem območju pestrost živalskih vrst ena največjih v Sloveniji. Tam živijo vse tri vrste velikih zveri: medvedi, volkovi in risi. V vsem Snežniškem pogorju prav na območju Volovje rebri gnezdi edini par planinskega orla. Planinski orel za lov potrebuje obsežne travnike, zato pogorje lahko zagotovi prostor enemu samemu paru. Ta ima eno gnezdo na severu in eno na jugu, ravno v središču njegovega ozemlja pa naj bi po načrtih postavili vrsto vetrnih elektrarn; po prvotnih načrtih naj bi jih bilo kar 88 in bi se razprostirale od Milanke do hrvaške meje, kasneje pa so število zmanjšali na 29. Prav fragmentiranost naj bi negativno vplivala tudi na zveri tega območja, medvede ter teritorialne rise in volkove, saj bi se poslabšala povezanost Javornika in Snežnika. Intervjuvanci so povedali, da naj bi živali območje zapuščale tudi zaradi nizkih frekvenc, ki jih oddajajo vetrne elektrarne, saj naj bi bile za takšne tresljaje

izjemno občutljive. Tudi rastlinstvu se ob postavitvi vetrnih elektrarn ne bi dobro godilo, je prepričan Intervjuvanec 1. Med drugim je opozoril še na žafranolistno lilijo, ki raste samo pri Trnovski bajti, kjer so nameravali postaviti zbiralno postajo, zato bi ta rastlina lahko povsem izginila.

Intervjuvanec 1, ki je bil prvenstveno tu botanik in eden tistih, "ki mu gre dlaka pokonci praktično vsakič, ko pride tja" pravi, da ima ta predel "tak moment, ki ga doživiš, če greš recimo južno" - na Velebit, v Hercegovino. Na Volovji rebri diši po tem in to so zadnji prsti, ki se stegnejo še na tak način tja. In ta prostor ima "eno tako posebno moč ...".

3.1.3.2 Kronološki potek aktivnosti za ohranitev Volovje rebri

Idejo o postavitvi vetrnih elektrarn je pobudnik, kasneje investitor, začel razvijati leta 1998, ko so s sofinanciranjem s strani Evropske unije začeli meriti vetrni potencial na 13 merilnih mestih po državi. Predvsem rezultati meritev s področja Primorske so pokazali, da je vetrnega potenciala dovolj za izkoriščanje v energetske namene. V tem času so bile preverjane in aktualne različne lokacije: Banjščice, Sinji vrh, Golič, Nanos, Volovja reber, Kokoška itd. Za podrobnejše preverjanje možnosti postavitve vetrnih elektrarn z različnih vidikov in celovito oceno potencialnih lokacij je pobudnik naročil različne študije. Že med pripravo strokovnih podlag pa je pričel tudi s seznanjanjem javnosti na območjih potencialnih lokacij. Te aktivnosti so se najprej začele na Nanosu, kjer so pridobili podporo Občine in lokalnih prebivalcev, vendar se je lokacija zaradi nasprotovanja predstavnikov varstva narave izkazala za težko izvedljivo. Med obravnavanimi lokacijami je podjetje oz. investitor kot prednostno izbralo Golič, kjer so lokalno prebivalstvo ter občinske strukture prav tako v večini podprli projekt. Vendar pa je bila s strani okoljevarstvenikov tudi ta lokacija predstavljena kot ena izmed naravovarstveno najpomembnejših v državi, zato je pobudnik tudi tam prenehal z vsemi aktivnostmi in se na pobudo MOP usmeril na območje Ilirske Bistrice oziroma Volovje rebri. Projekt je v treh lokalnih skupnostih (Ilirska Bistrica, Knežak, Šembije) dobil veliko podporo (Golobič, 2005: 1).

Predstavniki investitorja in podjetja, ki je za investitorja pripravljalo študijo o PVO, so se obrnili tudi na DOPPS s ponudbo za izdelavo strokovne študije o vplivu vetrnih elektrarn na prostoživeče vrste ptic. Zaradi nedvoumnih naravovarstvenih argumentov je DOPPS zavrnil sodelovanje z obrazložitvijo, da bi umestitev vetrnih elektrarn na območju Volovje rebri bistveno ogrozila ugodno stanje prostoživečih vrst ptic, na kar so predstavniki društva na posebnem sestanku marca 2003 takoj opozorili tudi pristojnega ministra za okolje, prostor in energijo (Medved, 2004: 3).

V začetku leta 2003 je pričel občinski svet občine Ilirska Bistrica obravnavati predlagani program za pripravo sprememb prostorskih planov, kjer je bila načrtovana umestitev vetrne elektrarne na Volovji rebri, februarja pa je Občina Ilirska Bistrica sprejela Program priprave prostorskega plana. V tesni navezi sta investitor in Občina Ilirska Bistrica namenila na Volovji rebri, znotraj načrtovanega regijskega parka Snežnik zgraditi veliko vetrno elektrarno. Sestavljalo naj bi jo 47 vetrnic s premerom rotorja 50 m, višino stebra 50 m in max močjo 0,85 MW. Torej, država je želela preko podjetja, ki ga kapitalsko obvladuje še danes, na Volovji rebri, na obronkih Snežniške planote, ki je pomembno preletno območje za ptice, zgraditi veliko vetrno elektrarno. Ta bi po prepričanju stroke razvrednotila vrhunsko naravno dediščino evropskega formata in naravoslovna ter naravovarstvena stroka sta poseg odločno obsodila (Medved, 2004: 3).

Zaradi naravovarstvene spornosti načrtovanega posega je ZRSVN območna enota Nova Gorica 18. julija 2003 izdal naravovarstvene smernice ter jih predložil izdelovalcu lokacijskega načrta. V smernicah je zapisano, da obrazložitev lokacijskega načrta Volovja reber, ki jo je dal investitor, vsebino ohranjanja narave na območju lokacijskega načrta povzema, vendar je ne upošteva in ne podaja obrazložitve, zakaj ne. V smernicah je tudi zapisano, da postopek sprejemanja planskih aktov ne poteka v skladu z določili Zakona o urejanju prostora (2002) in Zakona o ohranjanju narave (1999) ter je zato nezakonit (Medved, 2004: 3).

Botanično društvo Slovenije, Iniciativa Gure in Društvo za ohranjanje naravne dediščine Slovenije so v imenu nevladne pobude na Ministrstvo RS za okolje, prostor in energijo poslali poziv za začasno zavarovanje območja Volovje rebri, kar omogoča 50. člen ZON

(2004) ter v pozivu podali predlog o območju za začasno zavarovanje. Ministrstvo RS za okolje, prostor in energijo je pridobilo mnenje pristojne strokovne komisije za varstvo narave – ZRSVN, ki je v svoji obrazložitvi 29. decembra 2004 podprlo predlog za začasno zavarovanje, kakor tudi trajnejše oblike zavarovanja znotraj načrtovanega Regijskega parka Snežnik (Medved, 2004: 4).

Ministrstvo RS za okolje, prostor in energijo je šele po posebnem pozivu predstavnikov pobude nevladnih organizacij 2. marca 2004 odgovorilo, da zavarovanje ni potrebno, saj je bila vloga za izdajo sklepa o usklajenosti osnutka sprememb in dopolnitev prostorskih sestavin planskih aktov Občine Ilirska Bistrica z državnim planom zavrnjena kot nepopolna. Pristojni minister za okolje je v svoji obrazložitvi poudaril, da je območje Volovje rebri v predlogu ekološko pomembnih območij. Kljub navedenemu je pristojno Ministrstvo (Urad RS za prostorsko planiranje) na vlogo Občine Ilirska Bistrica za ugotovitev usklajenosti občinskih in državnih planskih aktov 15. marca 2004 izdalo Obvestilo o popolni vlogi za pridobitev sklepa Vlade RS glede usklajenosti planskih aktov 22. marca 2004 (Medved, 2004: 5).

Društva in druge strokovne institucije so na pristojno ministrstvo dodatno poslale serijo pozivov s skupnim prizadevanjem za zavarovanje območja Volovje rebri in preprečitev negativnih posledic zaradi umestitve vetrne elektrarne: na velike zveri (25. marec 2004) in prostoživeče vrste ptic (26. marec 2004). Pozivi društev so ostali brez odgovora pristojnega ministrstva, ki je aprila 2004 pridobilo od Elektroinštituta Milan Vidmar strokovno vprašljivo »Presojo vplivov na okolje za vetrno elektrarno na Volovji rebri in povezovalni 110 kV daljnovod – Povzetek ocen vplivov na okolje za segment naravno okolje«, v kateri je v sklepni oceni o sprejemljivosti posega v okolje zapisano, da sta gradnja in obratovanje vetrne elektrarne na Volovji rebri ob upoštevanju vseh navedenih omilitvenih in zaščitnih ukrepov sprejemljiva posega v okolje (Medved, 2004: 5).

V celotno zgodbo se je vključil DOPPS, ki je aprila 2004 skupaj s 24 društvi ustanovil Koalicijo za Volovjo reber, ki se je borila za ohranitev območja. Ob ustanovitvi je štela 24

članic, na koncu jih je bilo že 36³⁴. Njen glavni cilj je bil preprečiti izgradnjo vetrnih elektrarn na Volovji rebri. Vseskozi je poudarjala, da vetrnim elektrarnam v splošnem ne nasprotuje; pogoj pa je, da se jih postavi na mesta, kjer ne bo prekomerne škode za naravo in za krajino in ne na naravovarstveno pomembna območja (Koalicija za Volovjo reber, 2015).

Predstavniki Koalicije so 9. aprila 2004 pristojnemu ministru za okolje predali 2400 zbranih podpisov peticije proti postavitvi vetrne elektrarne na Volovji rebri ter še isti dan poslali na pristojno ministrstvo in v vednost predsedniku vlade drugi poziv za začasno zavarovanje Volovje rebri. Pristojni minister je ob predaji podpisov peticije opozoril navzoče, da je skrb naravovarstvenih strokovnjakov in javnosti odveč, saj bo Volovja reber pravno zaščiten z razglasitvijo posebnih varstvenih območij – območij Natura 2000. Na vnovični poziv za začasno zavarovanje Volovje rebri 9. aprila 2004 s pristojnega ministrstva ni bilo odgovora (Medved, 2004: 6).

V Ilirski Bistrici je aprila 2004 potekalo več izrednih sej občinskega sveta, na katerih so se izrazito zavzemali za umestitev vetrnih elektrarn na Volovji rebri. Na prvi seji, 15. aprila 2004 je bil sprejet sklep, v katerem je občinski svet Ilirske Bistrice zahteval od Vlade RS, naj ta ne potrdi osnutka predlaganih posebnih varstvenih območij – območij Natura 2000 na območju občine Ilirska Bistrica. Na podlagi sklepov je bil poslan dopis na Ministrstvo RS za okolje, prostor in energijo, v katerem občinski svet občine Ilirska Bistrica poziva k izdaji pozitivnega naravovarstvenega soglasja za spremembo prostorskega plana in

³⁴Organizacije, ki so se vključile v Koalicijo za Volovjo reber, so: Botanično društvo Slovenije, Društvo Dinaricum, Društvo DONDES, DOPPS, Društvo za proučevanje in ohranjanje metuljev Slovenije, Društvo za proučevanje ptic in varstvo narave, Društvo Focus, Iniciativa GURE Ilirska Bistrica, Inštitut za trajnostni razvoj, Krajinski park Sečoveljske soline d. d.; LUTRA – Inštitut za ohranjanje naravne dediščine, Mladinski klub Nade Žagar Ilirska Bistrica, Mountain Wilderness Slovenije, Notranjski regijski park, PANGEA: Društvo za varovanje okolja Koper, Planinsko društvo Snežnik Ilirska Bistrica, Prirodoslovno društvo Slovenije, Produkcija Sokolski dom – društvo za multimedijo Ilirska Bistrica, Društvo tabornikov Rod Snežniških Ruševcev Ilirska Bistrica, Slovensko društvo za proučevanje in varstvo netopirjev, Slovensko entomološko društvo Štefana Michielija Ljubljana, Slovensko odonatološko društvo, Herpetološko društvo – Societas herpetologica Slovenica, Umanotera, Zavod Symbiosis, Civilna iniciativa Kras-Vremščica, Društvo Drobnovratnik, Društvo za okolje, družbo, naravo in zdravje, Društvo za varstvo okolja Bled, Društvo za varstvo okolja Sežana, Kulturno društvo Zgbljena legija Ilirska Bistrica, Odbor za rešitev Save Dolinke, VEZ – Okoljevarstveno društvo Ilirska Bistrica, Združenje ekoloških kmetov Obale, Zveza društev za varstvo okolja v Sloveniji, Zavod za oživitev civilne družbe.

lokacijskega načrta za vetrno elektrarno Volovja reber. Na drugi izredni seji 29. aprila 2004 je občinski svet Občine Ilirska Bistrica zadnji dan pred uveljavitvijo predpisov o varovanju območij Natura 2000 sprejel dva odloka, ki dovoljujeta umestitev vetrne elektrarne na območje Volovje rebri: Odlok o prostorskem planu in Odlok o lokacijskem načrtu in sklep v zvezi s sprejemom Odloka o lokacijskem načrtu, ki določa razmerje med Občino Ilirska Bistrica in investitorjem, kjer naj se sredstva iz naslova rente za vetrno elektrarno Volovja reber uporabijo predvsem za izgradnjo srednje šole v Ilirski Bistrici (Medved, 2004: 6).

30. aprila 2004 je bila objavljena Uredba o posebnih varstvenih območjih – območjih Natura 2000 (2004), ki območja Volovje rebri ne zajema. V Uradnem listu RS sta bila objavljena Odlok o lokacijskem načrtu za vetrno elektrarno Volovja reber in 20 kV kabelske povezave in 110 kV povezovalni daljnovod RTP Ilirska Bistrica – RTP Volovja reber (2004) ter Odlok o spremembah in dopolnitvah prostorskih sestavin dolgoročnega plana Občine Ilirska Bistrica za obdobje od leta 1986 do leta 2000 (1987, 1990) in družbenega plana Občine Ilirska Bistrica za obdobje od leta 1986 do 1990 (1987, 1999, 2002). S tem je bila investitorju dana zelena luč, da sproži postopek za pridobitev gradbenega dovoljenja (Medved, 2004: 7).

DOPPS je 28. maja 2004 skupaj s še dvema lastnikoma zemljišč na Volovji rebri vložil na Ustavno sodišče RS pobudo za začetek postopka za oceno ustavnosti in zakonitosti posameznih uredb, sklepov in odlokov, ki so bili podlaga za umeščanje vetrne elektrarne na Volovji rebri ter zahtevo za začasno zadržanje izvajanja omenjenih določb. Ustavno sodišče je 7. julija 2004 izdalo sklep (U-I-153/04 – 9), v katerem je na podlagi 39. člena Zakona o ustavnem sodišču (1994) zavrnilo zahtevo za začasno zadržanje določb (Sklep opr. št. U-I-153/04-15 z dne 11. 05. 2006, 2015). V skladu z vsebino omenjenega člena sme Ustavno sodišče RS do končne odločitve v celoti ali delno zadržati izvršitev zakona ali drugega predpisa ali splošnega akta za izvrševanje javnih pooblastil, če bi zaradi njegovega izvrševanja lahko nastale težko popravljive škodljive posledice (Medved, 2004: 7).

30. decembra 2004 je v prvem presojanju vplivov na okolje ARSO izdalo odločbo o zavrnitvi okoljevarstvenega soglasja; po pritožbi investitorja je MOPE odločbo zaradi postopkovnih napak odpravilo (Vetrna elektrarna Volovja reber, 2015).

Kljub odločnemu nasprotovanju stroke je država postopke peljala naprej (Primer Volovja reber, 2015).

Po številnih spornih in nezakonitih potezah MOP in ARSO je 26. 6. 2006 ARSO v drugem presojanju vplivov na okolje izdalo okoljevarstveno soglasje za 33 vetrnic, soglasje za preostalih 10 vetrnic je zavrnilo zaradi prekomernega vpliva na območje Natura 2000 (Vetrna elektrarna Volovja reber, 2015).

Istega leta se je oblikovala neformalna delovna skupina BirdLifovih predstavnikov iz Bruslja in predstavnikov RSPB (Royal Society for the Protection of Birds), ki je podprla prizadevanja DOPPS. Informacije o načrtovani gradnji vetrne elektrarne na Volovji rebri so iz BirdLifove pisarne v Bruslju posredovali do Generalnega direktorata za okolje pri Evropski komisiji; od tam pa so leta 2007 na MOP naslovili uradni opomin zaradi neustrezne razglasitve območij Natura 2000 (Uradni opomin zaradi neustrezne razglasitve območij Natura 2000, 2015). V tem opominu so izrecno opozorili na Volovjo reber in jo označili za eklatanten primer nedovoljenega »izrezovanja« delo ozemlja iz varovanega območja zaradi gospodarskih interesov, torej zaradi predlagane postavitve vetrne elektrarne.

19. februarja 2007 je MOP izdalo gradbeno dovoljenje za postavitev 29 vetrnih elektrarn, za preostale štiri pa gradbenega dovoljenja ni izdalo, ker investitor ni predložil dokazil, da je lastnik zemljišča, kjer naj bi stale (Vetrna elektrarna Volovja reber, 2015).

6. marca 2007 se je v Koaliciji za Volovjo reber pojavilo vprašanje, kako je mogoče, da javno podjetje Občini Ilirska Bistrica obljubi kot odškodnino milijonsko darilo – rento v zameno za kooperativnost pri umeščanju vetrne elektrarne v prostor, saj naj se javni denar ne bi mogel kar podarjati, če za to ni trdne podlage v predpisih. Za odgovor so se obrnili na investitorja, ki je javno podjetje in kot tako zavezano za dajanje informacij javnega značaja. Odgovor je prišel iz pooblašene odvetniške pisarne kot poziv za dopolnitev vloge. Po dopolnitvi vloge je sledil Sklep, s katerim so zahtevo Koalicije zavrgli, ker vlagatelj ni niti pravna niti fizična oseba in ne more biti upravičenec za dostop do informacij javnega značaja. Sledila je nova zahteva v imenu DOPPS. Na to zahtevo

investitor ni imel kaj pripomniti in je dne 28. 5. 2007 posredoval kopijo notarskega zapisa, s katerim sta se investitor in Občina pogodila za višino rente in pogoje izplačila. Če je renta v skladu z Zakonom, do danes še niso izvedeli. Primer je preiskovala Komisija za preprečevanje korupcije, ki je ugotovila, da »ravnanje uradnih oseb MOP, ki so pripomogle k izdaji dovoljenj, ustreza definiciji korupcije.« (Volovja reber – kronologija postopkov v primeru Volovja reber, 2015).

17. septembra 2007 je po večletnih pravnih bitkah DOPPS-u s strani MOP dokončno uspelo pridobiti položaj stranskega udeleženca v postopku presoje vplivov Vetrne elektrarne Volovja reber na okolje (Volovja reber – kronologija postopkov v primeru Volovja reber, 2015).

26. oktobra 2007 je ARSO po uradni dolžnosti s sklepom obnovil postopek izdajanja okoljevarstvenega soglasja, veljavnost soglasja je bila s tem zadržana. (Vetrna elektrarna Volovja reber, 2015).

27. 3. 2009 se je končno začel obnovljeni postopek presojanja vplivov vetrne elektrarne Volovja reber na okolje. Šlo je za zgodovinski dogodek. Prvič v zgodovini Slovenije je bilo kakšni nevladni organizaciji dovoljeno sodelovati v postopku PVO (Arhiv novic, sporočil za javnost, 2015).

Primer je pristal ponovno na začetku, saj je država 6 let protipravno onemogočala nevladnim organizacijam – DOPPS-u in Koaliciji za Volovjo reber sodelovanje v postopkih. DOPPS-u je 8. junija 2009 s pravnimi sredstvi uspelo doseči obnovitev postopka presoje vplivov vetrne elektrarne na okolje. Na ARSO je vložil argumentacijo in dokaze o prekomernih vplivih Vetrne elektrarne Volovja reber na naravo, skupaj z elaboratom o planinskem orlu in skupaj z neodvisno oceno pričakovanih vplivov na planinskega orla, ki jo je izdelal škotski strokovnjak za vplive vetrnic na velike ujede (Vetrna elektrarna Volovja reber, 2015).

Junija 2010 je v ponovljenem postopku, ki ga je ARSO zavlačevala 2 leti in pol, ponovno izdala okoljevarstveno soglasje (Primer: Volovja reber, 2015).

24. junija 2010 je ARSO DOPPS-u na zadnji šolski dan posredovala odločbo, s katero je ponovno prižgala zeleno luč za vetrno elektrarno na Volovji rebri, torej je v tretjem presojanju vplivov na okolje potrdila in pustila v veljavi okoljevarstveno soglasje z dne 26. 06. 2006. Obe odločbi sta bili izdani na začetku poletnih počitnic, ko je zaradi letnih dopustov pripravljanje kvalitetne pritožbe zelo oteženo (Odločba o okoljevarstvenem soglasju za VE Volovja reber, 2015).

9. julija 2010 je DOPPS zoper očitno nezakonito odločbo vložil pritožbo (tožbo) proti odločbi o drugem soglasju ARSO za vetrne elektrarne na Volovji rebri, saj je bila odločba diletantska. Manj kakovostne upravne odločbe na DOPPS še niso videli. Tožbo so pripravili v predpisanem 15 dnevnom roku. Na 34 straneh so podrobno predstavili in argumentirali 24 pritožbenih razlogov, od katerih je bil vsak zase dovolj, da bi se odločba razveljavila. Ključni pritožbeni razlog je bil, da je ARSO vse argumente in podatke, ki jih je DOPPS posredoval v postopek zavrnila pavšalno, brez da bi jih vsebinsko obravnavala. To se v vsakem primeru šteje za bistveno kršitev pravil postopka, saj se take odločbe po Zakonu o splošnem upravnem postopku (2006) sploh ne da preizkusiti (Pritožba zoper okoljevarstveno soglasje, 2015).

15. oktobra 2010 je MOP pritožbo zavrnil (Jaksetič, 2012).

7. decembra 2010 je DOPPS zoper okoljevarstveno soglasje vložil tožbo na upravno sodišče (Jaksetič, 2012).

3. marca 2011 je upravno sodišče sodbo sprejelo v kratkih treh mesecih, le-ta je razveljavila Okoljevarstveno soglasje za vetrno elektrarno Volovja reber. Sodišče je odpravilo okoljevarstveno soglasje za 33 vetrnih elektrarn in zadevo vrnilo ARSU v ponovno odločanje. Sodišče je ugotovilo, da je bila temeljna pomanjkljivost soglasja v njegovi nezadostni obrazložitvi, ARSO vsebinskih vprašanj vpliva vetrnih elektrarn na naravo sploh ni obravnavala. Tisti del odločbe o okoljevarstvenem soglasju, v katerem je ARSO zavrnila izdajo soglasja za 10 vetrnih elektrarn, pa je sodišče pustilo v veljavi in je postalo pravnomočno. Sodišče se je v sodbi vsebinsko opredelilo do vrste ključnih pravil presojanja vplivov posegov na območja Natura 2000, ki izhajajo iz Habitatne direktive

Evropske unije in iz pravne prakse Evropskega sodišča. Ker gre za prvo sodbo iz tega področja, sodba predstavlja pomemben element slovenske pravne prakse (Soglasje za VE Volovja reber razveljavljeno, 2015).

Dodatne informacije glede kronološkega poteka, pridobljene preko pogovorov z intervjuvanci

Investitor je leta 1999 postavil merilne stolpe za veter tudi na območju Volovje rebri ter naredil raziskavo o umestitvi vetrnih elektrarn na Volovji rebri. Ta naj bi propadla, saj naj bi sam investitor preko raziskave ugotovil, da je Volovja reber zaradi velike ranljivosti narave za postavitev vetrnih elektrarn neprimerna. Istočasno je na Voljaku nad Koproj posameznik uspel preprečiti izgradnjo vetrne elektrarne. Bil je prva oseba, ki je pri tem uspela. Poznano je omenjanje študije, ki jo je napravil investitor. Rezultati ankete, ki jo je investitor omenjal v smislu, da so prebivalci Ilirske Bistrice za postavitev vetrnih elektrarn, so pokazali, da jih je v resnici bilo več proti vetrnim elektrarnam. Investitor teh rezultatov, po besedah Intervjuvanca 3, nikoli ni želel pokazati javnosti (Intervjuvanec 3).

Kljub temu so konec leta 2002 stekle aktivnosti za pridobitev dovoljenj.

Intervjuvanec 1 je bil domačin, krajan Ilirske Bistrice. Kot botaničnega poznavalca domačih krajev ter mladega raziskovalca na Slovenski akademiji znanosti in umetnosti so ga kontaktirali iz podjetja, ki je bilo izbrano za izdelavo PVO ter mu predstavili neko študijo PVO. Prosili so ga, če bi lahko na eni strani ali dveh straneh zbral podatke o pticah ali rastlinah. Ponudili so mu tudi plačilo, od tri do štiri tisoč takratnih nemških mark. Intervjuvanec 1 je bil odločno proti temu, saj na dveh straneh nikakor ni možno strokovno utemeljiti zbranih podatkov, vsekakor pa bi bili njegovi argumenti proti in to je podjetju tudi povedal. Potem so angažirali še razne druge firme. Investitor mu je pošiljal vabila za križarjenje po Jadranu, za teambuilding, povabili so ga tudi v Španijo, saj so v podjetju hitro ugotovili, da je to prej kot kaj drugega »medijska vojna« in so tako lobirali. In dejansko je povprečen prebivalec Ilirske Bistrice zaradi medijev menil, »pa kaj se bodo ptiči zabijali tja noter« in to videnje je bilo težko spraviti na nivo, da bi ljudje razumeli drugače (Intervjuvanec 4). Tistim, s katerimi se je uspel pogovoriti in ki so imeli morda podobno mnenje kot on ali pa so ga želeli le provocirati, je pogosto rekel: »Veste, saj ptiči

so samo ena zgodba, ampak če ne bi bilo ptičev, bi vetrnice že davno bile. Mi zaradi drugih stvari teh vetrnic ne smemo postaviti, ampak zakonodaja na drugih področjih je tako ohlapna, da lahko tam gor zgradijo, kar želijo. Edino ptiči so tisti, ki nas lahko zaščitijo. Ljudje so negodovali nad »strokovnjaki iz Ljubljane« v smislu, da jim tisti Ljubljančani, zavirajo razvoj. In še dobro, da so se pojavili tam, saj »lokalna scena« tega projekta ni mogla zaustaviti (Intervjuvanec 4).

Intervjuvanec 3, domačin, krajan Ilirske Bistrice je dolgoletni član Društva produkcija Sokolski dom in takrat je to društvo aktivno sodelovalo pri zavarovanju Regijskega parka Snežnik. Ta park je bila dolgoletna želja posameznikov in društev. Leta 2002 je bilo v Knežaku srečanje županov občin Ilirska Bistrica, Cerknica in Pivka, ki naj bi tudi sodelovale pri ustanovitvi parka Snežnik. Tudi Intervjuvanec 4 je bil zelo zainteresiran za ustanovitev regijskega parka Snežnik, pa je takrat država po njegovih besedah zapravila celoten projekt. »Na MOP-u so vse kakovostno pripravili, na teren pa so odšli ljudem predstavljati park, brez da bi raziskali ključne dileme v lokalnem okolju, brez da bi dobili na svojo stran ključne informatorje in tiste, ki skrbijo za javno podobo v lokalnem okolju. Projekt nameravanega parka so ljudem prišli predstavljat popolnoma nepripravljeni. Kmetje so na primer spraševali: "Ali bom lahko jaz po svoji vlaki peljal? To je tak in tak režim..." Strokovnjaki jim niso znali odgovoriti ter pojasniti zastavljenih vprašanj. Odgovorili pa so jim nasprotniki parka v smislu: "Glejte, pojma nimajo, vi ne boste smeli tja ..." in strokovnjaki so bili tiho. In tako je celotna zgodba parka »padla« na tem, da ga niso znali približati ljudem. Kako tragično, koliko dela je šlo v prazen nič. Namesto da bi na MOP vse lepo pripravili, pridobili na stran lokalne informatorje, lokalne prebivalce in bi slej ko prej tudi občine rekle: "Poglejte, ljudje si želijo ...", "To ni res, da ti ne bi imel nič od tega, da ne boš mogel s traktorjem tja, to ni res, ampak če bomo prodajali tvoje ime pod to blagovno znamko, boš lahko še več zaslužil ...". Tega se je manjkalo (Intervjuvanec 4). Nekateri od prisotnih naj bi predlagatelje parka skoraj spodili in videlo se je, da se nekaj med ljudmi dogaja. In kar naenkrat so vse aktivnosti popolnoma zamrle, o parku pa ni bilo več ne duha ne sluha. In počasi so se v javnosti preko različnih debat začele širiti govorice, da naj bi na Volovji rebri postavili vetrne elektrarne, istočasno pa naj bi se ustanovil oddelek Gimnazije Postojna v Ilirski Bistrici. Takratni župan je pogojeval odškodnino oz. rento za umestitev vetrnih elektrarn na Volovji rebri z obstojem gimnazije. Krajanom je

bilo rečeno, da bodo imeli brezplačno dobavljanje elektrike, da bodo preko tega projekta pridobili turistično atraktivnost in količki so bili že postavljeni (Intervjuvanec 3). Ko so aktivisti izvedeli za županove načrte, so pred osnovno šolo pripravili protest. Intervjuvanec 3 je izdelal na primer bankovce, na katerih je bil upodobljen takratni okoljski minister, ki piha v vetrnico, imeli so papirnate vetrnice, oblikovali pa so tudi majice ...

Na javni razgrnitvi prostorskega plana so se prvič pojavili tudi aktivisti, člani različnih društev, nasprotniki izgradnje vetrnih elektrarn. To so bili člani Društva Produkcija Sokolski dom, Mladinski klub Nade Žagar, taborniki Rod snežniških ruševcev, Planinsko društvo Snežnik Ilirska Bistrica in Lovsko kinološko društvo Ilirska Bistrica. Aktivistom Občina ni dovolila možnosti vpogleda v posamezne dokumente (Intervjuvanec 3). Takratni župan naj bi izdal poseben občinski odlok za fotokopiranje največ desetih strani, obravnave so se dogajale ob desetih zjutraj, ko so zainteresirani ljudje po večini v službah. Vsako društvo je imelo možnost, da si izbere enega posameznika, ki pa lahko na soočenjih, obravnavah, govori le enkrat. Intervjuvanec 1 je na primer nekoč prišel na obravnavo in najprej samo pet minut bral vse kršitve zakona, ki so se dogajale. Bivši župan je rekel: »Prav je, lepo da ste povedali, gremo naprej.« In on tisti dan ni smel povedati ničesar več, saj je svoje že povedal (Intervjuvanec 1).

Aktivisti so nekaj časa mislili, da bodo cel postopek ustavili že na lokalni ravni, saj so bili s strokovnega stališča argumenti proti izgradnji vetrnih elektrarn popolnoma jasni in ta zgodba bi se tako končala. Ko so aktivisti prvič slišali, da bo zadeva prišla na sejo občinskega sveta, so želeli z informacijami, zbranimi v skupno gradivo, seznaniti občinske svetnike, ki pa niso bili preveč zainteresirani, saj se jih to po njihovem mišljenju ne bi tikalo. Potem so mislili, da bodo to stvar ustavili, ker bi moral biti prostorski plan Občine usklajen z državnim planom in da gradbeno dovoljenje Občina ne bi mogla pridobiti, preden bi bil sprejet prostorski plan. V tistem trenutku pa je takratni minister za okolje, prostor in energijo v eni noči, zelo »na tiho« sprejel zakon, v katerem je bilo določeno, da se stvari lahko vodijo paralelno, in tako je Občina Ilirska Bistrica na eni seji potrdila vse. »Poleg tega je minister napisal zakon, ki je bil objavljen v Uradnem listu za projekte energetske infrastrukture takega tipa, ki je npr. 14- krat več megavatov in kaj podobnega, in za stvari, ki se tičejo prostorskega plana države z izjemo vetrnih elektrarn inštalacijske

moči več kot 10 megavatov. To pa naj bi bila stvar Občine. In s tem zakonom so bile aktivistom še bolj zavezane roke« (Intervjuvanec 1).

Potem so se pojavili ključni ljudje in najbolj pomembna stvar posameznih aktivistov je bila, da se je potrebno organizirati in ustanovili so okoljevarstveno društvo VEZ. Vanj so bili vključeni različni ljudje, od katerih eni sploh niso verjeli, da je vetrna elektrarna slaba stvar, ampak da je dobra in da okoljevarstvo in ekologija nista eno in isto. Dejavnost tega društva ni v polni meri zaživela, je bila pa praktično pomembna, saj se je iz nje razvila iniciativa Gure, ki je čez dve leti zamrla, ker se je »tisto, kar je imela narediti, izpel« (Intervjuvanec 1).

Intervjuvanec 1 je pričel z iskanjem odvetnika za pravno zastopanje. Najprej se je obrnil na Pravno informacijski center nevladnih organizacij, kasneje pa je poiskal še nekaj drugih odvetnikov, s katerimi pa ni bil zadovoljen, saj od njih ni pridobil zadovoljivih odgovorov. Njihove storitve je plačeval iz lastnega žepa.

Ključni osebi, ki sta se pojavili v tistem trenutku, sta bila prvi minister Vlade RS za energetiko in T. O, tehnični del iniciative, ki je razvil tehnični nivo. Onadva sta se lotila energetskih kalkulacij, na podlagi rezultatov pa so lahko »razbijali fame« o energetske pomembnosti vetrnih elektrarn. Zavedali so se, da je njihovo področje delovanja narava in da ni smiselno pretirano posegati tja, ker bi se našel kdo, ki bi jih hitro diskreditiral. Kot aktivist se je takrat vključil tudi fotograf A. J. (Intervjuvanec 1, Intervjuvanec 3).

Junija 2003 so aktivisti skupaj z društvom Mountain Wilderness in Društvom za okolje, naravo in zdravje organizirali vsaj tri protestne pohode proti vetrnim elektrarnam. Tukaj je odločilno vlogo glede informiranja ljudi odigrala stran Snežnik.net (Snežnik.net, 2015), ki je bila na začetku promocija Snežnika, vendar je zaradi foruma, kjer so se začela kresati mnenja in je bilo objavljenih veliko dokumentov, ta stran začela postajati popularna. V to akcijo so se vključili tudi člani Karate kluba, ki so opravljali naloge varnostnikov, in konjeniki iz Konjeniškega kluba Ilirska Bistrica. Zastopnik Društva za okolje, naravo in zdravje je vedno poudarjal, naj se aktivisti borijo, da niso sami, da tudi v drugih društvih vedo, kaj se tukaj dogaja, da primer ni izgubljen in naj se borijo za svoje pravice. Ta

morala starejšega človeka, borca z izkušnjami, je bila po besedah Intervjuvanca 3 zelo pomembna (Intervjuvanec 3).

Potrebno pa je omeniti tudi druga društva in aktiviste ter promotorje, ki so bili zelo aktivni že pred nastankom Koalicije za Volovjo reber. Ta so že čisto pozabljena. To je društvo Mountain Wilderness, eden od pomembnih promotorjev pa je definitivno zastopnik Društva za okolje, naravo in zdravje. Slednji je skrbel za pristen stik z lokalnimi aktivisti. Zanimal se je, kako je Produkcija Sokolski dom širila to zadevo, kako bi lahko lokalna društva zaščitila Vremščico ... (Intervjuvanec 3). Intervjuvanec 3 je poznal bistrške deskarje na vodi, oni so poznali divaške padalce in prišlo je do akcije. In na podlagi teh izkušenj so potem tudi ta društva naredila akcijo proti postavitvi vetrnih elektrarn na Vremščici in bili so bolj uspešni kot v Ilirski Bistrici.

DOPPS je prevzel vlogo koordinatorja, ker je imel edini finančna sredstva. Sami so izpostavili, da je to njihova naloga in je resnično odigral pomembno vlogo. Vse skupaj je koordiniral, istočasno pa je vse prepuščal drugim društvom. Protestne pohode so spremenili v tematske pohode, kjer se je na določenih točkah razlagalo določene teme: od oskrbe vodostaja, do zgodovine, bitke za Trst pa pomembnosti teh krajev in tako naprej. DOPPS je aktivistom tudi odstopil prostore, kjer so se lahko zbirali (Intervjuvanec 3).

»Intervjuvanec 2, lastnik zemljišča na Volovji rebri, član Čebelarskega društva, ljubitelj narave, naravne ter kulturne dediščine, stranski udeleženec v postopku je postal ključna oseba. Če on ne bi takrat svoje ime zastavil za to, da je bil lahko stranka v postopku, bi bilo to za ohranitev kritično«, je povedal Intervjuvanec 1. Lastniki in solastniki so imeli z investitorjem nekaj sestankov na Občini in njihova predstavnica jim je na kratko predstavila projekt ter za kakšno vrednost bi odkupovali to zemljo (1 EUR na kvadratni meter, kar je cena dobrega gozda). »Za tisti »grš« tam gori dobiti tako ceno, je super«, so se veselili lastniki. Nekateri so bili zelo veseli in so zemljišča tudi takoj prodali. S tem denarjem si je nekdo kupil nov avto, drugi naredil novo garažo ... Tako da je bila dejansko cena glede na vrednost zemljišča, ugodna. Življenjsko vodilo Intervjuvanca 2, imidž, njegova naravovarstvena duša mu je prepovedovala, da bi prodal to zemljo, ki jo je dobil od svojih prednikov. In niti za trenutek ni pomislil na to, da bi jo prodal. S podjetja

investitorja sta prišla dva komercialista in ga prepričevala za prodajo. Na koncu sta postala že malce nevljudna, ga moledovala, naj proda, da mu bodo dali višjo ceno. Pa je rekel: »Ne, nimate toliko denarja, kolikor je zame to vredno.« Tako so se nanj vršili tudi določeni pritiski z investorjeve strani. Večina solastnikov je bilo za prodajo, veliko jih je živelo v tujini, samo on je bil proti in kasneje še njegov sorodnik. Njegovi starši so ga opozarjali, češ da je nesmiselno bojevati se proti državi, in potem je tudi investor začel preko dopisov groziti, da bodo od njega terjali odškodnino, ker zavira razvoj in podjetju povzroča škodo ter izpad dohodka. Te dopise je dal v branje staršem in vsi so živeli v strahu. Skupaj s prijateljem ima na Volovji rebri postavljeno brunarico, enostaven objekt brez vode in elektrike in tudi zaradi tega so vršili nanj pritiske. Rekli so mu, da vedo, da ima tam postavljeno brunarico in če jim zemljišče proda, bo vseeno lahko koristil dobrine te zemlje, samo na papirju bodo oni lastniki. Odgovoril jim je malo za šalo in malo zares: »Če je to za vas tako pomembno, bom jaz umaknil vikend, vi pa umaknite vetrnice.« Pripravljen je bil iti v kakšno skrajnost, a na srečo ni bilo potrebno. Tekom postopka je včasih pomislil na to, da bi se predal. Morda prav zaradi tega vikenda, brunarice, ker pravnoformalno, če bi ga on hotel tam postaviti, bi potreboval soglasja vseh solastnikov teh parcel, katerih pa niti ne pozna. Vprašal je le najbližje sosedo in lovce ter Zavod za gozdove Slovenije. Prišli so pogledat, videli, kje želi enostaven objekt in podali svoje pozitivno mnenje (Intervjuvanec 2).

Aktivisti so začeli pospešeno delati na pridobivanju podatkov. Ugotovili so, kaj je »ozko grlo« ter tako v kratkem času pridobili veliko kvalitetnih podatkov. Pod kvalitetne podatke Intervjuvanec 1 šteje tiste, ki jih lahko uporabiš tudi v znanstvene, ne le strokovne namene. Pomeni, da so bili cenzusi delani enotno, da je bilo število opazovanj izenačeno, da so lahko primerjali lokacije med lokacijami. In tukaj je DOPPS napravil velik napor. Leto, dva, tri se je v društvu delalo samo za to stvar. Konec koncev je bil DOPPS na preizkušnji. Tukaj se je kazala kredibilnost društva. Če bi ta stvar »padla«, se bi DOPPS zrušil, bi izgubil kredibilnost. In v slovenskem prostoru je to zelo pomembno. Ne bi bil več paradni konj varstva narave v Sloveniji, sedaj je še vedno. In ljudje so to razumeli in se angažirali na različne načine, vsak na svoj pomemben način. Organizirale so se okrogle mize, javne razprave, radijska in televizijska soočenja, doživljali so »take scene, kjer se učiš na en tak krut način«. PVO je bila narejena nestrokovno. Notri je npr. pisalo, da je le manj kot sto

taksonov žuželk, saj je bil izvajalec gor le dvakrat z družino, Intervjuvanec 1 pa jih je kot strokovnjak zabeležil osemsto. In bili so obupani, ko so ugotovili, da na lokalni ravni postopka ne bodo mogli zaustaviti. Takratna situacija v občini Ilirska Bistrica je namreč bila, da je Občina želela graditi vetrne elektrarne, našli so »kolonizatorja«, podjetje investitorja, ki je bil v tem smislu idealen, saj je imel vso infrastrukturo in distribucijo (Intervjuvanec 1).

Intervjuvanec 1 se je v tistem trenutku vključeval kot član DOPPS na strokovni ravni, lobiral pa je še vedno na lokalni ravni, čeprav je bilo to lobiranje takega tipa, da je vedno isti dan, ko so dobili občinski svetniki gradivo, na mizo dobil gradivo tudi on ter podčrtal parim svetnikom pomembne zadeve, o katerih naj bi razpravljali. Jasno je namreč bilo, da na lokalni ravni zadeva ne funkcionira, zato se je kot domačin posluževal takega lobiranja. Dokler ni bilo tega projekta, občinski svetniki, ki so vzdigovali roko ZA, še vedeli niso, kje je Volovja reber. In če jih investitor ne bi z džipi zapeljal na vrh, ne bi tega vedeli. In tako so razpravljali o stvareh, ki jih sploh niso poznali.

Zelo pomemben se mu zdi tudi sestanek, ki je bil sicer malo klavrn, organizirala pa ga je zastopnica Društva Mountain Wilderness na Erjavčevi koči na Vršiču. Pričakovali so, da jih obišče Reinhold Messner, saj je bil takrat kot predstavnik zelene frakcije zelo pomembna oseba v Evropskem parlamentu. Messner je bil med drugim tudi proti vetrnim elektrarnam. Sestanka so se udeležili Intervjuvanec 1, Intervjuvanec 2, Intervjuvanec 5 in slovenski znani alpinist V. G. Ukrepati so morali na evropski ravni, Messnerja na žalost ni bilo, prišel pa je nekdo drug. Zastopnica Društva Mountain Wilderness je znala vplivati na »neinvaziven« način, bila je opora, cel čas je bila z njimi in znala je povezovati stvari.

Intervjuvanec 4, aktivist, geograf, ki se ukvarja s kraškimi vodami, starešina in predsednik tabornikov Rodu snežniških ruševcev, ki je eno najstarejših rodov v državi, se je vključil kakšno leto kasneje, ko so imeli goste iz Nemčije in so jih peljali gor do taborniške koče. Vsi so rekli, da je to fantastična pokrajina. Takrat so iz cele Evrope prihajali ljudje, fotografi, Volovja reber je postala turistična atrakcija (Intervjuvanec 4).

Torej, za uspeh Volovje rebri je pomembno vplivalo posredovanje močnih zaveznikov iz tujine, partnerjev Ornitološke zveze Birdlife, ki jih druga naravovarstvena društva največkrat nimajo, če pa so, je BirdLife ena izmed največjih in najmočnejših takih organizacij.

Marca 2007 je revija Mladina preko interneta izpeljala anketo, oz. zbirala podpise proti izgradnji vetrne elektrarne na Volovji rebri. Ti podpisi so bili za vsa društva zelo pomembni in takrat je postalo popolnoma jasno, da se bo moral postopek »odpeljati« v Bruselj. Intervjuvanec 1 je bil na tajnem telefonu s pomembno osebo, zaposleno na ZRSVN. Ta oseba je bila zadolžena za Regijski park Snežnik. Takrat je minister za okolje, prostor in energijo odredil postavitev vetrne elektrarne v ta prostor, ustavil je projekt, čez noč pa so izrezali ven pas trase. Kasneje je to osebo odstavljal, v parlamentu pa bi bilo potrebno samo še izglasovati Zakon o regijskem parku Snežnik. Z Intervjuvancem 1 sta si izmenjala informacije. Informacije, ki jih je pridobil, so bile po njegovih besedah zelo kvalitetne. In jasno je bilo, da se na lokalnem nivoju ne bo izšlo. Interesi so bili čisto drugi, vetrnih elektrarn naj bi si želela cela Slovenija. Do aktivistov je prišla informacija, da si je to želel tudi pokojni predsednik države, ki je bil v dogovoru s španskim kraljem, saj naj bi bila eventuelni financer vetrnih elektrarn na Volovji rebri prav velika španska firma. To je bil dogovor na deklarativni ravni in splošna informacija. Aktivisti nikoli niso zvedeli, ali je bilo to res ali ne (Intervjuvanec 1).

3.1.3.3 Predstavitev vseh ostalih informacij, pridobljenih z intervjuji

- **Ali vetrne elektrarne v Sloveniji potrebujemo kot energetske vir?**

Aktivisti in krajanje Ilirske Bistrice so povedali, da ljudje mislijo, da je vetrna energija nekaj čistega, nihče se pa ne zaveda, kakšne ogromne zadeve so to in kakšna ekonomija je za vsem tem. Vetrne elektrarne so zelena energija takrat, ko jih imaš za zeleno energijo, ne pa da se z njimi ukvarjaš zaradi subvencij. Uničujejo naravo. Slovenija pa nima nobene potrebe po dodatnih virih energije, kvečjemu bi lahko še kaj zmanjšala. Menijo, da je to zdaj samo posel. Zanimivo je, da sta investitor in Občina Ilirska Bistrica v preteklosti vedno omenjala vetrni park, saj to ni imelo negativne konotacije. »Terminologija je

rezervirana za čas vojne. Vetrni park je bil termin, s katerim je bilo potrebno stopiti v javnost« (Intervjuvanec 1).

Na ARSO ter ZRSVN menijo, da je Slovenija premajhna za postavitev vetrnih elektrarn in narava je preveč vredna. ARSO se ne ubada s tem, ali so vetrne elektrarne potrebne ali ne. Zanima jih, kaj ta »potreba« pomeni za naravo in okolje. Na MOP smo prejeli odgovor, da elektriko seveda potrebujemo, načinov, kako jo pridobiti, pa je precej. To naj bi bilo bolj vprašanje za tiste, ki kreirajo energetska politika. Vetrnih elektrarn je že zadosti, to je dejstvo. Dejstvo je tudi, da jih je veliko v mnogih državah subvencioniranih in da bi bilo brez subvencioniranja to bistveno manj zanimivo početi.

Intervjuvanec 10 je podal primer, da če na to vprašanje pogledamo kot državljani in potrošniki skozi položnico za elektriko, bomo ugotovili, da so na naši položnici "obeski" in eden od teh "obeskov" so tudi stroški za obnovljive vire energije. To je največji posamezni strošek elektrike, ki predstavlja na naših položnicah že več kot 30 % vrednostne energije. To pomeni, da se za vsako vetrno elektrarno, ki jo v Sloveniji postavijo, ta znesek na položnici poveča. V Sloveniji imamo v dodani vrednosti 1000 EUR precej večji delež stroškov za energijo, kot ga ima npr. Nemčija, zato si Nemčija lahko privošči višjo ceno energije kot Slovenija. Poleg tega je tudi kupna moč v Nemčiji višja kot pri nas. Zato bo položnica za elektriko v Nemčiji višja kot pri nas. Mi kot državljani se pa kar sprijaznimo s položnico, ki jo prejmemo. In ideja, da bi bila elektrika tržno blago, se je zdaj zreducirala na le majhen del na naši položnici. Skozi to, ko mi plačujemo "obeske" na položnicah, plačujemo nekemu podjetniku, da se mu izplača postaviti vetrno elektrarno. Da bo zgodba še hujša, pa je, da ko to dela nemško podjetje v Nemčiji, ima tudi svojo tehnologijo. To pomeni, da se ta denar zavrti znotraj nacionalnega gospodarstva. Pri nas pa ne, saj gre investicija direktno v npr. Nemčijo, ker nemški agregati poslujejo tam. Torej države, ki se odločijo za to, nimajo prav posebnih naravovarstvenih ali okoljevarstvenih namenov. Za to se odločijo, ker pri tem profitira celo gospodarstvo. Na tekočem so s politiko, ki se v zvezi s tem dogaja v drugih deželah, in profitirajo tudi na ta način. Tega premisleka pa pri nas ni. Po oceni Intervjuvanca 10 imamo zelo velike vire na zmanjševanju končnih porabnikov, saj imamo malo dodane vrednosti kilovatne ure elektrike v primerjavi z Nemčijo. In če bi denar, ki ga vlagamo v vetrne elektrarne, vložili v prestrukturiranje gospodarstva, bi imeli

učinke bistveno boljše, saj bi se s tem povečevala tudi konkurenčnost gospodarstva. Z višjimi tehnološkimi proizvodi bi se povečevala tudi konkurenčnost države kot take. Kar pa se tiče okolja, Slovenija nikoli ni imela kakršne koli energije na veter, razen mlina na veter, o katerem govorijo nekatera zgodovinska pričanja. So pa verjetno kje območja, ki bi bila za vetrne elektrarne primerna. Ta bi bilo potrebno najti, izračunati in pregledati donose. Kar se tiče izgleda vetrnih elektrarn v naravnem okolju, pa ima vsaka oseba svoje mnenje. Enim je to všeč, saj je neka atrakcija. Na odločitve Zavoda vpliva učinek na naravo. Nikakor pa ni stališče ZRSVN, da je proti vetrnim elektrarnam.

Tudi na DOPPS-u menijo, da vetrne elektrarne kot energetskega vira ne potrebujemo, saj v Sloveniji proizvedemo več elektrike, kot jo potrebujemo, in jo celo izvažamo. To je dejstvo. Je pa drugo dejstvo, da vetrne elektrarne prispevajo k proizvodnji elektrike brez ogljikovega dioksida, kar pa prispeva k zmanjševanju klimatskih problemov. Za zmanjševanje ogljikovega dioksida pa bi lahko uporabili tudi druge metode, ki so cenejše kot vetrne elektrarne. V Sloveniji nimamo dovolj vetra, da bi bila proizvodnja ekonomična in zato dajemo subvencije. S temi subvencijami bi za zmanjševanje ogljikovega dioksida naredili bistveno več, če bi jih namenili za druge metode. Problematično je tudi to, da elektrika, ki jo proizvajamo v Sloveniji, nikoli ne more biti konkurenčna na trgu. Glede na to je umetno spodbujanje takšnih virov s subvencijami v celoti neustrezno, z vidika nacionalne oskrbe pa nerentabilno. Ni namreč logično, da morajo davkoplačevalci pokrивati razliko in dobiček investitorjem, zato da ti investirajo v obnovljive vire energije. Po pričakovanju pa Intervjuvanca 8 in 12 menita drugače, torej da vetrne elektrarne potrebujemo kot energetske vir. Javnost zadnje čase opozarja na elektromagnetna valovanja v ožjem območju vetrnih elektrarn, ki pa prihajajo tudi od televizije, mobilnega telefona, računalnika ... in tudi motijo ljudi. Tem napravam se ne odpovedujemo, saj so postali del našega bivanja. Intervjuvanec 12 trdi, da je v Sloveniji problem, in sicer da se morata cela politika in javnost opredeliti, katero energijo bomo izkoriščali. Energijo hočemo imeti vsi. To pomeni, da za vsako pridobivanje energije uničimo določen del narave. Postaviti pa je potrebno mejo, do kje je dopuščanje tega uničevanja. In če Evropa za vetrne elektrarne, ki stojijo po celotnem njenem ozemlju, daje denar in subvencionira to energijo, ga zanima, zakaj tega denarja ne bi »pobrali« tudi pri nas. Vetrne elektrarne so z izglednega vidika morda negativne, z vidika varstva narave in okolja pa so daleč najbolj čista energija.

- Ali je postavitve vetrnih elektrarn na Volovji rebri primerna?

Po pričevanju odločevalcev in društev postavitve vetrnih elektrarn na Volovji rebri ni primerna, saj je Volovja reber odlična narava in tam vetrnih elektrarn preprosto ne sme biti! Ne samo vetrnih elektrarn, tam ne sme biti tudi drugih velikih infrastrukturnih, industrijskih objektov. CDO bi prav tako nasprotovala, če bi na Volovji rebri kdo želel postaviti npr. piščančjo farmo za dva milijona piščancev ali pa npr. cementarno. Ne zaradi objektov samih, ampak zaradi lokacije, ki je tako dragocena, ne samo z vidika naravne dediščine, pomemben je tudi vidik kulturne dediščine, saj le-te brez človeka ne bi bilo. Vsi ti travniki, ki so pod gozdno mejo, so del kulturne dediščine. Človek to dediščino ustvarja in jo vzdržuje. Na teh travnikih se je kosilo in paslo živino, tu so se pele koščeve pesmi, tu so se kose klepale z orodjem, ki ga zdaj več ne poznamo. Z naravoslovnega vidika pa so ti travniki pomembni, ker so to zadnji ostanki posrečene mešanice visokih kraških suhih travnikov: nekaj rastlinstva je iz Alp, nekaj iz Jadrana, nekaj je iz Ilirije, nekaj iz Mediterana itn. To niso pretirano bogati travniki, je pa bogata mešanica. In to mešanico je potrebno prepoznati in jo varovati ter ohranjati. Ti habitati še vedno niso tako fragmentirani in iz botaničnega stališča je to potrebno braniti, prav tako tudi na Snežniku, Nanosu in enako v Trnovskem gozdu.

Nasprotno pa Intervjuvanca 8 in 12 menita drugače. Vetrne elektrarne na Volovji rebri potrebujemo. Investitor je bil z DOPPS-om pripravljen sodelovati in skleniti kompromis, vendar je bil po njunem mnenju DOPPS popolnoma proti vetrnim elektrarnam. Vetrne elektrarne, ki se sedaj postavljajo (npr. na Razdrtem), so neprimerno umeščene v prostor in ničesar ne prinašajo; na Volovji rebri pa bi stalo dvajset vetrnic. Več jih ne bi gradili in Slovenija bi s tem zadostila željam in apetitom po vetrnih elektrarnah. Na projektu Volovja reber se je investor dobro zavedal, kakšen je ta projekt. Če bi jim naravovarstveniki točno dokazali, da bo prišlo do uničenja narave, bi to spoštovali in se iz projekta umaknili, pa se to po njihovem mnenju ni zgodilo. Npr. problem beloglavega jastreba: sploh ne živi v Sloveniji, le preleti našo državo, največ jih je v Španiji in ko preleta državo, ne leti v višini vetrnih elektrarn, ampak mnogo višje. Tako ni nobenih dokazov, da bi se zaletel v vetrno elektrarno in zato poginil. Vetrne meritve s strani investitorja so bile narejene že v letih 1998 in 1999. In prve študije o Naturi 2000, ki so povezane z Volovjo rebrijo, so

dokazovale njeno pomembnost za ptiče, pa o Volovji rebri sploh niso nič vedeli. Do takrat ni bilo nobene študije, niti naravovarstvenikov. Šele potem so začeli hoditi na Volovjo reber. Sedaj se to območje drastično zarašča. Čez trideset let tega, kar govorijo naravovarstveniki, ne bo več. To področje je Jugoslovanska ljudska armada uporabljala za strelišče. Gorelo je vsako leto. Odkar ni več jugoslovanske vojske, se je že 30 % tega območja zaraslo. To pomeni, da bo počasi vse postalo gozd, ne bo več trave in ptičev in tako bo prišlo do naravne selekcije. Tukaj sploh ni rastišč divjega petelina, saj imajo lovci zelo detajlno razdelane stvari. Če bi bile postavljene vetrne elektrarne, se to območje ne bi več zaraščalo, saj bi ga morali čistiti, kositi. Takrat je bilo zelo popularno dejstvo, da se bo vetrna elektrarna zlomila in bo v tla odteklo sto petdeset litrov olja, to pa je močno skrbelo prav naravovarstvenike. Vendar je tu potrebno omeniti, da na tem območju dnevno kroži trideset kamionov s štiristo litri nafte, kar pomeni, da je večja verjetnost, da se bo en kamion ali traktor prevrnil kot pa vetrna elektrarna. Če bi se npr. prevrnil traktor, ki ima petdeset litrov nafte, bi se olje zelo hitro izlilo v zemljo, saj je to kraški teren. Po mnenju Intervjuvanca 12 je tudi nestrokovno govoriti, da bodo vetrne elektrarne škodile medvedu, risu in volku. Danes vse te živali prihajajo v naselja.

Intervjuvanec 12 ocenjuje, da naj bi DOPPS pridobil sredstva za boj proti vetrnim elektrarnam od jedrskega lobija.

Prav tako se je za vetrne elektrarne na Volovji rebri zavzemal Intervjuvanec 7 saj po rezultatih njegove raziskave bi verjetno nekaj vpliva na ptiče vseeno bilo, a ta vpliv ne bi bil takšen, da vetrnih elektrarn ne bi smeli postaviti.

- Ali bi vetrna elektrarna na Volovji rebri Občini Ilirska Bistrica prinesla finančno korist in delovna mesta?

Odločevalci in aktivisti menijo, da se to ne bi zgodilo. Intervjuvanec 4 je povedal, da istočasno, ko sta Občina Ilirska Bistrica in investitor podpisala pogodbo glede vetrnih elektrarn, je Občina Ilirska Bistrica prejela tri milijone evropskih sredstev za ohranitev in ne za uničenje narave. Podatki s strani energetikov ekonomistov kažejo na to, da se postavitev vetrnih elektrarn ekonomsko ne splača, torej bi od tega projekta imelo korist zelo malo ljudi in še tisti bi bili po njegovem mnenju izbranci na podlagi prijateljskih vezi.

Ocenjuje, da bi bila potrebna dva vzdrževalca in kakšno delovno mesto pri gradnji. Bivši župan in investitor sta v prvi fazi projekta rekla ljudem: »Tu bodo delovna mesta, rente bodo za zemljišča, v gradnjo bodo vključeni lokalci ...« In take besede pogostokrat prepričajo javnost, vendar pa so se čez kak mesec izkazale za lažne. Ko taka propaganda postane aktualna, jo je zelo težko ustaviti, ljudi pa toliko težje prepričati k drugačnem razmišljanju. Na koncu se je izkazalo, da lahko dva zaposlena iz Nove Gorice upravljata z vetrnimi elektrarnami. Kmetje, ki so želeli prodati to zemljo, so imeli popolno legitimno pravico, (ker njim se ta zemlja res morda zdi ničvredna). In če ima kdo možnost prodati svojo zemljo, naj jo proda, vendar ne zaradi potrebe po vetrnih elektrarnah. Tudi če bi bil ustanovljen Regijski park Snežnik, bi bilo prav, da bi država to zemljo poskušala odkupiti od lastnikov in jo tako zavarovala. Krepila se je tudi želja po razvoju turizma, saj bi investitor obnovil enega od posebnih bunkerjev iz leta 1919, kaverno. Vendar bi lahko investitor to kadarkoli obnovil in imel ob tem svojo dodatno dejavnost (npr. mehki turizem v povezavi z varstvom narave). Uspešen projekt bi bil tako lahko obnovitev dveh, treh bunkerjev, ki bi bili povezani npr. z Vojaškim parkom zgodovine v Pivki. Turisti bi lahko spali v kaverni in zjutraj opazovali ptice.

Odkup zemljišč se je realiziral. Lastnik enega dela je postal investitor, občini pa je bila obljubljena renta. To je po oceni Intervjuvanca 10 najlažje zaslužen denar, ker ni potrebno ničesar narediti, daš prostor, pri tem pa ni potrebnega nobenega intelekta. Za razvoj intelekta, potencialov mladih, ki tam so, to ni v redu. Zato bi bilo bistveno bolje, da bi se razvijali obstoječi potenciali, vsekakor je to prav ohranjena narava. Tam bi lahko nastala npr. Akademija proučevanja matičnega krasa z učilnicami na terenu, lahko bi ustanovili svetovni center proučevanja Krasa. »Kras je med geologi silno atraktivna zgodba.« (Intervjuvanec 10). Torej, naravne danosti imamo, zelo hitro pa »pademo« na to, da za praktično nič dela, dobimo neko rento in zelo hitro se izkaže, da bi bilo delovnih mest malo. Investitor je želel v Ilirski Bistrici vzpostaviti center obrtnikov, da bi takrat, ko bi bilo potrebno barvati, popravljati vetrne elektrarne, imeli v Ilirski Bistrici dejansko možnost takojšnje pomoči, če bi bilo kar koli narobe z vetrnimi elektrarnami. Za tako investicijo pa potrebuješ še »back up«, kar pomeni, da za tisto, kar je bilo inštalirano, potrebuješ še klasičen vir v primeru izpada vetra. Ko ni vetra, rabiš kapacitete. Kar pa se tiče finančnih spodbud oziroma nekih nadomestnih vlaganj s strani investitorja, pa to

verjetno drži. Pri čemer je jasno, da to pač ne more biti na račun nezakonitega posega v naravo oziroma odkupnina zanj.

Intervjuvanca 8 in 12 trdita, da bi vetrne elektrarne potrebovale vzdrževanje, torej razne obrtnike, ki bi se s tem ukvarjali, in v zvezi s tem bi nastala nova delovna mesta (barvanje, košnja trave, razna popravila ...). Intervjuvanec 8 meni, da v kolikor bi prišel naslednji investitor iz tujine, teh možnosti in ponudb ne bi bilo več, saj tujci ne bi želeli investirati v take zadeve (npr. turizem) ter pomagati prebivalcem Ilirske Bistrice in občina bi tako še naprej stagnirala. S tem, ko priteče investicija, priteka tudi denar. Bivši župan je takrat zahteval gradnjo ter obnovitev cestne infrastrukture v širini desetih kilometrov, danes te infrastrukture ni, lahko pa bi bila zgrajena. Zdaj za vzdrževanje cest ni več sredstev. To krajino, za katero vedno govorimo, da mora taka tudi ostati, bi morali tudi vzdrževati. Domačini so jo vzdrževali, ko so jo kosili in pasli živino. Torej bi v primeru vetrnih elektrarn tudi košnja trave prinesla delovna mesta. Takrat so se pogovarjali z domačini, da bi lahko tudi že odkupljeno zemljo s strani investitorja uporabljali, vzdrževali, da se ne bi zaraščala, investitor pa bi jo dal brezplačno za namen paše živine. Ljudje bivšemu županu niso zamerili, da vetrnih elektrarn ne bo, saj Občina tako ali tako ni bila investitor.

- **Menite, da so naravovarstvena društva družbeno pomembna in da je povezovanje različnih CDO pomembno z vidika interdisciplinarnosti in podpore izpostavljenemu društvu?**

Vsi intervjuvanci, razen Intervjuvanca 12 menijo, da so naravovarstvena društva družbeno pomembna in da jih je potrebno enakovredno obravnavati. Društva imajo pri ohranjanju narave in VND to specifično nalogo, da združujejo državljane, ki jim je v interesu ohranjanje narave. To je čisto legitimna oblika združevanja. Ljudje, ki skozi društva pridobijo znanje o tem, kako narava deluje in kakšen pomen ima njeno ohranjanje, dajo ostalim državljanom več, ker počnejo prostovoljne aktivnosti, od katerih imajo lahko koristi tudi ostali državljani. Obstajajo društva, ki se borijo le za svoje koristi, in tista, ki presegajo samo lastne koristi oz. »dajejo več« in zato pridobijo status v javnem interesu, ker za ostale državljane naredijo nekaj, kar uporabljajo tudi oni.

V primeru ohranitve Volovje rebri so imela društva različno vlogo. Pojavila se je tudi različna paleta posameznikov in društev, ki so se med seboj povezala. Imeli so sicer različne vzgibe, načine, kako so se angažirali, vsak je prispeval svoj kamenček v mozaik. Gledal je iz svojega aspekta in reagiral na svoj način. Reakcije so bile zelo čustvene. Nekatera so bila samo »na papirju«, prispevala so svoje ime, vseeno pa so drugim dajala moralno podporo. Torej je ključno, da so tiste osebe, ki so aktivne in odločajo, med seboj povezane. Na žalost pa je tako, da se delo in aktivnosti dogajajo v prostem času posameznikov. In ti posamezniki, »entuziasti« vse počnejo na račun svojega prostega časa, zaradi svoje lastne vesti, ker ne bodo mogli spati, če bodo rekli: »Aha, jaz pa nisem tega naredil, kar bi s svojim znanjem lahko.« Obstajajo pa ljudje, ki jim za to ni mar. Torej je potrebno osnovati pravo skupino ljudi, ki je sposobna in želi kaj narediti, spremeniti ... Nekateri so dobri retoriki, drugi dobro pišejo. V Koaliciji za Volovjo reber je bil upravni odbor toliko heterogen, da je vsak pokrival svoje strokovno področje. Nekdo je imel več izkušenj s politiko, drugi je obvladal neko drugo stvar. DOPPS je prevzel vlogo koordinatorja, ker je imel edini finančna sredstva (Intervjuvanec 3). Če DOPPS ne bi šel skozi to »Golgoto«, ne bi bil nikoli tako močan, kot je sedaj. In na koncu ne bi bilo vključenih v Koalicijo 36 organizacij. Na drugi strani Intervjuvanec 12 meni, da so se v njihova lokalna društva, ki so bila proti vetrnim elektrarnam, vključili ljudje, ki so videli, da bi v svojem življenju nekako medijsko postali prepoznavni. Niso bili le proti vetrnim elektrarnam, bili so proti vsemu. Zaposleni so v Ljubljani, tukaj živijo in hočejo imeti mir. Vsak razvoj pa terja tudi določeno uničevanje narave. In te osebe, ta društva se tudi osebno in politično ne strinjajo z njim. Enemu ni npr. napravil usluge, pa se je zarotil proti njemu. Pozna vse ljudi iz Ilirske Bistrice, saj je premajhna, da jih ne bi poznal. Povedal je, da ima polovico ljudi, ki so bili vključeni v Lokalno iniciativo Gure, vikend na Sviščakih. In to brez greznic, brez vsega. Sredi divjega naselja spuščajo kanalizacijo v podtalnico.

Nekatera naravovarstvena društva (npr. WWF – Svetovna organizacija za zaščito narave) so se začela pojavljati šele sedaj, društvo Mountain Wilderness pa se je celo razpustilo. Od naravovarstvenih društev, ki se ukvarjajo z biodiverzitetjo, sta aktivna in imata uspehe Društvo Dinaricum, ki se ukvarja z velikimi zvermi ter Društvo za proučevanje in varstvo netopirjev (nimata zaposlenih, imata pa rezultate). Društva, ki se ukvarjajo z biodiverzitetjo, sodelujejo med seboj, ostala pa niti ne, predvsem zaradi pomanjkanja

kapacitet. Torej, povezovanja ni, ker društva niso dovolj »močna«. Povezovanje zahteva energijo. Intervjuvanec 5 ima veliko stikov z drugimi organizacijami in društvi, s katerimi dobro sodeluje, hkrati pa naleti na pomanjkanje časa in virov. Potrebna je presoja, koliko lahko društvo dobi od drugih in koliko lahko prispevajo druga društva. Ne primanjkuje pripravljenosti, primanjkuje virov. Društva, ki se ukvarjajo z varstvom narave in okolja, zelo pogosto trčijo ob interese mogočnejšev, ki hkrati obvladujejo tudi politiko in še kaj drugega. In ti mogočnejši niso »padli na glavo«, da bi razvijali kapacitete in potencialne, ki jim bodo potem kratile njihove pravice. CDO, ki delujejo na področju ohranjanja narave in VND, dobijo precej denarja od države in včasih se na DOPPS-u sprašujejo, če ni ta denar dan z namenom, da bi društva onesposobili. Društva se prijavijo na projekte, katerim je namenjen razpis, in pridobijo določena namenska sredstva. Denarja za npr. obrambo Volovje rebri pa se ne more dobiti, saj takih projektov država ne podpira. Lažje dobijo pol milijona evrov za restavracijo enega močvirja in za upravljanje naravnega rezervata kot trideset tisoč evrov za ohranitev Volovje rebri. In če društvo dobi dva milijona evrov za restavracijo enega močvirja, je na tem projektu potrebno delati dve leti in zato ne morejo delati nič drugega. In tako imajo v tem času društva zvezane roke. V DOPPS je tako, da je na dvajset zaposlenih nekdo, ki se mu ni potrebno ukvarjati s projekti. To je Intervjuvanec 5, ki se potem lahko ukvarja z drugimi stvarmi, tudi z bitko za ohranitev Volovje rebri. Na ministrstvih včasih očitajo napake kakšnim društvom, Intervjuvanec 10 pa pravi, da ima MOP svojo vlogo, prav tako jo ima ZRSVN in imajo jo tudi društva. Vsak ima neko specifičnost, zato moramo dopustiti svobodo delovanja. In če bomo to razumeli in dopuščali, bodo društva bistveno bolj uspešna kot druge frakcije.

Društva so ljudje in obstajajo različna društva, vendar pa intervjuvanci ne vedo, kako bi lahko neko lokalno društvo pariralo birokratski državi ali celo birokratski Evropi. Takrat se je še dalo. In to je bila tista ključna vloga DOPPS-a, ki je vse to uspel legalizirati. DOPPS je v končni fazi od majhnih lokalnih društev pričakoval samo lojalnost v smislu omogočanja kvote ljudi, ne bi pa reagiral, v kolikor s strani ostalih društev ne bi bilo iniciative.

- **Ali je ustrezno, da se društvo, ki ima SDVJI na področju ohranjanja narave, v postopek, v katerem naravi grozi uničenje oz. degradacija, vključi kot stranski udeleženec?**

Odločevalci (npr. ARSO) menijo, da je to ustrezno in potrebno. Pomembno se jim zdi, da so društva stranski udeleženci v postopkih. Če nimajo prav, jim je to potrebno razložiti. Če vstopijo v postopek, je to za ARSO dobrodošlo in to brez težav dovoljuje. V društvih so zaposleni tudi ljudje, ki so strokovnjaki in vse njihove aktivnosti ne temeljijo na prostovoljstvu. Status omogoča zakon, natančno jim je priznana neka pot, da se zavzemajo za interese, ki so širši od samo ozkih interesov članstva.

Intervjuvanec 8 pa je mnenja, da se društvom, ki imajo status društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave, dovoljuje oz. jim je dopuščeno postavljati trditve »lahko« ali »mogoče«, investitor pa mora svoje argumente za projekt eksplicitno utemeljevati. In to po njegovem mnenju nikakor ni korektno s strani države.

- **Ali bi moralo vsako naravovarstveno društvo, tudi če nima SDVJI na področju ohranjanja narave, imeti pravico do vključitve v postopek, če bi naravi grozilo uničenje oz. degradacija?**

Aktivisti menijo, da bi morala vsa društva, ki so ustanovljena z namenom varstva narave, imeti SDVJI na področju ohranjanja narave, saj je ohranjanje narave že samo po sebi javni interes. Temu mnenju se pridružujejo tudi ARSO, Intervjuvanec 11 in Intervjuvanec 5. V ustavi je zapisana pravica do zdravega življenjskega okolja in če ga društva zagovarjajo, je to javni interes. S tem se strinja tudi Intervjuvanec 6. Misli, da bi moralo biti tako še posebej, kadar gre za investitorje, ki so tako ali drugače povezani z državo. Npr. investitor, državno podjetje, je Občini Ilirska Bistrica za vsak postavljen steber vetrne elektrarne obljubil rento, s čimer je potem lokalna oblast lahko prepričevala tako lokalne prebivalce kot druge deležnike pri odločanju.

Ker pa ni nujno, da je vse, kar dela nek član društva, javni interes ali pa da se neko društvo izdaja za naravovarstveno, pa ne deluje za varstvo narave, je vseeno pomemben postopek za pridobitev statusa. Taki primeri namreč obstajajo, predvsem na področju varstva okolja.

To so neki plačanci, ki za bogate naročnike delajo zmedo okoljskemu gibanju. Zato je pomembno, da je nad tem kontrola. Napačno pa je, da to kontrolo dela tisti, ki ga potem nadziraš, se pravi država. Zato bi bilo prav, da bi to počela neka krovna zveza CDO.

- **Ali bi morali lokalni prebivalci, ki bivajo na območju, ki mu grozi uničenje narave, imeti pravico do vključitve v postopek, četudi niso lastniki tamkajšnjih zemljišč?**

Vsi menijo, da bi bilo to pomembno, ampak v praksi ni tako. Le če si lastnik zemljišča, lahko vstopiš v postopek ali če izkažeš pravni interes, kar pa je zelo težko. Pomembno je upoštevati vplivno območje, ne samo parcele in potem lahko dotični ljudje postanejo stranski udeleženci, saj zakon omogoča sodelovanje v postopku tudi lastnikom neposredno prizadetih zemljišč. Javnost bi morala biti seznanjena, ker določen prostor ni samo v lasti določenega lastnika, ampak je v bistvu od vseh. Zgolj dejstvo lastništva na vplivnem območju ne more biti edina zveličavna kategorija za omogočanje sodelovanja v postopku, ampak bi se krog upravičencev lahko oz. moral nekako smiselno razširiti na vso prizadeto prebivalstvo. Javni interes ohranjanja narave v postopkih morajo sicer zagotavljati (in so to tudi dolžni početi) vsi javni uradniki, ki peljejo in vodijo postopke – Sektor za Celovito presojo vplivov na okolje v okviru MOP in specifično za področje varstva narave ZRSVN, ki daje mnenje v vseh posegih. Na ta način je državljanom zagotovljeno po pravni obliki, ki jo imamo, da se interes ohranjanja narave upošteva v vseh postopkih. Teh postopkov je na nivoju planov cca tristo na leto, na nivoju posegov pa cca tri tisoč letno.

Po pripovedovanju Intervjuvanca 8 so bili vsi lokalni prebivalci v občini Ilirska Bistrica za postavitev vetrnih elektrarn, razen nekega ornitologa in domačina, ki ima na Volovji rebri nezakonito zgrajen vikend. V to črno gradnjo se investitor ni poglobljal. Vsa zemljišča so odkupili od domačinov po ceni, ki jo je predlagal oz. določil Sklad kmetijskih zemljišč RS, in ljudje so komaj čakali, da bi se začelo graditi; želeli so, da se končno nekaj začne dogajati, da se prične razvoj Ilirske Bistrice.

Aktivisti trdijo drugače. Mnogi, ki niso bili lastniki tamkajšnjih zemljišč in so bili ob vsem tem dogajanju tako prizadeti, da so »vzeli zadevo v svoje roke«, so odšli na Volovjo reber

s cepini in ruvali količke. Uničili so tudi sonde za veter, prišlo pa je tudi do nekaj konfliktov in groženj z merilci.

Intervjuvanec 12 meni, da sedaj, ko ni vetrne elektrarne, lokalni prebivalci niso razočarani. Ljudje se ne ukvarjajo s temi stvarmi, preden jih direktno kdo ne ovira. Z občino gre lahko vse narobe, dokler neki osebi nekaj direktno ne povzročiš. Vsi občani so bili za postavitev vetrnih elektrarn, razen treh, od tega sta bila dva v Ljubljani, naravovarstvenika, in ki zemljišč ne bi prodala. Drugi so takoj prodali. Sploh ni bilo problema. Videli so napredek. V vsakem kraju je nekaj ljudi proti vsaki stvari. Trdi, da morajo o tem območju odločati občani, ki tukaj živijo.

Intervjuvanec 8 razume bitko v Trbovljah glede cementarne in onesnaževanja zraka ter trpljenje prebivalstva ali npr. težave v Anhovem, kjer gre za ogroženost prebivalstva s strani Salonit-a. Na Volovji rebri pa ni človeka, ki bi bil zaradi vetrnih elektrarn ogrožen, ogroženih je morda le nekaj ptičev. Ni res, da bi se zaleteli v vetrne elektrarne, ko bi le-te obratovale, saj se vrtijo takrat, ko piha veter, takrat pa ptic ni v zraku. Tudi ni res, da bi se zaleteli v vetrnice, ko je megla, saj ptice takrat ne letijo. Kadar ni vetra, vetrna elektrarna miruje.

- Ali mora društvo pri svojem delovanju oz. vključevanju v postopke sodelovati z lokalnimi deležniki?

Intervjuvanca 9 in 11 na to vprašanje odgovarjata pritrdilno. Intervjuvanec 11 meni, da mora imeti društvo interes sodelovati z lokalnimi deležniki, prav tako pa lokalna skupnost z društvom, če imajo člani društva neko dodatno znanje in nek problem lahko rešijo na strokovno primeren način. Drugače bi na primer lahko učence osnovne šole uporabili za prenašanje žab, saj otroci lahko ravno tako lepo polovijo in prenašajo žabe. Najbrž pa je zato, da se žabe tam še naprej razmnožujejo, vseeno potrebno neko strokovno znanje kako jim to omogočiti, kako paziti, da se živali ne poškoduje, kolikokrat prazniti vedra itn.

Intervjuvanec 4 meni, da je bilo na primeru DOPPS-ovega sodelovanja v lokalni skupnosti zaradi nasprotovanja postavitve vetrnih elektrarn to društvo že v startu »označeno« (in je

še sedaj), saj ni imel niti priložnosti, da bi se pokazal v drugačni luči. To je stvar strategije in iz tega se je tudi DOPPS ogromno naučil. Če bi se ponovno pojavil tak primer, je potrebno več pozornosti posvetiti ljudem. Vendar DOPPS najbrž ne bi mogel niti priti v knjižnico kot javni prostor, da bi imel npr. strokovno predavanje, saj je knjižnica javni zavod Občine in takratni župan tega najverjetneje ne bi dovolil. Zagovorniki postavitve vetrnih elektrarn na Volovji rebri so imeli npr. možnost izvedbe predavanj. Pogosto pa se dogaja, da slovenske »provinke« ne želijo, da jim kdo »od zunaj soli pamet« in vse, kar prihaja iz Ljubljane, ljudje težko sprejmejo, včasih celo kot napad nanje. V primeru ohranitve Volovje rebri so prebivalci čutili kot napad na delovna mesta in zaviranje razvoja ter napredka njihovega kraja. Če društvo nima domačinov na svoji strani, v lokalnem okolju težko deluje, saj je tujec. DOPPS sicer deluje na območju cele Slovenije, sedež pa ima v Ljubljani. Intervjuvanec 1 je bil član DOPPS-a in hkrati lokalni prebivalec. Takrat je hitro in aktivno zbral okoli sebe nasprotnike vetrnih elektrarn in aktiviste. Najbolj aktivni so bili člani »alternativnih« društev, torej društev, ki so delovala na področju umetnosti, glasbe itd. To je pa v okolju, ki ga najbolj ne zanima kulturni napredek, lahko spet težava. Mladi izobraženi ljudje, študentje, npr. biologi in ekonomisti ter drugi so bili otopeli in se za tako pomembno stvar niso zanimali. Še huje, dva člana občinskega sveta, pripadnika mlade liste sta verjela obljubam glede delovnih mest in se nista podučila o drugih, negativnih vidikih postavitve vetrnih elektrarn. Intervjuvanec 5 meni, da bi se morala naravovarstvena društva vklopiti v lokalno sfero do te mere, da bi se dalo ljudi bolj podučiti o naravovarstvenih vidikih, kar pa je odvisno od cilja, ki ga ima društvo na tem področju. Vzemimo kot primer DOPPS, ki ima Morost, naravni rezervat pri Brestu na Ižanskem v občini Ig. Naravni rezervat se ne more izgrajevati brez društvenega stika z lokalnimi prebivalci. Tam je DOPPS veliko pozornosti posvetil prav temu. Za kampanjo ohranitve Volovje rebri pa Intervjuvanec 5 meni, da vključitev prebivalcev niti ni bila potrebna. Sicer so imeli veliko stikov z domačini, saj je ena četrtna domačinov nasprotovala postavitvi vetrnih elektrarn, na sam izid kampanje pa to ni imelo vpliva. Vse odločitve so se namreč sprejemale v Ljubljani. Kaj so si domačini mislili, je bilo vseeno. To pa je tudi vprašanje virov. Če društvo hoče z ljudmi sodelovati, oz. jim »zlesti pod kožo«, mora za to vložiti kar nekaj energije, napora. Teh virov pa na DOPPS-u niso imeli. Vsakič, ko v društvu razmišljajo, kako bi stvari premaknili, to naredijo z resursi, ki jih imajo na voljo. Takrat so presodili, da je treba narediti, kar so potem tudi naredili. Na javne

obravnavo niso hodili zavestno, saj je šel Intervjuvanec 5 le enkrat na javno obravnavo in povedal stališče društva. Kasneje se jim ni več pridružil, saj se je zavedal, da se odločitve tam ne sprejemajo in je to le izguba časa. Temu razmišljanju se pridružuje tudi Intervjuvanec 6, ki meni, da je sodelovanje in poizkus pridobitve lokalne podpore zagotovo strateškega pomena, vendar bolj pri širšem konceptuiranju projekta, med tem ko za sam pravni oz. upravni ter tudi okoljevarstveni vidik navedeno predstavlja drugotni pomen. Pridobitev lokalne podpore pa je v tem smislu lahko tudi odločilna, saj zakon omogoča sodelovanje v postopku tudi lastnikom neposredno prizadetih zemljišč.

Na ZRSVN razvijajo veliko projektov in sam zavod kot vladna institucija vedno sodeluje z lokalnimi prebivalci. Vsako zadevo obdelajo preko odnosov z javnostmi in sledijo cilju, da bi bili ljudje čim bolj vključeni v projekte. Npr. v Trzinu so skozi projekt očistili travnik, kjer je rastišče močvirske logarice. Sedaj imajo podpisano skrbniško pogodbo, da bo ta travnik vsako leto očiščen. In to bodo počeli lokalni prebivalci. Varovanje narave brez lastnikov ni možno. Ko lastniki začutijo pomembnost varovanja, postanejo najboljši zavezniki. In tega se morajo zavedati tudi društva, ki delujejo na področju ohranjanja narave.

Intervjuvancu 12 se ne zdi prav, da ima civilna družba iz Ljubljane pravico delegirati življenje v Ilirski Bistrici. Meni, da lokalna skupnost prva odloča o tem. Če je ta lokalna skupnost ZA in je to v okviru zakona, potem jo je potrebno pustiti pri miru. CDO pa hočejo živeti na proračunu, ampak proračun se mora polniti iz gospodarstva. Če ni gospodarstva, ne bo v proračunu denarja za CDO. Potrebno se je zavedati, kako povezani smo.

Po mnenju Intervjuvanca 4 pa je imela akcija osveščanja ljudi eno slabo stran, in to je bil oseben napad na župana ter na tiste ljudi, ki so bili zagovorniki vetrnih elektrarn. Če bi bil začetek aktivistov malo bolj previden in bi le opozorili na zadeve, ki niso prave, transparentne, da vetrne elektrarne ne potrebujejo, bi morda v prvi fazi pridobili več javnosti na svojo stran. Povzročili pa so, da so takoj po volitvah, ko so ljudje izvolili tega župana, čutili, da je napad na župana tudi napad na njih. Ampak takrat je bilo pač tako in

ne moremo presojati nič drugače. V svoji jezi so s sredstvi, ki jih oni obvladajo, z znanji, ki jih imajo, naredili to, kar so naredili.

- Ali je bil DOPPS pionir pri tem, da so naravovarstvena društva postala pomembna za varstvo narave?

Intervjuvanec 9 se s to trditvijo strinja. Pred ohranitvijo Volovje rebri ni bilo postopkov in zelo težko je bilo pridobiti status v javnem interesu na področju ohranjanja narave. Prav tako se absolutno s tem strinja Intervjuvanec 10. V tistem času so se širile govorice, da bi lahko ZRSVN prevzel »glavno besedo«, pa je bil Intervjuvanec 10 proti temu. Menil je, da se mora enkrat tudi organizirana civilna družba prebiti skozi to. To je bilo za CDO dobro. Zavod pa je le strokovno vztrajal in branil svoje. Po njegovem prepričanju je pomembno, da je DOPPS prehodil vso to sodno pot, saj se društvo krepi skozi delo, skozi naloge. Tako mora pač biti, da tudi »kakšen znoj teče«. Investitor je imel ogromno denarja, imel je podporo pokojnega predsednika države, naravovarstveniki pa so imeli močno stroko, bili so dosledni, vztrajni, vseskozi so trdili isto in krepili svoje znanje.

Intervjuvanec 11 meni, da so se pri tem postopku, ki je sicer trajal dolgo časa, skoraj vsi vpleteni zelo veliko naučili. Postopek je bil uporaben tako za naravovarstvenike kot za same investitorje. Zdaj ti postopki niso praviloma namenjeni le zmagovalcu, ampak temu da se najde ustrezna rešitev za vse. Z vidika državne uprave težko rečejo, ali je bil DOPPS zmagovalec ali ne. Je bil pa ta postopek precej uporaben, saj se je razčistilo cel kup zadev. Danes isti postopki potekajo bolj kakovostno, kot so takrat. Misli, da imamo v državi kar nekaj investitorjev, ki se svojih investicij ne lotevajo več na tak način, kot so se jih takrat.

DOPPS pa ni bilo prvo društvo s SDVJI na področju ohranjanja narave, nekatera društva so ta status pridobila že prej, a so bila to marginalna društva, ki s tem statusom niso nič počela. DOPPS je status pridobil četrti po vrsti. Pred Volovjo rebrijo ni bilo nobenega dogodka, ki bi bil tako odmeven, morda Škocjanski zatok deset let prej, kjer pa je bil zopet DOPPS »glavni« akter.

DOPPS je poleg odločilnega udejstvovanja v samem postopku prepoznal pomen korektnega obveščanja javnosti, ki si je sliko o problematiki Volovje rebri najprej ustvarjala zelo enostransko. V letih spremljanja razvoja projekta je bilo občutiti bistveno spremembo v odnosu tako s strani medijev kakor tudi javnosti. Intervjuvanec 6 meni, da je k osvetlitvi spornosti projekta največ prispeval prav DOPPS. Meni, da se po kalvariji z Volovjo rebrijo tako z vidika investorjev kot tudi upravnih organov ter podcenjevanja in celo omalovaževanja udeležencev na strani varstva narave takšnih postopkov nihče več ne bi lotil na tak način. Meni, da se je s tem navzven postavil sorazmerno visok standard ravnotežja pri postopkih PVO.

- Ali je ohranitev Volovje rebri največji uspeh oz. sinonim boja za varstvo narave v Sloveniji?

Intervjuvanec 4 meni, da je, hkrati pa dodaja, da je tudi precedens za nadaljnje postopke. Na tem projektu so se društva oz. ljudje, ki so delali proti vetrnim elektrarnam na Volovji rebri, ogromno naučili. Poleg strokovnega znanja so morali poznati kar precej pravnih zadev. To je pravna zmaga Koalicije za Volovjo reber. Tudi Intervjuvanec 9 se strinja s to trditvijo. Pomen Volovje rebri je v tem, da je bil to prvi veliki škodljivi poseg v prostor Nature območja, potem ko je Slovenija leta 2004 vstopila v Evropsko unijo in so na tem področju »oral« ledino. Tako je v smislu varstva Natura območij definitivno najpomembnejši in prelomen primer, ki je spremenil marsikaj, oz. s tem so se zadeve začele postavljati oz. urejati bistveno bolj v skladu z zakoni.

- Ali je za tak uspeh, kot je ohranitev Volovje rebri potrebno poznavanje prava in postopkov, ki pa ga društva največkrat nimajo?

Intervjuvanec 6 pravi, da bi bilo v idealnem svetu možno, da bi država spoznala nujo po zagotavljanju zagovornikov narave tako z naravoslovnega kot tudi pravnega področja. V teoriji je vse znano. Po drugi strani bi država s tem opolnomočila in okrepila akterje, ki bi se v postopkih v največji meri pojavljali kot njen nasprotnik, saj je jasno, da poleg investorjev (še bolj paradoksalno, kadar so ti v državni lasti, kot je to v Sloveniji) te postopke vodi ravno država. Država zagotavlja pravno pomoč tudi osumljencem v

najhujših kaznivih dejanjih, ki jih sama preganja, pa se to danes nikomur ne zdi sporno, oziroma je šteto kot civilizacijska pridobitev. Verjame, da bo v bodoče ta potreba prepoznana tudi na področju varstva narave in da bo država razumela, da je to nujno potrebno tudi zaradi njenih interesov. Varstvo narave je brez dvoma tudi oz. zlasti v interesu države in njenih ljudi, ki tukaj živijo, pri čemer mora država vzpostaviti zanesljiv mehanizem, da bodo investitorji lahko predvideli, kaj je možno zgraditi in kako in kje delovati. Pri čemer ni logično, da sama stoji za večino investicij preko državnih podjetij, katere nato sama presoja v postopkih pred ARSO oz. MOP. Na drugi strani pa bi skrb za naravo in okolje v celoti prepuščala iznajdljivosti in voluntarizmu raznih civilnih iniciativ ali naravovarstvenih in okoljevarstvenih društev. Zagotovo ni ustrezno, da bi financirala namensko ali v celoti posamezne projekte, verjetno bi bilo priporočljivo določena sredstva nameniti za ustrezne razpise. Glede na njegove izkušnje je prepričan, da bi se večina odvetnikov bala vključiti v postopek proti državi, bodisi iz čisto oportunitetnih razlogov, saj imajo na drugi strani mandate z njihove strani, bodisi direktno ali indirektno. V primeru Volovje rebri je bil tudi investitor na koncu koncev državno podjetje. Ali pa odvetniki presodijo, da bi to na njihovo odvetniško kariero tudi sicer lahko negativno vplivalo. V primeru ohranitve Volovje rebri bi se bil redkokateri odvetnik pripravljen tako poglobiti v zadevo in projektu nameniti toliko svojega časa in energije, pri čemer je bilo jasno, da je delo praktično pro bono. V teh desetih letih so vsi pridobili veliko znanja in izkušenj, kar vsem koristi v drugih zadevah, s katerimi se poslovno srečujejo. Zaradi obsežnosti, trajanja in publicitete, ki jo je ta primer imel tako med naravovarstveniki, upravnimi organi in mediji, so akterji na tem področju verjetno postali prepoznavni. Meni tudi, da je imel DOPPS srečo pri tem, ker je projekt vodil Intervjuvanec 5, ki je razumel celotno širino zadeve in znal vključiti ljudi, da se je zadeva lahko končala tako, kot se je. Ob tem so tudi na DOPPS prepoznali nujno, da se s takšnimi kompleksnimi projekti ukvarja usposobljen, dodatno izobražen ter izkušen strokovnjak, kateremu je zato potrebno tudi zagotoviti predvsem čas ter po potrebi seveda tudi sredstva. S temi sredstvi bi potem vsaj v začetnih fazah lahko pokrili pravno pomoč, ki jo očitno primanjkuje in se zato postopki s formalne plati vodijo pomanjkljivo. Glede na to, da je ta pomanjkljivost v zadnjih letih postala še očitnejše prepoznana, je tukaj potrebno omeniti trud in zavzetost Pravno informacijskega centra nevladnih organizacij. Omenil je njihov projekt s postavljanjem Mreže

zagovornikov okolja, ki bi deloma ta primanjkljaj lahko zmanjšal. Pri kompleksnejših projektih, pa bo verjetno še vedno potrebno sodelovanje bolj izkušenih odvetnikov.

Intervjuvanec 1 je nekaj časa plačeval brezpredmetne pravne usluge iz svojega žepa, saj je poznal Zakon o urejanju prostora in ZON bolje od najetih odvetnikov. Ne le od tistih, ki so jih pridobili preko brezplačne pravne pomoči, ampak tudi od dveh, treh, h katerim so kasneje odšli po pravne nasvete. Pravi, da je bilo sodelovanje s tistimi odvetniki tako, da je prišel tja, odšel ven in ugotovil, da zaradi pomanjkanja odvetniškega znanja na tem področju in nezainteresiranosti ne bo nikdar več odšel tja, plačal pa je iz lastnega žepa (tisto kvoto, ki jo je bilo treba plačati). Preko osebe na MOP so prišli tudi do nekega odvetnika, ki je študiral okoljsko pravo nekje v Ameriki, vendar jim je čisto odkrito povedal, da si želi kariere, s tem primerom pa kot odvetnik lahko propade ali pa se lansira kot meteor in vse to bi bilo zanj preveč tvegano. In na prvem pogovoru je (ta odvetnik) povedal, da se s tem ne želi ukvarjati, ker je preveč kritično. Potem se je s temi zadevami nekaj časa ukvarjal Intervjuvanec 5, ki pa je hitro ugotovil, da je zadeva v celoti pravniške narave, da tukaj ne bodo pomembni argumenti, ampak upravni postopek. Najprej je bilo potrebno reševati stvari na samem postopkovnem nivoju, saj je bilo narejenih ogromno kršitev. Interesi države po vetrnih elektrarnah so bili velikanski. Potem se je v celotno dogajanje vključil Intervjuvanec 6, ki ga je Intervjuvanec 5 spoznal na študiju VND. In to se je izkazalo za zelo uspešno. Nujno so potrebovali nekoga, ki te stvari zelo trezno presoja in ki se zna čustveno distancirati, čeprav Intervjuvanec 1 verjame, da na koncu tudi čustvene distance tukaj niso bile možne, ker »ko se ti deset let pečaš s tako stvarjo, pustiš del sebe v tem in to nujno postane osebno«. In s tem, po njegovem mnenju, ni nič narobe. Ravno obratno, če ne bi bilo osebno, bi bilo narobe.

Intervjuvanec 3 je mnenja, da društva nimajo denarja za pravne zadeve. To bi morala biti vloga države. Država kot institucija, ARSO, bi morala imeti svojo službo, ki bi nepristransko presojala. V tem primeru se je pravno lahko bojeval edino DOPPS, ki ima toliko zaposlenih, da je lahko Intervjuvanec 5 delal na tem projektu, da je dobil plačo, ker drugače kot aktivist lahko »pregoriš«. On je dejansko dobil to poslanstvo in je zaradi tega na društvenih projektih delal manj, da je lahko vodil ta projekt. Ne more si predstavljati, da bi odvetnik DOPPS izstavljaj račune za tako obsežno delo, ki ga je naredil.

Intervjuvancu 7, ki je prav tako član DOPPS, se je društvo, katerega član je tudi sam, na nek način zamerilo. Zdi se mu, da društva na področju ohranjanja narave in njihove metode, niso prav nič drugačna kot kakšna vladna. Pomembno je, kako in s čim se branijo. On je ves čas ohranjal stike z določenimi ljudmi na DOPPS, s komer koli je govoril, vsak mu je rekel, da se na DOPPS-u zavedajo, da postavitve vetrnih elektrarn za ptice ne bi bila velika škoda. Ampak oni so načeloma hoteli tisti prostor ohraniti brez vetrnih elektrarn. Kot argumente pa so navajali škodljivost za ptice. To, da ima investitor ogromno denarja za to, da se pravno brani, društvo pa tega znanja in denarja za to nima, nima nobene veze z vsebino. To ni vsebina. Zakaj in na čem insistirati, to je vsebinski del, to so podatki, rezultati raziskav. Drugo pa je izvedba tega. Pri izvedbi je pač pomemben tisti, ki ima več denarja, boljšega odvetnika. Tukaj pa je bil problem v vsebini: zakaj smo to zahtevali in s kakšnimi argumenti – s tistimi, ki zdržijo tako presojo, ali s tistimi, ki te presoje ne zdržijo?

Intervjuvanec 8 je povedal, da je imel investitor odvetnika, ki so mu plačali za usluge, prav tako pa je za odvetnika imel denar tudi DOPPS. Če pogledamo DOPPS-ovo finančno stanje in bilanco, vidimo, da so dobro stoječe finančno društvo.

V nasprotju s temi podatki je Intervjuvanec 5 povedal, da je dobiti odvetnika za pravno zastopanje v civilnodružbenem sektorju skoraj nemogoče. Ena izmed možnosti je Pravno-informacijski center nevladnih organizacij, ki ima nekaj pravnikov. Pomembno bi bilo, da bi imeli okoljsko pravniško pisarno, ki bi jo financirala država, v njej pa bi bili zaposleni pravniki, ki bi delali za CDO. Pravno-informacijski center nevladnih organizacij je zelo veliko delal na primeru društva Ekokrog in Lafarge cement, kjer so naredili še eno nemogočo stvar, delali so pa vzporedno s primerom ohranitve Volovje rebri, oziroma je bil njihov začetek še pred tem primerom. Društvo Ekokrog pa za razliko od DOPPS-a nima statusa društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave. Tam je fizična oseba, predsednik Ekokroga, vlagal tožbe zoper Lafarge cement.

Intervjuvanec 11 meni, da ima narava odvetnike ravno v ljubiteljih narave.

V primeru ohranitve Volovje rebri aktivisti na začetku niso imeli v rokah nobenih znanstvenih in strokovnih argumentov za nasprotovanje. Vendar so prišli v situacijo, ko so se postavili na stran šibkega, nekoga, ki se ne more braniti in to je definitivno narava. Nemudoma so skušali pridobiti potrebne podatke. Problem pa je bil v tem, da so bile njihove raziskave znanstvene, ampak stihijske. Tu ni bilo nekega koncepta, da bi npr. rekli: »Zdaj bomo pa raziskovali favno ptic na kraških travnikih. Določili bomo metodologijo, delali bomo take in take cenzuse, po tej in tej metodi, in vse stvari bodo primerljive. In bomo lahko rekli: "Aha, travnik na Ljubljanskem barju je takega in takega tipa, tak habitatni tip premore tako favno in je pomembno v tem in tem, ampak tak travnik je pa tak in tak in tak, premore to in je pomemben zaradi tega in tega." Oni tega niso imeli in to so bile ključne stvari, ki bi jih morali imeti v rokah. Ne samo zato, da bi zagovarjali to vrednost, ampak tudi tisto, kar so potem hoteli predlagati in tu so bili šibki. Niso imeli klenega argumenta: tukaj ne, tukaj pa ja in niso imeli primerjav. Bili so pod vplivom ciljnih raziskav. To so načeloma raziskave, kjer podatke dobiš hitro. Ti podatki so kvalitetni na kratek rok, služijo samo določenemu namenu, za komparacijo pa so neuporabni. In to je problem celotnega varstva narave v Sloveniji, ker ni tako organizirano. ZRSVN se zelo trudi, zelo dobro delajo, sistem je pa tak, da imajo zelo omejene resurse in malo maneverskega prostora. In to je bil tisti izvorni problem; ne samo Volovje rebri, ampak kjer koli bi se pojavile te težnje.

- **Ali bi morala za postopke ohranjanja narave društva pridobiti sredstva od države ali EU, saj so drugače v neenakem položaju z investitorji, ki imajo finančna sredstva za vodenje projektov, naročilo dragih študij in pravno zastopanje?**

Intervjuvanec 10 meni, da je slabost države, da ne priskrbi na svoji strani sredstva pravnega varstva. Primer ohranitve Volovje rebri pa kaže na to, kako se da vse narediti, praktično brez denarja, prostovoljno.

Aktivisti menijo, da bi društva morala pridobiti sredstva od države. V primeru ohranitve Volovje rebri je bil z davkoplačevalskim denarjem plačan tudi investitorjev odvetnik, vse

zadeve so bile speljane v njegovem delovnem času. V nevladnem sektorju pa ljudje podarijo ure in ure svojega prostega časa in neprespane noči, da pišejo članke, pritožbe ...

Na ARSU razmišljajo o rešitvah, vendar je stališče, da morajo biti oni sposobni preveriti in ugotoviti PVO na način, da kar v njej piše, morda ni res. Marsikaj se da rešiti z ukrepi. Presoja lahko tudi zavrnejo in to tudi počnejo. Moramo pa tudi vedeti, da ZRSVN ni vseveden. Tam so zaposleni strokovnjaki, ki so pravi strokovnjaki npr. na enem področju, na drugem pa ne in ne morejo vedeti vsega. Na ARSU lahko v postopku sprašujejo kogar koli, velikokrat strokovnjake in slednjim ni potrebno, da so stranski udeleženec. Tako se oni trudijo namesto društev, ki nimajo za take postopke finančnih sredstev.

Intervjuvanec 11 meni drugače. In sicer se nevladne organizacije ne morejo financirati iz vladnih sredstev, saj so nevladne. BirdLife partnerji iz Zahodne Evrope pridobivajo sredstva za projekte iz odprtih razpisov. Imajo lasten del prihodkov, tako kot pač podjetja, npr. Telekom ali Elektro. Branijo načine svojih interesov. Če pogledamo npr. DOPPS-ove podatke na Ajpesu, bomo ugotovili, da pridobijo 50 % sredstev od države, če ne celo 70 %. Tako da reči, da niso davkoplačevalci tisti, ki te storitve plačujejo, ni pošteno. Zakaj jih pa uporabljajo znotraj, pa je njihova stvar. Seveda pridobivajo denar tudi skozi izvajanje storitev (npr. storitve monitoringa), tam pa naj bi se sami odločali, kako bodo storitve izvajali, in te niso brezplačne, prostovoljne. Intervjuvanec 11 osebno meni, da CDO v Sloveniji dobijo še preveč denarnih sredstev direktno iz državnega proračuna. Sredstva bi lahko pridobile tako, kot jih pridobijo CDO v tujini, kjer jih pridobijo od članov in tistih, ki podpirajo njihovo poslanstvo ter njihove naloge. Ta proces nam mogoče v državi še manjka. Investitor je državno podjetje in njihov odvetnik je bil plačan iz davkoplačevalskega denarja, vendar če smo natančni, investor ne sloni na davkoplačevalskem denarju, ampak na denarju porabnikov elektrike. To je sicer veliko državljanov, ampak vseeno so to privatni viri.

- **Ali bi smele biti stranske koristi, ki jih obljublajo investitorji podkupovanja k soglasju za uničenje narave?**

Intervjuvanec 9 se s tem ne strinja, prav tako se s tem ne strinja Intervjuvanec 6, ki meni, da je to zelo sporno. Investitor je obljubil Občini Ilirska Bistrica za vsak postavljen steber vetrne elektrarne rento, s čimer je potem lokalna oblast prepričevala tako lokalne prebivalce kot druge deležnike v odločanju.

Intervjuvancu 7 so večkrat očitali, da je podlegel denarju, ki mu ga je obljubljal investitor in je zato napravil svojo analizo, ki je bila naklonjena postavitvi vetrnih elektrarn. Sam pa pravi o tem, da je sprejel posel in naredil vse na podlagi tega, kar so mu pokazali rezultati. Če bi rezultati pokazali, da poseg v naravo dejansko ne bi imel vpliva, mnenja zaradi nekoga drugega ne bi spremenil. To je njegova stroka in misli, da ljudje pričakujejo, da bo res napisal to, kar misli. Če bi že v začetku rekel, da je član DOPPS-a, in bo naredil to, kar mu DOPPS zapoveduje, če ga hočejo, naj ga vzamejo, če ne, pa ne, bi lahko naredil to, kar DOPPS hoče, tudi proti svoji volji. Če pa so ga angažirali kot strokovnjaka, je moral svoje strokovno znanje predstaviti kot strokovnjak. Z investitorjem se nikoli niso pogovarjali, ali je član DOPPS ali ni. Lahko pa da so, glede na to, da so tu nastopila nasprotna stališča, dobili tak vtis. Še vedno je član DOPPS. To je čisto pragmatična odločitev. V določenih stvareh društvo podpira, meni, da določene stvari dobro delajo, od določenih stvari in dela društva ima tudi korist. Razmišljal je tudi, da bi zaradi tega primera iz društva izstopil. Na koncu pa se je vprašal, ali bo s tem kaj dosegel ali pa bo sam sebi povzročil še dodatno škodo. In je prišel do sklepa, da je zaenkrat tako, da tudi če odstopi, ne bo s tem ničesar dosegel, tudi spremenilo se ne bo nič. Za določene stvari bi si potem zaprl pot, saj so še druge stvari, kjer sodeluje z društvom.

Intervjuvanec 8 je povedal, da je bil Intervjuvanec 7 le zunanji sodelavec za PVO, ki je pomagal pri presoji in je napravil popis prostoživečih ptic. Ker je ta popis naredil pozimi in DOPPS s popisom ni bil zadovoljen, so šli »na roko« DOPPS-u, sebi v škodo in so ta popis napravili še poleti. Pa vendar podatki niso bili tako drastično drugačni kot pri popisu pozimi.

- **Ali odločevalci društev in investitorjev ne obravnavajo enakopravno oziroma društva jemljejo kot »ne bodi ga treba« oz. oviro pri teku postopka?**

Intervjuvanec 6 meni, da to v večini primerov drži, oziroma je še bolj držalo v preteklosti. Danes opaža, da se ta negativna konotacija deloma izgublja. Po njegovih izkušnjah so upravni organi, zlasti ARSO in tudi MOP pri večjih projektih ravnali na način, kot da je njihova naloga nekontrolirana pomoč investitorju in zmanjševanje pomena argumentov varuhov narave. Po možnosti nalagajo slednjim dodatna bremena v postopku, kot so npr. drage študije ali celo izključevanje iz postopka, kot je bil primer ohranitve Volovje rebri. Vedeti je namreč potrebno, da je DOPPS potreboval skoraj štiri leta, da je preko vseh inštanc uspel priti nazaj v postopek. ARSO pri tem ni upošteval niti navodil, ki jih je dobil s sodišča oz. MOP. Vmes so postopek peljali naprej brez DOPPS, kar je v končni fazi povzročilo obnovo postopka in omejene možnosti za argumentacijo s strani društva.

Intervjuvancu 9 se zdi pomembno, da so društva udeležena v postopkih. Če vstopijo v postopek, je to za ARSO dobrodošlo in nimajo nobenih težav s stranskimi udeleženci ter brez težav ARSO dovoljuje društvom s statusom na področju ohranjanja narave vstopiti v postopek.

Intervjuvanec 11 meni, da je demokracija v drugih državah (npr. v Nemčiji) potrebovala sto let, da so prišli do nivoja, na katerem so danes. Pri nas imamo sedaj petindvajset let tak tip demokracije in to je tudi prehod. Prej so državljani razumeli, da jim država nudi vse, in niso videli potrebe, da se sami združujejo in zahtevajo z določenega področja zase neke pravice. Druga stran pa seveda na nek način želi čim manj ovir na poti do svojega cilja. Meni, da v drugih državah ni nič drugače. Investitor želi čim hitreje priti do svojega namena, društva pa so tu zato, da izražajo interes nekega večjega števila državljanov. Administrativni postopek pa je zato, da se ta dva interesa srečata in pripeljeta rezultat postopkov do konca. V primeru ohranitve Volovje rebri odločitev ARSO na koncu ni zdržala. Drugače pa ARSO lahko, če ima tehtne argumente, na koncu odloči drugače od strokovnega mnenja ZRSVN. Strokovna mnenja so zelo različna, lahko so zelo utemeljena, lahko se je nekdo zelo potrudil, lahko pa ga nekdo naredi zelo na hitro. Na primeru Volovje rebri je bilo očitno, da je bila zadeva potem odpravljena, ker ni bila narejena tako, kot zahteva zakonodaja. Drugače ne bi bila odpravljena. V nasprotnem primeru bi odločba ARSO na koncu zdržala.

Intervjuvanec 7 misli, da je do določene mere pomembno, kako se upošteva mnenje strokovnjaka. Ko pa strokovnjak vidi, da njegovo mnenje MOP, ARSO, DOPPS, kdor koli ne upošteva, mu le ni vseeno. Sodišče je reklo, da sta obe metodi dokazovanja v redu, a pomembno je t. i. previdnostno načelo³⁵. Na koncu je upoštevalo mnenje DOPPS-a. Glede na končni rezultat se je torej odločilo, da ne bo upoštevalo mnenja Intervjuvanca 7. Samo v tem primeru se je ARSO v bistvu odločal na principu tega, kdo jim bo kasneje povzročal več težav. Če bi sprejeli mnenje Intervjuvanca 9, bi si »nakopali na glavo DOPPS«, ta bi angažiral BirdLife itd. in tako so se odločili, da tega nočejo.

- Ali se je položaj društev pri vključevanju v postopke v primerjavi z zadnjimi desetimi leti izboljšal?

Intervjuvanec 6 meni, da je bilo v primeru Volovje rebri jasno, da gre za veliko zadevo tako s pravnega, naravovarstvenega in na koncu tudi političnega vidika in da brez upoštevanja znanj in izkušenj med sodelujočimi tega nikakor ne bi zmogli. V bistvu so se vsi učili. Prvič, sodelovanja, drugič pa vodenja tako široko zastavljenega projekta, pri čemer so se nova in nova vprašanja odpirala tako rekoč dnevno. Vedeti je treba, da so se zavarovana področja Nature 2000 določala praktično vzporedno s tem projektom in da je bil tudi postopek pridobivanja okoljevarstvenega soglasja po Zakonu o varstvu okolja (2006) v povezavi z Zakonom o ohranjanju narave (2004) in pa vlogo društev, ki delujejo v javnem interesu na področju ohranjanja okolja, nekaj novega.

Aktivisti menijo, da je bil premik na bolje storjen pri ARSO. Menijo, da je bil prejšnji generalni direktor v službi kapitala, sedaj pa so zadovoljni z delom direktorice Urada za

³⁵Previdnostno načelo ima svoje korenine v nemškem okoljskem pravu kot tako imenovan *Vorsorgenprinzip* (previdnostno načelo). Le-to zahteva reagiranje že v fazi, ko obstaja močan sum, da bi določena dejavnost lahko imela negativne posledice na okolje. To pomeni, da ni potrebno čakati na znanstveni dokaz, ki bi z zanesljivostjo potrdil vzročno zvezo med izvajanjem posamezne dejavnosti in negativnimi posledicami le-te za okolje. Cilj previdnostnega načela je izognitev potencialnim nevarnostim (Kraner, 2013: 18). Načelo previdnosti pomeni premik od odprave posledic po že povzročeni škodi, k izogibu ali omilitvi škodljivih posledic pred povzročitvijo škode (Klemenčič, 2010: 69). V letu 2000 je Evropska komisija (Communication from the Commission on the precautionary principle) (2000) objavila smernice za uporabo previdnostnega načela, iz katerih izhaja, da previdnostno načelo v veliki meri temelji na obvladovanju tveganj (risk – management), kar pa ne pomeni, da se morajo vse nevarnosti zreducirati na nič. Sodba o tem, kaj je sprejemljiv nivo tveganj za družbo, je tako politična odgovornost (Jans in Vedder, 2008 v Kraner, 2013: 18).

varstvo okolja in narave pri ARSO. Ne samo Volovja reber, v Ilirski Bistrici je težava tudi v želji po izgradnji bioplinarne. Odkar je delo prevzela sedanja direktorica, so se stvari začele drugače odvijati, (tudi in kar je zelo pomembno), predvsem na področju sodelovanja z javnostjo. Če bodo taki in podobni ljudje na ključnih položajih, se bo varstvo in ohranjanje narave izboljšalo in prav tako tudi položaj društev. Vendar bi po njihovem mnenju ARSO moral imeti večjo avtonomijo, brez političnih vplivov.

Izkušnja Intervjuvanca 7 je taka, da na splošno ne ve, kakšen odnos imajo npr. odločevalci do društev, vsekakor pa so presenetljivo izjemno naklonjeni DOPPS.

Po vedenju Intervjuvanca 11 naj bi DOPPS vlogo za društvo, ki deluje v javnem interesu, oddal leta 2001 oz. celo leta 2000. In takrat na ministrstvu postopek dejansko ni bil operacionaliziran. Če bi bilo kakšno drugo društvo tisto, ki bi bilo prvo, bi pač pri tistem trajalo dlje. Drugače pa po njegovem vedenju DOPPS-a ni prav nihče zavestno zaviral. Šlo je enostavno za to, da postopek oz. zakonske določbe znotraj MOP niso bile operacionalizirane.

Intervjuvanec 5 meni, da društva še vedno ne sodelujejo v postopkih. Morda zato, ker imamo premalo društev, ki bi imela kapacitete, da bi to sploh počela. Drugič pa zato, ker je sodelovanje v postopkih zahtevna naloga. Če hočeš verodostojno nastopati, z možnostmi za uspeh, moraš v to vložiti veliko časa. Z eno pritožbo nič ne narediš in nič ne dosežeš. Primer ohranitve Volovje rebri je bil desetkrat na sodišču. Domneva pa tudi, da najbrž noben primer ne bo več tako zahteven. Majhno društvo pri tem hitro izgubi voljo.

Intervjuvanec 10 se spomni, da sta tu pomembni dve stvari. Eno je status, drugo pa je stranka v postopku ali stranski udeleženec. In misli, da jim že po tem, ko je DOPPS imel status društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave, niso dovolili stopiti v postopek. Zanj je bilo to nesprejemljivo. In to je bila čista ignoranca oblasti. V tistem času v Sloveniji sploh še niso dojeli, da CDO obstajajo in da imajo demokratično legitimiteto. Celo Evropska komisija je imela posebne programe za spodbujanje nevladnih organizacij, tudi druge, ne samo v Sloveniji. Zdaj je boljše. Primer ohranitve Volovje rebri pa kaže na to, da »ti nič ne more biti na pladnju prineseno«. Zdi se mu pomembno, da je šla zadeva »skozi vse mline«, tudi sodne in na koncu postala pravna praksa in da danes

glede tega ni več dilem. Tudi ko je ARSO zavrnil mnenje ZRSVN, saj je prvič odločil v njihovo korist, so jim v Zavodu vse razložili. Organizirali so javne obravnave, pot je bila zelo naporna, ampak na koncu je skozi vso to borbo prišlo do rezultata do katerega je pač prišlo. In tak rezultat, pridobljen skozi trdo delo, je zelo veliko vreden, bistveno več, kot če bi ga pridobili na lahek način. In danes je kaj takega težko možno, da bi se ponovilo. V tem delu so močni in ogromno dosežejo. Razvoja družbe niso sposobni spremeniti, veliko uspeha pa imajo pri tem, da delovanje človeka ni tako škodljivo, kot je bilo pred tem. Če ne bi bilo ZRSVN in DOPPS-a, bi bile postavljene vetrne elektrarne na Volovji rebri, Sočo bi imeli pozidano, na Muri bi imeli že zdavnaj elektrarno. To so samo eni večjih projektov. Narava je vedno manj ohranjena, tega žal niso preprečili, vendar brez njih bi bilo bistveno hujše. V nasprotju s kmetijstvom, ki ga niso branili in so največjo ceno plačala kmetijska zemljišča, se je varstvo narave relativno dobro pozicioniralo v sistem. Zato imamo cel kup industrijskih con, trgovskih centrov in degradiranega prostora. V naravi tega nismo dopustili, v kmetijstvu pa smo.

- Ali udeležba in strokovno angažiranje društev vodi k novim kvaliteta in drugačnemu pristopu tudi pri samih odločevalcih?

Intervjuvanec 6 z gotovostjo trdi, da je ta primer, in tudi nekateri drugi (Papir Servis Vevče in Lafarge cement Trbovlje) bistveno spremenil pogled oz. percepcijo postopkov umeščanja v prostor tako za investitorje kakor tudi za upravne organe. Praksa, ki so jo v te postopke pripeljali preko nekaterih pomembnih odločitev upravnega sodišča, pomenijo temeljne kamne za razvoj varstva narave z vidika pravnih podlag v teh postopkih. Večina utemeljitev, resnici na ljubo, temelji na praksi Evropskega sodišča, ki ima v teh zadevah že ogromno in dolgoletno prakso, ki pa v slovenske postopke prodira precej počasi.

Intervjuvanec 5 je prepričan, da država zdaj definitivno bolj upošteva varstvo narave in postopke v zvezi s tem. Ni pa nujno, da bolj upošteva CDO. V bistvu se slednje zelo redko ali pa še vedno sploh ne pojavljajo v postopkih. On predvideva, da se na tisoč primerov pojavi v postopkih eno društvo. Se pravi, kar se tiče CDO, ni neke velike razlike. Država se je naučila to, da so CDO lahko sitnost in zaradi tega potem sprejema predpise, ki omejujejo dostop, kar ga le lahko. Bistveno pa je, da so se naravovarstvene vsebine

izkristalizirale, kolikor je to potrebno, in se sedaj to upošteva, vendar ne nujno v korist narave. Ker so se podjetja, ki delajo PVO, naučila, kako morajo bolj večje napisati poročila, da vplivov ne bo. Tako so ta poročila bolj verodostojna, čeprav velikokrat z zlagano vsebino.

Intervjuvanec 12 je ugotovil, da je na ZRSVN in MOP zaposlenih 30 % naravovarstvenikov. Na MOP-u se ne zavedajo, da so oni uradniki, Zakon pa pravi, da ne smejo pri odločanju upoštevati svojega osebnega mnenja. Pri odločanju glede postavitve vetrne elektrarne pa so se prepletala osebna mnenja. Intervjuvanec 12 meni, da so potrebna jasna stališča na podlagi strokovnosti. Stališča vlade niso dodelana, ministri se zelo hitro menjavajo in država ne ve, česa si želi.

Intervjuvanec 9 meni, da se investitorji sedaj točno zavedajo, da ne bodo zlahka »prišli skozi«, in vedo, da v kolikor se bo društvo s statusom prijavilo v postopek, bo le-ta bistveno daljši, imeti pa morajo poštene namene.

- **Ali bi moral biti pripravljavec PVO za poseg v naravo naključno izbran s seznama pooblaščenih in preverjenih organizacij, ne pa da si ga kupi investitor?**

Intervjuvanec 11 je pojasnil, da je celotna ureditev PVO urejena na načelu »povzročitelj plača«. In povzročitelj je tisti, zaradi katerega je sploh potrebno ugotavljati vpliv na naravo in v tem primeru zato strošek ugotavljanja vpliva na naravo nosi investitor. Zadeva poteka tako, da mora investitor določiti zadevo. V primeru Volovje rebri je presoja potekala, še preden je država vstopila v Evropsko unijo, zato je bila mnogo manj urejena, kot je danes. Danes je tako, da investitor pripravi PVO, potem pa sta vsaj še dva kontrolorja, dva državna organa, ki preverita, ali so vsebine notri res take, kot so potrebne. Včasih je obstajal še revizor. Torej, v zakonodaji, v Pravilniku o presoji sprejemljivosti posegov na varovano območje ima ZRSVN nalogo pregledati, ali so ugotavljane pravilne stvari in ali so ugotovitve pravilne. Če se ne strinja z ugotovitvami, lahko poročilo zavrne oziroma ga zahteva v dopolnitev. In naslednji organ, ki se naslanja na mnenje Zavoda, je Sektor za CPVO, ki te načrte presoja. Torej tisti, ki podatke zagotovi in ki ugotovitve prejme, je

investitor. Pozitivnost te rešitve je, vsaj načelni, da hkrati ta investitor pripravlja tudi plan. Potem tisto, kar mu sporočijo, lahko v planu že spremeni. Po vedenju Intervjuvanca 11 se v sosednji Avstriji načelo »povzročitelj plača« obnese na način, da obstaja neka komisija, organ s strani več strokovnjakov v samem javnem organu, v zveznem ali deželnem ministrstvu, ki najprej ugotovi, katere podatke bo potreboval, da bo lahko ugotovitve sprejel. Potem je investitor dolžan te podatke zagotoviti. Ta organ na koncu ugotavlja na podlagi teh podatkov. In tu je mogoče deloma odpravljena bojazen, da ima tisti, ki je naročnik, hkrati vse pod kontrolo. Nima pa podatka, kako "naveza" deluje nazaj, tj. če organ ugotovi neke vmesne zadeve ali omejitve.

Na primeru ohranitve Volovje rebri je jasno, meni Intervjuvanec 1, da bo izvajalec PVO vedno popustil financerju. Slednji so na trgu in od tega živijo.

Intervjuvanec 4 meni, da ne bi smelo biti tako, da investitor išče izdelovalca PVO. ARSO bi moral imeti posebno službo in za to usposobljene ljudi, saj ne morajo tako pomembne stvari delati privatne institucije. Ti gospodarski subjekti so na trgu in so med seboj povezani. Nekdo bi napisal o nekem podjetju slabo mnenje zaradi svoje vesti in to podjetje ne bi dobilo več nobenega posla. Bolje bi bilo, da bi se v državni ustanovi zaposlili strokovnjaki, ki bi dobili za svoje delo dobro plačilo in bi bili zaradi tega dobrega plačila nepodkupljivi. Tukaj absolutno ne bi smelo biti prostega trga.

Intervjuvanec 7 meni, da je pošteno, da izdelavo PVO financira investitor, izdelati pa bi jo morala neka neodvisna institucija, saj lahko vidimo to nevarnost, da bo tisti ki dela presojo »šel na roke« investitorju. Do njega, ki je bil zunanji sodelavec pri izdelavi PVO za postavitev vetrnih elektrarn na Volovji rebri, je bil investitor pošten. To, kar so se domenili, so naredili. Prosili so ga, da naj pride na javne obravnave povedat svoje mnenje, nikoli pa niso nanj pritiskali v smislu kakršnega koli spreminjanja njegovega mnenja. Konec koncev so imeli v originalnem načrtu postavitev 103 vetrnih elektrarn in tudi sami niso vedeli, kako ga bodo izpeljali. Če se prav spomni, je bila na začetku realna postavitev 60-ih vetrnih elektrarn, potem so jih zmanjšali za 20, pa ne samo zaradi ptičev, ampak prav na podlagi opazovanj, ki so jih delali, saj naj bi tam čez najbolj pogosto leteli večji ptiči. Na DOPPS-u so se odločili, da vetrnic na Volovji rebri ne bo. Potem šele, čez dve, tri leta,

ko so videli, da to ne bo tako enostavno doseči, so začeli hoditi na Volovjo reber. Oni so se že "a priori" postavili proti. Intervjuvanec 7 pa je hodil pogosto gor, zbiral podatke, naredil zaključke in je te zaključke kasneje tudi predstavil. DOPPS-u to ni bilo všeč, ker se ni skladalo z njihovo politiko, saj so se odločili, da na Volovji rebri vetrnih elektrarn ne bo. In v začetku pravi, da v DOPPS-u sploh niso vedeli, katere podatke je on zbiral.

Intervjuvanec 5 opozarja na to, da so te stvari na ta način urejene že na sodiščih. Tam imajo sodne izvedence in recimo nekdo, ki je obdolžen nekega kriminalnega dejanja nima možnosti, da bi sam naročil sodnega izvedenca in ga plačal. Najame ga sodišče, on pa ga mora plačati. Se pravi, državi je popolnoma jasno, kaj mora narediti, kadar hoče, da so stvari neodvisne. Ampak tukaj očitno tega noče, saj ni na strani varstva narave, ampak bolj na strani investorjev. Očitno ima kapital več vpliva na to. Pa ni samo pri nas tako, tako je tudi povsod po Evropi. Vsa naravovarstvena in okoljevarstvena struktura, ki je bila vzpostavljena, ima splošno priznan pomen, si poskuša na nek način »uzdo nadeti« skozi take rešitve, da plača investor PVO in s tem na nek način iz dobrega inštrumenta narediš »invalida«. V Sloveniji imamo to srečo, da imamo v postopku še ZRSVN, ki naredi strokovno mnenje v zvezi s tem, koliko je pač ta presoja verodostojna. Tega v večini evropskih držav ni, tako da imamo mi v bistvu boljše stanje kot marsikatera druga država. V primeru Volovje rebri se je naredila sodna praksa, da je mnenje ZRSVN zavezujoče ter je pomembno in ključno v tem smislu, da mora odločevalni organ predložiti dokaze, da njihovo mnenje/poročilo ni drugačno, kot je mnenje Zavoda. Če ZRSVN ne napiše mnenja, da je narejena PVO ustrezna in da so vplivi preveliki, je v bistvu dokazno breme na organu in investitorju, in investitor mora dokazati, da se je Zavod motil. V tem smislu je bil tudi primer Volovje rebri zelo pomemben. Pomen mnenja zavoda je torej za pravno prakso ena od pomembnejših stvari.

Član njihovega društva, ki se je borilo proti vetrnim elektrarnam, je napravil tako PVO, da je bila pozitivna za postavitev vetrnih elektrarn. Sledil je svoji strokovnosti in ne pripadnosti društvu. Z njim se Intervjuvanec 5 strinja. Če si strokovnjak, si zavezan stroki. To je dejstvo. Če dobiš naročilo, da raziščeš, kakšen vpliv bo to imelo na naravo, si zavezan predpisom. In če ima tvoje društvo drugačno stališče, imaš potem sam možnost, da se odločiš, ali boš sledil poslanstvu društva ali boš zavrnil tak projekt. In vedno lahko

rečeš »ne«. To so na DOPPS-u že večkrat naredili, ker se jim je zdel nek projekt neprimeren. Problem pa je, ker je ta član svoje delo napravil nestrokovno in slabo, saj ne pozna predpisov o Naturi 2000, ne pozna pravil. To je bil eden ključnih problemov investitorja. Poenostavljeno, on je bil v bistvu v vlogi okoljskega sodnika, ni pa poznal pravil, niti jih ni čisto dobro razumel. Še nikoli ni slišal za pravilo 1 % pri posegu v Naturo. Potem je težko narediti v redu, če tega ne poznaš. Naredil je, ker je mislil, da ve.

Intervjuvanec 10 je povedal, da je bilo predlagano, da bi trg reguliral, kdo bo izdeloval PVO. Ampak naj ne bi reguliral le na najvišji ceni, temveč na kakovosti. To se je v enem delu tudi zgodilo. Npr. občine so sedaj bolj previdne pri tem, koga naročajo za izdelovanje presoj, ker vedo, da najnižja cena lahko pomeni, da bi se lahko »opekli«. Korekturo ima ZRSVN. Če bi pa to podržavili, recimo tudi izdelavo PVO, bi imeli lahko dve težavi. Prva bi bila to regulirana dejavnost. Slovenija je že zelo na vrhu po številu skoruptiranih dejanj in zato je dobro, da je kombinacija prostega trga in državne regulative, torej ZRSVN, ARSO in MOP. Meni, da je šla pri nas zadeva v pravo smer. Te sisteme imajo po drugih državah postavljene različno. Če naredimo vzporednico z gozdarstvom, vidimo, da je v gozdarstvu vse na državi: na primer Zavod za gozdove vse odkazuje, načrtuje ..., pa bi bila marsikatera reč lahko zasebna. Sedaj živimo v času, ko je zasebna lastnina prav tako vredna, ne samo državna, in ta kombinacija na področju varstva narave niti ni tako slaba, ker bi bili lahko očitki in negativni učinki na državi. ZRSVN tudi občine večkrat rečejo: »Zakaj pa vi ne izdelujete PVO?« Pomembno bi bilo, da bi zasebni sektor oz. izdelovalci PVO izločili dobre in slabe. Ena od možnosti je ta, da ko bi prvič oddali PVO državi, bi bilo to brezplačno. V kolikor bi ga bilo potrebno popravljati, pa bi ga morali plačati. To pomeni, da bi bile PVO bolj kakovostno narejene, saj bi se s tem izognili plačilu. V preteklosti je bilo obdobje, ko je bilo ogromno odprtih načrtov, soočali so se s hudim pomanjkanjem projektantov. Sedaj je prišlo do neke normalizacije med ponudbo in povpraševanjem. Delati pa bi bilo potrebno na kakovosti. To, da bi država plačevala izvajalce, bi bilo treba proučiti. Treba pa bi bilo proučiti tudi z vidika konkurence. Zasebni sektor mora biti, potrebni pa so tudi standardi v družbi. Lahko si predstavljamo, da je vloga ZRSVN, da daje mnenja. Interesent gre npr. z vlogo na ARSO za neko gradnjo, ARSO bo ZRSVN vprašal za mnenje. In sedaj bi delavec na ZRSVN lahko mnenje napisal, včeraj ali predvčerajšnjim pa je delal za tega interesenta vlogo. In seveda bi jo rešil pozitivno ter

dobil plačano. Torej, možnosti za korupcijo je veliko, tudi če država to prevzame. Tudi tako, ki jo je težko preganjati. Tako da sama država ni nujno, da bi bila nepodkupljiva.

Intervjuvanec 6 meni, da bi bila dobra rešitev tega problema, ki je verjetno eden od bolj perečih, da bi bil v sedanjem zakonskem okvirju investitor pozvan s strani upravnega organa, da založi znesek plačila za opravo PVO glede na predlagan projekt investicije. Upravni organ pa bi na to iz seznama pooblaščenih organizacij, tudi mednarodnih, izbral eno po vnaprej določenem ključu. Enak sistem ima oz. bi moralo imeti tudi sodišče pri izbiri sodnega izvedenca. Leta 2004 so na DOPPS-u to dejansko predlagali MOP, pa tega pač zaradi jasnih interesov, verjetno kapitala, niso sprejeli. Od takrat je šla zadeva v praksi samo še na slabše, saj kolikor ve Intervjuvanec 6, MOP dolga leta niti ni potrjeval seznama pooblaščenih organizacij.

Intervjuvanec 12 pravi, da je PVO dolžan plačati investitor. Tega nikjer ne plača država. V primeru Volovje rebri je bil investitor dolžan to narediti. On pravi, da če je nekdo strokovnjak, se ne bo prodal za dva tisoč evrov. Če pa se je prodal, je vprašljiva njegova strokovnost. Meni, da je bila strokovnost vprašljiva pri celotnem postopku glede vetrnih elektrarn na Volovji rebri. Vsi ti, ki se imajo za velike naravovarstvenike, so to delali kot strokovnjaki, ampak sprašuje se, kako so interpretirali, kako so to delali strokovno. Njegov odgovor je, da so delali dejansko tako, da so ponarejali, da so proti. Od strokovnjakov, tudi od direktorja ZRSVN je pričakoval, da bodo povedali prednosti in slabosti – kaj vidijo po strokovni plati, da je dobro in kaj je po strokovni plati slabo. Oni so mu govorili, da je to področje pomembno za beloglavega jastreba, na Občini pa so preštudirali evropsko zakonodajo. Natura 2000 ščiti področja, kjer se ptice razmnožujejo, in ne področij, kje preletavajo. In naravovarstveniki tega ne morejo uporabljati kot argument. Beloglavi jastreb se razmnožuje na Cresu. To se ščiti. Evropska zakonodaja za ogrožene ptice, jasno določa število parov na tistem področju. Na Volovji rebri niso nikjer dosegli tega števila parov, saj en par ni bistven za preživetje, kot so oni govorili. Recimo za orla, da gnezdi tam. Gnezdil je dva km stran, eno leto tam, drugo leto čisto na drugi strani. Ampak en par ni zadosti za preživetje. V evropski zakonodaji točno piše: pet, deset različnih parov, ki so pomembni za preživetje. Niso npr. rekli: »Tukaj živi dvanajst parov in jih je potrebno zaščititi«, ampak: »Ja, mi smo prešteli«. A na koncu so vsa ta društva, tudi DOPPS, želeli

denar, da bi naredili to študijo. Ampak spet od investitorja. Zastonj niso hoteli delati. On pravi, da je investitor naredil eno napako, in sicer, da niso DOPPS-u naročili narediti študijo. Pa bi bila po njegovem mnenju pozitivna. Intervjuvanca 7, zunanega sodelavca pri izdelavi PVO, člana DOPPS, ni spoznal, saj se s tem niti ni ukvarjal.

- Ali je sedaj Volovja reber varna pred takšnimi in podobnimi posegi?

Intervjuvanec 3 zase pravi, da verjame v skupni dogovor. Ni človek, »ki bi metal bombe«, in ko sedaj vidi, kako malo je iniciative med ljudmi, meni, da česar koli bi se danes ljudje lotili in bi jih bilo malo več ter bili glasni, bi uspeli. V današnjem času je to lažje. Pred desetimi leti so se trudili z nekimi predsodki, stvari niso bile postavljene, kot bi morale biti. Danes so stvari kar dobro postavljene. Meni, da potrebujemo le ogromno ljudi, ki bi se »postavili pokonci« in zadevo ustavili. Vendar misli, da so ljudje postali plašni. Če bi se danes našla neka sila, ljudje, skupna energija, če bi vztrajali, bi ustavili tak in podoben poseg. Takrat ni bilo tako. Danes ljudje ne zaupajo v pravo in nikomur več.

Intervjuvanec 4 misli, da še ni čisto varna. Sam točno ne ve, kako stvari stojijo. Zadnja odločitev je bila, da je MOP zavrnil pritožbo investitorja glede na negativno mnenje ARSO. Ne ve pa, kako bodo stvari tekle še naprej, recimo, kaj se bo dogajalo s prostorskim občinskim načrtom Občine Ilirska Bistrica. Takrat so imeli težavo, vlada ni imela soglasja, v načrtu so imeli opredeljeno postavitev vetrnih elektrarn, pa zadeva še ni bila rešena. Ne ve, kaj se s tem dogaja, ter upa, da je investitor dvignil roke od tega. Meni, da dokler bodo župani ZA, bo tu problem. Če bi pa lokalna skupnost takoj rekla županu NE, bi bila zgodba drugačna. V Ilirski Bistrici je zelo pomembno, kaj Občina reče. Če bi Občina pred desetimi leti rekla NE, bi šel investitor raziskovat možnosti postavitve vetrnih elektrarn drugam. Zato so potem podpisali pogodbo. Ampak če bi imela Občina resen interes tisti prostor nameniti obnovljivim virom energije – vetrnim elektrarnam, bi moral biti postopek drugačen. Sprejeli bi prostorski občinski načrt, da bi lahko tam gradili vetrne elektrarne, potem pa bi objavili javni razpis in izbrali najugodnejšega ponudnika. V tem primeru tega ni bilo, vse je narekoval investitor. Se pravi, da je šlo za dogovor in »umazano igro«. In ta vidik, da so v bistvu ljudje »prinešeni naokoli«, ni poznan. Ljudje so videli samo tisti milijon, ampak tukaj je bila zgodba izgubljena. Sam je izračunal, koliko subvencije zavrti

ena vetrna elektrarna v eni izkoriščenosti, in je potem tisti milijon v dvajsetih letih zelo malo. In spet bi »ta kratko« potegnili domačini.

Intervjuvanec 2 pravi, da bodo morda želeli na Volovji rebri čez par let postaviti sončne kolektorje. So imeli menda že načrte, da bi jih postavili na ravnini.

Intervjuvanec 9 je prepričan, da je Volovja reber sedaj varna pred takšnimi posegi. Investitor ne bi več poskušal kaj podobnega, saj je cel postopek trajal 10 let.

Mnenje Intervjuvanca 6 je, da ni nujno varna. Zemljišča so vsa odkupljena in investitor bi lahko tam marsikaj naredil. Dejstvo je namreč, da so taki naravovarstveni problemi, kot so bili na Volovji rebri, zaključeni takrat, ko bi vetrne elektrarne dejansko postavili. Takrat veš, da je konec. Dokler ni postavljeno, ne veš, da je konec. Zmeraj znova lahko »to potegnejo na plan«. Pri naravovarstvenem delu je na nek način tako kot v vojni: stalno se odpirajo fronte na celem terenu in kot vojskovodja se moraš vsak dan sproti odločati, na kateri fronti se boš odzival. Če je ena fronta speča, hkrati pa jih je več odprtih, se s spečo fronto ne moreš ukvarjati. Trenutno je v Bruslju napad na spremembo ptičje direktive. In to je fronta, na kateri moraš kot naravovarstvenik biti. Če bi ptičja in habitatna direktiva »padli«, bi »padla« tudi Volovja reber. Kakor koli bi bilo s strani DOPPS dobro tam nekaj nadalje narediti, ta trenutek te možnosti ni. Misli pa, da bo tako tudi ostalo. V bistvu so investitorja kar malce prestrašili in meni, da tega zlepa ne bodo spet odpirali oz. bodo morali imeti zato zelo dobre argumente.

Intervjuvanec 10 meni, da ni varna. In tudi on je omenil postopek Evropske komisije glede pregleda vse evropske zakonodaje in ptičje direktive, saj niso zapisane za vse večne čase, to je vsekakor družbeni dogovor. Lahko pa zakonodajalec predlaga, da je včasih možno delati, kar se po stari direktivi ne bi smelo. Odloča pa o tem politični sistem, od parlamenta do držav članic. In zato so pomembne CDO, da se vključijo v družbeno dogajanje. Ni samo Volovja reber, sta tudi Mura in Soča. Meni, da se tukaj zelo razlikujemo od urejenih držav. Na primer na Norveškem so rekli: »Naši vodni potenciali so 100 %. Od tega smo jih 50 % že izkoristili v energetske namene, 30 % se jih ne dotaknemo in je namenjenih varstvu narave, ostalih 20 % pa je zdaj v neki fazi preizkusa.«

Intervjuvanec 6 je mnenja, da za nobeno lokacijo ne moremo reči, da je varna pred kakršnimi koli posegi. Že jutri se lahko najde investitor, ki bi eventuelno z drugačnim posegom, tehnologijo ali omejitvami poskusil zasesti ta prostor.

Intervjuvanec 12 pa gleda drugače. Pravi, da smo proti hidroelektrarnam na Muri, Avstrijci pa imajo prirejeno celotno Muro. Avstrijci so proti jedrski elektrarni, imajo pa celo gorsko verigo malih hidroelektrarn. Pravi: »In potem nas Avstrijci učijo, kako ne smemo zaježiti Mure. Mi se moramo nekaj odločiti – ali bomo imeli vodno energijo, jedrsko elektrarno ali termoelektrarno Šoštanj. Veliko se govori o sončni energiji, vendar tudi sončna energija uničuje naravo. Uničuje jo vsaka nova stvar, vsaka tovarna, vsaka nova cesta.« Ko so izgrajevali viadukt Črni Kal, je vprašal naravovarstvenike, kolikokrat so se oglasili, da so proti. Ali ni to večja degradacija okolja napram vetrnim elektrarnam? Torej, viadukt smo lahko naredili, ker gre v našo korist. Tisto, kar gre v mojo osebno korist, je torej v redu, tisto kar pa ne gre, pa me ne zanima. Vetrne elektrarne bi investitor lahko postavil, ko je dobil gradbeno dovoljenje, ampak jih ni, ker so se menjavali direktorji. Torej je bila za to odgovorna politika. Nikoli se ni jasno opredelila, kaj si želi. Država se mora opredeliti! V Nemčiji in na Nizozemskem, kjer so vetrne elektrarne nekaj vsakdanjega, država stoji za njimi in jih podpira.

- Kaj za vas pomeni biti naravovarstvenik? Katere kvalitete, osebne značilnosti mora imeti?

Intervjuvanec 1 pravi, da mora imeti dober naravovarstvenik posrečen nabor elementov. Mora razumeti, da imajo v tem prostoru različni ljudje različne interese in da on zastopa en interes. Znati se mora emocionalno distancirati.

Intervjuvanec 3 je povedal, da so bili aktivisti Bistričani tudi ustanovitelji Zelenih Slovenije in so ogromno prispevali k promociji Zelenih nasploh. Imeli so močan volilni uspeh. Smešno se mu zdi, da so postali med ljudmi znani kakor ekologi, »zeleni«, nihče od njih pa ni bil niti najmanj aktiven v politiki, bili pa so promotorji. In potem je postalo v očeh ljudi absurd, da so bili proti nečemu, kar je čista energija, in to naj bi bile vetrne elektrarne.

Intervjuvanec 4 meni, da vodja primera pri investitorju gotovo ni dal niti enega centa iz lastnega žepa. Za to, kar dela, dobi plačo, in plačana je tudi vsaka službena pot. Aktivisti pa so vse delali brezplačno. In to je tisti absurd, da se boriš za svoj denar, v svojem prostem času, proti ljudem, ki bi morali v svojih službah narediti tako, kot je prav. Društva pa se borijo v prostem času, tako rekoč za skupno dobro vlagajo svoj lastni denar in to zato, ker v to verjamejo. Meni, da moraš biti tak človek, da »zagrabiš«.

Mnenje Intervjuvanca 11 je, da ni isto, če je naravovarstvenik aktivist v naravovarstveni organizaciji ali če je nek državni oz. javni uradnik, saj tam mora predvsem poznati stroko in mora znati tehtno odločati na osnovi argumentov. Npr. naravovarstveno društvo si lahko samo izbere predmet svojega interesa. Na nivoju strokovnega in državnega varstva narave pa je zadeva precej definirana. Ukvarja se z najbolj ogroženimi vrstami. V neki lokalni skupini so lahko plavčki vreden objekt ohranjanja in društvo lahko poseže v to zgodbo na lokalni ravni ali pri zasebnih iniciativah. Poti so drugačne. Če se npr. nekdo kot aktivist v svoji krajevni skupnosti zavzema za varstvo ptičev, se gre lahko pogovarjat z lastniki, ne potrebuje nobene države ali Zavoda, in če ostale prepriča, kaj ptiči potrebujejo, torej čim manj škropljenja, nameščanje gnezdilnic itd., je rešitev na dlani. Lahko počne vse te aktivnosti. On je to, da kot uradnik mogoče kdaj pride v neskladje s tem, da bi nekaj zavaroval, pa ne more, ker mu to služba preprečuje, vzel v zakup, ko se je odločil za tako službo. Če bi popolnoma sledil svojim osebnim nagnjenjem, se najbrž ne bi odločil za tako službo. Potem bi bil pač aktivist v neki CDO, kjer bi sledil svojemu čutenju ter se zavzemal za svoje lastne in skupne potrebe. Pa če bi bili to plavčki, golobi ali pa kosci, osnova je vedno lastno čutenje.

Intervjuvanec 5 je povedal, da je naravovarstvo izjemno široka paleta. Lahko se ukvarjaš z vso dokumentacijo, deluješ na področju stikov z javnostjo za CDO; lahko se ukvarjaš s popisi ptičev za naravovarstvene cilje; lahko delaš načrt upravljanja zavarovanega območja; lahko delaš pritožbo v upravnem postopku. Tega ne more delati isti človek. Naravovarstvenik je uspešnejši, če je predan ideji. Je pa v velikih naravovarstvenih organizacijah po Evropi srečal ljudi, ki niso pretirano naravovarstveni po srcu, ampak so tam le v službi. Hodijo v službo in so plačani za svoje delo. Pri delu so dobri, nekaj časa delajo, potem pa gredo na drugo delovno mesto. Na DOPPS-u so vsi predani, malo jih je

zaposlenih in nimajo visokih plač. Vsekakor pa je zaznati, če si delu predan, saj si lahko močnejši z minimalnimi sredstvi. Morda se jim zdi večkrat nenavadno, da zaradi svojega dela dobijo denar, vendar to je dejstvo. To je problem pri odvetnikih. Če si dober odvetnik, dobro zaslužiš. Če si pa zelo dober, pa zaslužiš toliko več. In če se kot naravovarstvenik hočeš kosati z uspešno odvetniško pisarno, ti je to vnaprej onemogočeno, saj naravovarstveni sektor nima toliko denarja, da bi to lahko plačeval.

Tudi Intervjuvanec 10 omenja več profilov naravovarstvenikov. Kot primer podaja sledeče: če imamo tri naravovarstvenike, je eden tisti, ki je zaposlen na ZRSVN, drugi prihaja iz nevladnega sektorja oz. CDO, tretji pa je državni uradnik. To so zelo različni ljudje, tudi po svojem ustroju. »Nevladnik« je lahko zelo svoboden, ko uradnik sploh ne sme biti, ker mu »ne zdrži sistem«. ZRSVN je nekje vmes. Nekaj svobode sicer ima, pa vendar mora biti v sistemu, v zakonodaji in zelo strokovno podkovan. Če imamo za Naturo 2000 določena pravila, je neko območje lahko Natura, če zadosti določenim kriterijem. »Nevladnik« bo videl nekega metuljčka in bo rekel: »To mora biti Natura, ne zanimajo me kriteriji!« Državni uradnik pa bo rekel: »Aha, Natura bi bila lahko, ampak pogledajmo, če res mora biti ali imamo tu Nature že dovolj.« Uradnik mora biti urejen, z znanjem o vedi življenja, prej kot vedi o samem čmrlju. Če gledamo »nevladnika«, lahko marsikaj reče, ni obremenjen s tem, kako družba funkcionira, lahko si ustvarja svoje mnenje o državnih ustanovah. Potem pa imamo strokovnjaka ZRSVN, ki mora venomer delati na stroki in z ljudmi. Na Zavodu imajo več kot 50 % stikov z javnostjo. Njihovemu zaposlenemu ni treba vedeti, koliko nogic ima čmrlj, za to imajo biologa, ki ve, vedeti pa mora, zakaj je potrebno gledati na tega čmrlja. Tako, da bo vedel npr. mali otrok: »zakaj?«, da bo vedel šolar: »zakaj?«, da bo vedel električar: »zakaj?« in da bo vedel tudi politik: »zakaj?«. To je izjemnega pomena. In za varstvo narave je zelo pomembno, da Zavod goji te različne aktivnosti. Recimo, če bi se želel na ZRSVN zaposliti nek dober specialist, raziskovalec, tak v ZRSVN ne sodi. Ta sodi npr. v Prirodoslovni muzej, na Inštitut za biologijo, saj se tam raziskuje. Moramo pa potem te raziskave pripeljati do ljudi na način, da bodo oni to varovali in tukaj je pomemben ZRSVN. Ker če oni omenjenega ne naredijo, pride do tega, da je npr. sulec neka niša za nekega raziskovalca in nič več. Včasih so tudi zaposleni na Zavodu člani teh društev, ampak morajo imeti to strogo ločeno, torej strokovno delo in pripadnost nekemu društvu. Kajti ne moreš kot strokovnjak prenašati doktrine nevladnega

delovanja v vladno. To je strogo razmejeno in to moraš razumeti. Včasih je težko v državni službi nastopati kot »nevladnik«.

Intervjuvanec 6 pa pravi, da se v mnogih ljudeh skrivajo naravovarstveni potenciali, pri čemer so ti lahko zelo različni. Včasih gre za iskreno vero v naravovarstvena načela, drugič pa zgolj za parcialne interese, ki pa spet lahko rezultirajo v zavzemanju za naravovarstvene cilje. Univerzalnega lika tako ne more biti.

- **Poznate poleg DOPPS še katero naravovarstveno društvo? Kakšne stike in izkušnje imate z društvi?**

Na ARSO poznajo Dinaricum, Zvezo za sokolarstvo in zaščito ptic ujed, Ribiško zvezo, Botanično društvo ..., skratka strokovna društva s statusom, katera večkrat povprašajo za mnenje, jih pokličejo in jim zaupajo. Na DOPPS-u so strokovnjaki in vedno upoštevajo njihova mnenja. Društva je potrebno jemati resno. To se je pokazalo tudi na primeru Volovje rebri. Z naravovarstvenimi društvi nimajo nobenih težav, drugače je pri statusu v javnem interesu na področju okolja.

Intervjuvanec 10 je povedal, da imamo strokovna društva, ki proučujejo skupine živali in rastlin (npr. metuljarji, botaniki). Potem imamo ad hoc društva, ki »skupaj potegnejo«, ko naravi kaj grozi, potem pa so društva, ki niso toliko strokovna, ampak izražajo v nekem lokalnem okolju interes varstva narave. Zavod sodeluje z vsemi v obliki projekta, pri čemer ni nujno, da je projekt napisan, ampak gre lahko npr. za naravovarstveno akcijo, povabijo lokalna društva, ki se teh akcij udeležujejo.

Intervjuvanec 12 pravi, da nikoli ni bil član katerega koli društva.

- **Ali je redni mesečni dohodek pomemben za varstvo narave?**

Je zelo pomemben. Ampak najbolj uspešne nevladne organizacije v Evropi so tako uspešne zato, ker niso plačane od države, ampak s članarinami. Dobijo 1/3 denarja s članarino, 1/3 kot zapuščine, 1/3 pa od projektov. So neodvisni in tako lahko državi, ko ne dela pravilno,

povzročajo probleme. DOPPS je večinoma plačan od projektov in tudi kar precej od države. In državo je že zamikalo, da bi jim dala vedeti, da od njih veliko dobijo in da naj bodo previdni. V primeru Volovje rebri Intervjuvanec 5 ni delal na projektu, ampak je bil plačan iz celotnega budžeta. Moraš imeti kritično maso in oni so jo imeli.

Intervjuvanec 10 je mnenja, da veliko denarja pokvari človeka. Vsak človek je približno na tistem mestu, kamor v tej družbi sodi. Tisti, ki imajo pozitivne naravnosti, morajo vztrajati, saj jih bodo drugače negativneži premagali. Zavod mora svojo vlogo korektno izpeljati, saj so to njihova etična in moralna načela. Trenutno delajo na projektu, pri katerem bodo prišli strokovnjaki iz Balkana pogledati, kako imamo to zgodbo narejeno v Sloveniji. Prišli bodo strokovnjaki in tisti, ki delajo na stikih z javnostjo. Strokovnjaki bodo iz državnih institucij, nosilec projekta pa je nevladen. Projekt bo narejen praktično brez denarja. Na Zavodu se ves čas borijo za projekte. Veliko le-teh je evropskih. Povpraševanja po njihovih storitvah je zelo veliko. Zdajle se odpirajo novi razpisi in oni jih zavračajo, ker nimajo za to več kapacitet. Kondicija na ZRSVN je izjemno močna, kljub temu da nimajo finančnih sredstev. Trdi, da je boljše, da je denarja malo manj kakor več.

Intervjuvanec 12 trdi, da nevladne organizacije nič ne naredijo zastonj. Še posebno DOPPS v katerem so zaposleni ljudje in dobijo plače. Ampak ta projekt plačuje Evropa. To so »mehki« projekti in od nekje morajo biti financirani.

3.1.3.4 Najpomembnejše ugotovitve, ki dodatno osvetljujejo dogajanje

To je predvsem zdravstveni vidik ljudi, ki živijo okrog vetrnih elektrarn. To je problem, za katerega se je izkazalo, da obstaja tudi v Sloveniji. Šumenje, zvoki, tudi epileptični napadi ljudi. Življenje blizu vetrnih elektrarn naj bi bilo neznosno. DOPPS se s tem ni ukvarjal, ker se ne more z vsem, si pa želi. Vendar se bo nekdo moral, ampak to ni tipično področje varstva ptic.

Ali so po »uspehu« ohranitve Volovje rebri društva še nadaljevala z delom?

Naslednja velika stvar Koalicije za Volovjo reber je bila objava karte možnosti, s katere se je razbralo, kje se lahko gradijo vetrne elektrarne in se hkrati ne ogroža ptic.

Intervjuvanec 12 meni, da ta društva za tem niso naredila nobene študije, saj ni bilo več zanimivo.

DOPPS se bo po besedah Intervjuvanca 5 verjetno kmalu moral ukvarjati z akcijo glede izgube Volovje rebri kot travniškega habitata, saj bi imeli potem še več gozda in to bi bilo škoda. To lahko preprečimo z rabo, s pašo. Če bi bili tam obsežni pašniki z ogromno živine, bi bilo to za ptice pozitivno, sploh za orle in jastrebe.

Osebne izkušnje intervjuvancev

Intervjuvanec 8 neuspeh pri postavitvi vetrnih elektrarn investitorja čuti kot osebni poraz. Podobno meni Intervjuvanec 7, vendar si tega ni prav »jemal k srcu«.

Intervjuvanec 9 je naravovarstvenik, biolog. Dela na tem, da poskuša gledati, kaj je za naravo dobro. Investicije ga ne zanimajo. Njegova predhodnica je bila gradbenica in ni imela posluha za naravo.

Intervjuvanec 11 pravi, da to, da nekaj ne more narediti, ker mu državni predpisi to preprečujejo, niti ni tako obremenjujoče, tisto, kar pa se tukaj najbolj čuti ali pa najbolj ljudi boli, so počasnost ali pa neučinkovitost ter nerazumljivost določenih procesov. Nekatere zadeve bi se dalo bolje in hitreje narediti, kot se jih da. Drugače pa je varstvo narave tako, da ko bolje poznaš, kako zadeve delujejo, težje je potem imeti realne cilje in prepričanje. Tu je namen ohranjati obstanek vrst. In prepričan je, da to na MOP morajo narediti.

Intervjuvanec 6 meni, da ob splošnem pomanjkanju specializacije med odvetniki na področju ohranjanja narave v tistem času ni bilo nobenega odvetnika, ki bi se s tem področjem bolj poglobljeno ukvarjal. Tako razume, da ga je DOPPS oz. takratni direktor povabil k sodelovanju kot študenta podiplomskega študija VND na Biotehniški fakulteti. Razume, da je bilo vsem vključenim v vodenje Koalicije za Volovjo reber jasno, da bo potreben interdisciplinarni pristop vključno s pravno podporo. Poleg tega, da je bilo potrebno hitro reagirati na postopke v teku, je bilo verjetno treba najprej odpraviti

določeno nezaupanje med različnimi pristopi. Na eni strani odvetniškimi pristopom in na drugi pristopom vseh ostalih, predvsem naravoslovnih pogledov na to problematiko. Ni ga motilo, koliko sredstev je imel investitor namenjenih za pravno svetovanje, a v DOPPS teh sredstev ni bilo na voljo. In prav to mu je predstavljalo dodaten izziv.

Intervjuvanec 12 pravi, da če bi bil namesto investitorja, bi direktorja ZRSVN kazensko ovadil na Evropsko sodišče. To je direktorju tudi povedal. Njega bi bilo sram, če bi bil direktor Zavoda in bi si upal podpisati pod tako mnenje. On je lahko sam pariral, pa so mu rekli, da je nesramen, oster in grob. Direktorju je rekel: »Vi ste strokovni organ in morate spoštovati zakon.« Od takrat ko je podpisal ta dokument ga ne ceni več. To bi lahko napisal en ekstremni naravovarstvenik, on pa je predstojnik Zavoda, ki mora delati strokovno. Zanj je bila Natura 2000 sprejeta nezakonito, ker ni bila v javni razpravi, kar pomeni, da je proti demokraciji v Evropski uniji. Ljudje, niti občine niso imele možnost dajanja pripomb. Sam trdi, da je naša država naredila napako, ko je umestila toliko področij v Naturo 2000. To je strošek in breme države. Ti imaš lahko vse zavarovano, ampak moraš imeti sredstva za to. On hodi po svojem zemljišču, ima parcelo, ki je investitorju ni prodal. Živi na vasi in ne potrebuje hoditi na Volovjo reber. Volovje rebri ni. Volovja reber je na tej strmini. Če pa bi bile postavljene vetrne elektrarne bi šel večkrat pogledat tja gor. Kot otrok se je veliko gibal po tem področju, saj so gori kosili. Na sprehod pa ne gre. On dela na kmetiji in bi vetrne elektrarne gledal vsak dan zjutraj. On vedno pravi, da bi mogle biti vetrne elektrarne primerljive s termoelektrarno Šoštanj. In njega so te stvari motile. Te, pavšalne ocene. Ni pa jezen na naravovarstvenike in s tem je neobremenjen.

Intervjuvanec 10 je mnenja, da v takem primeru kot je bila ohranitev Volovje rebri dobiš občutek moči in poštenosti. Poštenost je največja moč. Več kot je denarja, večja je korupcija. Promovirati in delati je potrebno na poštenosti in naravovarstvenih vrednotah. Veliko je takih ljudi, ampak ne pridejo do izraza.

Intervjuvanec 1 meni, da je vse v zvezi z Volovjo rebrijo čustveno, mogoče tudi malo zaradi tega, ker je domačin, čeprav s tega stališča domačin ne gleda. Z dedkom je odhajal popoldne velikokrat na sprehod na Volovjo reber. In to je bil zanj ta aspekt, ta emocionalni

moment....Tisto, kar je bilo najbolj grozno zanj, je bilo emocionalno distanciranje iz lokalnega stališča. Vse, kar si rekel, vse kar si izrekel, si bil eko taliban.

Eden izmed Gurcev je zaradi obljub po dobičku prešel na stran investitorja in to je bilo zelo neprijetno v smislu zunanjšega videza, vendar ta človek po srcu nikoli ni bil Gurc. Vključil se je v skupino zaradi medijske pozornosti, ki mu je bila namenjena in za katero je bilo ob vseh pripetljajih veliko možnosti. Svoj polet med zvezde je videl skozi fotografiranje in bil pri tem zelo nesamozavesten. Aktivizem mu je prišel prav, da se je »na drugih žuljih« lahko izkazoval. Na primer Intervjuvanca 1 je prosil, če mu lahko napravi nekaj fotografij ptic, ki jih je potem promoviral, kot da je avtor on sam. Po poklicu je bil natakár in ko so mu ponudili vodenje gostilne v bunkerju, v taverni, je bil kar naenkrat velik ljubitelj vetrnih elektrarn. Od takrat nima več stika z njim.

Intervjuvanec 1 zase pravi, da se ne zna emocionalno distancirati.

Intervjuvanec 2 je zgolj ljubitelj narave, naravne in kulturne dediščine. Meni, da premalokrat odide na Volovjo reber. Večkrat, ko je tam, boljše je zanj.

3.1.3.5 Sklepne ugotovitve študije primera

Besede, označene krepko, so ključne besede, ki se dotikajo raziskovane in obravnavane tematike.

Vetrne elektrarne pri delovanju ne proizvajajo ogljikovega dioksida, ki onesnažuje naravo in okolje, in zato je elektrika, ki jo pridobimo iz vetrnih elektrarn t. i. čista, zelena energija. Za zmanjševanje onesnaževanja pa lahko uporabimo cenejše metode, saj v naši državi ni dovolj vetra, da bi bila proizvodnja ekonomična. Zato umetno spodbujamo uporabo vetrnih elektrarn s subvencijami, kar je nerentabilno. Poleg tega nimamo lastne tehnologije, potrebno jo je kupiti v tujini, s tem pa imajo dobiček tuja gospodarstva in ne naše. Z naravovarstvenega stališča vetrne elektrarne uničujejo naravo, zato jih **ne potrebujemo**. Sploh pa **ne bi smele biti postavljene na Volovji rebri**, kjer je odlična, dragocena narava, pomembna tudi z vidika kulturne dediščine. Dejstvo pa je, da se ta

naravna in kulturna krajina drastično zarašča in da s tem velike zveri, kot so ris, medved in volk, že prihajajo v naselja, kjer delajo škodo.

Občanom Ilirske Bistrice in prebivalcem sosednjih krajev so bila s strani investitorja ob postavitvi vetrnih elektrarn obljubljena **delovna mesta**, renta ter sredstva za občinsko infrastrukturo. Vetrne elektrarne bi potrebovale vzdrževanje (barvanje, košnjo trave, razna popravila itd.), torej razne obrtnike, ki bi se s tem ukvarjali. Lahko bi bila zgrajena ter obnovljena tudi cestna infrastruktura v širini desetih kilometrov. Dejansko pa bi imelo od tega korist zelo malo ljudi, morda bi bila potrebna dva vzdrževalca in kakšno delovno mesto pri gradnji. V intervjujih se je izkazalo, da bi lahko dva zaposlena iz Nove Gorice upravljala z vetrnimi elektrarnami. Želja občine je bila tudi razvijanje turizma, ker bi investitor obnovil enega od posebnih bunkerjev iz leta 1919, t.i. kaverno. Vendar investitor to lahko obnovi kadar koli in ima lahko ob tem svojo dodatno dejavnost, npr. mehki turizem v povezavi z varstvom narave. Poleg tega bi bunker turistično lahko povezali npr. z Vojaškim parkom zgodovine v Pivki, kar bi prav tako lahko prinašalo finančno korist, turisti pa bi lahko spali v kaverni in zjutraj opazovali ptice. Torej, bistveno bolje bi bilo, da bi se namesto vetrnih elektrarn razvijali potenciali, ki so tam, in to je nedvomno ohranjena narava. Nastala bi lahko Akademija proučevanja matičnega krasa z učilnicami na terenu, lahko pa bi ustanovili tudi svetovni center proučevanja Krasa.

Poleg tega bi **morali imeti** tudi **lokalni prebivalci**, ki bivajo na območju, ki mu grozi uničenje narave, **pravico do vključitve v postopek**, četudi **niso lastniki tamkajšnjih zemljišč**. To je pomembno in takšna vključitev prebivalcev bi bila potrebna, ampak v praksi ni tako. V postopek namreč lahko vstopi le lastnik zemljišča ali če določena oseba izkaže pravni interes, kar pa je zelo težko. Javnost bi morala biti o tem seznanjena, saj določen prostor ni samo od dotičnega lastnika, ampak je gledano širše od vseh. Zgolj dejstvo lastništva na vplivnem območju ne more biti edina zveličavna kategorija za omogočanje sodelovanja v postopku, ampak bi se krog upravičencev lahko oz. moral nekako smiselno razširiti na prizadeto prebivalstvo, ki je odvisno od načrtovanega projekta. Javni interes ohranjanja narave v postopkih morajo zagotavljati vsi javni uradniki, ki peljejo in vodijo postopke. Na ta način je državljanom zagotovljeno, da je interes ohranjanja narave prisoten v vseh postopkih. V primeru ohranitve Volovje rebri so

bili nekateri prebivalci za postavitev vetrnih elektrarn, drugi pa so bili nasprotniki gradnje. Kot stranski udeleženec se je v postopek lahko vključil le aktivist, nasprotnik gradnje, ki je bil lastnik tamkajšnjega zemljišča. Lastniki, ki so bili za gradnjo, so dobili precej visoko odškodnino. Ostali prebivalci, ki so bili nasprotniki gradnje vetrnih elektrarn in niso bili lastniki tamkajšnjih zemljišč ter so bili ob vsem takratnem dogajanju čustveno prizadeti, so »vzeli zadevo v svoje roke«, odšli na Volovjo reber s cepini ter iz zemlje ruvali količke. Uničili so tudi sonde za veter, prišlo pa je tudi do nekaj groženj in konfliktov z merilci. Vendar pa ob izgradnji vetrnih elektrarn na Volovji rebri ljudje ne bi bili ogroženi tako, kot so npr. na območju Cementarne Anhovo ali Trbovelj.

Z vidika posameznega **društva** bi moral biti v vsakem primeru interes **sodelovanja** z lokalnimi deležniki. Prav tako pa bi morala biti zainteresirana **lokalna skupnost**, če ima društvo neko dodatno znanje in bi določen naravovarstveni problem na lokalni ravni lahko rešili na strokovno primeren način. Sodelovanje in poizkus pridobitve lokalne podpore je zagotovo strateškega pomena, vendar bolj pri širšem konceptuiranju projekta, medtem ko za sam pravni oz. upravni ter tudi okoljevarstveni vidik navedeno predstavlja drugotni pomen. Približevanje ljudem in s tem pridobitev lokalne podpore, pa je v tem smislu lahko tudi odločilna, saj zakon omogoča sodelovanje v postopku tudi lastnikom neposredno prizadetih zemljišč. Na primeru ohranitve Volovje rebri je bilo društvo DOPPS v lokalni skupnosti že v startu »označeno« in je še sedaj, saj ni imel niti priložnosti, da bi se pokazal v drugačni luči. Poleg tega naj bi ga kot nasprotnika oz. zaviratelja razvoja dojemala tudi občina. Kljub temu da deluje na območju celotne Slovenije, ima sedež v Ljubljani in je bilo smatrano kot neko »ljubljsko društvo«, ki nima pravice delegirati življenja v Ilirski Bistrici. Če hoče društvo z ljudmi sodelovati, morajo aktivisti vložiti ogromno energije. Teh virov na DOPPS-u v času ohranitve Volovje rebri niso imeli.

Naravovarstvena društva so družbeno pomembna in potrebno jih je jemati zelo resno. Društva imajo pri varstvu narave to specifično nalogo, da združujejo državljane, ki jim je velik interes ohranjena narava. Ljudje, ki s svojim prostovoljnim delom pridobijo znanje skozi društva, dajo ostalim državljanom več, ker počnejo aktivnosti, od katerih imajo lahko koristi tudi ostali državljani, saj dobijo več znanja o tem, kako narava deluje in kakšen pomen ima njeno ohranjanje. Pomembno je tudi **povezovanje društev** v smislu, da so med

seboj povezane ključne osebe, ki so v društvih aktivne. Ker se pogosto društveno delo in aktivnosti dogajajo v prostem času posameznih aktivistov, je pomembno osnovati pravo skupino ljudi, ki je sposobna in želi kaj narediti ter spremeniti. Na področju ohranjanja narave se med seboj najbolj povezujejo in največ sodelujejo društva, ki se ukvarjajo z biodiverzitetjo. Ostala društva se zaradi pomanjkanja kapacitet ne povezujejo dovolj. Povezovanje namreč zahteva energijo, prosti čas in vire, ki pa jih društva pogosto nimajo. V primeru ohranitve Volovje rebri so se društva med seboj aktivno povezala v Koalicijo za ohranitev Volovje rebri, vsako društvo pa je prispevalo kamenček v mozaik k ohranitvi narave.

Ustrezno in tudi potrebno je, da se društvo, ki ima **SDVJI** na področju ohranjanja narave, v postopek, v katerem naravi grozi uničenje oz. degradacija, vključi kot **stranski udeleženec**. To je za odločevalce, npr. ARSO, dobrodošlo.

Vsa društva, ki so ustanovljena z namenom ohranjanja narave, **bi morala imeti SDVJI na področju ohranjanja narave**, saj je ohranjanje narave že samo po sebi javni interes. V Ustavi RS (1991) je namreč zapisana pravica do zdravega življenjskega okolja in če ga društva zagovarjajo, je to javni interes. Torej bi se kot stranski udeleženec v postopek, kjer naravi grozi uničenje, lahko vključilo tudi društvo, ki deluje na področju ohranjanja narave in VND, pa nima SDVJI. Kljub vsemu pa je potreben postopek za pridobitev SDVJI, ker ni nujno, da je vse, kar dela neko društvo, javni interes. Če se neko društvo izdaja za naravovarstveno, še ne pomeni da tudi dela za varstvo narave. Taki primeri obstajajo, sicer niti ne na področju ohranjanja narave, na področju varstva okolja pa jih vseeno zasledimo. In tako je po svojem prav, da je nad vsem tem nek nadzor. Nenaravno pa je, da nadzor opravlja tisti, ki ga potem nadziraš, se pravi država. Zato bi bilo ustrezno, da bi imeli neko krovno zvezo CDO, ki bi se ukvarjala s temi zadevami.

V primeru Volovje rebri neko lokalno društvo brez statusa ne bi moglo parirati državi ali celo Evropi in prav tukaj je bila ključna vloga DOPPS, ki je imel SDVJI na področju ohranjanja narave.

Pred desetimi leti je šlo v primeru Volovje rebri za pomembno zadevo tako s pravnega, naravovarstvenega in na koncu tudi političnega vidika. Brez upoštevanja znanj in izkušenj med sodelujočimi tega nikakor ne bi zmogli. Učili so se vsi tako sodelovanja kot vodenja tako široko zastavljenega projekta, pri čemer so se nova in nova vprašanja odpirala tako rekoč dnevno. Zavarovana območja Nature 2000 so se določala praktično vzporedno s tem projektom. Tudi postopek pridobivanja okoljevarstvenega soglasja po Zakonu o varstvu okolja v povezavi z ZON ter vlogo društev, ki delujejo v javnem interesu na področju varstva okolja, je bil nekaj novega. Ko je DOPPS oddal vlogo za pridobitev SDVJI, na MOP-u postopek dejansko ni bil operacionaliziran. Če bi bilo kakšno drugo društvo tisto, ki bi bilo prvo, se bi sporna vprašanja morala rešiti pač v tem primeru. V smislu **položaja društev v preteklosti in danes je premik »na bolje«** pri ARSO, še posebno na Uradu za varstvo okolja in narave, vendar bi morala imeti ARSO večjo avtonomijo, brez političnih vplivov. Kljub vsemu pa društva še vedno ne sodelujejo v postopkih oz. zelo redko. Morda zato, ker imamo premalo društev, ki bi imela kapacitete, da bi to sploh počela, in tudi zato, ker je sodelovanje v postopkih zahtevna naloga. Ni nujno, da država sedaj bolj upošteva društva. Država se je naučila, da so društva lahko »sitnost« in zaradi tega potem sprejema predpise, ki omejujejo dostop, kjer ga le lahko. Če društvo želi verodostojno nastopati, z možnostmi za uspeh, mora v to vložiti veliko časa. Z eno pritožbo ne naredi ničesar in ničesar ne doseže. Primer ohranitve Volovje rebri je bil desetkrat na sodišču. Najbrž noben primer ne bo več tako zahteven. Majhno društvo lahko pri vsem tem izgubi voljo.

Udeležba in strokovno angažiranje društev vodi k novim kakovostim in drugačnemu pristopu pri samih odločevalcih. Ta primer in tudi nekateri drugi (Papir Servis Vevče, Lafarge cement Trbovlje, Plinski terminal Žavljje, Hidroelektrarna Moste) so bistveno spremenili pogled oz. percepcijo postopkov umeščanja v prostor, tako za investitorje kakor tudi za upravne organe. Praksa, ki so jo v te postopke pripeljali preko nekaterih pomembnih odločitev upravnega sodišča, pomenijo temeljni kamen za razvoj ohranjanja narave in VND z vidika pravnih podlag v teh postopkih. Večina utemeljitev pa sloni na praksi Evropskega sodišča, ki ima v teh zadevah že dolgoletno prakso, ki pa v slovenske postopke prodira precej počasi. **Država zdaj bolj upošteva varstvo narave in postopke v zvezi s tem.** Naravovarstvene vsebine so se izkristalizirale, kolikor je to potrebno, in sedaj se to upošteva. Ampak ne nujno v korist narave. Podjetja, ki delajo PVO, so se naučila,

kako morajo bolj vešče napisati, da ne bo vplivov na okolje. Tako so ta poročila bolj verodostojna, čeprav velikokrat z zlagano vsebino. Investitorji naj bi se sedaj točno zavedali, da ne bodo zlahka »prišli skozi« in da v kolikor se bo društvo s SDVJI prijavilo v postopek, bo to postopek zelo zavleklo in zato morajo imeti poštene namene. Mnenje enega intervjuvanca je, da je na ZRSVN in MOP zaposlenih 30 % naravovarstvenikov. Leti pa se ne zavedajo, da so uradniki, Zakon pa pravi, da pri odločanju ne smejo upoštevati lastnega mnenja. Pri odločanju glede postavitve vetrne elektrarne pa naj bi se prepletala tudi osebna mnenja. Meni, da so potrebna jasna stališča na podlagi strokovnosti.

V preteklosti društev in investorjev odločevalci niso obravnavali enakopravno, oz. so društva jemali kot »ne bodi ga treba« oz. oviro v teku postopka. To še danes v večini primerov drži, čeprav se ta negativna konotacija deloma izgublja. V preteklosti so upravni organi, zlasti ARSO in tudi MOP, pri večjih projektih ravnali na način, kot da je njihova naloga nekontrolirana pomoč investitorju in zmanjševanje pomena argumentov varuhov narave ter po možnosti nalaganje slednjim dodatna bremena v postopku. Med ta bremena lahko štejemo npr. drage študije ali celo izključevanje iz postopka, kot je bil primer Volovje rebri. Na DOPPS so potrebovali skoraj štiri leta, da so društvo uspeli preko vseh inštancc pripeljati nazaj v postopek. ARSO pri tem ni upošteval niti navodil, ki jih je dobil s sodišča oz. od MOP. Vmes so postopek peljali naprej brez DOPPS, kar je v končni fazi povzročilo obnovo postopka in omejene možnosti za argumentacijo s strani društva.

DOPPS je bil pionir pri tem, da so naravovarstvena društva postala pomembna za varstvo narave. Pred ohranitvijo Volovje rebri ni bilo postopkov, ki so se vodili na podlagi evropskih direktiv, in zelo težko je bilo pridobiti SDVJI, ki deluje na področju ohranjanja narave. DOPPS je bilo četrto društvo, ki je pridobilo omenjeni status, saj so ga nekatera društva pridobila že prej. Bila pa so to obrobna društva, ki s tem statusom niso nič počela. Pri tem postopku, ki je trajal dolgo časa, so se vsi vpleteni zelo veliko naučili. Postopek je bil uporaben tako za naravovarstvenike kot za same investitorje. V današnjem času ti postopki niso praviloma namenjeni le zmagovalcu, ampak temu, da se najde ustrezno rešitev za vse. Vodijo se bolj kakovostno, kot so se takrat, in investitorji se svojih investicij ne lotevajo več na tak način kot v preteklosti. Investitor je imel na razpolago finančna sredstva ter menda podporo takratnega predsednika države, naravovarstveniki pa

so imeli močno stroko, bili so dosledni, vztrajni, niso spreminjali lastnih stališč in krepili svoje znanje. DOPPS je poleg odločilnega udejstvovanja v samem postopku prepoznal pomen korektnega obveščanja javnosti, ki si je sliko o problematiki Volovje rebri najprej ustvarjala zelo enostransko. V letih spremljanja razvoja projekta je bilo občutiti bistveno spremembo v odnosu tako s strani medijev, kakor tudi javnosti. In k osvetlitvi spornosti projekta je prispeval največ prav DOPPS. Po »kalvariji« z Volovjo rebrijo tako z vidika investorjev kot tudi upravnih organov ter podcenjevanja in celo omalovaževanja udeležencev na strani varstva narave se takšnih postopkov nihče več ne bi lotil na tak način. S tem se je postavil sorazmerno visok standard ravnotežja navzven pri postopkih PVO. **Ohranitev Volovje rebri je tudi največji uspeh oz. sinonim boja za varstvo narave** v Sloveniji in presedens za nadaljnje postopke. To je pravna zmaga Koalicije za Volovjo reber oziroma CDO. Pomen ohranitve Volovje rebri je tudi v tem, da je bil to prvi velik načrtovan škodljiv poseg v prostor Nature območja 2000, potem ko je Slovenija vstopila v Evropsko Unijo, in tako so na tem področju »orali« ledino. Tako je v smislu varstva Natura območij definitivno najpomembnejši in prelomen primer, ki je spremenil marsikaj, oz. s tem so se stvari začele postavljati na pravo mesto.

Narava ima »odvetnike« v ljubiteljih narave, vendar je za tak uspeh, kot je ohranitev Volovje rebri, **nujno potrebno poznavanje prava in postopkov, ki pa ga društva največkrat nimajo**. V primeru ohranitve Volovje rebri aktivisti na začetku niso imeli v rokah nobenih znanstvenih in strokovnih argumentov za nasprotovanje, postavili pa so se na stran šibkega, nekoga, ki se ne more braniti, in to je definitivno narava. V idealnem svetu (in teoretično) bi država spoznala nujo po zagotavljanju zagovornikov narave, tako z naravoslovnega kot tudi pravnega področja. Država bi s tem opolnomočila in okrepila akterje, ki bi se v postopkih v največji meri pojavljali kot njen nasprotnik, saj je jasno, da poleg investorjev (še bolj paradoksalno, kadar so ti v državni lasti, kot je to v Sloveniji), te postopke vodi ravno država. Lahko le upamo, da bo v bodoče država razumela, da je to nujno potrebno tudi zaradi njenih interesov. Varstvo narave je brez dvoma tudi oz. zlasti v interesu države in njenih ljudi, ki tukaj živijo, pri čemer mora država vzpostaviti zanesljiv mehanizem, kjer bo za investitorje lahko predvidljivo, kaj je možno zgraditi in kako in kje delovati. Pri čemer ni logično, da sama stoji za večino investicij preko državnih podjetij, katere nato sama presoja v postopkih pred ARSO oz. MOP. Na drugi strani pa bi skrb za

naravo in okolje v celoti prepuščala iznajdljivosti in voluntarizmu raznih civilnih iniciativ ali naravovarstvenih in okoljevarstvenih društev. Zagotovo ni ustrezno, da bi financirala namensko ali v celoti posamezne projekte, verjetno bi bilo ustrezneje določena sredstva nameniti za določene razpise. Večina odvetnikov bi se bala vključiti v postopek tako rekoč proti državi, bodisi iz čisto oportunitetnih razlogov, saj imajo na drugi strani mandate z njihove strani, bodisi direktno ali indirektno. Lahko bi tudi presodili, da bi to na njihovo odvetniško kariero tudi sicer lahko negativno vplivalo. Dobiti odvetnika za pravno zastopanje v nevladnem sektorju je skoraj nemogoče, društva za to tudi nimajo finančnih sredstev. Ena možnost je Pravno- informacijski center nevladnih organizacij, kjer je nekaj pravnikov, ki delujejo na tem področju. Pomembno bi bilo, da bi **imeli okoljsko oz. naravovarstveno pravniško pisarno, ki bi jo financirala država**, v njej pa bi bili zaposleni pravniki, ki bi delali za nevladne organizacije. Pravno-informacijski center nevladnih organizacij je v letu 2015 zaključil s projektom postavljanja Mreže zagovornikov okolja in s tem pridobil nove pravnike za zastopanje društev na področju ohranjanja narave in VND. Pri kompleksnejših projektih pa bo verjetno še vedno potrebno sodelovanje bolj izkušenih odvetnikov. V primeru ohranitve Volovje rebri bi se bil redkokateri odvetnik pripravljen poglobiti v zadevo in projektu nameniti ogromno svojega časa in energije, jasno je bilo tudi, da je delo praktično brezplačno. Aktivisti so bili zelo dobro seznanjeni z zakonodajo, vendar so vseeno potrebovali pomoč pravnikov oz. odvetnikov. Od odvetnikov, za njihove storitve so plačevali iz lastnega žepa, niso dobili zadovoljive pomoči. Nek odvetnik jim je npr. rekel, da bi bilo ukvarjanje s to zadevo zanj preveč tvegano. Na sami postopkovni ravni je bilo narejenih ogromno kršitev in zato je bilo najprej potrebno reševati stvari na tej ravni. Nujno so potrebovali nekoga, ki te stvari zelo trezno presoja in ki se zna emocionalno distancirati. V času postopka za ohranitev Volovje rebri so zaposleni na DOPPS ter odvetnik društva pridobili veliko znanja in izkušenj, kar jim koristi v drugih zadevah, s katerimi se poslovno srečujejo. Zaradi obsežnosti, trajanja in publicitete, ki jo je ta primer imel tako med naravovarstveniki, upravnimi organi in mediji, so akterji na tem področju verjetno postali prepoznavni. DOPPS je imel srečo, saj je projekt vodila oseba, ki je razumela celotno širino problema in znala vključiti ljudi, da se je zadeva lahko končala tako, kot se je. Ob tem so tudi na DOPPS prepoznali nujo, da se s takšnimi kompleksnimi projekti ukvarja usposobljen, dodatno izobražen ter izkušen strokovnjak, kateremu je za to potrebno zagotoviti predvsem

čas ter po potrebi seveda tudi sredstva. S temi sredstvi bi potem vsaj v začetnih fazah lahko pokrili pravno pomoč, ki je očitno primanjkuje, in se zato postopki s formalne plati vodijo pomanjkljivo. Slabost države je, da na svoji strani ne priskrbi sredstev pravnega varstva. Primer ohranitve Volovje rebri pa kaže na to, kako se da vse narediti praktično brez denarja, prostovoljno.

Društva bi morala za pravno zastopanje pridobiti tudi finančne vire iz vladnih sredstev. Eden izmed intervjuvancev pa meni, da so to nevladne organizacije in bi morale sredstva pridobiti tako, kot jih nevladne organizacije v tujini. Tam jih prejmejo od članov in tistih, ki podpirajo njihovo poslanstvo ter njihove naloge. ARSO mora biti sposoben kritično izvesti postopek PVO pri čemer mora znati preveriti ali ugotovitve iz PVO držijo. Presoja lahko zavrnejo in to tudi počnejo. Na ARSU lahko v postopku sprašujejo kogar koli, velikokrat strokovnjake, in slednjim ni potrebno, da so stranski udeleženec. **To naj bi bila tudi sicer naloga ARSO, ki naj bi se v tem smislu trudil namesto društev, ki za take postopke nimajo finančnih sredstev.**

Glede izdelave PVO so mnenja različna.

Nasprotniki tega, da bi moral biti pripravljač PVO za poseg v naravo naključno izbran s seznama pooblaščenih in preverjenih organizacij, ne pa da si ga kupi investitor, menijo:

Cela ureditev PVO je urejena na načelu plačila za obremenjevanje (povzročitelj plača), saj je povzročitelj tisti, zaradi katerega je sploh potrebno ugotavljati vpliv na naravo in tako mora te stroške plačati investitor. Slednji pripravi PVO, dva kontrolorja – državna organa, pa preverita, ali so vsebine res take, kot morajo biti. V Pravilniku o presoji sprejemljivosti posegov na varovano območje ima ZRSVN nalogo pregledati, ali so ugotavljane pravilne stvari in ali so ugotovitve pravilne. Če se z ugotovitvami ne strinja, lahko poročilo zavrne, oziroma ga zahteva v dopolnitev. Naslednji organ, ki se naslanja na mnenje ZRSVN, je Sektor za celovito presajo vplivov na okolje pri MOP, ki te načrte presoja. Tisti, ki podatke zagotovi in ki ugotovitve dobi, je investitor. Pozitivnost te rešitve je, vsaj načelni, da hkrati investitor pripravlja tudi plan. Potem tisto, kar mu sporočijo, lahko v planu že spremeni. Zavedajo se, da ZRSVN ni vseveden. Tam so zaposleni strokovnjaki, ki pa ne morejo biti

strokovno podkovani na vseh področjih. Zato na ARSO lahko v postopku glede določenih mnenj sprašujejo tudi druge strokovnjake.

Ideja je bila, da bo trg reguliral, kdo bo delal PVO, vendar ne le na najvišji ceni, temveč na kakovosti. To se je v enem delu zgodilo. Npr. občine so sedaj bolj previdne v tem, koga naročajo, ker vedo, da najnižja cena lahko pomeni, da bi se lahko »opekli«. Preverjanje strokovne ustreznosti v imenu države opravlja ZRSVN. Če bi pa to podržavili, recimo tudi izdelavo PVO, bi imeli lahko dve težavi. Najprej bi šlo za regulirano dejavnost. Slovenija je na vrhu po številu skruptiranih dejanj in zato je dobro, da je kombinacija prostega trga in državne regulative, torej ZRSVN, ARSO in MOP. **Pomembno pa bi bilo, da bi zasebni sektor oz. izdelovalci PVO izločili dobre in slabe.** Ena od možnosti je ta, da bi bila oddaja prve PVO brezplačna. Če bi jo bilo potrebno popravljati, pa bi jo morali tudi plačati. To pomeni, da bi bile PVO narejene bolj kakovostno, saj bi se s tem investitorji izognili plačilu. V preteklosti je bilo obdobje, ko smo se v naši državi soočali s hudim pomanjkanjem projektantov. Sedaj pa je prišlo do neke normalizacije med ponudbo in povpraševanjem, na tem področju. Delati pa bi bilo potrebno na kakovosti. To, da bi država plačevala izvajalce, bi bilo treba proučiti tudi z vidika konkurenčnosti zakonodaje in konkurence. Zasebni sektor mora biti, potrebni pa so tudi standardi v družbi. Vloga ZRSVN je torej podajanje mnenj, PVO pa je dolžan plačati investitor. Tega nikjer ne plača država. Če se izdelovalec PVO »proda«, je vprašljiva njegova strokovnost. Strokovnost naj bi bila vprašljiva pri celotnem postopku glede vetrnih elektrarn na Volovji rebri. Od strokovnjakov, tudi od direktorja ZRSVN, se je pričakovalo, da bodo povedali prednosti in slabosti. A na koncu so vsa ta društva, tudi DOPPS, želeli denar od investitorja, da bi naredili to študijo.

Zagovorniki tega, da bi moral biti pripravljač PVO za poseg v naravo naključno izbran s seznama pooblaščenih in preverjenih organizacij, ne pa da si ga kupi investitor, pa menijo drugače:

Iz primera ohranitve Volovje rebri se lahko vidi, da **izdelovalec PVO zlahka popusti financerju oz. investitorju.** Slednji so na trgu, to je njihov vir dohodka in med seboj so povezani. Pošteno je, da izdelavo PVO financira investitor, vendar pa ne bi smel sam iskati

izdelovalca PVO. ARSO bi moral imeti neodvisno službo z usposobljenimi ljudmi, saj tako pomembne zadeve ne bi smela delati zasebna podjetja. Rešitev je, da bi se v državni ustanovi zaposlili strokovnjaki, ki bi dobili za svoje delo dobro plačilo in bi bili zaradi tega dobrega plačila nepodkupljivi, saj je realnost taka, **da kolikor hitro si podvržen prostemu trgu, moraš narediti tisto, kar zahteva plačnik.** Te stvari so na ta način urejene že na sodiščih. Tam imajo sodne izvedence in recimo nekdo, ki je obdolžen nekega kriminalnega dejanja, nima možnosti, da bi sam naročil sodnega izvedenca in ga plačal. Najame ga sodišče, on pa ga mora plačati. Torej je državi popolnoma jasno, kaj mora narediti, kadar hoče, da so stvari neodvisne. Ampak tukaj država očitno tega noče, saj je bolj na strani investorjev kot varstva narave, ker ima kapital na to očitno več vpliva. V Sloveniji imamo to srečo, da imamo v postopku še ZRSVN, ki naredi strokovno mnenje v zvezi s tem, koliko je to okoljsko poročilo verodostojno. Tega v večini evropskih držav ni. V primeru Volovje rebri se je pojavila sodna praksa, da je mnenje ZRSVN zavezujoče, pomembno in ključno pa je v smislu, da mora odločevalni organ predložiti dokaze, da to ni drugače od mnenja Zavoda. To pomeni, da v primeru, da ZRSVN poda mnenje, da je PVO neustrezno in da so vplivi preveliki, je dokazno breme na organu in investorju, le-ta pa mora dokazati, da se je Zavod motil. V tem smislu je bil tudi primer Volovje rebri zelo pomemben. To je za pravno prakso ena pomembnejših stvari. Druga rešitev pa je ta, **da bi bil v sedanjem zakonskem okvirju investor pozvan s strani upravnega organa, da založi znesek plačila za opravo presoje glede na predlagan projekt investicije, upravni organ pa bi na to s seznama pooblaščenih organizacij, tudi mednarodnih, izbral eno organizacijo po vnaprej določenem ključu.** Enak sistem ima oz. bi morale imeti tudi sodišče pri izbiri sodnega izvedenca. Leta 2004 so na DOPPS-u to dejansko predlagali MOP, pa tega zaradi jasnih interesov, verjetno kapitala, niso sprejeli. Od takrat je šla zadeva v praksi samo še na slabše, saj MOP dolga leta niti ni potrjeval seznama pooblaščenih organizacij.

Stranske koristi, ki jih obljublajo investorji, ne bi smele biti podkupovanja k soglasju za uničenje narave, in to še posebej velja za investitorje, ki so tako ali drugače povezani z državo. V primeru ohranitve Volovje rebri je namreč investor za vsak postavljen steber vetrne elektrarne obljubil Občini rento, s čimer je potem lokalna oblast prepričevala tako lokalne prebivalce kot druge deležnike v odločanju. **Zunanji**

sodelavec pri pripravi PVO mora slediti svoji strokovnosti in ne pripadnosti določenemu društvu, četudi se slednje s tem ne strinja. Če ga angažirajo kot strokovnjaka, mora svoje strokovno znanje predstaviti kot strokovnjak, saj je kot tak zavezan stroki. Če dobi naročilo, da razišče, kakšen vpliv bo to imelo na naravo, je zavezan predpisom. In če ima društvo, v katerega je vključen, drugačno stališče, ima potem sam možnost, da se odloči, ali bo sledil poslanstvu društva ali bo zavrnil tak projekt. In **vedno lahko reče »ne«**. Do takšne zavrnitve je na DOPPS-u že prišlo. V primeru Volovje rebri je bila raziskava zunanjega sodelavca, ki je bil hkrati član DOPPS, odločilna za vse nadaljnje postopke, ki jih je za gradnjo vetrnih elektrarn »peljal« investitor. Sledil je svoji strokovnosti in ne pripadnosti društvu.

V društvih na področju ohranjanja narave in VND je **redni mesečni dohodek zelo pomemben**. Vendar najbolj uspešne CDO v Evropi so tako uspešne zato, ker niso plačane od države, ampak s članarinami. Tako so neodvisne in lahko državi, kadar ne dela pravilno, povzročajo »probleme«. DOPPS je večinoma plačan od projektov in tudi kar precej od države. Plače je težko pridobiti, a se jih vseeno da. Društvo mora imeti kritično maso in v primeru Volovje rebri jo je DOPPS imel.

Na koncu me je zanimalo, kaj intervjuvancem pomeni biti naravovarstvenik ter katere osebne značilnosti mora imeti. Naravovarstvenik mora imeti pester nabor elementov. Mora **razumeti**, da imajo v tem prostoru različni ljudje različne interese in da on zastopa en interes. Znati se mora **emocionalno distancirati** in mora biti »tak človek, da zagrabi«. V primeru Volovje rebri so aktivisti vse delali brezplačno. In to je tisti absurd, da aktivisti vlagajo svoj denar, delujejo v svojem prostem času, kar bi pa morali narediti ljudje, ki so zaposleni na teh delovnih mestih in za to dobijo plačilo. Naravovarstvenik je bolj uspešen, če je **predan ideji**. Npr. v velikih naravovarstvenih organizacijah po Evropi srečamo ljudi, ki niso pretirano naravovarstveni po srcu, ampak so tam v službi. Hodijo v službo in so plačani za svoje delo. Pri tem so uspešni, po določenem času pa zamenjajo delovno mesto. Naslednji primer ponazarja tri vrste naravovarstvenikov: eden je tisti, ki je zaposlen na ZRSVN, drugi prihaja iz društva na področju ohranjanja narave, tretji pa je državni uradnik. To so zelo različni ljudje, tudi po svojem ustroju. »Nevladnik« v društvu je lahko zelo svoboden ter se zavzema za svoje lastne in skupne potrebe. Uradnik pri tem ne sme

biti svoboden. Naravovarstvenik kot uradnik morda kdaj pride v neskladje s tem, da bi nekaj zavaroval, pa ne more, ker mu to preprečuje služba. ZRSVN je nekje vmes, saj nekaj svobode pri delu sicer ima, pa vendar mora biti v sistemu, v zakonodaji, in zelo strokovno podkovan. Uradnik mora biti urejen, z znanjem o vedi življenja, prej kot vedi o npr. čmrlju. Če gledamo »nevladnika«, lahko marsikaj reče, ni obremenjen s tem, kako družba funkcionira, lahko si ustvarja svoje mnenje o državnih ustanovah. Potem pa imamo strokovnjaka ZRSVN, ki mora venomer delati na stroki in z ljudmi. V velikem številu ljudi se skrivajo naravovarstveni potenciali, pri čemer so ti lahko zelo različni. Včasih gre za iskreno vero v naravovarstvena načela, drugič pa zgolj za parcialne interese, ki pa spet lahko rezultirajo v zavzemanju za naravovarstvene cilje. **Univerzalnega lika tako ne more biti.**

4 ZAKLJUČEK

Argumenti iz celotne naloge, ki potrjujejo ali zavračajo postavljene hipoteze

Z opravljeno analizo sem skušala ugotoviti, kakšno vlogo imajo društva pri ohranjanju narave in VND v Sloveniji. Zato sem preverila, kakšna je državna podpora CDO na področju ohranjanja narave, raziskala delovanje društev na področju ohranjanja narave, analizirala sodelovanje in povezovanje društev za učinkovitejše ohranjanje narave, analizirala delovanje DOPPS kot primera dobre prakse, ter opredelila splošne značilnosti in financiranje društev na področju ohranjanja narave in VND.

V nalogi sem poskušala preveriti naslednje hipoteze:

Društva imajo pomembno vlogo pri ohranjanju narave in VND v Sloveniji. Vendar pa je ta vloga determinirana s tremi dejavniki:

- društva so pri ohranjanju narave in VND uspešna, v kolikor dopolnjujejo in/ali spreminjajo vlogo države;
- društva so pri ohranjanju narave in VND uspešna, v kolikor upoštevajo in/ali spreminjajo potrebe in vrednote neposredno vpletenih lokalnih prebivalcev;
- društva bi bila pri ohranjanju narave in VND učinkovitejša, če bi bila med seboj bolj povezana in bi imela SDVJI na področju ohranjanja narave.

Predmet analize so bila društva, ki imajo status društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave po Zakonu o ohranjanju narave (2004), ter tista, ki statusa sicer nimajo, delujejo pa na omenjenem področju.

Zgoraj navedene hipoteze sem preverjala z instrumentom anketnega vprašalnika ter z instrumentom strukturiranega intervjuja v okviru študije primera.

Ugotovitve in odgovore sem razvrstila v smiselne celote in jih vsebinsko interpretirala.

Hipoteza 1: društva so pri ohranjanju narave in VND uspešna, v kolikor dopolnjujejo in/ali spreminjajo vlogo države, **drži**.

Podatki, zbrani z anketnim vprašalnikom (ki izražajo stališča predstavnikov anketiranih društev), kažejo, da država društva le delno finančno podpira, delno jih obravnava kot resnega partnerja in premalo upošteva njihov prispevek pri ohranjanju narave in VND. Tesneje sodeluje le z društvi, ki imajo SDVJI na področju ohranjanja narave. Navedeno kaže na nemoč društev pri dopolnjevanju, predvsem pa pri spreminjanju vloge države, iz česar posledično izhaja tudi njihova manjša uspešnost pri ohranjanju narave in VND. Nasprotno pa ugotovitve študije primera kažejo na uspešno delovanje društva, saj je v konkretnem postopku PVO in operacionalizaciji zakonskih določil, dopolnilo in spremenilo vlogo države.

Ugotovitve iz obeh delov raziskave kažejo, da bi si moralo čim več društev pridobiti SDVJI ter večjo finančno podporo s strani države. To bi povečalo njihovo sposobnost vključitve v sodne in upravne postopke, v katerih bi s svojimi predlogi lahko dopolnjevala in spreminjala vlogo države in tako uspešneje izpolnjevala svoje poslanstvo, ki je ohranjanje narave in VND.

Hipoteza 2: društva so pri ohranjanju narave in VND uspešna, v kolikor upoštevajo in/ali spreminjajo potrebe in vrednote neposredno vpletenih lokalnih prebivalcev, **delno drži**.

Podatki, zbrani z anketnim vprašalnikom (ki izražajo stališča predstavnikov anketiranih društev), kažejo, da uradni predstavniki kot tudi prebivalci lokalnih skupnosti poznajo društva, ki delujejo v njihovem lokalnem okolju na področju ohranjanja narave in VND. Dojemajo in vidijo jih pozitivno, saj v lokalnih skupnostih sodelujejo in organizirajo različne aktivnosti. Pri teh aktivnostih, ki prispevajo k ohranjanju narave in VND v lokalnih skupnostih, društva upoštevajo potrebe in vrednote lokalnih prebivalcev, hkrati pa na konstruktiven ter primeren način te potrebe in vrednote tudi spreminjajo. Lokalni prebivalci namreč pridobijo več znanja o tem, kako narava deluje in kakšen smisel ima njeno ohranjanje. Identificirani so tudi primeri, ko je tako uradnim predstavnikom kot tudi prebivalcem lokalnih skupnosti aktivnost kakšnega društva odveč in je ne odobravajo. To

kažejo ugotovitve študije primera, kjer društvo zaradi pomanjkanja kapacitet – zlasti glede človeških virov, časa in finančnih sredstev, ni moglo približati pomembnosti ohranitve odlične narave lokalnim prebivalcem, še zlasti tistim, ki so bili za postavitev vetrnih elektrarn. Tukaj je bilo društvo pri doseganju svojega cilja uspešno, čeprav ni upoštevalo ali poskušalo spremeniti potreb večine lokalnega prebivalstva in uradnih predstavnikov lokalne skupnosti.

Hipoteza 3: društva bi bila pri ohranjanju narave in VND učinkovitejša, če bi bila med seboj bolj povezana in bi imela SDVJI na področju ohranjanja narave, **drži**.

Iz rezultatov ankete je razvidno, da društva med seboj uspešno sodelujejo. Glede na delo članov društev, ki je v večini prostovoljno, je pri povezovanju in sodelovanju pomembno, da se oblikuje skupina ljudi iz večih društev, ki ima čas, znanje in izkušnje za doseg naravovarstvenega cilja. Da bi društva hitreje in lažje dosegla cilje in bila tako učinkovitejša, bi si morala po mnenju anketiranih predstavnikov društev pridobiti SDVJI na področju ohranjanja narave. S tem bi pridobila več možnosti za iskanje finančnih virov in si zagotovila druge ugodnosti, ki so s tem statusom povezane. V svojem razvoju bi morala priti do točke, ko bi lahko zaposlovala strokovni kader. Posledično bi lahko društva s SDVJI na področju ohranjanja narave večkrat in učinkoviteje koristila pravico zastopati interese ohranjanja narave v upravnih in sodnih postopkih. Rezultati študije primera jasno kažejo, da je bil, na eni strani, status društva v javnem interesu odločilen za vključitev društva v postopek PVO pri izdaji zavrnilnega okoljevarstvenega soglasja. Na drugi strani pa je k uspešni »rešitvi« Volovje rebri bistveno prispevala povezanost več kot tridesetih društev v koalicijo.

5 POVZETEK (SUMMARY)

5.1 POVZETEK

Naravovarstvena društva oz. društva, ki delujejo na področju ohranjanja narave in VND so v naši družbi pogosto izenačena z okoljevarstvenimi društvi oz. tistimi, ki delujejo na področju varstva okolja. Domnevam, da je razlog za tako izenačenje v tem, ker obe vrsti društev delujeta na področju, ki ga regulira Ministrstvo za okolje in prostor, saj nimamo Ministrstva za ohranjanje narave, poleg tega pa so okoljevarstvena društva v družbi bolj aktivna, angažirana in dejavna. Največji razlog za izenačevanje pa je (ne)razlikovanje med pojmom narava in okolje.

V pričujočem delu sem raziskala vlogo civilne družbe pri ohranjanju narave in VND v Sloveniji. Analizirala sem zgolj društva, saj le-ta v okviru civilnodružbenega sektorja prevladujejo na tem področju. Na podlagi Agencije RS za javnopravne evidence in storitve (AJPES) sem analizirala društva ter zveze društev kot pravnoorganizacijsko obliko. Raziskovala sem aktivnosti in dejavnosti društev, ki imajo status društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave ter vsa tista, ki tega statusa sicer nimajo, delujejo pa na omenjenem področju. Kot dopolnilo raziskovanja sem izvedla študijo primera, kjer sem analizirala vlogo Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije pri ohranitvi odlične narave na Volovji rebri.

Osredotočila sem se torej zgolj na društva, ki delujejo na področju ohranjanja narave in VND. Tako sem jih nasloвила, ker delujejo na področju ohranjanja narave, ki ga regulira Zakon o ohranjanju narave (2004). Omenjeni zakon opredeljuje ohranjanje narave kot ukrepe ohranjanja biotske raznovrstnosti, pri čemer sem štejejo tudi predpisi, ki urejajo naravno dediščino in naravne znamenitosti, in sicer v smislu varstva naravne dediščine, kot ga je določal Zakon o naravni in kulturni dediščini (1981), ki je bil predhodnik ZON. Pogosto sem jih v besedilu poimenovala tudi naravovarstvena društva.

Z opravljeno analizo sem skušala ugotoviti, kakšno vlogo imajo društva pri ohranjanju narave in VND v Sloveniji. Zato sem preverila, kakšna je državna podpora društvom na

področju ohranjanja narave, raziskala delovanje društev na področju ohranjanja narave, analizirala kakšno je sodelovanje in povezovanje društev za učinkovitejše ohranjanje narave, analizirala delovanje DOPPS kot primera dobre prakse in velike vloge, ki jo je imelo to društvo pri ohranitvi narave ter opredelila splošne značilnosti in financiranje društev na področju ohranjanja narave in VND.

Iz podatkov, zbranih z anketnim vprašalnikom na vzorcu društev, ki delujejo na področju ohranjanja narave in VND izhajajo naslednje ugotovitve:

Društva, ki delujejo na področju ohranjanja narave in VND delujejo na področju celotne Slovenije. Stališče predstavnikov anketiranih društev je, da je ohranitev narave v javnem interesu in zato so prepričani, da jim je že z opravljanjem poslanstva avtomatično podeljen SDVJI na področju ohranjanja narave; to seveda ne drži, saj si ga morajo pridobiti na pravno formalen način. Glede na rezultate ankete, naj bi jim tovrsten status prinesel: več možnosti za pridobivanje finančnih sredstev in s tem posledično možnosti za nakup delovne opreme, za plačevanje najemnine, zaposlovanje itn. S tem bi se tudi povečal njihov prispevek k ohranjanju narave in VND. Nekatera društva pa niti ne poznajo aktualne zakonodaje in še vedno menijo, da jim npr. delovanje le na ožjem področju države ali pa le v eni lokalni skupnosti niti ne daje možnosti kandidiranja za podelitev statusa.

Za večjo prepoznavnost naravovarstvenih društev bi bilo potrebno, da bi bilo v Standardni klasifikaciji dejavnosti pri AJPES, področje ohranjanje narave in VND posebej opredeljeno. Kljub vsemu pa društva na področju ohranjanja narave in VND brez velike podpore države in občin s svojim entuziazmom in prostovoljnim delom ter s svojimi dejavnostmi in aktivnostmi naredijo veliko za ohranjanje narave in VND.

Po mnenju anketiranih društev je najuspešnejši dogodek/akcija, ki je povezan s prispevkom določenega društva k ohranjanju narave in VND v Sloveniji, »Volovja reber«. In zato sem izvedla študijo primera ohranitve Volovje rebri pred umestitvijo vetrnih elektrarn, pod vodstvom Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije.

Hipotezi, da so društva pri ohranjanju narave in VND uspešna v kolikor dopolnjujejo in/ali spreminjajo vlogo države ter da bi bila društva pri tem učinkovitejša, če bi bila med seboj bolj povezana in bi imela SDVJI na področju ohranjanja narave, držita.

Podatki zbrani z anketnim vprašalnikom (ki izražajo stališča predstavnikov anketiranih društev) kažejo, da država društva le delno finančno podpira, delno jih obravnava kot resnega partnerja in premalo upošteva njihov prispevek pri ohranjanju narave in VND. Tesneje sodeluje le z društvi, ki imajo SDVJI na področju ohranjanja narave. Navedeno kaže na nemoč društev pri dopolnjevanju, predvsem pa pri spreminjanju vloge države, iz česar posledično izhaja tudi njihova manjša uspešnost pri ohranjanju narave in VND. Nasprotno pa ugotovitve študije primera kažejo na uspešno delovanje društva, saj je v konkretnem postopku PVO in operacionalizaciji zakonskih določil, dopolnilo in spremenilo vlogo države. Ugotovitve iz obeh delov raziskave kažejo, da bi si moralo čim več društev pridobiti SDVJI, ter večjo finančno podporo s strani države. To bi povečalo njihovo sposobnost vključitve v sodne in upravne postopke, v katerih bi s svojimi predlogi lahko dopolnjevala in spreminjala vlogo države in tako uspešneje izpolnjevala svoje poslanstvo, ki je ohranjanje narave in VND.

Iz rezultatov ankete je tudi razvidno, da društva med seboj uspešno sodelujejo. Glede na delo članov društev, ki je v večini prostovoljno, je pri povezovanju in sodelovanju pomembno, da se oblikuje skupina ljudi iz več društev, ki ima čas, znanje in izkušnje za doseg naravovarstvenega cilja. Da bi društva hitreje in lažje dosegla cilje in bila tako učinkovitejša, bi si morala po mnenju anketiranih predstavnikov društev, pridobiti SDVJI na področju ohranjanja narave. S tem bi pridobila več možnosti za iskanje finančnih virov in si zagotovila druge ugodnosti, ki so s tem statusom povezane. V svojem razvoju bi morala priti do točke, ko bi lahko zaposlovala strokovni kader. Posledično bi lahko društva s SDVJI na področju ohranjanja narave večkrat in učinkoviteje koristila pravico zastopati interese ohranjanja narave v upravnih in sodnih postopkih. Rezultati študije primera jasno kažejo, da je bil, na eni strani status društva v javnem interesu odločilen za vključitev društva v postopek PVO pri izdaji zavrnilnega okoljevarstvenega soglasja. Na drugi strani pa je k uspešni »rešitvi« Volovje rebri bistveno prispevala povezanost več kot tridesetih društev v koalicijo.

Hipoteza, da so društva pri ohranjanju narave in VND uspešna, v kolikor upoštevajo in/ali spreminjajo potrebe in vrednote neposredno vpletenih lokalnih prebivalcev, pa le delno drži.

Podatki, zbrani z anketnim vprašalnikom (ki izražajo stališča predstavnikov anketiranih društev), namreč kažejo, da uradni predstavniki kot tudi prebivalci lokalnih skupnosti poznajo društva, ki delujejo v njihovem lokalnem okolju na področju ohranjanja narave in VND. Dojemajo in vidijo jih pozitivno, saj v lokalnih skupnostih sodelujejo in organizirajo različne aktivnosti. Pri teh aktivnostih, ki prispevajo k ohranjanju narave in VND v lokalnih skupnostih, društva upoštevajo potrebe in vrednote lokalnih prebivalcev, hkrati pa na konstruktiven ter primeren način te potrebe in vrednote tudi spreminjajo. Lokalni prebivalci namreč pridobijo več znanja o tem, kako narava deluje in kakšen smisel ima njeno ohranjanje. Identificirani so tudi primeri, ko je tako uradnim predstavnikom kot tudi prebivalcem lokalnih skupnosti, aktivnost kakšnega društva odveč in je ne odobravajo. To kažejo ugotovitve študije primera, kjer društvo zaradi pomanjkanja kapacitet – zlasti glede človeških virov, časa in finančnih sredstev, ni moglo približati pomembnosti ohranitve odlične narave lokalnim prebivalcem, še zlasti tistim, ki so bili za postavitev vetrnih elektrarn. Tukaj je bilo društvo pri doseganju svojega cilja uspešno, čeprav ni upoštevalo ali poskušalo spremeniti potreb večine lokalnega prebivalstva in uradnih predstavnikov lokalne skupnosti.

5.2 SUMMARY

In our society, Nature Conservation Association or associations working in the field of nature conservation and natural heritage protection, are often thought of as related to environmental associations or those working in the field of environmental protection. I presume that the reason for such a mindset derives from the fact that both types of associations operate in an area regulated by the Ministry of Environment and Spatial Planning, as we do not have a Ministry of nature conservation. Furthermore, environmental associations in our society are more active, engaged and energetic. The main reason for such a mindset is the distinction (or a lack thereof) between the concepts of nature and environment.

In my thesis, I explore the role of civil society in the conservation of nature and natural heritage protection in Slovenia. I focused my analysis only on associations, since they dominate the civil society sector in this area. Based on the records kept by the Agency for Public Legal Records and Related Services (AJPES) I conducted an analysis of the associations and the Federation of associations as a legal form. I conducted a research of activities of associations, which have the status of an association acting in the public interest in the field of nature conservation and all those who do not have that status, but nevertheless operate in the aforementioned field. As a supplement to the survey, I also conducted a case study, in which I analysed the role of DOPPS – Birdlife Slovenia in the conservation of the rich natural environment at Volovja reber.

I focused primarily on the associations operating in the field of nature conservation and natural heritage protection. I named them in this manner, because they operate in the field of nature conservation, which is regulated by the Nature Conservation Act (2004). This Act defines nature conservation as measures for the conservation of biodiversity, which encompasses regulations governing natural heritage and natural wonders in terms of natural heritage protection, as defined by the Natural and Cultural Heritage Act (1981), which was in force before the Nature Conservation Act. In the text, I have often named them as nature conservation associations.

With my analysis, I tried to ascertain the role of the Association for Nature Conservation and natural heritage protection in Slovenia. Thus, I verified the nature of political support for the associations in the field of nature conservation, studied the operations of associations in the field of nature conservation, conducted an analysis of the cooperation and coordination of associations for a more effective conservation of nature, conducted an analysis of the operations of the DOPPS as examples of good practice and the significant role this Association had in the conservation of nature and I identified the general characteristics and financing of associations in the field of nature conservation and natural heritage protection.

Based on the information, collected through a questionnaire given to a sample of associations working in the field of nature conservation and natural heritage protection, I came to the following conclusions:

Associations working in the field of nature conservation and natural heritage protection are active throughout Slovenia. It is the position of the representatives of the associations surveyed, that conservation of nature itself is in the public interest and therefore they are confident, that simply by carrying out their mission, they are automatically granted the status of an association operating in the public interest in the field of nature conservation. This of course is not true, because they have to obtain the aforementioned status in accordance with the formal legal procedure. According to the survey results, such a status should bring them: a better chance of obtaining financing and, consequently, of buying working equipment, of paying rent, employment, etc. Moreover, this would increase their contribution to the conservation of nature and natural heritage protection. Some organizations are not familiar with the current legislation and still believe that since they only operate within a narrow territory of the country, or only in one local community, they will not be granted an opportunity to apply for granting of the status of operating in the public interest.

In order to increase the visibility of the nature protection associations, it would be necessary to specifically define nature conservation and natural heritage protection in the Standard Classification of Activities kept by AJ PES. Nevertheless, associations working in

the field of nature conservation and natural heritage protection significantly contribute to nature conservation and natural heritage protection through their enthusiasm and voluntary work as well as through their activities, even without much support from the state and municipalities.

According to the associations surveyed, the most successful event / action associated with a contribution of a particular association to nature conservation and natural heritage protection in Slovenia, is "Volovja reber." It is for this reason that I conducted a case study of the process of preventing the construction of wind farms at Volovja reber, under the leadership of DOPPS.

The two hypothesis that the associations, when performing the role of nature conservation and natural heritage protection, are successful to the extent that they complement and / or modify the role of the State and that associations would be much more effective in carrying out this role if they were more interconnected and would have the status of an association operating in the public interest in the field of nature conservation, are correct.

The information collected through the questionnaire (which expresses the views of the representatives of the associations surveyed) indicates that the associations are only partially financially supported by the state, partially treated as a serious partner by the state, which does not treat their contribution to the conservation of nature and natural heritage protection properly. It only cooperates closely with associations that have the status of operating in the public interest in the field of nature conservation. This clearly demonstrates the helplessness of the associations in complementing, and especially in changing the role of the state, which consequently causes poor performance of the associations in the conservation of nature and natural heritage protection. In contrast, the conclusions of the case study show the work of the association to be successful, as in the present proceedings of the Environmental protection law and the operationalization of legal provisions, they managed to complement and change the role of the state. The conclusions from both parts of the study suggest that as many associations as possible should obtain the status of operating in the public interest, and increased financial support from the state. This would increase their ability to be involved in judicial and

administrative proceedings in which they would have a chance to, through their proposals, complement and change the role of the State in order to successfully fulfill their mission, which is nature conservation and to natural heritage protection.

The conclusions from the study also suggest, that associations are cooperating successfully. Considering the work of the members of the associations, which is mostly voluntary, it is important for the integration and collaboration to establish a group of people from several different associations, that have enough time, knowledge and experience in order to achieve the nature conservation objective. To reach their goals faster and easier and thus be more effective, associations should, according to the interviewed representatives of associations, obtain the status of operating in the public interest in the field of conservation of nature. By doing so, they would be more likely to find financial resources and to provide other benefits that are associated with the status of operating in the public interest. They should be able to reach a point in their development, where they would employ professional staff. Consequently, associations with the status of operating in the public interest would be able to exercise their right to conserve nature in the administrative and judicial proceedings more often and more effectively. On the one hand, the results of the case study show the status of operating in the public interest was the decisive factor for including the association in Environmental protection law proceedings when rejecting the environmental protection approval. On the other hand, for the successful resolution of the Volovja reber case, the connection and cooperation of over thirty associations within a coalition, proved to be of essential importance.

The hypothesis, that associations are successful in carrying out the role of nature conservation and natural heritage protection if they comply with and / or are changing the needs and values of directly involved local residents, has turned out to be only partly true.

The information collected through the questionnaire (which expresses the views of the representatives of the associations surveyed) indicates that the official representatives, as well as the residents of local communities know the associations, which are active in their communities in the field of nature conservation and natural heritage protection. They perceive and see them as positive, since they cooperate and organize various activities in local communities. In these activities, which contribute to nature conservation and natural

heritage protection in local communities, the associations take into consideration the needs and values of the local residents, while at the same time also changing the local residents in a constructive and proper manner. Therefore, the local residents acquire more knowledge about how nature works, and why it should be conserved. There are also cases where officials as well as local residents perceive an activity of a certain association negatively and do not approve of it. Such an example is presented in the case study, where the association was unable to convey the importance, due to a lack of capacities – especially staff, time and finances, unable to convey the importance of conserving the pristine nature to local residents, especially to those who were in favour of construction of wind farms. In this case, the association was successful in achieving its objective, even though it did not take into account nor did it try to change the needs of the majority of the local population and local community officials.

6 VIRI

Agencija RS za javnopravne evidence in storitve.

<http://www.ajpes.si/Registri/Drugo/SKD> (september 2015).

Anko B. 2003. Sistematika naravne dediščine: 24. str. (delovno gradivo).

Anko B. 2004. Naravna dediščina – kaj je in kaj z njo? V: Zbornik referatov: Umeščanje vetrne elektrarne na območju Volovje rebri nad Ilirsko Bistrico. Ljubljana, Umanotera: 25.

http://pravo-za-naravo.si/datoteke/2009/12/koalicija-za-volovjo-reber-2004_zbornik-referatov.pdf (avgust 2015).

Arhiv novic, sporočil za javnost. 2010. V: Volovja reber. DOPPS

<http://volovjareber.si/novice/arhiv.html> (oktober 2015)

Berginc M. 1998. Varstvo narave. V: Narava in okolje: varstvo in razvoj v Republiki Sloveniji. (Zbirka Usklajeno in sonaravno, št. 1). Ljubljana, Svet za varstvo okolja Republike Slovenije.

Brecelj G. 2011. Sistemsko sofinanciranje okoljskih nevladnih organizacij s strani državnih virov. Ljubljana, Umanotera.

Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland, Landesverband Nordrhein – Westfalen eV v Bezirksregierung Arnsberg. Reference for a preliminary ruling: l'Oberverwaltungsgericht für das Land Nordrhein – Westfalen – Germany. Directive 85/337/EEC – Environmental impact assessment – Aarhus Convention – Directive 2003/35/EC – Access to justice – Non – governmental organisations for the protection of the environment. Case C – 115/09. European Court Reports 2011 I-03673.

Curk E. 2004. »Upravljalni vidiki varstva naravne dediščine, študijski zapiski« (osebni vir)

Čandek S. 2004. Analiza možnosti za samofinanciranje zasebnih neprofitno – volonterskih organizacij na področju socialnega varstva v Sloveniji: magistrsko delo. (Fakulteta za družbene vede). Ljubljana, samozal.

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije.

<http://ptice.si> (oktober 2015).

Evropska komisija, 2007: Uradni opomin.

http://www.volovjareber.si/gradivo/kronologija/20070627_EvropskakomisijaSLOUradniopominizrezaniSPAji.pdf (september 2015).

Evropska konvencija o priznavanju pravne osebnosti mednarodnih nevladnih organizacij.

http://www.svetevrope.si/sl/dokumenti_in_publikacije/konvencije/124/ (november 2015).

Ferry L. 1998. Novi ekološki red: drevo, žival in človek. Ljubljana, Krtina: 194 str.

Golobič M. 2005. Strokovne podlage za umestitev vetrnih elektrarn v prostor.
http://www.volovjareber.si/gradivo/literatura/golobic_2005_Strokovne_podlage_za_umestitev_vetrnih_elektrarn_v_prostor (oktober 2015).

Hlad B. 1993. Geologija v sistemu varstva narave. Rudarsko metalurški zbornik 40, 3-4.2: 362-366.

Jaksetič D. 2012. ARSO še četrtič za vetrno elektrarno Volovja reber.
<http://delo.si/novice/slovenija/arso-se-cetrtic-za-vetrno-elektrarno-volovja-reber.html> (september 2015).

Javni razpisi. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor.
http://www.mop.gov.si/si/javne-objave/javni_razpisi/ (september 2015).

Jogan N. 2004. Strokovno mnenje o postavitvi vetrnih elektrarn na območju Volovja reber nad Ilirsko Bistrico (južni obronki Snežnika) ter vplivu njihovega umeščanja na stanje habitatov in rastlinskih vrst. V: Zbornik referatov: Umeščanje vetrne elektrarne na območju Volovje rebri nad Ilirsko Bistrico. Ljubljana, Umanotera: 34.
http://pravo-za-naravo.si/datoteke/2009/12/koalicija-za-volovjo-reber-2004_zbornik-referatov.pdf (avgust 2015).

Kirn A. 2003. »Družboslovni vidiki varstva naravne dediščine: študijski zapiski.« (osebni vir)

Klemenčič T. 2010. Načelo previdnosti in primeri njegove uporabe v praksi. Varstvo narave, 23: 67-75.

Klenovšek T., Grafenauer B., Divjak T., Verbajš M., Strojani T., Vrbica S., Šporar P. 2006. Celovita analiza pravnega okvira za delovanje nevladnih organizacij. Maribor, Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta.

Koalicija za Volovjo reber.
<http://www.volovjareber.si> (oktober 2015).

Kolarič Z., Črnak - Meglič A., Vojnovič M. 2002. Zasebne neprofitne - volonterske organizacije v mednarodni perspektivi. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede: 186 str.

Kolarič Z. 2015. »Upravljanje NVO: predavanja« (osebni vir)

Konvencija o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine. 1974. Ur. l. SFRJ, št. 56/74.

Kos D. 2002. Praktična sociologija za načrtovalce in urejevalce prostora. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede: 168 str.

Kovač E. 1993. Zaveza z naravo. Dom in svet, zbornik VI, Maribor. 27-28

- Kraner M. 2013. Javno – pravno varstvo okolja v Republiki Sloveniji in EU: diplomsko delo univerzitetnega študija. (Fakulteta za varnostne vede). Maribor, samozal.
- Lamut U., Macur M. 2012. Metodologija družboslovnega raziskovanja: od zasnove do izvedbe. Ljubljana, Vega: 213 str.
- Levičar R. 1999. Vodnik po nevladnih organizacijah v Sloveniji. Ljubljana, Agencija za razvojne iniciative: 694 str.
- Marega M., Kos D. 2002. Aarhuška konvencija v Sloveniji: strokovna priporočila za implementacijo Konvencije o dostopu do informacij, udeležbi javnosti pri odločanju in dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah. Ljubljana, Regionalni center za okolje za srednjo in vzhodno Evropo.
- Maslow A. 1982. Motivacija i ličnost. Beograd: Nolit: 376 str.
- Medved A. 2004. Kronologija umeščanja vetrne elektrarne na območje Volovje rebri nad Ilirsko Bistrico. V: Zbornik referatov: Umeščanje vetrne elektrarne na območju Volovje rebri nad Ilirsko Bistrico. Ljubljana, Umanotera, str. 3-7.
http://pravo-za-naravo.si/datoteke/2009/12/koalicija-za-volovjo-reber-2004_zbornik-referatov.pdf (avgust 2015).
- Mreža Zagovorniki okolja. Ljubljana, Umanotera.
<http://www.planbzaslovenijo.si/84-news/novice/328-mreza-zagovorniki-okolja> (november 2015).
- Nevladne organizacije. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor.
http://mop.gov.si/si/nevladne_organizacije (november 2015)
- Odločba o okoljevarstvenem soglasju za VE Volovja reber. 2010. Ljubljana, Agencija RS za okolje.
<http://www.pravo-za-naravo.si/2010/06/24/arso-zelena-luc-za-ve-volovja-reber> (november 2015)
- Odlok o lokacijskem načrtu za vetrno elektrarno Volovja reber in 20kV kabelske povezave in 110kV povezovalni daljnovod RTP Ilirska Bistrica – RTP Volovja reber. 2004. (Ur. l. RS, št. 46/2004)
- Odlok o spremembah in dopolnitvah prostorskih sestavin dolgoročnega plana Občine Ilirska Bistrica za obdobje od leta 1986 do leta 2000 (Uradne objave PN, št. 30/87 in 36/90, Uradni list RS, št. 46/04, 65/04) in družbenega plana občine Ilirska Bistrica za obdobje od leta 1986 do 1990 (Uradne objave PN, št. 30/87, Ur. l. RS, št. 7/99, 93/02, 46/04, 65/04).
- O projektu. Ljubljana, Umanotera.
<http://planbzaslovenijo.si/o-projektu> (september 2014).

Organiziranost. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor.
http://mop.gov.si/si/o_ministrstvu/organiziranost (oktober 2015)

Pavčnik T. 2011. Problem javnega interesa v liberalistični ureditvi. V: Narava kot vrednota. Društvo za ohranjanje naravne dediščine Slovenije: 64-70.

Peterlin S. 1992. Ferdinand Seidl – pobudnik Spomenice o varstvu narave 1920. Dolenjski zbornik 1992: 77-80.

Piskernik A. 1963 – 1964. Iz zgodovine slovenskega varstva narave. Varstvo narave, 2/3: 59-70.

Plut D. 2008. Vrednotenje geografskega okolja in okoljska etika. V: Dela (Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani), 29: 63-75.

Podjed D. 2011. Opazovanje opazovalcev: antropološki pogled na ornitološko organizacijo. Ljubljana, Znanstvena založba FF.

Podprite sistemsko ureditev financiranja okoljskih prizadevanj. Mreža Plan B za Slovenijo, 2015.
http://www.ebm.si/m/Gradivo_financiranje_okoljskih_NVO.pdf (september 2015)

Polič M. 2002. Presoja vplivov na okolje. V: Okoljska psihologija. Univerza v Ljubljani. Oddelek za psihologijo.
<http://ung.si/~mirjana/gradivo/okoljska%20psihologija/skripta.pdf> (oktober 2015).

Pravilnik o določitvi kriterijev za izkazovanje pomembnejših dosežkov delovanja društva za podelitev statusa društva v javnem interesu na področju prometa, energije in prostora. 2014. Ur. l. RS, št. 35/2014.

Pravilnik o podrobnejših pogojih in merilih za pridobitev statusa nevladne organizacije na področju varstva okolja, ki deluje v javnem interesu. 2014. Ur. l. RS, št. 34/14.

Pravilnik o vodenju registra nevladnih organizacij s statusom delovanja v javnem interesu na področju varstva okolja. 2009. Ur. l. RS, št. 42/2009.

Primer Volovja reber. 2003. V: Pravna orodja za varstvo narave. DOPPS.
<http://www.pravo-za-naravo.si/zaznamek/volovja-reber> (oktober 2015)

Presoja vplivov na družbo.
<http://ezavod.si/o-e-zavodu/presoja-vplivov-na-druzbo> (oktober 2015).

Pritožba zoper okoljevarstveno soglasje. 2010. DOPPS.
<http://www.pravo-za-naravo.si/2010/07/09/pritozba-zoper-soglasje2-za-ve-volovja-reber> (november 2015).

Rakar T., Deželan T., Vrbica S. Š., Kolarič Z., Črnak Meglič A., Nagode M. 2011. Civilna družba v Sloveniji. Ljubljana, RS Ministrstvo za javno upravo.

Register društev. Ljubljana, Vlada RS.

http://www.upravneenote.gov.si/informacije_javnega_znacaja/katalog_informacij_javne_ga_znacaja_upravne_enote/register_drustev/ (september 2015).

Rodela R. 2011. Naravovarstvo in participativni procesi: primer Krajinskega parka Goričko. V: Narava kot vrednota. Ljubljana, Društvo za ohranjanje naravne dediščine Slovenije: 50-63.

Rotar J. 1991. Varstvo narave in geološka dediščina v Sloveniji. Rudarsko metalurški zbornik, 38, 2: 199-200.

Salamon L. M., Sokolovski W. S. and Associates 2004. Global Civil Societiy: Dimensions of the Nonprofit Sector. Kumarian Press.

Salamon L. M., Anheiner H. K. 1997. Defining the Nonprofit Sector: A Cross – National Analysis. Manchester, New York, Manchester University Press.

Seznam društev/nevladnih organizacij, ki delujejo v javnem interesu na področju okolja.
http://www.mko.gov.si/si/nevladne_organizacije/ (avgust 2014).

Seznam društev, ki delujejo v javnem interesu na področju ohranjanja narave.
http://www.mko.gov.si/si/nevladne_organizacije/ (avgust 2014).

Sklep opr. št. U-I-153/04-15 z dne 11. 05. 2006. Ljubljana, Ustavno sodišče RS.
<http://odlocitve.us-rs.si/sl/odlocitev/US26122> (september 2015).

Skoberne P. 2006. Varstvo narave v Sloveniji (pregled dejstev – 2006, delovna inačica). Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor.

Skoberne P. 2015. »Razlika med naravo in okoljem«. Ljubljana (osebni vir, oktober, 2015)

Skoberne P., Peterlin S. 1991: Inventar najpomembnejše naravne dediščine Slovenije. 2. del, osrednja Slovenija. Ljubljana, Zavod RS za varstvo naravne in kulturne dediščine: 606 str.

Skupnost občin.

<http://www.skupnostobcin.si/obcine> (avgust 2015).

Slovar slovenskega knjižnega jezika. 2014. Ljubljana, Cankarjeva založba.

Snežnik.net.

<http://www.drugi.sneznik.net> (julij 2015).

Soglasje za VE Volovja reber razveljavljeno.

<http://www.pravo-za-naravo.si/2011/03/03/soglasje-za-ve-volovja-reber-razveljavljeno>
(september 2015).

Statistične regije Slovenije.

http://sl.wikipedia.org/wiki/Statisti%C4%8Dne_regije_Slovenije#Ob.C4.8Dine_po_starosti.C4.8Dnih_regijah (september 2015).

Stritih B. 1992. Skupinsko delo v procesu psihosocialne pomoči: razvijanje obravnavanega modela in sistemsko – teoretska analiza: doktorska disertacija. Ljubljana, samozal.

Surina B., 2004. Strokovno mnenje o vplivih postavitve vetrne elektrarne na Volovji rebri na ohranjanje naravnih habitatov ter prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst. V: Zbornik referatov: Umeščanje vetrne elektrarne na območju Volovje rebri nad Ilirsko Bistrico. Ljubljana, Umanotera: 28.

http://pravo-za-naravo.si/datoteke/2009/12/koalicija-za-volovjo-reber-2004_zbornik-referatov.pdf (avgust 2015).

Šajn K. 2011. Nevladne okoljske organizacije in okoljska politika – primer Umanotera: diplomsko delo. (Fakulteta za družbene vede). Ljubljana, samozal.

Špes M. 2008. Pomen okoljske ozaveščenosti in sodelovanja javnosti za trajnostni razvoj. Dela (Oddelek za geografijo Filozofske fakultete v Ljubljani), 29: 49-62.

Štih K. 2010. Družbena sprejemljivost vetrne elektrarne Volovja reber: magistrsko delo. (Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo). Ljubljana, samozal.

Torkar G., Anko B. 2011. Narava kot vrednota. Ljubljana, Društvo za ohranjanje naravne dediščine Slovenije.

Uradni opomin zaradi neustrezne razglasitve območij Natura 2000. Generalni direktorat za okolje pri Evropski uniji

http://www.volovjareber.si/gradivo/kronologija/20070627_EvropskakomisijaSLOUradniopominizrezaniSPAji.pdf (november 2015).

Uredba o posebnih varstvenih območjih - območjih Natura 2000. 2004. Ur. l. RS, št. 49/04 *et al.*

Uredba o standardni klasifikaciji dejavnosti. 2007. Ur. l. RS, št. 69/07 in 17/08.

Uredba o uvedbi statistične klasifikacije gospodarskih dejavnosti NACE Revizija 2. 2006. Ur. l. EU št. 1893/2006.

Ustava Republike Slovenije. 1991. Uradni list RS, št. 33/91 *et al.*

Vetrna elektrarna Volovja reber.

http://sl.wikipedia.org/wiki/Vetrna_elektrarna_Volovja_reber (avgust 2015).

Volovja reber.

http://sl.wikipedia.org/wiki/Volovja_reber (september 2015).

Volovja reber – kronologija postopkov v primeru Volovja reber.

<http://www.volovjareber.si/postopki/kronologija> (september 2015).

Vsebinske mreže Slovenije.

<http://nevladni.info> (september 2015).

Winkler I. 2003. »Financiranje varstva naravne dediščine: družboslovni vidiki VND, zapiski iz predavanj« (osebni vir)

Zakon o društvih. 2011. Ur. l. RS, št. 64/11 *et al*; ZDru-1.

Zakon o naravni in kulturni dediščini. 1981. Ur. l. SRS, št. 1/81 *et al*.

Zakon o ohranjanju narave. 2004. Ur. l. RS, št. 96/04 *et al*; ZON.

Zakon o ratifikaciji aarhuške konvencije. 2004. Ur. l. RS, št. 62/04 *et al*.

Zakon o splošnem upravnem postopku. 2006. Ur. l. RS, št. 24/06 *et al*

Zakon o ustavnem sodišču. 1994. Ur. l. RS, št. 15/94 *et al*.

Zakon o urejanju prostora. 2002. Ur. l. RS št. 110/2002 *et al*.

Zakon o varstvu okolja. 2006. Ur. l. RS, št. 39/06 *et al*; ZVO-1.

Zakon o varstvu podzemnih jam. 2004. Ur. l. RS, št. 2/04 *et al*.

ZAHVALA

Še posebej hvala mentorici prof. dr. Zinki Kolarič in somentorju izr. prof. dr. Nejcu Joganu za podporo, potrpežljivost in dragocene nasvete.

Intervjuvanki in intervjuvancem ter izpolnjevalcem ankete za pripravljenost na sodelovanje ter njihov dragocen čas.

Petri, Mateji, Špeli in Urši za lektoriranje, prevode in oblikovanje.

Možu Tomažu za podporo, nasvete in branje ter najinim otrokom Boru, Juliji in Tinetu za potrpežljivost in strpnost ob tem, ko sem bila ob pisanju naloge manj prisotna v družinskem življenju.

PRILOGE

PRILOGA A

Sedež društev glede na statistične regije v Sloveniji

	ŠTEVILO DRUŠTEV BREZ STATUSA	ŠTEVILO DRUŠTEV S SDVJI
Gorenjska	10,0 %	10,0 %
Jugovzhodna Slovenija	3,3 %	13,3 %
Pomurska	6,7 %	0 %
Goriška	10,0 %	3,3 %
Obalno-kraška	3,3 %	6,7 %
Podravje	10,0 %	6,7 %
Savinjska	23,4 %	6,7 %
Koroška	3,3 %	0 %
Osrednjeslovenska	23,4 %	50,0 %
Primorsko notranjska	3,3 %	3,3 %
Zasavska	3,3 %	0 %

PRILOGA B

Seznam društev brez statusa društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave

št.	IME ORGANIZACIJE	NASLOV IN KRAJ	KONTAKT KONTAKTNA OSEBA IN POLOŽAJ V ORGANIZACIJI	LETO USTANOVITVE	ŠIFRA PODRAZRED AJPES	IME PODRAZREDA AJPES
1.	Društvo za Naravo – Jalovec	Rateče 22 4283 Rateče-Planica	polona.petrovic-erlah@amis.net Polona Petrovič Erlah, predsednica	2004	S94.999	Dejavnost drugje nerazvrščenih članskih organizacij
2.	Društvo za ohranjanje in predstavljanje naravne in kulturne dediščine Lahinja	Pusti Gradec 10 8343 Dragatuš	klepec@siol.net 07 30 57 660 Dane Klepec, predsednik	2006	S94.999	Dejavnost drugje nerazvrščenih članskih organizacij
3.	Društvo za ohranitev kulturne in naravne dediščine TABRIH Razkrižje	Veščica 8d 9246 Razkrižje	tabrih@gmail.com 031 703 642 Franc Žižek, vodja naravovarstvene sekcije	1999	S94.999	Dejavnost drugje nerazvrščenih članskih organizacij
4.	Društvo za ohranjanje naravne in kulturne dediščine GORA	Predmeja 35a 5270 Ajdovščina	info@drustvo-gora.si Milko Barišič, predsednik	1996	S94.999	Dejavnost drugje nerazvrščenih članskih organizacij
5.	Društvo za proučevanje ptic in varstvo narave	Ptujska c 91 2327 Rače	milan.vogrin@guest.arnes.si Milan Vogrin, predsednik	1995	S94.999	Dejavnost drugje nerazvrščenih članskih organizacij
6.	Eko krog – Društvo za naravovarstvo in okoljevarstvo	Ravenska vas 3 1410 Zagorje ob Savi	eko.krog@gmail.com 041 413 855 Uroš Macerl, predsednik	2005	S94.999	Dejavnost drugje nerazvrščenih članskih organizacij
7.	Prekmurje – društvo za ohranjanje naravne in kulturne dediščine pokrajine med Muro in Rabo	Klavniška ulica 13 9000 Murska Sobota	info@prekmurje.si 031 634 769 Kovač Janez, odg. oseba	2004	S94.999	Dejavnost drugje nerazvrščenih članskih organizacij

8.	Društvo Kras SOS	Srebrniče- va 1 6210 Sežana	gorup.marjan@siol. net 070 844 887 Marjan Gorup, odg. oseba	2004	S94.999	Dejavnost drugje nerazvrščenih članskih organizacij
9.	Slovensko društvo za varstvo narave, ekologijo in trajnostni razvoj	Livadna ulica 23 2000 Maribor	drustvo_svet@gmail.co m Martin Vernik, predsednik	2007	S94.999	Dejavnost drugje nerazvrščenih članskih organizacij
10.	Društvo za proučevanje in ohranjanje metuljev Slovenije	Večna pot 111 1000 Ljubljana	info@metulji@gmail.co m 031 644 431 Barbara Zakšek, predsednica	1999	S94.120	Dejavnost strokovnih združenj
11.	Slovensko odonatološko društvo	Vošnjako- va 4a 1000 Ljubljana	damjan.vinko@gmail.co m 041 402 803 Damjan Vinko, vodja programa	1992	S94.120	Dejavnost strokovnih združenj
12.	Gobarsko društvo Bisernica Celje	Ulica bratov Vošnjakov 1 3000 Celje	info@drustvobisernica.si 041 265 656 Ana Ivanovič, predsednica	1964	S94.999	Dejavnost drugje nerazvrščenih članskih organizacij
13.	Gobarsko mikološko društvo Slovenske Istre	Prešernov trg 4 6000 Koper	gmd@siol.net 031 450 555 Zdravko Sirotič, predsednik	1988	S94.999	Dejavnost drugje nerazvrščenih članskih organizacij
14.	Gobarsko društvo Gorje	Spodnje Gorje 85 4247 Zg. Gorje	gorjanski@gobar.si 031 272 854 Pavel Jakopič, predsednik	2010	S94.999	Dejavnost drugje nerazvrščenih članskih organizacij
15.	Planinsko društvo Maribor Matica	Jurčičeva ulica 8 2000 Maribor	pdmbmatica@gmail.com 02 251 2962 Tatjana Pučko, tajnica društva	1919	R93.120	Dejavnost športnih društev
16.	Jamarski klub Tirski zmaj	Ter 66 3333 Ljubno ob Savinji	bernardstiglic@gmail.co m 041 354 551 Bernard Štiglic, odg. oseba	2003	S94.999	Dejavnost drugje nerazvrščenih članskih organizacij
17.	Društvo vodarjev Slovenije	Hajdrihov a 28 c 1000 Ljubljana	info@drustvovodarjev.si 031 653 653 Lidija Globevnik, predsednica	1994	S94.120	Dejavnost strokovnih združenj

18.	Društvo za varstvo okolja Bled	Mlinska cesta 3 4260 Bled	miha@zavest.net 031 617 851 Miha Žvan, tajnik	1997	S94.999	Dejavnost druge nerazvrščenih članskih organizacij
19.	Planinsko društvo Ljubljana – Matica	Miklošiče -va 17 1000 Ljubljana	info@pd-ljmatica.si 01 2312 645 Edo Grabrijan, informator	1893	R93.190	Druge športne dejavnosti
20.	Šaleški jamarski klub Podlasica Topolšica	Topolšica 81a 3326 Topolšica	jk.topolsica@gmail. com 041 906 914 Maks Petrič, predsednik	1976	S94.999	Dejavnost druge nerazvrščenih članskih organizacij
21.	Društvo zeliščarjev Velenje	Trg mladosti 3 3320 Velenje	Društvo.zeliscarjev.velen je@ gmail.com 03 586 80 11 Zvonko Skrt, predsednik	1989	S94.120	Dejavnost strokovnih združenj
22.	Polharsko društvo Javorniki Rakek	Trg padlih borcev 2 1381 Rakek	Leon Drame	1995	S94.999	Dejavnost druge nerazvrščenih članskih organizacij
23.	Slovensko društvo za proučevanje in varstvo netopirjev	Večna pot 111 1000 Ljubljana	netopirji@sdpvndrustv o.si Rožle Kaučič, predsednik	2001	S94.999	Dejavnost druge nerazvrščenih članskih organizacij
24.	Jamarski klub Krka	Krka 1g 1301 Krka	jkkрка@planet.si 031 766 555 Tanja Podržaj, odg. oseba	2006	S94.999	Dejavnost druge nerazvrščenih članskih organizacij
25.	Društvo varuhov okolja Radoživ Žalec	Zabuko- vica 77 3302 Griže	gregor.vovk.petrovski@ gmail.com 041 791 004 Gregor Vovk Petrovski, odg. oseba	1995	S94.999	Dejavnost druge nerazvrščenih članskih organizacij
26.	Ribiška družina Tolmin	Trg 1. maja 7 5220 Tolmin	info@ribiska-druzina- tolmin.si 05 3811 710 tel. 05 3811 711 fax Dušan Jesenšek, gospodar	1947	A03.120	Sladkovodno ribištvo
27.	Naravovarstvena zveza Smrekovec	Bele vode 18a 3325 Šoštanj	info@smrekovec.net 041 578 557 Jože Melanšek, predsednik	2005	S94.999	Dejavnost druge nerazvrščenih članskih organizacij

28.	Slovensko entomološko društvo Štefana Michielija	Biološki inštitut ZRC SAZU, Novi trg 5 1000 Ljubljana	slavko.polak@guest.arnes.si 041 704 612 Slavko Polak, predsednik	1978	S94.120	Dejavnost strokovnih združenj
29.	Čebelarska zveza Zgornjesavinjsko–Šaleškega območja	Na trgu 20 3330 Mozirje	info@cz-sasa.si Ivana Čopar, predsednik	2006	S94.120	Dejavnost strokovnih združenj
30.	Čebelarsko društvo Šmartno ob Paki	Šmartno ob Paki 72 3327 Šmartno ob Paki	tom.lesnjak@gmail.com 031 340 875 Tomaž Lesnjak, predsednik	1928	S94.120	Dejavnost strokovnih združenj

PRILOGA C

Seznam društev s statusom društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave

št.	IME ORGANIZACIJE	NASLOV IN KRAJ	KONTAKT KONTAKTNA OSEBA IN POLOŽAJ V ORGANIZACIJI	LETO USTANO VITVE	ŠIFRA POD- RAZRED AJPES	IME PODRAZREDA AJPES
1.	Društvo za raziskovanje jam Ljubljana	Luize Pesjakove1 1 1000 Ljubljana	info@dzrjl.si Jure Košutnik, predsednik	1910	S94.999	Dejavnost drugje nerazvrščenih članskih organizacij
2.	Jamarska zveza Slovenije	Lepi pot 6 1000 Ljubljana	info@jamarska-zveza.si 051 633 933 tel. 01 4293 444 fax Matej Mihailovski, predsednik	1976	Q88.999	Drugo drugje nerazvrščeno socialno varstvo brez nastanitve
3.	Slovensko društvo za zaščito voda	Hajdrihova 19 1000 Ljubljana	info@sdzv-drustvo.si 031 347 770 dr. Meta Levstek, predsednica	1991	S94.120	Dejavnost strokovnih združenj
4.	Regijsko društvo ekološkega gibanja Ivančna Gorica - RDEG	Zalog 18 8000 Novo mesto	rdeg-snm@gmail.com 041 415 358 Aleš Plut, predsednik	1997	S94.999	Dejavnost drugje nerazvrščenih članskih organizacij
5.	Društvo za raziskovanje jam Bled	Ljubljanska cesta 1 4260 Bled	dzrjbled@gmail.com 031 457 509 Toni Pavlovski, predsednik	1978	S94.999	Dejavnost drugje nerazvrščenih članskih organizacij
6.	Jamarski klub »Bojan Krivec« Lokve	Lokve 30 5252 Trnovo pri Gorici	vladimir.leban@siol.net Vladimir Leban, član UO	1990	R93.120	Dejavnost športnih klubov
7.	Jamarski klub Novo mesto	Seidlova cesta 29 8000 Novo mesto	info@jknm.si 051 222 653 Klemen Mihalič, odg. oseba	1962	S94.999	Dejavnost drugje nerazvrščenih članskih organizacij
8.	Mikološka zveza Slovenije	Trstenjakova ulica 2 1000 Ljubljana	amadeo.dolenc@gmail.com 070 210 996 Amadeo Dolenc, predsednik	1961	S94.999	Dejavnost drugje nerazvrščenih članskih organizacij

9.	Društvo MORIGENOS	Kidričevo nabrežje 4 6330 Piran	morigenos@morigenos.org 031 771 077 Ana Hace, koordinator stikov z javnostmi	2001	S94.999	Dejavnost drugje nerazvrščenih članskih organizacij
10.	Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije – DOPPS	Tržaška cesta 2 1000 Ljubljana	tomaz.jancar@dopps.si 01 426 58 75 tel. Tomaž Jančar, varstveni ornitolog	1979	S94.999	Dejavnost drugje nerazvrščenih članskih organizacij
11.	Društvo za ohranjanje, raziskovanje in trajnostni razvoj Dinaridov Dinaricum	Jurjevica 2a 1310 Ribnica	društvo.dinaricum@gmail.com 040 465 206 Maja Jelenčič, odg. oseba	2005	S94.999	Dejavnost drugje nerazvrščenih članskih organizacij
12.	Slovenska zveza za sokolarstvo in zaščito ptic ujed	Pečovje 28 3220 Štore	sokolarskazveza.si@gmail.com 040 214 645 Vilma Alina Šoba, predsednica	2001	S94.120	Dejavnost strokovnih združenj
13.	Ribiška zveza Slovenije	Tržaška cesta 134 1000 Ljubljana	info.rzs@ribiskazveza.si 01 256 12 94 tel. 01 256 12 95 fax Igor Miličič, sekretar	1953	A03.120	Sladkovodno ribištvo
14.	Planinska zveza Slovenije	Dvoržakova 9 1000 Ljubljana	info@pzs.si 01 43 45 680 tel 01 43 45 691 fax Damjan Omerzu, strok. sodelavec	1893	R93.190	Druge športne dejavnosti
15.	Gobarsko društvo »Lisička« Maribor	Preradovičeva 1 2000 Maribor	gdmb1@gmail.com 040 717 995 Slavko Šerod, predsednik društva	1966	S94.999	Dejavnost drugje nerazvrščenih organizacij
16.	Društvo ljubiteljev Križne jame	Bloška Polica 7 1384 Grahovo	krizna_jama@yahoo.com 041 632 153 Gašper Modic, predsednik	1998	S94.999	Dejavnost drugje nerazvrščenih članskih organizacij
17.	Društvo Družina polharjev »Polh« na Dolenjskem	Podstenice 7 8350 Dolenjske Toplice	silvo.kumelj@gmail.com 041 596 180 Stane Kumelj, predsednik	1992	S94.999	Dejavnost drugje nerazvrščenih članskih organizacij
18.	VIVAMAR – Društvo za trajnostni razvoj morja	Klavčičeva 2 1241 Kamnik	info@vivamar.org 041 435 500 mag. Darja Ribarič, predsednica	2002	S94.999	Dejavnost drugje nerazvrščenih članskih organizacij

19.	Društvo za okoljsko vzgojo Evrope v Sloveniji – DOVES	Cesta solinarjev 4 6320 Portorož	info@ekosola.si 059 955 550 Aleš Ogorevc, vodja projektov programa Ekošola	1994	S94.999	Dejavnost druge nerazvrščenih članskih organizacij
20.	Herpetološko društvo – Societas Herpetologica Slovenica	Večna pot 111 1000 Ljubljana	info@herpetolosko.drustvo.si 040 721 794 Anamarija Žagar, podpredsednica	1996	94.120	Dejavnost strokovnih združenj
21.	Koroško Šaleški jamarski klub Speleos – Siga Velenje	Črnova 52 3320 Velenje	speleos.siga@gmail.com 041 599 333 Koletnik Valter, predsednik	1977	S94.999	Dejavnost druge nerazvrščenih članskih organizacij
22.	Lovska zveza Slovenije	Župančičeva ulica 9 1000 Ljubljana	lzs@lovska-zveza.si 01 24 10 910 Cene Prolčič Kalinšek, poslovni sekretar	1907	S94.999	Dejavnost druge nerazvrščenih članskih organizacij
23.	Društvo za raziskovanje jam Simon Robič Domžale	Češminova 19 1230 Domžale	ales.strazar@helios.si 041 909 949 telefon 01 724 43 50 fax Aleš Stanislav Tražar, predsednik	1961	S94.999	Dejavnost druge nerazvrščenih članskih organizacij
24.	Društvo Planet zemlja	Dobruša 17c 1217 Vodice	info@planetzemlja.org 01 620 25 22 Irena Mraz, predsednica	2007	S94.999	Dejavnost druge nerazvrščenih članskih organizacij
25.	Društvo za ohranjanje naravne dediščine Slovenije	Tržaška 2 p. p. 2990 1000 Ljubljana	dondeslovenija@gmail.com 041 791 007 Mateja Poljanšek, predsednica	2002	S94.999	Dejavnost druge nerazvrščenih članskih organizacij
26.	Društvo gobarjev »Štorovke« Šentrumar-Hočevje	Videm 34 1312 Videm – Dobropolje	dg.storovke@gmail.com 051 240 247 Pavle Gregorka, predsednik	2001	S94.999	Dejavnost druge nerazvrščenih članskih organizacij
27.	Cipra Slovenija, Društvo za varstvo Alp	Trubarjeva 50 1000 Ljubljana	slovenija@cipra.org 059 071 322 dr. Ogrin Matej, predsednik	2003	S94.999	Dejavnost druge nerazvrščenih članskih organizacij
28.	Društvo krajinskih arhitektov Slovenije	Jamnikarjeva 101 1000 Ljubljana	info@dkas.si Urška Zorič, tajnica	1992	94.120	Dejavnost strokovnih združenj

29.	Društvo za biološko Dinamično gospodarjenje Podravje	Vanetina 13 2236 Cerkvenjak	info@biodinamika podravje.si 031 405 502 Drago Purgaj, zakoniti zastopnik	2010	S94.999	Dejavnost drugje nerazvrščenih članskih organizacij
30.	Alpe Adria Green	C. Borisa Kidriča 37c 4270 Jesenice	alpeadriagreen1@ gmail.com 051 311 450 Vojko Bernard, predsednik	2000	S94.999	Dejavnost drugje nerazvrščenih članskih organizacij

PRILOGA D

Šifre in ime podrazreda pri AJPES

	ŠTEVILO DRUŠTEV BREZ STATUSA	ŠTEVILO DRUŠTEV S SDVJI
S94.999 Dejavnost drugje nerazvrščenih članskih organizacij (osnovno področje: Druge dejavnosti)	66,8 %	73,4 %
S94.120 – Dejavnost strokovnih združenj (osnovno področje: Druge dejavnosti)	23,3 %	13,4 %
R93.120 – Dejavnost športnih klubov (osnovno področje: Kulturne, razvedrilne in rekreacijske dejavnosti)	3,3 %	3,3 %
A03.120 – Sladkovodno ribištvo (osnovno področje: Kmetijstvo in lov, gozdarstvo in ribištvo)	3,3 %	3,3 %
R93.190 – Druge športne dejavnosti (osnovno področje: Kuturne, razvedrilne in rekreacijske dejavnosti)	3,3 %	3,3 %
Q88.999 – Drugo drugje nerazvrščeno socialno varstvo brez nastanitve (osnovno področje: Zdravstvo in socialno varstvo)	0	3,3 %

PRILOGA E

Tip društev v Poslovnem informatorju Republike Slovenije (PIRS)

	ŠTEVILO DRUŠTEV BREZ STATUSA	ŠTEVILO DRUŠTEV S SDVJI
Jamarska društva	26,8 %	10,0 %
Društva za varstvo okolja	33,4 %	36,7 %
Gobarska društva	10,0 %	10,0 %
Društva ljubiteljskih rejcev živali	3,3 %	0
Druga društva za gojitev, vzrejo ter varstvo živali in rastlin	10,0 %	0
Ribiška društva	3,3 %	3,3 %
Planinska, plezalna in alpinistična društva	3,3 %	6,7 %
Društva za varstvo živali	3,3 %	13,3 %
Društva za razvoj naravoslovnih ved oz. dejavnosti	3,3 %	0
Druga izobraževalna, strokovna in poklicna društva	0	10,0 %
Lovska društva	3,3 %	0
Druga društva za razvoj kraja	0	3,3 %
Čebelarska društva	0	6,7 %

PRILOGA F

Poslanstvo društev

Poslanstvo društev, ki nimajo SDVJI je:

- varovanje okolja in narave, živali in rastlin za prihodnje rodove ter varstvo in zaščita naravne in kulturne dediščine;
- sodelovanje z drugimi nevladnimi in vladnimi organizacijami, kot so lokalne, regionalne, nacionalne in mednarodne;
- vzgojno-gorniška dejavnost v šolah in vzgoja mladih planincev;
- zaščita in varstvo mikologije, gliv in mikoflore; določanje in prepoznavanje gliv ter preprečevanje zastrupitev s strupenimi vrstami;
- promocija varstva narave in trajnostnega razvoja ter zagotavljanje vsebinskih in organizacijskih pogojev za delovanje in razvoj naravovarstvenega gibanja; zavzemanje za dvig strokovnosti pri odgovornosti do narave in okolja ter promocija znanja na teh področjih;
- ohranjanje vodnih habitatov, biotipov in ribjih združb; organizacija športnega ribolova, vzreja in vlaganje avtohtonih vrst rib, organizacija društvene dejavnosti ribičev;
- združevanje čebelarjev na področju občine Šmartno ob Paki, Zgornjesavinjske in Šaleške doline – ohranjanje avtohtone kranjske sivke;
- ukvarjanje z entomologijo, vedo o žuželkah in o nekaterih njim sorodnih skupinah členonožcev ter povezovanje članov na profesionalni in amaterski ravni;
- ohranjanje narave na širšem območju Smrekovškega pogorja;
- sodelovanje in nudenje pomoči lokalnemu prebivalstvu pri uresničevanju ciljev varstva narave in trajnostnega razvoja;
- varstvo netopirjev in njihovih habitatov – z raziskavami, naravovarstvenimi aktivnostmi, s popularizacijo hirepterologije;
- izdajateljska in izobraževalna dejavnost;
- polharjenje;
- čistilne akcije;
- širjenje kulture o zdravilnih rastlinah;
- turistični produkti;
- delavnice;
- promocija zeliščarstva v Šaleški dolini;
- vodenje izletov, pohodov in tur, tečaji gorniških veščin, alpinistična in plezalna šola, markiranje poti;
- varovanje okolja, narave in kulturnih posebnosti doline Save Dolinke med Piškovico in Blejskim mostom (Brje) za prihodnje rodove;
- spremljanje politike do voda, oblikovanje pobud v zvezi z vsemi vprašanji, povezanimi z vodami, informiranje javnosti o vseh vprašanjih s področja vodarstva ter sodelovanje pri vzgoji in izobraževanju na področju vodarstva;
- izobraževanje in usposabljanje članov ter nabiralcev gozdnih sadežev;
- vzpodbujanje raziskovalne in ljubiteljske dejavnosti za razvoj odonatologije – vede o kačjih pastirjih;
- organizacija in spodbujanje proučevanja in ohranjanja metuljev;
- ozaveščanje (o pomenu mokrišč);
- razvoj kulturne in etične zavesti;
- ohranjanje naravnih vrednot ob Muri, v Krajinskem parku Lahinja v Pustem Gradcu;
- z minimalnimi posegi omogočanje in izboljševanje pogojev za prostoživeče rastlinske in živalske vrste;

- popularizacija jamarstva, razvijanje in spodbujanje jamarske dejavnosti, organizacija zahtevnejših jamarskih odprav doma in v tujini, varovanje in zaščita krasa, kraških pojavov ter organizacija in vodenje čistilnih akcij, zlasti v jamah.

Poslanstvo društev, ki imajo SDVJI pa je naslednje:

- združevanje znanstvenega raziskovanja, monitoringa, izobraževanja, ozaveščanja javnosti, razvoja kadrov in upravljanja z naravnimi viri, za učinkovito varstvo morskega okolja in biotske raznovrstnosti;
- ohranjanje več kot 130-letne tradicije organiziranega sladkovodnega ribištva na Slovenskem;
- izvajanje namenske raziskave delfinov (vrste navadna velika pliskavka) zaradi njihovega pomena za ohranitev zdravega morskega okolja ter trajnostnega razvoja morja;
- prirejanje strokovnih posvetovanj ter ekskurzij, organiziranje strokovnih seminarjev oz. tečajev (izobraževanje članov), povezovanje s sorodnimi strokovnimi institucijami doma in po svetu;
- trajnostni razvoj Alp;
- proučevanje in varstvo dvoživk in plazilcev ter izobraževanje in popularizacija problematike področja v strokovni in širši javnosti;
- poleg rekreativnega okolja postati ponudnik strokovno podprte ponudbe za zahtevnejše posameznike ter z aktivnim druženjem in s skupnim preživljanjem prostega časa graditi močan občutek ekskluzivnosti in pripadnosti društvu, temelječemna vrednotah, ki jih spodbuja Gobarsko društvo Lisička Maribor;
- združevanje in omogočanje skupnega delovanja enako mislečih posameznikov in organizacij, ki delujejo na področju varstva narave, še posebej na območju Dinaridov;
- predstavljanje okoljske tematike v poljudnem jeziku širši javnosti;
- ljubezen do narave, prizadevanje za ohranjanje narave, zlasti naravne dediščine, učinkovito pravno varstvo, prispevanje k poglobljanju in širitvi znanj na področju naravovarstva, skrb za povezovanje med različnimi strokami ter sodelovanje z drugimi nevladnimi in vladnimi organizacijami;
- povezovanje društev in zagotavljanje pogojev za planinstvo v Sloveniji ter mednarodnem prostoru; gojitev slovenskega planinskega izročila, izvajanje prostovoljskega dela in delovanje kot del civilne družbe v javnem interesu in kot nacionalna panožna zveza s področja planinstva; planinstvo kot način življenja, častni kodeks slovenskih planincev pa vrednota, ki jo spoštuje ter uresničuje. odločitev;
- združevanje strokovnjakov, ki delujejo na področju krajinske arhitekture, in sicer: prostorskem planiranju, urbanističnem in krajinskem načrtovanju, krajinskem oblikovanju ter teoriji krajinske arhitekture, prispevati k razvoju in uveljavljanju krajinske arhitekture, strokovno izpopolnjevanje članov;
- povezovanje pri reševanju skupnih ekoloških problemov na tem območju; Alpe Adria Green orje ledino na novih povezavah in novem načinu dela na ekološkem področju, s tem načinom pa poskušajo zbliževati ljudi iz različnih jezikovnih in etničnih skupin na drugačen način, ki ni vezan samo na gospodarstvo in denar, da bi v praksi povezali narode v evropski skupnosti pa tudi izven nje;
- varovanje narave in življenjskega okolja človeka; prizadevanje za sanacije že storjene ali trenutno povzročene škode, s pravočasnimi odkritji škodoželjnih namer ali napačnih, potencialno nevarnih ravnanj, preprečevanje le-teh; obveščanje javnosti pozitiven vpliv na mlade generacije, ki bi razmišljale in delovale v smislu trajnostnega, zmernega razvoja;
- varstvo ptic in njihovih življenjskih okolij ter prispevanje k ohranjanju narave in dobrobiti celotne družbe;

- izobraževanje, etičnost lova, raziskovalna dejavnost, strelstvo, kultura, kinologija, založništvo, vodenje informativnih baz in evidenc, skrb za delovanje muzejske dejavnosti, zastopanje v mednarodnih organizacijah, medsebojna pomoč v stiski, informiranost in enotnost članstva;
- skozi okoljsko izobraževanje udejanjanje načela trajnostnega razvoja v vzgojno- izobraževalnih ustanovah in drugih javnih ustanovah;
- varovanje in izboljševanje življenjskega prostora polha;
- ukvarjanje in seznanjanje članov in ostalih ljubiteljev gobarjenja z vsemi lastnostmi nabiranja in poznavanja gob – mikologije in varstva okolja; spodbujanje mikološke osveščenosti po načelih varovanja in zaščite gliv v naravnem okolju, proučevanje razširjenosti gliv na ozemlju RS; sodelovanje z ostalimi gobarskimi društvi v Sloveniji kot tudi v tujini;
- ohranjanje tradicije sokolarstva; spremljanje, proučevanje, vzdrževanje ter krepitev naravnih populacij ujed in sokolarske divjadi (ohranitev naravnih populacij *in situ*); ohranitev genetskega materiala ogroženih vrst ujed (ohranitev genskih skladov ujed *ex situ*); izvajanje raziskav in sodelovanje pri znanstvenoraziskovalnem delu v zvezi s pticami ujedami, sokolarstvo divjadjo in sokolarstvom; predstavljanje pomena ujed z vidika biološke raznovrstnosti in vloge sodobnega sokolarstva pri njihovi ohranitvi; razvijanje in izvajanje ekoloških ukrepov za zmanjševanje premoženjske in druge škode, ki nastaja zaradi prostoživečih ptic ujed in sokolarske divjadi;
- uresničevanje skupnih interesov oseb, ki se v skrbi za ohranjanje naravnega okolja in življenja v njem zavzemajo za pridelavo živil visoke prehranske vrednosti;
- delovanje v smislu ozaveščanja in varovanja narave;
- ohranjanje sistema Križne jame ter njenih okoliških jam;
- izobraževanje na področju podzemnih jam, jamskega reševanja, raziskovanja in dokumentiranja kraških objektov;
- raziskovanje kraških pojavov;
- raziskovanje in dokumentiranje jam v naši okolici kakor tudi po celotni Sloveniji, sodelovanje na mednarodnih odpravah, sodelovanje v Jamarski reševalni službi Slovenije, skrb za osveščanje ljudi o pomembnosti, da jame ohranimo čiste;
- popisovanje naravnih prostorov pod zemljo, reševanje iz jam ter čiščenje jam;
- raziskovanje novih jamskih objektov na področju Slovenije in v tujini, tudi dokumentiranje novih jam in pošiljanje podatkov na Kataster Jamarske zveze Slovenije;
- raziskovanje in dokumentiranje krasa in kraških jam, varovanje krasa in kraškega podzemlja pred poškodovanjem, onesnaženjem in uničenjem, izboljšanje metod in tehnike varnega obiskovanja jam;
- raziskovanje in merjenje jam, brezen ter vodenje arhiva, vzgoja in usposabljanje mladih jamarjev.

PRILOGA G

Aktivnosti in dejavnosti društev

Aktivnosti in dejavnosti društev, ki nimajo SDVJI, so:

- vzgoja in izobraževanje (npr. spoznavanje novih vrst gob);
- osveščanje (npr. opozarjanje glede invazivnih organizmov);
- natečaji in raziskave;
- strokovna predavanja;
- dokumentiranje, proučevanje in fotografiranje;
- preprečevanje sežiganja odpadkov;
- izvajanje projektov in akcij (npr. prenašanje žab čez cesto, tabori in tereni za študente, dijake, osnovnošolce in starejše);
- prireditve (Dan Save, Ogenj v Alpah, Smučanje po starem) in izleti;
- sprejemanje in vodenje obiskovalcev parka;
- ogledi primerov dobrih praks;
- priprava projektnih rešitev;
- založništvo in svetovanje;
- spodbujanje trajnostnega razvoja;
- jamarska reševalna služba;
- sodelovanje z mediji;
- spremljanje in sodelovanje pri aktivnostih na področju urejanja prostora;
- aktivno spremljanje vseh pojavov v naravnem okolju;
- posredovanje, razvijanje ter vzgoja za pravilen odnos do entomološke vede pri članih; skrb za množičnost in popularizacijo entomologije (zlasti med mladimi) ter za povezavo med domačimi in tujimi entomologi;
- skrb za pravilno vključevanje v strokovno in znanstveno delo;
- razvijanje naprednega biološkega mišljenja ter skrb za pravilen odnos do varstva narave.

Aktivnosti in dejavnosti društev, ki imajo SDVJI na področju ohranjanja narave, so:

- znanstveno raziskovanje ter ozaveščanje javnosti preko različnih dogodkov in aktivnosti;
- ohranitev delfinov in drugih velikih morskih vretenčarjev (tj. zdravega morskega okolja);
- splošna ljubiteljska, naravovarstvena ter publicistična dejavnost;
- delo prostovoljcev;
- izvedba projektov s področja naravovarstva, strokovno svetovanje in aktivno vključevanje v sprejemanje okoljskih in naravovarstvenih odločitev v Dinaridih; organiziranje razstav, predavanj, posvetov in delavnic na temo tekoče naravovarstvene in okoljske problematike za strokovno in širšo javnost, za člane društva organizirati strokovna srečanja doma in na tujem; promocija Dinaridov preko svetovnega spleta;
- novinarske konference, natečaji, tekmovanja in prispevki;
- delovne akcije na območjih naravnih vrednot – npr. odstranjevanje tujerodne vegetacije, delovanje v mrežah društev s področja naravovarstva – npr. Koalicija za Volovjo reber in Plan B za Slovenijo, sodelovanje v zakonodajnih postopkih;
- planinarjenje, alpinizem, športno plezanje, turno smučanje, turno kolesarjenje in drugi gorski športi; nepoklicno vodništvo; gradnja, vzdrževanje, opremljanje in upravljanje planinskih poti ter koč (vključno z gostinstvom in nastanitvami), plezališč in plezalnih sten; spoznavanje in varovanje gorske narave; informiranje, arhivska ter muzejska dejavnost in druge dejavnosti v objektih in naravi;
- organiziranje strokovnih in znanstvenih sestankov, tečajev, seminarjev in podobnih srečanj, popularizacija krajinske arhitekture (stiki z mediji, problemski forumi, poljudna predavanja), izdajanje strokovnega tiska, publikacij in organiziranje razstav; uresničevanje skupnih akcij in trajno

sodelovanje s sorodnimi strokovnimi združenji doma in v tujini; spodbujanje razpisov za javne natečaje in sodelovanje pri njihovi organizaciji in izvedbi; vzpostavljanje trajnega sodelovanja z organizacijami ali s tistimi enotami znotraj njih, ki se ukvarjajo s planiranjem, projektiranjem, z oblikovanjem oz. urejanjem prostora;

- kurativa, saj je v državi nezadostni inšpekcijski nadzor in zato delujejo javno, razkrivanje v medijih o odkritjih eko patrolj pa sili podjetja, organizacije in posameznike k spoštovanju okoljskih predpisov in standardov;
- prijavljanje povzročiteljev škode v naravi inšpekcijskim službam, opravljanje samostojnih in skupnih čistilnih akcij in v tem delu povezovanje s sorodnimi organizacijami, s katerimi si delijo izkušnje ali jim svetujejo, pomagajo ter organizirajo okrogle mize;
- varstvo ptic in njihovih habitatov;
- organiziranje izobraževanj za lovce (javno pooblastilo), lovske čuvaje in lovske mojstre ter dvaindvajset različnih strokovnih usposabljanj lovcev; usposabljanje in naravovarstveno ozaveščanje lovcev ter komuniciranje z lastniki zemljišč in javnostjo; izdajanje knjig v okviru Zlatorogove knjižnice in drugih medijev, povezanih z lovom, divjadjo in naravovarstveno dejavnostjo Lovske zveze Slovenije; skrb za razvoj lovske kinologije in lovskega strelstva; sodelovanje pri znanstvenoraziskovalnem delu glede divjadi in lovstva; izdajanje lovske izkaznice; sodelovanje z državnimi in s strokovnimi organi v zadevah, ki se nanašajo na lovstvo in upravljanje z divjadjo; sodelovanje z Zavodom za gozdove Slovenije pri pripravi strokovnih podlag za določitev oz. spreminjanje mej lovskoupravljaljskih območij; skrb za sonaravno upravljanje z divjadjo in v ta namen sodelovanje pri oblikovanju lovskoupravljaljskih območij ter območnih združenj upravljalcev; priprava mnenja o ustanovitvi ali prenehanju lovišča s posebnim namenom, ki so sestavni del strokovne podlage, ki jo pripravi Zavod za gozdove; sodelovanje pri pripravi strokovnih podlag za ustanovitev ali prenehanje lovišč; sodelovanje pri pripravi izhodišč za izdelavo dolgoročnih načrtov lovskoupravljaljskih območij; sodelovanje pri pripravi vsebine načrtov glede upravljanja z divjadjo in ukrepanja v njenem okolju ter pri nadzoru uresničevanja načrtov;
- izvajanje aktivnosti na petih mednarodnih okoljskih programih: Ekošola, Mladi poročevalci za okolje, Modra zastava, Zeleni ključ in Znanje o gozdovih;
- uvrščanje novih gliv;
- vzgoja okolja – odnos do polha in polharstva: ohranjanje in obnavljanje tradicije, etnologije in zgodovine polharstva, varovanje narave in čistega okolja;
- sodelovanje pri vzgoji mladih in širše javnosti s predavanji o gobah, o zastrupitvi z gobami, o boleznih, ki jih povzročajo ugrizi klopotov, o odnosu gobarjev – obiskovalcev do narave, gobarski kodeks itd., opravljanje dejavnosti v skladu s sprejetim programom dela društva; sodelovanje z ostalimi gobarskimi društvi v Republiki Sloveniji in tujini; prirejanje razstav gob; sodelovanje z osnovnimi šolami pri projektih iz naravoslovja, dobro sodelovanje z Mikološko zvezo Slovenije, z Ministrstvom za kmetijstvo in prehrano ter MOP;
- izvajanje sokolarstva v skladu s konceptom trajnostne rabe obnovljivih naravnih virov; zastopanje in zaščita interesov slovenskega sokolarstva in varstva ujed na nacionalni kot tudi na mednarodni ravni z aktivnim sodelovanjem v Mednarodni zvezi za sokolarstvo in ohranitev ptic ujed; vzpostavljanje in vzdrževanje stikov s sokolarskimi in z drugimi sorodnimi organizacijami v tujini ter sodelovanje z drugimi nevladnimi in vladnimi organizacijami na področju varstva ptic ujed, narave ter ohranjanja kulturne dediščine v Sloveniji; izobraževanje članstva in izvedba sokolarskih izpitov; sodelovanje pri pripravi področne zakonodaje, povezane z dejavnostjo Zveze;
- izobraževanje ter praktično delo in zagotavljanje specifičnih pripravkov za delo po biodinamični metodi;
- varstvo narave v podzemnih jamah; jamsko reševanje; raziskovanje in dokumentiranje kraških objektov, raziskovanje kraških pojavov ter raziskovanje novih jamskih objektov na področju Slovenije in v tujini; izobraževanje s področja jamarstva; raziskovanje in dokumentiranje krasi in kraških jam; varovanje krasi in kraškega podzemlja pred poškodovanjem, onesnaženjem in uničenjem; izboljšanje metod in tehnik varnega obiskovanja jam; varovanje jam in jamskega podzemlja; sonaravni turizem; izobraževanje za nazive v Jamarski zvezi Slovenije; čiščenje jam; propagiranje kraškega turizma; organizacija jamskih odprav doma in v tujini; popularizacija jamarstva.

PRILOGA H

ANKETNI VPRAŠALNIK

1. INFORMACIJE O ORGANIZACIJI (DRUŠTVU) *(vpišite)*

1.1 Ime društva: _____

1.2 Naslov društva: _____

1.3 Telefonska številka: _____

1.4 Številka faksa: _____

1.5 Elektronska pošta: _____

1.6 Kontaktna oseba: _____

Položaj kontaktne osebe v organizaciji: _____

1.7 Leto ustanovitve: _____

1.8 Katera je šifra podrazreda glede na standardno klasifikacijo dejavnosti vašega društva pri
AJPES? _____

1.9 Katero je ime podrazreda glede na standardno klasifikacijo dejavnosti vašega društva pri
AJPES? _____

1.10 Ali imate v statutu opredeljeno, da vaše društvo deluje na področju ohranjanja narave in/ali varstva
naravne dediščine? *(podčrtajte)* DA NE

1.11 Katero oz. kakšno je poslanstvo vaše organizacije: *(vpišite največ 5 stavkov)*

1.12 Katere so glavne dejavnosti/aktivnosti vašega društva? *(vpišite)*

- a. _____
- b. _____
- c. _____
- d. _____

1.13 Ali prostor za svoje delo najemate? *(podčrtajte)* DA NE

1.14 Ali je prostor za delo v lasti društva? *(podčrtajte)* DA NE

1.15 Ali je prostor za delo v vaši lasti ali lasti drugega člana društva? *(podčrtajte)* DA NE

1.16 Ali imate v lasti delovna sredstva za nemoteno delovanje? *(podčrtajte)* DA NE

2. INFORMACIJE O DELOVANJU IN AKTIVNOSTIH

2.1 Koliko članov ima vaše društvo? (vpišite število članov) _____

2.2 Ali je kdo v društvu zaposlen? (podčrtajte) DA NE

	Moški	Ženske	Skupaj
Koliko je redno zaposlenih s polovičnim delovnim časom?			
Koliko ljudi je zaposlenih v vašem društvu?			
Koliko je redno zaposlenih s polnim delovnim časom			
Koliko je občasnih sodelavcev (plačani po pogodbi, javni delavci)			
Koliko imate neplačanih prostovoljcev na leto?			
Koliko imate plačanih prostovoljcev na leto			

2.3 Ali svojo dejavnost izvajate v celoti z zaposlenimi v društvu? (podčrtajte) DA NE

Ali svojo dejavnost izvajate v celoti s prostovoljci v organizaciji? (podčrtajte) DA NE

Ali izvajate dejavnost z zaposlenimi, k izvajanju/upravljanju pa pritegujete tudi prostovoljce?
(podčrtajte) DA NE

2.4 Kakšna je končana stopnja izobrazbe zaposlenih in plačanih zunanjih sodelavcev v vašem društvu?
(vpišite število)

Stopnja izobrazbe	Redno zaposleni			Zunanji sodelavci		
	število	moški	ženske	število	moški	ženske
Osnovna šola						
V						
VI						
VII						
magisterij						
doktorat						

2.5 Kakšen je izobrazbeni profil zaposlenih in plačanih zunanjih sodelavcev v vašem društvu?

Izobrazbeni profil	Redno zaposleni	Zunanji sodelavci
Biolog		
Pravnik		
Sociolog		
Ekonomist		

Komunikolog		
Teolog		
Računovodja		
Poklicni tehnik		
Gimnazijski maturant		
Geograf		
Novinar		
Inženir gozdarstva		
Krajinski arhitekt		
Agronom		
Osnovnošolska izobrazba		
Drugo: <i>(napišite)</i>		

2.6 Kakšen je izobrazbeni profil prostovoljcev v vašem društvu?

Izobrazbeni profil	Število moških	Število žensk
Biolog		
Pravnik		
Sociolog		
Ekonomist		
Komunikolog		
Teolog		
Računovodja		
Poklicni tehnik		
Gimnazijski maturant		
Geograf		
Novinar		
Inženir gozdarstva		
Krajinski arhitekt		
Agronom		
Osnovnošolska izobrazba		
Otrok		
Upokojenec		
Drugo: <i>(napišite)</i>		

2.7 Kateri so vaši viri financiranja? *(podčrtajte, možnih je več odgovorov)*

- Državni razpisi
- Lokalni razpisi
- Mednarodni razpisi
- Članarina
- Dotacije posameznikov
- Dotacije podjetij
- Prodaja izdelkov
- Drugo (opišite)

2.8 Kako bi lahko ocenili trenutni finančni položaj vaše organizacije? *(izberite eno možnost)*

- Zelo dobro (»Nimamo nobenih resnih finančnih problemov.«)
- Dobro (»V glavnem imamo dovolj finančnih sredstev za podporo naše glavne aktivnosti, na pa tudi za podporo novih aktivnosti.«)
- Nestabilno (»Mnogo naših aktivnosti se ukvarja s finančnimi težavami.«)
- Revno (»Težko izvajamo naše osnovne aktivnosti/projekte zaradi nerednega financiranja.«)
- Zelo revno (»Smo na robu finančnega zloma.«)
- Drugo (opišite) _____

2.9 Ali menite, da je premajhno financiranje iz javnih virov ovira za vaše delo? *(podčrtajte)* DA NE

2.10 Ali vaše društvo lokalna skupnost, kjer imate sedež, pozna? *(podčrtajte)* DA NE

Ali vaše društvo pozna širša javnost, ne le lokalna skupnost? *(podčrtajte)* DA NE

Kako lokalna javnost vidi in dojema vaše društvo? *(napišite)*

Kako širša javnost vidi in dojema vaše društvo? *(napišite)*

2.11 Ali in kako poskrbite za ozaveščanje in prepoznavnost vašega društva med ljudmi?

2.12 Na kateri ravni najpogosteje delujete? *(izberite eno možnost)*

- Lokalni/občinski/medobčinski
- Nacionalni
- Mednarodni

2.13 S katerimi težavami se srečujete pri vašem delovanju?

2.14 Kaj za vaše društvo pomeni ohranjanje narave in varstvo naravne dediščine?

3 INFORMACIJE GLEDE STATUSA DRUŠTVA, KI DELUJE V JAVNEM INTERESU

3.1 Ali delujete v javnem interesu na področju ohranjanja narave? (*podčrtajte*) DA NE

3.2 Če delujete v javnem interesu na področju ohranjanja narave ali delujete tudi na področju varstva okolja? (*podčrtajte*) DA NE

3.3 Zakaj ste zaprosili za status društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave? (*opišite*) _____

3.4 Ste že kdaj zahtevali vključitev v postopek kot stranski udeleženec na podlagi statusa društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave? (*podčrtajte*) DA NE
Če da, kolikokrat? (*podčrtajte*) ENKRAT / VEČKRAT

3.5 V katerem primeru/primerih je bilo vaše društvo stranski udeleženec? (*napišite ime zadeve*) _____

3.6 Ali je ta zadeva že zaključena ali je še v teku? (*podčrtajte*) ZAKLJUČENA / ŠE V TEKU

3.7 Če nimate statusa društva v javnem interesu na področju ohranjanja narave nas zanima, če ste zanj že kdaj zaprosili? (*podčrtajte*) DA NE

3.8 Zakaj niste zaprosili? (*napišite*) _____

3.9 Ali v prihodnosti nameravate zaprositi za status društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave? (*podčrtajte*) DA NE

3.10 Če ste že zaprosili in je bila vaša vloga zavrnjena nas zanima razlog zavrnitve? (*napišite*) _____

3.11 Zakaj nameravate zaprositi za status društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave? (*napišite*) _____

4 PRISPEVEK K VARSTVU NARAVNE DEDIŠČINE

4.1 Ali menite, da z dejavnostmi in aktivnostmi vašega društva prispevate k varstvu naravne dediščine v celi državi? (*podčrtajte*) DA NE

Kako bi lahko opredelili ta prispevek: (*podčrtajte*)

- kot majhen
- kot velik
- kot zelo velik

Kaj bi bilo po vašem mnenju potrebno, da bi imelo delovanje večji prispevek na varstvo naravne dediščine (*napišite*) _____

4.2 Ali menite, da z dejavnostmi in aktivnostmi vašega društva prispevate k varstvu naravne dediščine v vaši lokalni skupnosti? (*podčrtajte*) DA NE

Kako bi lahko opredelili ta prispevek:

- kot majhen
- kot velik
- kot zelo velik

Kaj bi bilo po vašem mnenju potrebno, da bi imelo delovanje večji prispevek na varstvo naravne dediščine v lokalni skupnosti? (*napišite*) _____

4.3 Opišite vašo najbolj pomembno akcijo/dejavnost, ki prispeva oz. je prispevala k ohranjanju narave in varstva naravne dediščine.

4.4 Opišite kako in s čim osveščate javnost za varovanje naravne dediščine?

4.5 Na katerem področju menite, da prispevate k varstvu naravne dediščine? (*podčrtajte, možnih je več odgovorov*)

- Nadzor nad izvajanjem okoljevarstvene zakonodaje in politike
- Vplivanje na oblikovanje okoljevarstvene zakonodaje in politike
- Ozaveščanje
- Informiranje

- Preprečitev nedopustnih posegov v naravo in prostor
- Okoljska vzgoja
- Množično mobiliziranje
- Drugo: kaj?

Kako ocenjujete ta prispevek? (*podčrtajte*)

- kot majhen
- kot velik
- kot zelo velik

4.6 Ali menite, da država društva na področju ohranjanja narave in varstva naravne dediščine obravnava kot resnega partnerja pri ohranjanju narave in varstva naravne dediščine oz. upošteva njihov prispevek k varstvu narave? (*podčrtajte*)

DA NE

4.7 Ali sodelujete z Ministrstvom za kmetijstvo in okolje? (*podčrtajte*)

DA NE

Če da: kako? (*podčrtajte, možnih je več odgovorov*)

- Osebni pogovori
- Telefonski pogovori
- Priprava pisnih gradiv
- Udeležba na sejah odborov državnega zbora
- Priprava dopolnil h gradivom v proceduri
- Priprava alternativnih zakonskih rešitev
- Objava javnih pisem
- Drugo

4.8 Ali sodelujete z matično občino? (*podčrtajte*)

DA NE

Če da: kako? (*podčrtajte, možnih je več odgovorov*)

- Osebni pogovori
- Telefonski pogovori
- Priprava pisnih gradiv
- Udeležba na občinskih sejah
- Priprava dopolnil h gradivom v proceduri
- Objava javnih pisem
- Drugo

4.9 Ali sodelujete z Zavodom RS za varstvo narave? (*podčrtajte*)

DA NE

Če da: kako? (*podčrtajte, možnih je več odgovorov*)

- Osebni pogovori
- Telefonski pogovori
- Priprava pisnih gradiv
- Drugo

4.10 Ali pri vaših projektih sodelujete tudi z drugimi društvi, ki delujejo na področju ohranjanja narave in varstva naravne dediščine v Sloveniji? (*podčrtajte*)

DA NE

S katerimi društvi sodelujete? (*navedite imena*) _____

Na katerem projektu/projektih? (*navedite naslove projektov*) _____

Ali bi vaše sodelovanje na področju ohranjanja narave in varstva naravne dediščine opredelili kot uspešno ali neuspešno? (*podčrtajte*)

USPEŠNO / NEUSPEŠNO

4.11 Kateri je po vašem mnenju najuspešnejši dogodek/akcija, ki je povezan s prispevkom določenega društva na področju ohranjanja narave in varstva naravne dediščine v Sloveniji? (*napišite*)

4.12 Katero društvo je organiziralo in vodilo ta dogodek/akcijo? (*napišite*)

PRILOGA I

Najuspešnejši/a dogodek/akcija povezan/a s prispevkom društva na področju ohranjanja narave in VND v Sloveniji

	DRUŠTVA BREZ STATUSA	DRUŠTVA S STATUSOM
Volovja reber	13,3 %	13,3 %
Vsakoletna organizacija Srečanja entomologov sosednjih dežel	3,3 %	
Info točka Geopark Karavanke, opozorilna tabla na območju Smrekovškega pogorja skupaj s Savinjskim gozdarskim društvom Nazarje in lokalnimi skupnostmi	3,3 %	
Jih je bilo več	3,3 %	
Projekt Zapiranja vhodov jam zaradi preprečitve vandalizma	3,3 %	
Državni register odpadkov	3,3 %	
Ohranitev Brja	3,3 %	
Posvet Stanje in perspektive ravnanja z vodo v Sloveniji, Portorož	6,7 %	
Čistilne akcije	6,7 %	3,3 %
Izvedba učnih poti	3,3 %	
Dvoživke in ceste	3,3 %	3,3 %
Naravni rezervat Škocjanski zatok	3,3 %	3,3 %
Aktivnosti na terenu	3,3 %	
Odvzem dovoljenja za kurjenje odpadkov v cementarni Trbovlje	3,3 %	
Slovenski projekt za delfine		3,3 %
Celovito zbiranje podatkov o stanju populacije delfinov velika pliskavka v slovenskem morju ter ugotavljanje njenega stanja ter posledično prispevanja k trajnostnemu razvoju morja		3,3 %
Akcija pri uspešnem lobiranju za odstranitev prakse »finning« - za prepoved rezanja plavuti morskim psom na morju		3,3 %
Splošno povezovanje in delovanje		3,3 %
Dijaški biološki tabor		3,3 %
Skupni projekti v okviru Zveze za tehnično kulturo		3,3 %
Možnosti in omejitve pri nabiranju gob v gozdovih in razvoj gomoljkarstva		3,3 %
Proučevanje gliv vlažnic kot odzivnega bioindikatorja za ohranjanje biotske raznovrstnosti		3,3 %
Očistimo Slovenijo		3,3 %
Iskanje vira onesnaženja v zaledju Krke		3,3 %
Posveti		3,3 %
Ne poznam primera		3,3 %
Popisi favne dvoživk in plazilcev in objavlanje rezultatov, Kačofon, Žabofon,		3,3 %

Plavčki na Ljubljanskem barju, Močvirska sklednica v MOL, popis črnih točk v KP Ljubljansko barje		
Glive travniških površin kot bioindikator za ohranjanje biodiverzitete		6,7 %
Smernice za varstvo nekaterih Kraških jam na območju Ponikovega Krasa – kamnita hiša, Zgornja in Spodnja Steska jama, Bošteruhova jama in Brezno nad Brezovo		3,3 %
Plinski terminali		3,3 %
Ohranjanje prvobitnosti življenja v TNP		3,3 %
Raziskovanje življ. okolja polha s pomočjo prirodoslovnega muzeja		3,3 %
Okoljska vzgoja		3,3 %
Papirnica Vevče		3,3 %
Samostojno zavarovanje določenih življenjskih vrst		3,3 %
Čiščenje jamskih brezen pri katerih obstaja možnost kontaminiranja vode, brezno Zajamniki Pokljuka		3,3 %

PRILOGA J

Področja kjer društva največ prispevajo k VND

	DRUŠTVA BREZ STATUSA	DRUŠTVA S STATUSOM
Nadzor nad izvajanjem naravovarstvene zakonodaje in politike	20,0 %	40,0 %
Vplivanje na oblikovanje naravovarstvene zakonodaje in politike	20,0 %	43,3 %
Ozaveščanje	90,0 %	100,0 %
Informiranje	90,0 %	93,3 %
Preprečitev nedopustnih posegov v naravo in prostor	56,6 %	56,6 %
Okoljska vzgoja	63,3 %	90,0 %
Množično mobiliziranje	20,0 %	23,3 %
Zbiranje favnističnih podatkov	3,3 %	
Letne čistilne akcije vseh članov in lokalnega prebivalstva	3,3 %	
Poznavanje statusa odofavne pri nas	3,3 %	
Konkretna akcije na terenu	3,3 %	
Sodelovanje kot stranski udeleženec v postopku		3,3 %
Raziskave		3,3 %
Upravljanje naravnih rezervatov		3,3 %
Monitoring populacij ptic		3,3 %

PRILOGA K

Sodelovanje z MOP

	DRUŠTVA BREZ STATUSA	DRUŠTVA S STATUSOM
Da	26,7 %	76,7 %
Ne	73,3 %	23,3 %
Osebni pogovori	10,0 %	46,7 %
Telefonski pogovori	6,7 %	50,0 %
Priprava pisnih gradiv	13,3 %	53,3 %
Udeležba na sejah odborov državnega zbora	3,3 %	13,3 %
Priprava dopolnil h gradivom v proceduri	3,3 %	30,0 %
Priprava alternativnih zakonskih rešitev	6,7 %	23,3 %
Objava javnih pisem	3,3 %	
Posredovanje naravovarstvenih predlogov	3,3 %	
Popisi gliv z razstav in ekskurzij	3,3 %	
Najava dogodkov	3,3 %	
Udeležba na posvetih in delavnicah		3,3 %
MOP aktivnosti društev moralno podpira in se jih udeležuje		3,3 %
Podprti projekti		3,3 %
Udeleževanje sestankov na povabilo MOP		3,3 %
Izvajanje raziskav za MOP		3,3 %
Sodelovanje v delovnih telesih MOP		3,3 %
Upravljanje NR Škocjanski zatok po koncesiji MOP		3,3 %

PRILOGA L

Sodelovanje z matično občino

	DRUŠTVA BREZ STATUSA	DRUŠTVA S STATUSOM
Da	80,0 %	76,7 %
Ne	20,0 %	23,3 %
Z osebnimi pogovori	63,3 %	63,3 %
S telefonskimi pogovori	46,7 %	56,7 %
S pripravo pisnih gradiv	30,0 %	46,7 %
Z udeležbo na občinskih sejah	3,3 %	3,3 %
S pripravo dopolnil h gradivom v proceduri	13,3 %	10,0 %
Z objavo javnih pisem	16,7 %	13,3 %
Preko javnih razpisov	3,3 %	
S konkretnimi akcijami	3,3 %	
V vseh aktivnostih povezanih s parkom	3,3 %	
Organizacija dogodkov		3,3 %
Sodelovanje na področju zaščite in reševanja		3,3 %
Projekti		3,3 %
Usklajevanje glede pobud do države		3,3 %
Sodelovanje kot stranka v postopkih skupaj z občinami		3,3 %
Usklajevanje društvenih dejavnosti v občini in skupni koledar akcij in prireditev		3,3 %

PRILOGA M

Sodelovanje z ZRSVN

	DRUŠTVA BREZ STATUSA	DRUŠTVA S STATUSOM
Da	43,3 %	63,3 %
Ne	50,0 %	40,0 %
Z osebnimi pogovori	36,7 %	36,7 %
S telefonskimi pogovori	30,0 %	30,0 %
S pripravo pisnih gradiv	13,3 %	36,7 %
Z zbiranjem favnističnih podatkov	3,3 %	
S pripravo dopolnil h gradivom v proceduri	3,3 %	
Z opozarjanjem na negativne posege v naravo	3,3 %	
S projekti	3,3 %	
S prijavo kršitev	3,3 %	
S skupnimi akcijami	6,7 %	
Z vsemi aktivnostmi povezanih s parkom	3,3 %	
Srečanja		3,3 %
Delavnice		3,3 %
Strokovni posveti		3,3 %
Sestanki		3,3 %
Čistilne akcije in druge delovne akcije		3,3 %
Poskus sugeriranja lastnega mnjenja, največkrat brez odziva		3,3 %
Strokovna pomoč		3,3 %
Podprti projekti		3,3 %
Posredovanje podatkov		3,3 %

PRILOGA N

Sodelovanje z drugimi društvi

Društva, ki nimajo statusa, sodelujejo z Društvom študentov biologije, Društvom Dinaricum, Herpetološkim društvom, Odonatološkim društvom, Botaničnim društvom, Društvom za proučevanje in ohranjanje metuljev, Slovenskim društvom za proučevanje in varstvo netopirjev, Slovenskim entomološkim društvom Štefana Michielija, Društvom Morigenos, Društvom za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, Savinjsko gozdarskim društvom Nazarje, Gobarskim društvom Marauh Velenje, Društvom za proučevanje ptic Rače, Jamarskim klubom Črni Galeb Prebold, Društvom geografov Slovenije, Slovenskim društvom za varstvo voda, jamarskimi društvi, planinskimi društvi, gobarskimi društvi, Skala Kubed, Figaruola, Ribiško družino, Vintgar Slovenska Bistrica, Zvezo društev Moja Mura, Alpe Adria Green, Društvom za varstvo okolja Bled.

Sodelujejo pa tudi z drugimi društvi in zavodi, kot so Geopark Karavanke, Turistično društvo Šempeter, Turistično društvo Velenje, razna prostovoljna gasilska društva, Pravno informacijski center nevladnih organizacij, Društvo Focus, Revivas, Ekologi brez meja, SloCold, Kulturno društvo Šavrini in Anka Šavrinke, Krajski park Goričko.

Društva, ki imajo status, sodelujejo z Društvom Dinaricum, Herpetološkim društvom, Odonatološkim društvom, Botaničnim društvom, Društvom za proučevanje in ohranjanje metuljev, Slovenskim društvom za proučevanje in varstvo netopirjev, Slovenskim entomološkim društvom Štefana Michielija, Društvom Morigenos, Društvom za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, Slovenskim društvom za varstvo voda, Društvom za varstvo okolja Bled, Ecovita, Društvom biologov, Anbot, Lovsko zvezo Slovenije, Planinsko zvezo Slovenije, Zvezo tabornikov Slovenije, Društvom vodarjev, Jamarsko zvezo Slovenije, Mikološko zvezo Slovenije, Maketo Kebe Dolenje jezero, jamarskimi društvi Rakek, Topolšica, Tirski zmaj, Simon Zima Gorje, Cipra, Etno – eko, Goodplace, Skrinja, Ribiško zvezo Slovenije, AAG, Čebelarstvo zvezo Slovenije, polharskimi društvi, z lovskimi družinami, DONDES, CKFF.

Sodelujejo pa tudi z drugimi društvi in zavodi, kot so Zveza za tehnično kulturo, Društvo Focus, Inštitut za trajnostni razvoj, gasilska društva, Plan B, Slovenski E forum.

PRILOGA O

Projekti in akcije, na katerih sodelujejo društva

Projekti in akcije, na katerih sodelujejo društva brez statusa, so:

- organizacija mednarodnega srečanja entomologov sosednjih dežel,
- sodelovanje v naravovarstvenih (ohranjanje barjanskega okarčka) in promocijskih akcijah (noč nočnih metuljev),
- Postavitev info točke Geoparka pri Domu na Smrekovcu,
- razpisi (npr. Norveški mehanizmi),
- skupna publikacija Trdoživ – bilten terenskih biologov,
- izmenjava informacij o dogodkih,
- delavnice,
- čiščenje jam,
- Očistimo Slovenijo,
- razstave,
- vzdrževanje in signalizacija učnih poti,
- mentorstvo na učnih poteh,
- izvajanje taborov,
- preprečevanje sežiganja odpadkov in nastajanja le-teh,
- pridobitev statusa varovanega območja,
- projekt Ogenj v Alpah.

Projekti in akcije, na katerih pa sodelujejo društva s statusom, so:

- revija oz. bilten Trdoživ,
- različni dogodki,
- ohranitev ekološkega stanja morja,
- podajanje stališč ustreznim organom na zakonske osnutke glede na specifično organizacijo,
- splošno povezovanje in delovanje,
- dijaški biološki tabor,
- skupni projekti v okviru Zveze za tehnično kulturo,
- možnosti in omejitve pri nabiranju gob v gozdovih in razvoj gomoljkarstva,
- proučevanje gliv vlažnic kot odzivnega bioindikatorja za ohranjanje biotske raznovrstnosti,
- razpis Leader, lokalni razpisi,
- čiščenje jam,
- projekt Plan B,
- Koalicija za volovjo reber,
- Kataster jam, varstvo jam in raziskovanje jam,
- Koalicija za gozd,
- Nevladna skupina za okoljsko vzgojo,
- varstvo jam,
- izobraževanje,
- projekt Ekosistemi Celje,
- čiščenje okolja,
- projekt Ureditev vožnje v naravnem okolju,
- organiziranje polharskih noči,
- združevanje polharskih društev,
- varstvo voda,
- projekt Varovanje netopirja,
- projekt Invazivne rastline.

PRILOGA P

Pomen ohranjanja narave za društva

Za društva brez statusa pomeni ohranjanje narave njihovo osnovno dejavnost, npr. čebelarjenje, prispevek k skupnemu naporu za ohranjanje narave in varstvo naravne dediščine, ohranjanje krasi in kraških jam, ohranjanje celovitosti delovanja ekosistema, v katerem živimo in kateri nas preživlja, zavezanost k stalnemu in aktivnemu spremljanju, opazovanju in ohranjanju narave in okolja z vsemi sredstvi, izvajanje aktivnosti z namenom varstva narave, pomembna naloga in izziv, ohranjanje biodiverzitete kot ekosistemske vrednote, potrebne za človekov vsakdan, življenjski moto, saj se zavedamo, da je od tega odvisna prihodnost in prosperiteta družbe, ohranjanje običajev, kulture, jezika in ljudskega izročila, ohranjanje v največji meri in ohranjeno naravo pustiti zanamcem, ohranjena narava in naravna dediščina je vir prihodkov društva, boriti se za ohranitev narave ter opozarjati na vse, kar se slabega okoli tega dogaja.

Za društva s statusom pa: ohranjanje biodiverzitete in habitatnih prostorov ter bivanje, ohranjanje naravnega ravnovesja z odgovornim odnosom do narave in čim manjšim negativnim vplivom; izvajanje namenskih raziskav delfinov vrste navadna velika pliskavka zaradi njihovega pomena za ohranitev zdravega morskega okolja in izhajajoč iz dejstva, da so v Jadranskem morju ranljivi in ogroženi; ohranjanje več kot 130-letne tradicije organiziranega sladkovodnega ribištva v Sloveniji; glavno vodilo pri izobraževanju in rednem jamarskem delovanju; celovita skrb za vode; eno od najpomembnejših glavnih dejavnosti in nalog; ohranjanje narave in raziskave bodo služile mlajšim generacijam; sodelovanje pri rdečem seznamu gliv, zaščita gliv, monitoring gliv; sodelovanje z akademskimi institucijami za ohranjanje narave in varstvo naravne dediščine, sodelovanje z regijskimi in s krajinskimi parki; izvajanje reevaluacij površin znotraj Nature 2000; čast, zavezanost in predvsem obvezo, da se to počne še naprej, ne glede na stanje; da bodo tudi naši zanamci občudovali lepote neokrnjene narave; osrednja tema, ki povezuje društvo, je ohranjanje narave z željo po vključevanju in izobraževanju širše javnosti in vzpodbujanje naravovarstvene zavesti, saj ohranjanje narave in varstvo naravne dediščine povezujeta kulturo in naravovarstvo v celoto; varovanje jam kot pravice in dolžnosti, saj so zadnji in edini branik ter "inšpektor" naših jam; družba, odgovorna do sebe in drugih; ohranjanje naše dediščine in biotske raznovrstnosti, zastopanje narave v javnosti in pred državnimi organi z željo po širjenju znanja in odpiranju strokovne dileme ter razvijanju naravovarstvene stroke; ohranjanje gorske narave; eno izmed področij delovanja društva; zavzemanje za osveščenost prebivalstva o pomenu varstva čiste vode; prihodnost naših otrok za preživetje na tem planetu; ohranjanje zdravega naravnega in življenjskega okolja, predvsem lokalno ter regionalno, a tudi nacionalno in s tem mednarodno, globalno, predvsem pa očiščenje degradiranega okolja, saj ne bomo preživel v strupenem in uničenem okolju; bistvo vizije; obnavljanje in ohranjanje tradicije lovljenja polhov; ozaveščanje članov za varstvo narave; učenje mlajših članov; fizična zaščita jam pred uničenjem, popularizacija jam, dejavnosti in skrb za podzemne vode ter osveščanje prebivalstva; poslanstvo za ohranjanje stabilizacije populacij in širjenje znanja ter pogoj za pridelavo zdravih živil.

PRILOGA R

Najpomembnejše akcije/dejavnosti

Najbolj pomembne akcije/dejavnosti, ki prispevajo oz. so prispevale k ohranjanju narave in varstvu naravne dediščine društev brez statusa, so:

- skupne očiščevalne akcije,
- ohranjanje zadostnega števila čebeljih družin, ki nudijo opravevalni servis,
- zbiranje podatkov o ogroženih vrstah žuželk in vključevanje v naravovarstvene akcije sorodnih organizacij,
- vzgoja in izobraževanje mladih v vrtcih, osnovnih šolah in srednjih šolah,
- ohranitev soške postrvi in soškega lipana,
- zaščita ribnika Vrbje,
- izdajanje mednarodne revije Biota,
- ozaveščanje o kakovosti pitne vode,
- projekt »Prebivalci Ljubljane so tudi drevesa in netopirji«,
- vzdrževanje Eko Grilove kmetije,
- izgradnja čistilne naprave v Domu na Komni in v Koči pri Triglavskih jezerih,
- aktivnosti za zaščito Brja, skupaj z referendumom in nakupom zemljišča v Brju,
- posvet Stanje in perspektive ravnanja z vodo v Sloveniji, Portorož,
- čiščenje jame,
- opozorila Triglavskemu narodnemu parku za večji nadzor,
- posveti na temo zaščite mikoflore z uvedbo dovolilnic,
- izvedba učnih poti na vodovarstvenem območju,
- gobarske razstave,
- projekt »Pisani akrobat« s fotografskim natečajem,
- akcije izboljšanja habitata za posamezne vrste metuljev,
- biohip projekt na lokalni ravni in sodelovanje v okviru ekoloških dnevov na lokalni ravni,
- preprečitev izgradnje odlagališča odpadkov in pepela iz zažigalnice Trst,
- spletna predstavitev prekmurje.si,
- preprečevanje posegov v Naturo 2000 z nameranim sežigom odpadkov,
- promocijske aktivnosti,
- raziskovalne aktivnosti,
- ureditev Krajinskega parka Rački ribniki-Požeg,
- izdelava tematskih poti,
- izdajanje zgibank,
- predavanja,
- prenašanje žab čez cesto do Ledin,
- zahteva, da se območje ob Muri uvrsti na seznam varovanega območja po Ramsarski konvenciji, ter vzdrževanje mlina in žage, ki sta kulturna spomenika.

Najbolj pomembne akcije/dejavnosti, ki prispevajo oz. so prispevale k ohranjanju narave in varstvu naravne dediščine društev s SDVJI, so:

- ohranjanje in varstvo delfinov v slovenskem morju,
- ozaveščanje javnosti o pomenu soške postrvi,
- čiščenja divjih odlagališč v Kraških jamah, iskanje vira onesnaženja izvira reke Krke s pesticidi (pregled cca 40 jam v zaledju Krke) in lociranje divjih odlagališč,
- povezovanje,
- izobraževanje,
- projekt Ogenj v Alpah,
- akcije prenašanja dvoživk čez cesto, popisi favne dvoživk in plazilcev in objavljane rezultatov, intervencijska številka Kačofon, telefonska linija Žabofon, projekt Plavčki na Ljubljanskem barju, projekt Močvirska sklednica v MOL,
- raziskave jam,
- prostovoljno čiščenje narave,
- osveščanje ljudi,

- projekt Glive travniških površin kot bioindikator za ohranjanje biodiverzitete,
- varovanje Križne jame,
- delovanje na področju varovanja velikih zveri (npr. DinaRis in SloWolf),
- inšpekcijska prijava onesnaženja Ravkarjevga brezna na Javoršici,
- Eko konferenca,
- večletna akcija odstranjevanja vegetacije s slanega travnika na Sv. Nikolaju v Ankaranu, pomoč pri odstranjevanju posledic žledi v Rakovem Škocjanu,
- zagovorništvo,
- usposabljanje varuhov gorske narave,
- preprečitev izgradnje plinskih terminalov v Kopru in Žavljah zaradi varovanja biodiverzitete morja – dvig težkih kovin v Tržaškem zalivu bi uničil večino morskega življenja v severnem Jadranu,
- pobuda za zavarovanje Planinskega polja pri umeščanju lokacije za evropski muzej Krasa,
- očiščenje Ivančne Gorice lokalnih onesnaževalcev,
- spremljanje stanja (številčnega, zdravstvenega) v populacijah prostoživečih živali in njihovem življenjskem okolju ter skrb zanj, pionirske pobude za zavarovanje posameznih vrst (pred uradnim zavarovanjem s strani države – medved, volk, divji petelin, rušavec, divja mačka),
- seznam zavarovanih gliv, rdeči seznam, kodeks,
- druženje članov v društvu, ohranjanje življenjskega prostora polha in narave, raziskovanje polha s pomočjo Prirodoslovnega muzeja Ljubljana,
- razstava gob za obiskovalce – ljubitelje gob in narave; razstava gob za osnovne šole,
- zaščita in oskrba Jame pod Babjim zobom,
- čiščenje vodotokov in ponorov ob ujmah,
- predstavljanje celotne dejavnosti vsem generacijam in strokovni javnosti,
- Biodinamična metoda pridelave nasploh,
- preprečitev izgradnje odlagališča odpadkov in pepela iz zažigalnice Trst,
- projekt Opredelitev Nature 2000 za ptice.

PRILOGA S

KRONOLOŠKO UREJENI TRANSKRIPTI INTERVJUJEV

1. dr. Gregor Kovačič, v Kopru, 18. 3. 2015

Pravzaprav, prva iniciativa je bila lokalna – Iniciativa Gure. Gure je izraz iz kmečkega gospodarstva. Kot Guro kmetje opredeljujejo tisto območje, kjer so kosili travo za živino. In Gure so območje Volovje rebri. Nobeden od domačinov nikoli ni rekel Volovja reber, dokler se niso pojavile ideje o vetrni elektrarni. Milanka, Milanja, etimologi so mi rekli, da so to stara slovanska imena. Ime Volovja reber pa je morda zato, ker so bila to strma pobočja, za katera so potrebovali volovsko vprego. Prva je bila iniciativa Gure in jaz nekaj ljudi iz te iniciative poznam. Ta, ki je najbolj razmišljal o tem dolgoročno, je bil v tej iniciativi aktivist iz Ilirske Bistrice, ki sedaj živi na Reki. On je bil tisti, ki je razmišljal, potem pa so bili ti akterji, ki so šli hitro v akcijo. To je bil aktivist iz Ilirske Bistrice in še nekaj drugih. Pojavila so se prva srečanja in izleti »ne damo«, jaz pa sem se vključil kakšno leto kasneje, ko so me določene osebe, ki so potem ostale v celotnem postopku in niso stopale v ospredje, saj vsak boj zahteva ljudi iz ozadja, prepričale, da bi bila pomembna tudi moja vključitev. Jaz sem bil takrat predsednik, starešina Društva tabornikov Rod snežniških ruševcev, ki je po članstvu izredno močno društvo. In takrat so nasprotniki postavitev vetrnih elektrarn prišli na idejo, da bi bilo v podporo »proti« zbranih čim več močnih društev. In mi smo takoj pristopili, podpisali izjavo in napisali, zakaj smatramo, da bi bilo to območje potrebno zavarovati.

Torej ste bili potem tudi taborniki del koalicije?

Ja, seveda, kot društvo tabornikov Rod snežniških ruševcev. In ko smo imeli goste iz Nemčije in smo jih peljali gor do naše taborniške koče, so vsi rekli, da je to fantastična pokrajina. To smo tudi napisali in takrat se ni nihče zanimal od občinarjev in ostalih.

To je bilo leta 2003. Kako ste dobili informacijo glede postavitve vetrnih elektrarn? Takrat se je namreč spreminjal prostorski plan in Občina je zelo hitro to nekako želela sprovesti ter je bila v tesni navezi z investitorjem. Ste izvedeli informacijo preko medijev ali morda na zboru občanov?

Tega, kako so to informacijo dobili aktivisti, ne vem. Jaz sem potem preko njih oz. preko ljudi, ki so z njimi povezani, prišel prvič, oz. sem sploh zvedel, da se ta zadeva pripravlja. Ne vem, če je šlo vse po potrebnem postopku z objavo itd. Jaz se ne spoznam na te postopke, domnevam, da mora biti namera nekje objavljena, vprašanje, če je bila tukaj potreba po tem, ne vem. Ampak jaz sem bil posredno informiran in takrat so pristopili tudi planinci, nekatera lovska društva in mladi. In takrat smo mi kot taborniki takoj nastopili. Jaz sem pripravil izjavo, ki smo jo sprejeli na vseh organih ter na občnem zboru, ki je najvišji organ društva. Spomnim se, da sem potem individualno, kot človek, ki se ukvarja s kraškimi vodami, s tega vidika začel pošiljati pritožbe na ARSO in na druge institucije. In to večkrat. Moje videnje celotne zgodbe je, da je bil »revolt« aktivistov, ki so takoj stopili v akcijo izredno pomemben, da so se ljudje »zbudili« in videli, kaj se dogaja. Je pa imel po mojem prepričanju eno slabo stran, in sicer da so aktivisti takoj direktno štartali na osebni napad na župana in na ljudi, ki so bili poleg. Menim, da če bi oni štartali malo bolj previdno in opozorili na zadeve, da niso prave, transparentne, in da takih ne potrebujemo, bi mogoče v tisti prvi fazi pridobili več javnosti na svojo stran. Oni so pa z letaki, na katerih je bila županova glava na vetrnici, dolarji, podoba bistrškega župana in vetrnice, morda povzročili, da so takoj po volitvah, ko so občani izvolili tega župana, morda občutili, da je napad na župana tudi napad na njih. Taka provokacija je primerna za eno zrelo družbo, tukaj te zrelosti ni. In s tem se je že v štartu odmaknil določen delež ljudi, ki bi jih lahko pridobili na svojo stran. Jaz imam jasno stališče in mi je to smešno, nekomu, ki je volil tega župana, pa se ob njegovem blatenju ni dobro počutil. Ampak takrat je bilo pač tako in ne moremo nič drugače presojati. Morda je na strani snežnik.net še vedno kaj dostopnega. V občini Ilirska Bistrica je tako, da že če se samo ne strinjaš, si že slabo zapisan. In tako je tudi ta nasprotna stran gradila na diskreditaciji lokalne Iniciative Gure. Ta iniciativa pa je kasneje postala član Koalicije za VR. Od leta 2012 sem vodja Koalicije jaz, saj smo ugotovili, da je pomembno, da je vodja domačin in da ostane vodja primera pri DOPPS-u še vedno aktualni vodja. Od tistega časa naprej, ko sem postal koordinator, je bila naslednja velika stvar objava karte možnosti, kje se lahko gradijo vetrne elektrarne in ni težav z vidika varstva ptic. Ključni akter je bil DOPPS. Če ne bi bilo

DOPPS-a, ne bi bilo nič. Če oni ne bi imeli statusa, ki ga imajo, mislim, da nihče v Ilirski Bistrici ne bi bil sposoben izboriti in si pridobiti statusa društva v javnem interesu z vidika tega projekta, ker te upravne službe zelo hitro prinesejo okoli. To jaz vem tudi iz drugih primerov. Mislim, da je to en svetel, zgodovinski primer, prvi, začetek.

Ali ste vi razmišljali o tem, da bi vam kot občanu vetrne elektrarne prinesle blaginjo, razvoj, energetski vir?

Jaz že na začetku nisem nikoli verjel v to zgodbo. Ko smo videli pogodbo za vetrne elektrarne in milijon pa nekaj evrov ... ,to je bilo smešno. Istočasno, ko je Občina Ilirska Bistrica podpisala pogodbo za postavitev vetrnih elektrarn z investitorjem, je Občina Cerknica prejela 3 milijone na evropskih sredstvih za ohranitev narave. Jaz nikoli nisem verjel v to in sem spodbujal ekonomiste, da bi napisali članek v zvezi s tem in se niso želeli izpostavljati. Jaz sem javni uslužbenec in če imam neko znanje, ga bom uporabil tudi kako drugače. In tako sem prijatelje prepričal, da so moja besedila preoblikovali in smo lahko javnost začeli seznanjati z informacijami, in sicer preko objav v časopisu Snežnik, ki je bilo takrat krajevno glasilo Občine Ilirska Bistrica. Napisali smo članek o energetiki, koliko se to ekonomsko splača, in ugotovili, da se nič ne splača in kdo bi imel od tega korist, saj so bili ljudje zaslepljeni. Bivši župan in investitor sta v prvi fazi rekla: »Tu bodo delovna mesta, rente bodo za zemljišča, v gradnjo bodo vključeni lokalni prebivalci.« To se je en mesec po tem, ko so to izrekli, izkazalo za laž. Ampak ko ena taka »mašinerija zalaufa« s to propagando, težko prepričaš ljudi z nasprotnimi argumenti. Jaz sem bolj kot posameznik poskušal preko objav razširiti to znanje, da mi vetrnih elektrarn ne potrebujemo in da lahko dva človeka iz Nove Gorice upravljata z vetrnimi elektrarnami.

Torej bi bila delavna mesta le v času gradnje?

Seveda, dobili bi jih tisti, ki so bili po mojem mnenju povezani z županom na podlagi prijateljskih vezi. Jaz nisem nikoli napadel kmetov, ki so želeli prodati to zemljo, ker se jim zdi ničvredna. In jaz se strinjam, če jo ima kdo možnost prodati, naj jo proda, vendar mi ne potrebujemo vetrnih elektrarn. Sem tudi zato, v kolikor bi bil tam park, da bi to zemljo država odkupila od lastnikov.

Mislite na Regijski park Snežnik?

Da, oz. kar koli. Npr. Notranjski park je površine odkupoval na Cerkniškemu polju. Denarja ni bilo veliko, vendar so zemljo odkupili od lastnikov. Naslednja floskula pa je razvijanje turizma. Govorili so, da bodo razvijali turizem, ker bo investitor obnovil enega od teh posebnih bunkerjev, taverno. Napisal sem, da investitor lahko to obnovi kadarkoli, podpiše z Občino nek sporazum in ima lahko ob tem svojo dodatno dejavnost – mehki turizem v povezavi z varstvom narave. Zakaj potrebuje zato vetrne elektrarne?

Ali vam je znano, npr. koliko odstotkov ljudi je bilo za postavitev vetrnih elektrarn in koliko proti postavitvi?

To bi zdaj težko rekel. Poznana je tista študija – anketa, ki jo je naredil investitor. Tisto anketo je investitor zelo rad naslavljaj, da so prebivalci Ilirske Bistrice ZA, v resnici pa so rezultati pokazali, da jih je v bilo več proti. To smo vedeli od vsega začetka, ampak investitor nikoli ni želel teh rezultatov javno pokazati. Moj občutek je, da je večina prebivalcev apatična in da jim je vseeno. Kar je uspelo nasprotni strani, in tukaj gre predvsem zasluga politikom, ki so blizu županu, je bilo prepričanje ljudi, da bodo zdaj ptiči zaustavljali razvoj. In dejansko je povprečen prebivalec Ilirske Bistrice vedno rekel: »Pa kaj se bodo ptiči zabijali tja noter?« In to videnje je bilo težko spraviti na višji nivo, da bi ljudje to drugače razumeli. S tistimi, s katerimi sem se jaz uspel pogovarjati in so imeli mogoče podobno mnenje ali pa so samo mene provocirali, kaj je s to zadevo, sem rekel: »Veste, saj ptiči so samo ena zgodba, ampak če ne bi bilo ptičev, bi vetrnice že davno bile. Mi zaradi drugih stvari teh vetrnic ne smemo postaviti, ampak zakonodaja na drugih področjih je tako ohlapna, da lahko tam gor zgradijo, kar želijo. Edino ptiči so tisti, ki nas lahko zaščitijo.« Dejansko je to resnica. In so rekli: »Tisti Ljubljancani zavirajo razvoj.« In hvala bogu, da smo jih imeli, da so se pojavili tam, saj lokalna scena tega ne bi zaustavila.

Ampak to zna biti kar problem, da se v to vključuje društvo, ki ne prihaja iz tega lokalnega okolja. Kako pa se je DOPPS vključil v lokalno skupnost?

Že v startu je bil označen.

Menite, da je še zdaj?

Jaz mislim, da ja. Ker ni bilo niti priložnosti, da bi se pokazal v drugačni luči. To je zdaj stvar strategije. Iz tega se je tudi DOPPS ogromno naučil. Če bi se ponovno pojavil tak primer, je treba delati na dveh frontah, da se približaš ljudem. Tukaj pa te možnosti niti ni imel. Ker je bil označen za tistega, ki je proti in tu se je končalo. Npr. DOPPS ne bi mogel imeti strokovnega predavanja v knjižnici, ki je javni prostor, saj je knjižnica javni zavod Občine in na nek način župana. Predavanja so bila torej v sklopu raznih izletov in akcij na Volovji rebri. Je pa tako, da v »provincah« ljudje sprejemajo za slabo vse, kar prihaja iz Ljubljane in ti pamet soli.

Kaj mislite o tem, da bi lokalni prebivalci, ki tam bivaste, morali imeti pravico vključitve v postopek, tudi če niste lastniki zemljišč? Menite, da bi bilo potrebno imeti to pravico?

Absolutno. Jaz bi to osvetlil še z enega drugega primera. To je problem slovenske zakonodaje. Npr. tovarna – kje se konča njeno vplivno območje? V študiji PVO ga tretirajo za ograjo njihove parcele. Kaj pa ti pomaga ograja tiste parcele, če je tista hiša tam zraven in jo motita prah in zvok itd. In tisti prebivalci se sploh ne morejo vključiti, da bi zastopali svoj lastni interes, kaj šele, da bi zastopali interes narave. Jaz to zgodbo poznam iz primera Bioplinarne. Hvala bogu, da je propadla. Na ARSU smo se pogovarjali, kako se vključiti v postopek pri ponovni izdaji okoljevarstvenega dovoljenja, oz. ali nas kaj omejuje, da se ne moremo? Rekli so, da nič, saj postopek še ni stekel. Naprej nas je zanimalo, če se bomo lahko vključili. In so odgovorili, da še ne vedo, takrat naj podamo vlogo kot občani in bodo oni o tem presojali. In potem nas ni nihče obvestil, kdaj začne teči kakšen rok. Ko smo jih o tem ponovno vprašali, so povedali, da so ti roki že mimo. Javnost mora biti seznanjena, ker tisti prostor tam gor ni samo od lastnika, je od vseh. Mimogrede, takrat, dokler ni bilo tega projekta, občinski svetniki, ki so roko vzdignili ZA, še vedeli niso, kje je to, in če jih ne bi investitor z džipi zapeljal gor, niti ne bi vedeli, kje je Volovja reber. In tako so razpravljali o stvareh, ki jih sploh ne poznajo.

To se pravi, če vas prav razumem, vam je pomembno, oz. mislite, da bi bilo prav, da se društvo, ki ni lokalno društvo, poskuša povezati z domačini?

To se mi zdi zelo pomembno. Če nimaš domačinov na svoji strani, kot društvo težko deluješ. Si tujec. Ne vem, koliko članov ima DOPPS v Ilirski Bistrici, ampak mislim, da jih nima. Razen aktivista, ki je bil začetnik vsega in je takrat hitro zbral okrog sebe ljudi. Bolj je nastopila proti alternativna scena v Ilirski Bistrici z drugim aktivistom na čelu. Umetnost, glasba. Mladi so s tega vidika nastopili proti, kar pa je v okolju, ki je malo bolj »nazadnjaško« spet težava: »Kaj se vi zeliščarji spet tukaj bunitе?« In če se vrnem na tisto, kar sem prej izpostavil. Ostali mladi, izobraženi, študenti – imamo tako biologe kot ekonomiste oz. vse sorte študentov, nobeden niti zraven ni prišel, da bi izrazil »jaz sem proti«, kaj šele: »Jaz imam neka znanja, bi se vključil, bi pomagal ...« Še hujše, dva člana občinskega sveta – eden od njiju je pravnik, pripadnika mlade liste, sta dvignila roko za postavitve vetrnih elektrarn, ker ju je prepričalo, da bodo delovna mesta. In tako je bilo razmišljanje. Za seboj pa sta imela volilno bazo mladih.

To se pravi, da vi menite, da je bil društvo DOPPS pionir pri tem, da so naravovarstvena društva postala pomembna za varstvo narave?

Seveda, jaz mislim, da brez DOPPS-a ne bi bilo nič.

In da je ohranitev Volovje rebri največji uspeh oz. sinonim boja za varstvo narave v Sloveniji?

Sigurno in tudi presedan za naprej. Ker so se na tem projektu društva in posamezniki, ki so delali znotraj proti postavitvi vetrnih elektrarn na Volovji rebri, ogromno naučili. Ne samo strokovnih stvari, naučiti so se morali tudi pravnih zadev.

In društva teh pravnih zadev ne obvladajo ...

Ne, seveda ne. To bi morala biti vloga države. Država kot institucija, ARSO, bi morala imeti svojo službo, ki bi nepristransko presojala okoljska poročila. In tudi katero društvo v Sloveniji se lahko tako bojuje? Ne more se. Edino DOPPS, ki ima toliko zaposlenih, da je lahko nekdo delal na tem projektu, da je dobil plačo, ker če ne, ti osebno propadeš. In odvetnik, ki je šel »na roko« kot naravovarstveni odvetnik. Si predstavljate, da bi za svoje delo izstavljal račune? Kdo bi jih lahko poravnal?

Tudi investitor je imel svojega odvetnika in seveda tudi sredstva za plačilo njegovih storitev.

To je pa to. Investitor si lahko z našim davkoplačevskim denarjem privošči, kar želi. Investitor v primeru postavitve vetrnih elektrarn na Volovji rebri je država. In potem je spet država ARSO. Problem slovenske zakonodaje pa je v tem, da PVO delajo privatna podjetja. In to je skregano. Tu ne more biti prostega trga. To mora narediti država. In kolikor hitro si ti podvržen prostemu trgu, moraš narediti tisto, kar zahteva plačnik.

Kaj menite o tem, da bi za postopke ohranjanja narave društva morala dobiti sredstva od države ali od EU, ker so drugače v neenakem položaju z investitorjem?

Absolutno. To sploh ni primerljivo. Investitorja to sploh ne briga, on je odvetnika plačal, tako rekoč iz našega denarja, vse so delali v službenem času. Na naši strani pa ure in ure neprespanih noči in prostega časa, da se pišejo članki, pritožbe ...

Ali menite, da stranske koristi, ki jih obljublajo investitorji, ne smejo biti podkupovanja k soglasju za uničenje narave?

Absolutno in jaz se pri tem strinjam, da bi morala tu biti država tista, ki bi resno presojala in bila nepodkupljiva.

Ali se torej tudi strinjate s trditvijo, da bi moral biti pripravljavec PVO-ja za poseg v naravo naključno izbran iz seznama pooblaščenih in preverjenih organizacij, ne pa da si ga kupi investitor?

Prvič, tukaj ne bi smelo biti tako, da ga išče sam investitor. ARSO bi moral imeti službo, za to usposobljene ljudi. Tega ne bi smele delati zasebne inštitucije. Na trgu so ti gospodarski subjekti med seboj povezani in če bi nekdo napisal slabo mnenje zaradi svoje vesti, ne bi ti dobil več nobenega posla. Bolje bi bilo, da bi država zaposlila strokovnjake, ki bi imeli dobro plačo in ne bi bili dovzetni za razna podkupovanja.

Prej sva se pogovarjala o tem, da je pomembno tudi povezovanje društev, njihova interdisciplinarnost. Eno samo društvo ima lahko zaradi tega slab uspeh. In tukaj se je to tudi izkazalo kot resnično. Še preden je DOPPS vstopil v celotno zgodbo, ste se vi že povezovali. Eno društvo bi najbrž naredilo zelo malo?«+

Tukaj mora biti skupaj čim več društev. Ena so samo na papirju, ključno pa je, da so tiste osebe, ki odločajo, med seboj povezane. Na žalost pa smo omejeni, saj darujemo svoj prosti čas. In potem so ljudje, ki se jim da to početi, so entuziasti, a na račun svojega prostega časa, zaradi svoje lastne vesti, ker ne bodo mogli spati, če bodo rekli: »Aha, jaz pa nisem tega naredil, kar bi s svojim znanjem lahko.« So pa tudi tisti, ki se v to ne poglobljajo preveč. Tukaj je pomembna tista skupina ljudi, ki je sposobna kaj narediti, eni so dobri govorci, drugi »znajo« pisati ... To je zelo pomembno. Jaz bi rekel, da je bilo pri Koaliciji za Volovjo reber vse to združeno. Nekdo je imel več izkušenj s politiki, drugi je obvladal drugo stvar itd. In potem se to v redu »poklopi.«

Kaj vam pomeni Volovja reber kot domačinu?

Jaz prihajam še iz zgodbe o Regijskem parku Snežnik. Takrat sem bil za ustanovitev parka, pa je država naredila strateško napako. Sicer so vse v redu pripravili, ko pa so šli na teren ljudem predstavljat načrtovani park, niso sondirali ključne dileme v lokalnem okolju in se niso trudili, da bi dobili na svojo stran ključne informatorje ter ljudi, ki ustvarjajo javno podobo v lokalnem okolju. Projekt so prišli predstavljat popolnoma nepripravljeni. Kmetje so npr. spraševali: »Ali bom lahko jaz po svoji vlaki vozil?« oni pa jim niso znali odgovoriti. Žal. In nasprotnik parka je kmetom rekel: »Glejte, oni nimajo pojma, vi ne boste smeli tja ...« in pripravljavci jim spet tega niso znali obrazložiti. In celotna zgodba parka je padla na tem, da ga MOP ni znal

približati ljudem. Kako tragično ... ,koliko dela je šlo v prazen nič. Namesto da bi oni vse pripravili, pridobili na stran lokalne informatorje in prebivalce, zato da bi tudi občine rekle: »Poglejte, ljudje si to želijo in ni res, da ne bi imeli nič od tega, da ne bodo mogli npr. s traktorjem tja ... ,to ni res. Če pa bomo prodajali tvoje ime pod to blagovno znamko, boš lahko več zaslužil.« Jaz sem človek narave in ne bi dovolil, da se narava uničuje zaradi poganjanja zaradi subvencij. Ampak Slovenija tudi nima nobene potrebe po dodatnih virih energije in bi jih kvečjemu lahko še kaj zmanjšala. Vemo, da je to zdaj samo posel. In zame, ki imam neko znanje, širino, je nesprejemljivo, da uničijo tako lepo pokrajino, ki izgleda kot prerija, za vetrno elektrarno ali kaj drugega. Zame bi v pošteb prišla le obnove tistih dveh, treh bunkerjev, ki bi šli v povezavo recimo z Vojaškim parkom zgodovine v Pivki ali pa z drugo povezavo s turizmom. Pa bi lahko turisti spali v kaverni in zjutraj opazovali ptice.

Na primer orla?

Orla, ki pride in se nam je dvakrat, ko smo bili na izletu, tam pokazal. Pri vseh sedemdesetih ljudeh je prišel orel in krožil nad nami. Občinski svetniki in župan pa trdijo, da ni nič, da tam gori ni nobenega ptiča ...

Ali mislite, da je sedaj Volovja reber varna pred takimi in drugačnimi posegi?

Jaz mislim, da še ni čisto varna. Točno ne vem, kako stvari sedaj stojijo. Zadnja odločitev je bila, da je MOP zavrnil pritožbo investitorja na negativno mnenje, ne vem pa, kako bodo stvari tekle naprej, ne vem, kaj se dogaja s prostorsko občinskim načrtom. Takrat so imeli težavo, vlada ni imela soglasja, prostor so imeli opredeljen za vetrne elektrarne, pa zadeva še ni bila rešena. Jaz upam, ne bom pa rekel, da je investitor dvignil roke od tam. Dokler bodo župani za, je tu problem. Če bi pa lokalna skupnost rekla takoj ne, bi bila zgodba drugačna. Poglejte to primerjavo zgodb. Pri nas je zelo pomembno, kaj je Občina takrat rekla. Če bi Občina takrat rekla ne, bi šel investitor drugam. To je jasno. Zato so potem podpisali pogodbo. Ampak če bi imela naša Občina resen interes tisti prostor nameniti obnovljivim virom energije, torej vetrnim elektrarnam, bi moral biti postopek drugačen, sprejeti bi se moral prostorski občinski načrt, da lahko tam gori gradijo vetrne elektrarne, dali bi ven razpis in bi rekli podjetjem, kdo da več za graditev vetrnih elektrarn. V tem primeru pa tega ni bilo, vse je narekoval investitor. Se pravi, da je šlo za dogovor in neko umazano igro. In ta vidik ljudem ni poznan, da so v bistvu oni prenešeni naokoli. V enem članku sem izračunal, koliko subvencije zavrti ena vetrnica v neki izkoriščenosti in je potem tisti milijon v dvajsetih letih »pljunek v morje«. In tako bi spet potegnili »ta kratko« domačini.

Veliko ljudi se je spraševalo o tem, kako lahko investitor sploh da nagrado občini, saj je to davkoplačevalski denar, ampak konec koncev je to podjetje ...

Je podjetje, ampak mi s tem takrat nismo prišli na čisto in nismo dobili odgovora. Na Komisiji za preprečevanje korupcije so ugotovili, da so na MOP-u znaki korupcije.

Kaj pa mislite o tem, da bi vsa društva, tudi če nimajo statusa društva, ki delujejo v javnem interesu na področju ohranjanja narave morala biti stranski udeleženec v postopku?

Jaz mislim, da bi morala biti. Čim več bi jih moralo biti. V Sloveniji se sedaj Alpe Adria Green povsod skuša vključiti kot stranka, vendar potem postane vse zelo nepregledno. Tukaj vidimo, da gre včasih za vejice in pike. Jaz mislim, da bi morala vsa društva, ki so ustanovljena z namenom ohranjanja narave, imeti ta status.

Ker je varstvo narave samo po sebi javni interes in vsi, ki delamo za varstvo narave, delamo torej v javnem interesu. Se s tem strinjate?

Jaz mislim, da v ustavi nekje piše, da ima vsak pravico do zdravega življenjskega okolja in če ga mi zagovarjamo, je to javni interes. Mislim, da bi moral biti na primeru Volovje rebri napisan priročnik pravnih nasvetov.«

Ali pa mislite, da se je v tem času, v obdobju dvanajstih let kaj spremenilo, da je država bolj začela upoštevati društva ali pa se vam morda zdi, da so še vedno kakor en neobdobje v postopku?

Jaz bi rekel, da je mogoče premik na ARSU, kjer je bil prejšnji direktor v službi kapitala. Na Uradu za varstvo okolja in narave je sedaj direktorica, ki je svetla točka. V primeru postavitve Bioplinarne v Ilirski Bistrici so se začele stvari drugače odvijati, sploh na področju sodelovanja javnosti, šele z njenim prihodom. Če bodo taki ljudje zaposleni na ključnih položajih, bodo stvari tudi drugače tekle. Ta inštitucija bi morala imeti večjo avtonomijo. Investitor si lahko privoščiti dragega odvetnika in tudi kakega lobista, to je vse zmenjeno ... ,društva se pa borijo v prostem času, še svoj denar od plače dajo za borbo, zato ker v to verjamejo.«

In so taki ljudje ...

Ja, ne verjamem, da je vodja primera pri investitorju dal kak cent iz lastnega žepa. Je plačan za to, da to dela. Vsako službeno pot je dobil plačano, mi smo pa vse to delali zastonj. In to je tisti absurd, da se boriš za svoj denar, v svojem prostem času, proti ljudem, ki bi morali v svojih službah narediti tako, kot je prav.

In društvom tudi pomagati, ker delajo za varstvo narave.

Jaz sem imel včasih občutek, da ARSO ne dela za varstvo narave.

Aspekt, ki je stopil v ospredje v zadnjem času in sem ga pri Volovji rebri pogrešal, je zdravstveni. Zmeraj smo se spraševali ali imamo kakšnega zdravnika, ki bi to napisal. Je pa prišel bolj v ospredje pri gradnji vetrne elektrarne v Senožečah. Tam lokalna iniciativa ogromno poudarja aspekt zdravja. In mislim, da je ta zelo pomemben, ker ta zvok in bliskanje – to je grozljivka. Če so vetrnice postavljene na polju je nekaj, če pa ljudem zastirajo sonce in jim ta zvok šumi, je grozno. Ampak preprosti ljudje tega ne dojemajo in rečejo, pa saj tam na Hrvaškem jih imajo povsod. Vprašajmo se, zakaj so na Hrvaškem. Tam je zakonodaja še bolj ohlapna kot pri nas, zato so na Hrvaškem vetrnice vzdolž jadranske obale. Menim, da bi bilo smiselno, če bi kdo našel čas, npr. DOPPS, da bi raziskal ta aspekt.

Hvala, za pogovor.

2. Primož Raspor, v Ilirski Bistrici, 18. 3. 2015

Gospod Primož, živite v Ilirski Bistrici pod planoto Volovja reber oz. Milanjo. Leta 2003 je Občina sprejela Program priprave prostorskega plana. V tesni navezi sta Občina in investitor Elektro Primorska namenila na Volovji rebri znotraj načrtovanega regijskega parka Snežnik zgraditi vetrne elektrarne. Tam je tudi vaše zemljišče. Kako ste gledali na to, saj naj bi bila to ničvredna zemlja?

Tako je menil župan, saj gor ni dreves, da bi z njimi kaj zaslužil...

Kamen pa je.

Da, kamen in grušt.

Kako je prišla ta novica do vas? Kdaj ste vi izvedeli? Ali je bil zaradi te novice sklican zbor občanov ali kaj podobnega?

Ne spomnim se. Najbrž je investitor Elektro Primorska najprej prišel s to namero do župana in on ter njegovi »priskledniki« so bili ZA. Sledila je predstavitev projekta na občinskem svetu in so bili večina za, saj so kmalu zatem odšli na »ekskurzijo« v Španijo, da so videli, kako izgleda tam vetrni park in se jim je zdelo, da bi se tako lahko vetrnice vrtele tudi na Volovji rebri. Kasneje so v javnost prišle novice, da bo imela Ilirska Bistrica elektriko zastonj, odprla se bodo delovna mesta. Vendar to je bil »nateg«. Bila bi dva, tri, morda štiri delovna mesta za vzdrževalce, računalniško pa bi bilo vse vođeno s strani Elektro Primorska.

Najbrž bi se v času gradnje tudi odprlo kakšno delovno mesto?

To je pa vse. Torej, večina občinskih svetnikov je bila ZA. Med ljudmi je Elektro Primorska izvedla tudi neko anketo.

Po mojih prejetih informacijah pa je bilo že v tej anketi več ljudi proti izgradnji vetrnih elektrarn kot za...

Takrat so vsi ljudje razmišljali, da bo imela Ilirska Bistrica elektriko zastoj. Miselnost lokalnih prebivalcev je taka, da smo pač zaostali in nerazviti, in kadar se nekaj dela in dogaja, je super. Pa ni važno kaj, samo, da se dela.

In potem, kot jaz razumem, se je ustanovila Iniciativa Gure. A so bila že v Gurah vključena različna društva?

Inicijativo Gure je ustanovil B. S., zelo aktivna je bila tudi njegova mama. Jaz sem se priključil kasneje. Proti izgradnji vetrnih elektrarn smo bili večinoma vsi ljubitelji narave, planinci, smučarji, itd.

Ali ste kot lastnik zemljišča takoj izvedeli, da je v načrtu vetrnih elektrarn tudi poseg v vaše zemljišče? Kdo vas je o tem obvestil?

Na začetku nihče ni vedel, kje bo šla ta veriga vetrnic. Govorili so, da bi se začela na Milanji in se nadaljevala proti Pivki. Mi bi bili »poskusni zajec«. Še pred apetititi po vetrnicah na Volovji rebri so imeli iste želje na Goliču in potem je bilo v načrtu, da bi degradirali cel greben, ki bi se nadaljeval še proti Hrvaški. To je, da bi šel tudi na Hrvaško cel ta greben. To so bile želje in obljube ministra.

Glede na informacije, ki jih imam, naj bi minister J. K. tudi povzročil izrez Volovje rebri iz območja Natura 2000.

Tako je, nastal bi ovinek zavarovanega območja in vizija degradacije tega območja.

Ja, morda je bila to res vizija, saj v tistem času še ni bilo v Sloveniji vetrnih elektrarn.

In to bi bil napredek.

Kako pa so domačini gledali na nova delovna mesta, na napredek?

V pogovoru z npr. mojimi starši, s starejšimi ljudmi od mene in tudi z dosti mlajšimi, sem videl, da so razmišljali v to smer. Torej, bil bi napredek in delovna mesta, kar je zelo pomembno.

Vi niste bili edini, ki je bil stranski udeleženec v postopku, bili pa ste edini, ki ste dali status?

Ja, vsi ki smo bili lastniki in solastniki, smo imeli par sestankov na Občini, predstavnica Elektro Primorska nam je na kratko v pisarni predstavila projekt, za kakšno vrednost bi odkupovali to zemljo, in sicer za 1 EUR na kvadratni meter, kar je cena dobrega gozda. Za tisti »grš« tam gori dobiti tako ceno, se je slišalo super.

To se pravi, da bi dobili za odkup zemljišč kar nekaj denarja.

Ja, nekateri so bili zelo veseli in so takoj prodali. Nekdo si je za ta denar kupil nov avto, naredil novo garažo itd. Tako da cena je bila ugodna glede na dejansko vrednost te zemlje na tržišču.

Ali vas nikoli ni zamikalo, da bi prodali to zemljo?

»Ne, poznam preveč Indijancev, da bi tako razmišljal. *Kako naj vam prodamo modrino neba*, je nekdo napisal.

Ali so vam tako rekoč vaše življenjsko vodilo, vaš imidž, vaše vrednote ... prepovedovali, da bi prodali to zemljo, ki ste jo dobili od vaših prednikov?

Ja, niti za trenutek nisem pomislil na to. Z Elektro Primorska sta me prišla prepričevati dva fanta komercialista. Na koncu sta postala že malo nevljudna in nestrpna ter moledovala, naj prodam, da mi dajo višjo ceno itd. Pa sem rekel, ne, vi nimate toliko denarja, kolikor je zame ta zemlja vredna.

Razumem oz. poskušam razumeti.

Torej so bili zame tudi določeni pritiski s strani investitorja.

Kaj pa potem, ko ste postali stranski udeleženec v postopku? Domnevala bi, da so bili potem še večji pritiski, ker ste kar precej zakomplicirali zadevo?

Potem so se začeli ti pritiski stopnjevati. Večina solastnikov, teh je bilo ogromno, eni so v Avstraliji, tujini ... je bila ZA, samo jaz sem bil proti in kasneje še en moj žlahtnik, ki je bil večkrat na teh razpravah in je ugotovil, za kaj točno se tukaj gre. In je rekel, da tudi on podpiše, da je proti.

Vi ste se na teh razpravah na nek način poučevali o tem, za kaj točno se gre pri tem posegu. So te razprave organizirali v iniciativi Gure?

Ja, Gure so organizirali. Imeli smo jih tukaj v šoli, vedno so bili vabljeni tudi ljudje iz Elektro Primorska, povabili so tudi župana Šenkinca, da pove svoje stališče. Šli smo tudi na debato na Mašun. Bila sva midva z M. G., ki je bil fotograf, tam pa sta bila še naša podpornika: M. K. S. in T. O., ki je venomer poudarjal naj se borimo, da nismo sami, da tudi javnost ve, kaj se dogaja, da primer ni izgubljen in naj se borimo za svoje.

T. O. vas je torej podprl?

Da, kot starejši človek, borec z izkušnjami. Njegovo moralno podporo smo takrat zares potrebovali. Meni so starši govorili, kaj se bom jaz boril proti državi, saj se nič ne da narediti ... potem je začel groziti Elektro Primorska, da bodo terjali odškodnino, ker sem jaz zaviral razvoj in da vsak dan nastaja izguba in izpad dohodka, ker ne morejo vrtati in da bodo to terjali od mene. Te dopise sem dal v branje staršem in so bili kar malo v strahu.

Kako pa si je koalicija za Volovjo reber pridobila vaše zaupanje?

S tem, da smo se borili za pravo in isto stvar in se poznamo, saj »Bistrica je majhna«. Mama B. S., ki ga zelo cenim, me je učila v osnovni šoli.

Torej, B. S. je član DOPPS-a?

»Ne, on je bil pri Gurah.

DOPPS je vstopil v neko okolje, kjer verjamem, da je imel podpornike in somišljenike, ampak mislila sem, da je že prej malo deloval tukaj, ali niti ni?

Ne da bi jaz vedel. Tukaj smo najprej govorili o ohranitvi te flore. B. S. je bolj za floro. Njegovo področje so tukajšnji endemiti, ki rastejo in ki bi jih to ogrožalo. Potem so pomembni koridorji živali. Volkovi se tu pasejo, medvedi prav tako, jastreb tu preleta. Vsi smo to vedeli. Samo, kako to na papir spraviti in argumentirati, za to so pa potem potrebni strokovnjaki. Ko je DOPPS prišel na »sceno«, je beseda dala besedo in tu so bili novinarji s članki.

Ali menite, da je bilo društvo DOPPS pionir pri tem, da so naša naravovarstvena društva postala nekaj pomembnega v Sloveniji?

Ja, kakor je meni znano, morda eden izmed teh pionirjev, če že ne prvi. Kot ena nevladna organizacija, ki je dobila pravico vplivati oz. soodločati pri državnih projektih. Najbrž, da jih ni bilo malo, a jih nismo poznali. Kot je npr. Eko krog, ki se bori z Lafargeom, pa jih je zmeraj več. Tukaj se je potem pojavila tudi Vremščica.

Ja, ampak to je sedaj nastalo v desetih letih. Prej pa je bil, kot jaz vem, DOPPS tisti, ki je bil najbolj močan. Tudi morda zaradi zaledja BirdLife-a.

Ja, to je res en primer presedana ...

Ali se strinjate ali ne s trditvijo, da bi za postopke ohranjanja narave morala društva pridobiti sredstva od Evropske Unije ali države, zato da bi bila enakovredna investitorju? V tem primeru je imel namreč investitor ogromno denarja za raziskave in medije, vi ste pa vse delali prostovoljno in tudi časovno niste mogli konkurirati. Ali se strinjate s tem, da bi morala država poskrbeti, da za ohranjanje narave od nekdaj morajo organizaciji pridobiti denar, da bi bile lahko enakovredne investitorjem?

Ali niso dobili sredstva iz ne vem kakšnih kanalov in državnega proračuna?

DOPPS je imel srečo, da je pridobil sredstva za svoje delovanje, za plače, vse drugo pa je bilo prostovoljno. Ampak recimo, imeti dobrega pravnika, kot ga je imel Elektro Primorska, ki ga je najbrž dobro plačeval, DOPPS pa je imel prostovoljca ... Saj je bilo tukaj pravno področje zelo pomembno.

Sodišče, pa ARSO, pa soglasje, pa mi se pritožimo, pa spet drugačno mnenje. Seveda se strinjam, da bi moralo biti za to poskrbljeno. Samo kdaj bo, nekoč, nekje, kako, ne vem ...

Kaj pa menite o tem, da bi se morala različna društva povezati, ker bi bila potem močnejša? V primeru Volovje rebri so se društva povezala in na koncu uspela. Še pred Koalicijo so bili taborniki, mladi, lovci in Gure.

Ja, v slogi je moč. Dosti se pa da narediti preko interneta.

Menite, da je sedaj Volovja reber varna pred takšnimi in podobnimi posegi?

T. J. bi rekel, da nikdar. Borimo se do smrti. Življenje je borba. Dokler človek živi, bo vojna obstajala. Žal.

A tudi vojna za Volovjo reber?

Morda bodo želeli na Volovji rebri čez par let postaviti sončne kolektorje. So imeli že plane, da bi jih postavili na tukajšnjih ravninah.

Elektro Primorska je nameraval spremeniti bunker v bife.

Ja, in oštarijo naj bi prevzel nekdo, ki je bil včasih tudi z nami, borec proti vetrnim elektrarnam, potem pa ne vem, kaj se je domenil z investitorjem, nam je povedal, da bo postal oštir in je prešel na drugo stran. Smešna, žalostna in tragikomična zadeva.

Ali ste kdaj pomislili, da pa vendarle bodo vetrne elektrarne postavljene na Volovji rebri?

Verjel nisem, sem se pa bal. Hoteli so sklepati kompromise. Najprej so rekli, da bo postavljenih 50 vetrnic, potem pa so število zmanjšali na 30. Torej, da bo volk sit in koza cela. Napravili bi tudi neke koridorje za živali, jastrebe, srne, velike zveri ... Samo tu kompromis ni bil možen. Že ena bi bila preveč.

Torej, vi ste se nameravali boriti do konca. A bi se lahko npr. ulegli pred bagrom, če bi se recimo stroji pripeljali na Volovjo reber?

Ja, ko so začeli postavljati dodatne merilne stolpe, smo razmišljali o sabotajah, vendar bolj za šalo kot zares. To smo se menili »za šankom«, ampak hvala bogu, da ni do tega prišlo. Skupaj s prijateljem imam gor vikend oz. brunarico, enostaven objekt brez vode in elektrike, in na Elektro Primorska so mi povedali, da vedo za to brunarico. Rekli so: »Če nam to prodate, boste vseeno lahko koristili dobrine te zemlje, samo na papirju bo naše.« Jaz pa sem odgovoril: »Če je to tako pomembno, jaz umaknem vikend, vi pa vetrnice. A se tako zmenimo?« To sem jim povedal malo v šali, malo zares. Pripravljen sem bil iti v kakršno koli skrajnost, a hvala bogu ni bilo treba. Vojna je vojna.

Ste tekom postopka kdaj pomislili, da bi pustili vse to? Da je za vas to preveč in da se preveč izpostavljate? Ali ste se kdaj česa ustrašili?

Ja, morda prav zaradi tega vikenda, ker pravno formalno, če bi ga jaz hotel tam postaviti, bi potreboval soglasja vseh solastnikov teh parcel, lastnikov pa niti ne poznam. Vprašal sem le najbližje lastnike in lovce ter Zavod za gozdove Slovenije. Prišli so pogledat, kam mislim to postaviti in so dali svoje pozitivno mnenje. Tako da sem bil pripravljen tudi umakniti tam tisto zaradi tega, če bi bil to problem.

Ste morda vi vključeni v kakšno naravovarstveno društvo?

Ja, v čebelarско društvo.

So bili tudi čebelarji vključeni v ohranitev Volovje rebri?

Čebele vozijo tja gor na pašo. Takrat jaz še nisem bil čebelar. To sem postal pred dvema letoma. Nisem član nobenega društva, ki je bil takrat vpleten v Volovji rebri. Sem zgolj ljubitelj narave ter naravne in kulturne dediščine.

Ali greste pogosto na Volovjo reber?

Premalokrat. Večkrat, ko sem tam, boljše je zame. Samo tudi tu v dolini je polno oprakov.

Hvala za pogovor.

3. Marko Gorišek, v Ljubljani, 18. 3. 2015

Se lahko pogovoriva o lokalni iniciativi Gure? Leta 2003 je Občina Ilirska Bistrica sprejela spremembo prostorskega plana in v tesni povezavi z investitorjem je želela zgraditi vetrne elektrarne na Volovji rebri, ki naj bi bila del Regijskega parka Snežnik. In kaj se je takrat zgodilo z vami, domačini? Kako ste se odzvali? Ali vam je sploh kdo kaj povedal o tej nameri? Od kod ste izvedeli? Ali je bila morda kakšna okrogla miza na to temo, zbor občanov?

V okviru različnih društev smo aktivno sodelovali pri ustanovitvi Regijskega parka Snežnik. To je bila naša dolgoletna želja. In kar naenkrat so vse te aktivnosti v zvezi z ustanovitvijo popolnoma zamrle, o tem parku ni bilo več ne duha ne sluha. In počasi so se pričele širiti govorice, da bodo postavili vetrne elektrarne na Volovji rebri.

Od kod so pa prišle te govorice?

Sigurno preko debat. Moje mnenje je, da se je vsa zadeva začela s predstavitvijo parka Snežnik v Knežaku, kamor so prišli predstavniki vseh treh občin: Ilirske Bistrice, Cerknice in Pivke, ki naj bi sodelovale pri ustanovitvi parka Snežnik. Predstavniki teh krajev, kot jim mi rečemo Zgornja Pivka ali Pivka, so predlagatelje parka dobesedno skoraj nagnali in videlo se je, da se tukaj nekaj dogaja tudi med ljudmi. Slišale so se govorice o vetrni elektrarni, župan je to tudi sam isti čas reprezentiral, istočasno naj bi se ustanovil oddelek Gimnazije Postojna v sami Bistrici in on je pogojeval vetrno elektrarno, se pravi odškodnino za umestitev vetrnih elektrarn na Volovji rebri z obstojem gimnazije! Ljudem so lagali, da bomo imeli elektriko zastonj, neprestano so govorili o ničvredni kraški zemlji, ki nima nobenega smisla, ter da bomo preko tega dobili turistično atraktivnost. Razmišljali so tudi o tem, da bi tam, kjer bi bili postavljeni kolosi, naredili cesto. Cela zadeva je prišla na dan na javni razgrnitvi. Naj še nekaj omenim ...,cela zadeva je bolj kompleksna. Težko je poenostavljeno govoriti, kdaj je bilo, kaj in kako. Stvari so se dogajale že več let prej. Kot primer naj navedem, da je investitor – za vse, kar govorim, obstajajo dokumenti – naredil študijo o umestitvi Vetrne elektrarne na Volovji rebri, ki je žalostno propadla, saj naj bi sam investitor preko študije ugotovil, da bi bila umestitev kočljiva zaradi prevelikega posega v prostor. Istočasno je bila bitka za Voljak nad Kopro, kjer je en posameznik uspel preprečiti izgradnjo vetrne elektrarne. On je bil verjetno prvi, ki je pri tem uspel, kasneje je bil povezan tudi z nami. No, potem pride do razgrnitve teh načrtov, kjer smo se pojavili tudi domačini, ki smo nasprotovali postavitvi vetrnic. Potem se je zbrala skupina ljudi in društev, kjer smo sami začeli eden drugega bodriti ter sodelovati. Ta društva so vsa imenovana v imeniku Koalicije za Volovjo reber. Jaz sem predstavnik Gurcev, ki ne obstajajo več, takrat pa so bili zelo aktivni. Glavni akter

iniciative je imel takrat eksistenčne probleme, šel je učiti na Reko, jaz pa sem prevzel njihovo društvo. On je bil ustanovitelj iniciative Gure in jaz sem postal predstavnik Gurcev.

To se pravi, on je bil prvi ustanovitelj?

Tako je, jaz pa sem bil član Produkcije Sokolski dom in sem prevzel funkcijo predstavnika Gurcev. Gurci v bistvu sedaj ne obstajajo, razen mene. Zraven so bili tudi Društvo Produkcija Sokolski dom, Mladinski klub Nade Žagar, taborniki Ilirske Bistrice oz. Rod snežniških ruševcev pa planinci Ilirske Bistrice.

A so bili vključeni tudi lovci?

Grem po vrsti. Zraven so bili na primer taborniki Rod snežniških ruševcev, ki je eden največjih rodov v Sloveniji, ter planinci ... bilo je zelo presenetljivo, ker to je bil neke vrste plebiscit, saj smo bili vsi takrat »napadeni«, ker ta ideja o vetrni energiji zavzema neka močna emocionalna stališča. Ljudje mislijo, da je to nekaj čistega, čista energija, nihče se pa ne zaveda, kakšne ogromne zadeve so to in kakšna ekonomija je za vsem tem. To je v bistvu prej »nateg« kakor kaj drugega. In potem smo se pojavili mi, ki smo bili med drugim tudi ustanovitelji Zelenih Slovenije. Takrat smo bili med ljudmi znani kakor ekologi, zeleni, vendar nihče od nas ni bil niti pet minut aktiven v politiki, bili pa smo promotorji. In potem je v očeh ljudi postal absurd, da smo bili proti nečemu, kar naj bi bila čista energija. Pred ustanovitvijo Koalicije smo imeli vsaj tri protestne pohode. Tukaj je odločilno vlogo glede informiranja ljudi odigrala stran snežnik.net, ki je bila na začetku neka promocija Snežnika, vendar zaradi foruma, kjer so se začela kresati mnenja in je začelo prihajati ogromno nekih dokumentov, je začela zadeva postajati tudi popularna. Sama stran je še danes izredno gledana, ima ogromno obiska, kljub temu da ni ažurna in je takrat odigrala res ključno vlogo. Takrat je imela več obiska na spletu kot na primer Gore in ljudje. In po enem letu je znotraj te velike skupine in DOPPS prišlo do ideje za ustanovitev Koalicije za Volovjo reber. DOPPS je tukaj prevzel vlogo koordinatorja, ker je imel edini finančna sredstva in si je to lahko tudi privoščil. In tudi sam je izpostavil, da je to njihova naloga. Vse skupaj je koordiniral, istočasno pa je vse prepuščal vsem nam. V trenutku, ko je nastala Koalicija za Volovjo reber je treba izpostaviti še kup drugih društev, nekatera so že čisto pozabljena. Omenim naj člane Mountain Wilderness, eden od najbolj resničnih promotorjev pa je definitivno predstavnik Društva za okolje, družbo, naravo in zdravje. On je bil vedno zraven ter se zanimal za naše dejavnosti. Skupaj smo iskali rešitve – on je mene vprašal, kako smo kot Produkcija Sokolski dom širili to zadevo, kako bi mi lahko zaščitili Vremščico? Jaz sem poznal bistriške deskarje, oni so poznali divaške padalce in prišlo je do akcije. In ljudje, ki jih danes ni več v igri so bili razno razni padalci, deskarji in prišlo je do tega, da so naredili tudi oni akcijo proti postavitvi vetrne elektrarne na Vremščici in bili so bolj uspešni kot mi, imeli so večji kulturni dialog. Kot primer naj navedem, da ko smo prišli na Vremščico na protestni pohod, je tja prišel predsednik krajevnih skupnosti, pozdravil M. K. S., pozdravil pesnika Cirila Zlobca in druge eminentne ljudi. Povedal je vsem, da je za vetrnice, ampak da se enostavno ne more izogniti taki eminentni družbi. Sami Divačani in Sežančani so celo naredili čistilno akcijo, hodili po Vremščici in medtem ko so čistili, so »počistili« tudi količke ... Naj povem, da so bili na Volovji rebri količki postavljeni, še preden se je kaj dogajalo in nekateri Bistričani so bili tako prizadeti, da so prav tako s cepini ruvali ven količke. Prišlo je tudi do absurda, da je nekdo, ko so že postavili sonde za veter in naredili centralno postajo preko optike, vse uničil. V tistem trenutku je prišel mimo aktivist, botanik z eminentnimi gosti, policaji so stali v zasedi, da bi našli storilce in so planili kar nanj in njegove goste, ne vedoč, da niso storilci. In trajalo je kar nekaj časa, da so se stvari razjasnile, da so to ljudje na terenu. Prišlo je do nekaj konfliktov in groženj tudi z merilci, vse skupaj se je torej dogajalo v eni blazni napetosti. Torej, prišel je DOPPS, začela se je konkretna koordinacija, protestne pohode smo spremenili v tematske pohode, kjer se je na določenih točkah razlagalo določene teme – od oskrbe vodostaja, do zgodovine, bitke za Trst, pa pomembnosti teh krajev itd ... Naj še omenim, da je na teh krajih stal Duce – Mussolini in se drl, da smo mi nekulturni ljudje, da bi nam oni hoteli dati kulturo in da si mi tega ne zaslužimo ter da nas bodo zbrisali z obličja zemlje. In to se je drl prav na Volovji rebri. Sedaj pa k posameznikom. Omenil bom predstavnika lovcev. Kot primer naj povem eno zgodbo, ki se je zgodil v City Parku v Ljubljani. Torej, jaz sedim v City Parku in jem kosilo in medtem, ko me natakar streže, reče: »Gospod, jaz pa vas od nekje poznam ... Zdaj vem ... Vi ste včeraj v Dnevniku na enega kričali, da je fašist.« Torej, zadeva je bila taka: po prvi predstavitvi tega načrta, ko smo govorili, kar smo hoteli, je tedanji župan – to je bilo na osnovni šoli Antona Žnidaršiča – začel manipulirati s političnimi zadevami in je rekel, da lahko vsako društvo predstavlja po en član in to se mora overoviti na upravni enoti. In ker smo imeli mi takrat veliko teh društev, smo predstavljali, kar koli smo hoteli. In prišlo je do tega, da se je predsedniku društva Produkcija Sokolski dom, ko sem mu razlagal, da naj posebej naredi dovoljenje za predstavnika

lovcev in posebej za mene, zdelo skrajno demokratično nedopustno, da bi bil lahko nekdo tako fašistoiden ter da bi tako izključeval druge ljudi kot bivši župan. In ni hotel izdati drugega dovoljenja. Torej mi smo bili Center Sokolski dom in Produkcija Sokolski dom in lahko bi ločil obe funkciji na predstavnika Produkcije in Center in ker se je predsednik zelo razburil in ni hotel o tem nič slišati, nama je obema dal licenco za ta pogovor preko Produkcije Sokolski dom. Tam so bili župan in mediji RTV Koper, POP TV, RTV Slovenija in prišlo je do tega, da je imel predstavnik lovcev svojih pet minut govora, meni pa tega niso več dovolili, saj sva imela eno dovoljenje. Jaz nisem popustil, še enkrat sem poskušal priti do besede in so me odnesli ven. In medtem ko so me nosili ven, sem se od jeze in nemoči drl na župana, da je fašist in to so ljudje slišali.

In najbrž se te je marsikdo zapomnil.

Ja, mislim, da več ali manj ja in zato imam tudi posledice.

Kakšne pa so te posledice?

V Ilirski Bistrici nimam več možnosti, da bi dobil kakšno službo. Mene so se bali še dalj časa po tem. Sem gorski reševalec in alpinist. In ko so postavili plezalno steno, nihče ni vedel, kaj z njo početi, pa me vendar niso povabili zraven. 15 let sem delal tam, iz 80-ih let prejšnjega stoletja sem močan aktivist v socialnih gibanjih. Tu bi rad omenil učitelja likovnega pouka. Videl sem, kako je on trpel zaradi uničenja Volovje rebri. Stalno je hodil na proteste, kljub temu da je zelo nedružaben tip. Dvakrat sem ga videl jokati, enkrat sem ga srečal na cesti in mi je razlagal, kako hudo mu je ob misli na degradiranje okolja. To se je tudi meni dogajalo, imel sem prav nočne more in šlo mi je na jok, sploh nisem mogel razumeti, da je to možno ... Takrat bi bil jaz pripravljen narediti vse, da do postavitev vetrnic ne bi prišlo. Danes mi ni več tako težko in hudo, morda zato, ker je Volovja reber še vedno taka, kot je bila.

Meniš, da če si tak človek in imaš v sebi tako sočutje, se to najbrž odraža tudi pri ostalih posegih v naravo?

Ja, recimo v alpinizmu. Plezalci smo dve leti hodili naokrog, da bi videli, kje bi naredili plezališče. In smo ga našli. In potem smo videli, da nima smisla vrtati in vabiti ljudi v tako lepo steno. Meni ni problema navrtati, ampak ni prav, da prihajajo tja ljudje, ki za to lepoto in varovanje nimajo nikakršnega občutka. Lahko bi rekli, da je v Podtaborski steni, ki je zelo sončna, dovoljeno plezati od septembra do recimo marca, potem pa je konec, ker takrat tam gnezdi sokol selec in velike ujede. In če bi se ljudje tega držali, ni problema, ampak potem ti pa reče ena ženska, ki vrta v steno, kjer naj bi gnezдила sova uharica, da ona že ve, da tam velike uharice ni. Na Volovji rebri so se dogajali taki presedani – od odvetnika, do strokovnjaka, ki je prišel iz Anglije v Trst in je eden največjih strokovnjakov za planinskega orla. Planinski orel naj bi gnezdil samo v steni. Ne, ni res. Z Volovjo rebrijo se je pokazalo, da iz cele Slovenije ptice, živali bežijo v take kraje, kjer ni človeške akcije. In ker je taka tudi Volovja reber, ker jo je zapustila jugoslovanska vojska in so vsi nanjo pozabili, najdemo planinskega orla, ki gnezdi na borovcih, ne v steni. In ta Anglež je v enem dnevu lociral tri prelete orla. Potem so začeli prihajati ljudje iz cele Evrope, fotografi, ki so bili oblečeni v specialne obleke, kar vidiš pri specialni vojski (mi jim rečemo »salaterji«). In potem je začel gor hoditi tudi naš prijatelj, sistemski inženir. Preselil se je v Bistrico, saj je delal preko spleta in je začel vsak dan hoditi na Volovjo reber in fotografirati. On je zelo veliko prispeval k skupnemu delu za ohranitev. Pojavil se je tudi Two rollars. To je ideja izza šanka, meni so rekli, da naj to naredim in jaz sem potem naredil. Najprej je bil one rollar. Nek lokalni »smeško« je dal idejo za to in v tistem času se je to zelo »prijelo«. Ti letaki so se delili okoli, ljudje so jih imeli v denarnicah.

Torej, najprej začnemo s predstavnikom Društva za okolje, družbo, naravo in zdravje. On je bil definitivno prvi, ki je bil naš zunanji aktivist in je čutil z nami. Potem je bil Karate klub – takrat je zahtevala država, da morajo biti pri prijavi prireditvi prisotni tudi varnostniki. In iz Karate kluba so bili ti varnostniki. Pridružili so se nam tudi Bistriški konjeniki pa Mladinski Klub Nade Žagar, in veliko starih ljudi, ki so bili ob tem razvrednotenju narave zelo prizadeti. Ne smemo nikoli pozabiti človeka, ki je v prvem letu naredil ogromno, kar se tiče povezave in dokumentov in to je bil T. O., ki je res naredil levji delež. On je bil na en način razlog, da imamo mi snežnik.net., saj nam je povedal za prosto domeno in nas pozval, da bi mi to prevzeli. Naj še poudarim, da smo bili Produkcija Sokolski dom sponzorji brezplačnemu časopisu Snežnik. Nek zavod je dobil za te dejavnosti milijone od Angležev, mi, aktivisti, pa smo to delali brezplačno, na svojem strežniku, za naš denar.

V katerem trenutku se je DOPPS aktivno vključil v aktivnosti? Ko ste videli, da lokalna društva tega ne bodo mogla preprečiti? Ali je bilo to spontano?

Vse je bilo spontano. Delno preko zastopnika Društva za okolje, družbo, naravo in zdravje, delno preko zastopnice Mountain Wilderness.

Ampak sedaj Mountain Wildernessa ni več.

Ne, ni ga več. Alpinisti niso pokazali prav nobenega interesa za varovanje. Slovenci nimamo tega ekološkega stava. To se vidi prav pri vrtanju sten, brez nikakršnega občutka, nobenega takta nimamo za to. Briga jih. Enemu kolegu od DOPPS-a, ki je bil prej plezalec, se je plezanje prav zaradi tega uprlo. Jaz se z njim popolnoma strinjam. In na kraj pameti mi ne pride, da bi še kdaj kaj navrtal. Mogoče bi kdaj kaj delal, da bi naredil kakšne oaze za ljudi, ki prihajajo sem. Danes so se časi v desetih letih tako grozljivo spremenili, da je človeka spraviti v naravo, da naredi tri korake, že neka »storija«. Takrat je bilo ljudi, ki so hodili v naravo zelo veliko. Danes tega enostavno ni več.

Ampak še zmeraj jo je potrebno čuvati, morda še bolj kot prej?

Če pogledam nazaj, sem anarhist, ker verjamem v osnovno idejo anarhizma, v brezrazredno družbo in verjamem v skupni dogovor. Nisem človek, ki bi metal bombe in ko sedaj gledam, kako malo iniciative je med ljudmi, menim, da kar koli bi se danes lotili in bi nas bilo malo več in bi bili glasni, bi uspeli. Danes je to lažje. Takrat smo se »matrali« z nekimi predsodki, ne vem s čim, stvari niso bile postavljene. Danes so stvari kar dobro postavljene. Danes potrebujemo ogromno ljudi, ki bi se tja postavili in zadevo ustavili. Mislim, da so ljudje plašni. Če bi se danes našla neka sila, govorim o ljudeh, o energiji, če bi vztrajali, bi ustavili. Takrat ni bilo tako. Danes ljudje ne zaupajo v pravo, oziroma ničemur več ne zaupajo.

Jaz upam, da sem vse omenil, vse te akterje, to je bil moj namen. Ti prvi pohodi, ki so bili ... tam je bil npr. človek, ki je pripeljal kuhinjo, kuhal golaž, vse se je organiziralo.

Po našem pohodu, tistem prvem, še zmeraj ni bilo v igri DOPPSa, imeli smo narejene že transparente, in tako smo mi nastopili kot predstavniki Bistričanov na Vremščici. V naših vrstah je bil tudi človek, ki se je »prodal«. On je bil Gurc, in potem je stopil na drugo stran, češ, da mu bodo gori naredili gostilno. Mi smo bili prvi, ki smo rekli: »Ne bomo govorili o Volovji Rebri, govorili bomo o Snežniku« in to je potem prevzel tudi DOPPS. Torej, nismo govorili o neki parceli, ampak o vratih Snežniškega parka, na netu je bil naslov Divjina s pogledom na morje.

Zelo pomembno je bilo povezovanje društev v smislu - več glav več ve, v slogi je moč.

Takoj so k temu pristopili taborniki, Mladinski klub Nade Žagar, vsa društva v okviru takrat zelo dejavnega Mladinskega centra Produkcije Sokolski dom in vsa društva znotraj Sokolskega doma.

Torej, to je bilo zelo pomembno, da se društva povezuje in držite skupaj.

Samoiniciativno so se pridružili tudi taborniki, saj moramo vedeti, da je Bistrica majhna, potem tudi planinci, pa lovci ... ,skratka, zbrala so se skoraj vsa društva. Tu ni bilo nobenega motiviranja. Bistrica je tako majhen kraj, da je omogočila preko ustnih medijev, da je prišlo do tega.

Se strinjaš s tem, da bi moralo biti vsako naravovarstveno društvo stranka v postopku, ne samo društvo s statusom v javnem interesu?

Jaz mislim, da bi moral biti vsak posameznik stranka v postopku, kar se tiče neke zadeve, ko naravi grozi uničenje.

To je ustavna pravica do zdravega okolja.

Ne samo zdravega okolja, eksistence. Če bi se držali ustave, tega ne bi bilo niti treba.

Pri naravovarstvenih društvih je prav ta status v javnem interesu zelo pomemben. Ta status 10 let nazaj ni bilo lahko dobiti.

Društva so ljudje in obstajajo različna društva. Nekatera so ustanovljena zaradi zbiranja sredstev, nekatera pa so prava društva. In če imaš ustanovljeno društvo, moraš imeti odprt bančni račun. Ni Slovenija samo Ljubljana, obstaja kup enih združenj in društev. Ti, kar praviš, imaš prav. Vendar ne vem, kako bi lahko eno lokalno društvo pariralo proti eni taki birokratski državi ali celo birokratski Evropi. Po moje bolj težko. Takrat pa se je še dalo. In to je bila tista ključna vloga DOPPS-a, ki je to vse uspel legalizirati. DOPPS je v končni fazi od nas pričakoval samo lojalnost v smislu omogočanja kvote ljudi, se pravi, da smo realni. DOPPS ne bi reagiral, v kolikor iz naše strani ne bi bilo iniciative.

Ampak DOPPS ima sedež v Ljubljani in je prišel v Ilirsko Bistrico. Ali si kdaj začutil ali slišal, da komu od domačinov to ne bi bilo prijetno? Da pride eno društvo, ki ni od tu, v ta lokalni prostor?

Tukaj bi rad omenil prav nekaj, kar nisem prej omenil. Tukaj moraš ti definitivno še koga kaj vprašati. Ali je tebi kdo omenil okroglo mizo v Cankarjevem domu? Torej, vmes se je zgodil en tak presedan. To je bilo v okviru Društva pisateljev Slovenije. Oni so organizirali okroglo mizo, kamor je prišlo kup enih ljudi. Na naše pohode je npr. prihajal naš najbolj znani operni pevec. In v Cankarjevem domu smo sedeli skupaj »Slovenci« in mi domačini in je skočil na oder bivši župan ter se začel dreti na ljudi, da imajo tudi oni elektriko, luči in tudi televizijo gledajo ... In to je izgledalo tako primitivno. In tako obnašanje se je neprestano dogajalo s strani župana. Kup teh ljudi, ki so sodelovali na protestih, mladih, ki jih ni več zraven, je šlo v Ljubljano in živijo eno drugo zgodbo. Mislim, da same napetosti nikoli ni bilo med nami, glavnimi akterji. Čisto takoj smo se ujeli. Mislim, da je bila to ljubezen na prvi pogled. Da nas je to tako družilo. Vse se je začelo tako, da nam je DOPPS odstopil prostore, kjer smo se zbirali. Sama društva pa ne vem ... ,organiziranost društev je na različnih nivojih različna. Pri nas je največji problem v eksistenci samih društev, kaj vse država od nas zahteva. Društvo naj bi bilo neprofitno, če pa hočeš parirati Evropi, moraš biti profiten, s pravniki.

Ampak brez pravnikov pa težko uspeš.

Kaj pa midva potem govoriva. Kakšna društva so to?

Ima pa društvo možnost pridobivati sredstva na razno razne načine.

A je zdaj pridobivati sredstva primarna dejavnost društva? To je zelo pomembno vprašanje.

Ampak če je društvo razpoznavno, mislim, da mora imeti nekaj sredstev.

Jaz izhajam iz različnih društev. Mladinski klub Nade Žagar je praznoval 50 let in jaz sem član Društva Produkcija Sokolski dom že vrsto let. Ustanovili smo ga leta 1988. In še zmeraj smo dejavni.

Hvala za pogovor.

4. Dr. Davorin Tome, v Ljubljani, 25. 3. 2015

Kot znanega doktorja ornitologije vas je investitor Elektro Primorska prosil, da bi zanj napravili PVO za projekt postavitve vetrnih elektrarn na Volovji rebri, v okviru katerega naj bi naredili popis prostoživečih ptic. Še vedno ste član DOPPS, ki pa je bil v tem postopku na nasprotni strani. DOPPS vam je očital, da za presojo niste izbrali prave metode.

Na DOPPS-u so se odločili, da vetrnih elektrarn na Volovji rebri ne bo, potem šele, čez dve, tri leta, ko so videli, da to ne bo tako enostavno, so začeli hoditi tja gor. Oni so se že a priori postavili proti. Jaz sem hodil tja gor, zbiral podatke, naredil zaključke in sem te zaključke predstavil. Samo na DOPPS-u jim to ni bilo všeč, ker se ni skladalo z njihovo politiko, in so se odločili, da tam gor vetrnih elektrarn ne bo. V začetku tudi niso vedeli, katere podatke sem zbiral. Kasneje so začeli tudi sami delati v tej smeri.«

Ste bili vi za to, da bi bile na Volovji rebri postavljene vetrne elektrarne ali pa ste bili nevtralni?

Mene to sploh nihče ni vprašal. Vprašali so me samo, kaj bi bilo s ptiči, če bi bile tam gor postavljene vetrne elektrarne. Rekel sem, da verjetno bi nekaj bilo, ampak mislim, da kar se tiče ptičev, ne bi bilo takega vpliva,

da se vetrnih elektrarn ne bi dalo postaviti. Nikoli nisem bil eksplicitno za vetrnice ali proti njim, saj se mi ne zdi niti pošteno. Če sodeluješ v tem, mora nekdo drugi odločati, ker dobi poročila iz vseh segmentov in lahko potem pretehta. Jaz ne morem samo na podlagi raziskav glede ptičev reči, mora biti to in to. Jaz sem hodil na Volovjo reber samo zaradi ptičev gledat, katere vrste tam so, in na podlagi raznih člankov, sem ocenil, da ne bi bilo velikega vpliva na ptiče.

Ali ste morda razmišljali, da bi kot lojalen DOPPS-u rekli: Ne, jaz pa tega ne bom naredil?

To pa ni pošteno do naročnika. To bi moral že v začetku reči, da sem član DOPPS-a in da bom naredil to, kar mi DOPPS zapoveduje – torej, če me hočete, me vzemite, če ne, pa ne. Če bi to rekel, bi lahko naredil to, kar DOPPS hoče, tudi proti svoji volji, recimo. Če me pa angažirajo kot strokovnjaka, moram pa jaz svoje strokovno znanje predstaviti kot strokovnjak.

Vodja primera na Elektro Primorska je rekel, da vi niste član DOPPS-a.

Z njimi se nikoli nismo pogovarjali o DOPPS-u ali sem član ali nisem član. Lahko pa da je dobil tak vtis, glede na to, da so tu nastopila nasprotna si stališča. Nihče me ni nikoli niti vprašal, ali sem član DOPPS-a ali ne.

Kakšni pa so vaši občutki ob vsem tem, kar se je dogajalo, da ste kot pomemben naravovarstvenik izkusili kar precej nekega nasprotovanja, tudi jeze, obrekovanja. Najbrž to ni prijetno. Če bi za deset let zavrteli čas nazaj, bi šli po isti poti?

Ja, tako je: če bi sprejel posel, bi naredil na podlagi tega, kar bi mi pokazali rezultati. Če bi rezultati pokazali, da to ne bi dejansko imelo vpliva na ptiče, ne bi zaradi nekoga drugega spremenil mnenja. Konec koncev je to moja stroka in mislim, da ljudje pričakujejo, da bom res napisal to, kar mislim.

Ampak vseeno, to, kar je vaša stroka, očitno ne gre skupaj s poslanstvom društva. Zakaj pa ste še član?

To je taka pragmatična odločitev. Jaz za določene stvari društvo podpiram, določene stvari dobro delajo in od določenih stvari dela društva imam tudi jaz korist. Jaz sem tudi razmišljal, da bi odstopil zaradi tega, ampak sem se vprašal, ali bom s tem kaj dosegel ali pa bom s tem sebi povzročil še dodatno škodo, še nekaj več. In sem prišel do tega, da je zaenkrat situacija taka, da tudi če odstopim, ne bom s tem nič dosegel in se nič ne bo spremenilo, za določene stvari bi si zaprl potem pot, saj so tudi druge stvari, kjer v društvu sodelujem, ni bila to edina stvar.

Ali vas lahko še glede društev povprašam - na splošno, ne najdem veliko ljudi, ki imajo to izkušnjo, kaj pomeni naravovarstveno društvo. Vi ste pa aktivist. DOPPS je tri leta pridobival status društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave. Mislite, da se je v tem času kaj spremenilo, če spremljate ..., vi ste bili tudi v stiku z ARSO, MOP, ali so sedaj bolj naklonjeni »nevladnikom« ali še zmeraj precej »bremzajo« vse skupaj?

Na splošno ne vem kakšen odnos imajo do društev in tega ne poznam. To z DOPPS-om bolje poznam. Do DOPPS-a so zelo naklonjeni, izjemno, presenetljivo. To je nevladna organizacija, ki se financira pretežno iz razpisov in je pač taka situacija ..., se mi zdi, da so jim zelo naklonjeni.

Recimo, sedaj je v teku aktivnost Eko kroga v Zasavju, ko so ustavili delo cementarne. In še vedno je investitor tisti, ki nekomu naroča, da bi naredil PVO. Se vam to zdi pošteno?

V bistvu je pošteno, pa ni. Je, ker to financira investitor, je pa tudi res, da bi morala to delati neka neodvisna institucija. Prav pa je, da to financira investitor.

Ampak potem to lahko zgleda tako, da bo tisti, ki dela PVO, šel »na roke« investitorju?

Lahko vidimo to nevarnost.

A ste imeli vi tudi kakšen tak občutek ali izkušnjo?

Ne, do mene je bil investitor pošten, to, kar smo se domenili, so naredili. Prosili so me, da bi prišel na javne obravnave povedat svoje mnenje, nikoli pa niso pritiskali name, da bi svoje mnenje kakorkoli spremenil. Oni so imeli v originalnem načrtu postavitev 103 vetrnih elektrarn in tudi sami niso vedeli, kako ga bodo speljali, in so potem na podlagi naših raziskav ... Na pamet govorim, na začetku je bilo 60 realnih, mi pa smo potem zmanjšali še za 20 vetrnic. Spomnim se, da so na koncu na enem grebenu izločili iz sistema še dve vetrni elektrarni, zaradi katerih jim je bilo zelo žal, ker je idealna pozicija za vetrnice. In to so naredili prav na podlagi teh opazovanj, ki smo jih delali, ker naj bi šli tam čez najbolj pogosto kakšni večji ptiči.

Vodja primera v podjetju Elektro Primorska mi je rekel, da je za njega to, da vetrne elektrarne niso postavljene, osebni poraz. Kaj pa je za vas?

Ja, na nek način je, čeprav si jaz tega prav k srcu nisem jemal.

Saj tudi niste bili tako vpleteni v to, dali ste le svoje mnenje ali strokovno znanje. Pa vam je bilo vseeno pomembno, ali bodo postavljene ali ne?

Mislim, da je do določene mere že pomembno, kako tvoje mnenje upoštevajo, koliko velja. Ko pa vidim, da ga ne upoštevajo ...

MOP, ARSO?

Ja, MOP, ARSO, DOPPS, kdorkoli, tudi oni so imeli moje mnenje, pa ga niso upoštevali. Čisto vseeno človeku le ni.

Ampak ARSO je upošteval vaše mnenje oz. je na koncu upošteval mnenje vseh ...

Ja, ni ...

Rekel je, da sta obe metodi v redu, a pomembno je previdnostno načelo.

Upošteval je mnenje DOPPS-a. Glede na končni rezultat se je odločil, da ne bo upošteval mojega mnenja. Samo tukaj se je v bistvu ARSO odločal na principu tega, kdo jim bo povzročal več težav. Če bi sprejeli moje mnenje, bi si DOPPS nakopali na glavo, ta bi pa angažiral BirdLife in odločili so se, da tega nočejo imeti. In mislim, da se gre na podlagi tega. Jaz sem na DOPPS-u že zelo dolgo časa in približno vem, kako se te stvari odvijajo. Na nek način se mi je zameril, saj se mi zdi, da v resnici niso metode nevladnih organizacij prav nič drugačne kot kakšne vladne.

Ampak saj se morajo braniti, a ne?

Važno je, kako in s čim se branijo. Jaz sem ves čas ohranjal stike z določenimi ljudmi na DOPPS, s komerkoli sem govoril, so mi rekli, da se zavedajo, da za ptiče ne bi bila velika škoda. Ampak oni načeloma hočejo tisti prostor ohraniti brez vetrnih elektrarn. Kot argumente so pa vedno navajali, da bo to škodljivo za ptiče.

Ali mislite, da je pošteno, da ima investitor veliko sredstev namenjenih pravnemu varstvu oz. da se pravno brani? Nevladna organizacija pa nima ne denarja in ne znanja za to. Preko razpisov nikoli ni predvideno plačilo odvetnikov. In že tukaj sta društvo in investitor v neenakovrednem položaju. In koliko več energije mora potem društvo porabiti in prostovoljnega dela zato, da brani naravo ...

Samo to nima nobene veze z vsebino. To ni vsebina. Zakaj in na čem insistirati, to je vsebinski del, to so podatki, rezultati raziskav. To je ena stvar. Drugo pa je izvedba tega. Jasno, pri izvedbi je pomemben tisti, ki ima več denarja, boljšega odvetnika. Tukaj pa je bil problem v vsebini: zakaj smo to zahtevali in s kakšnimi argumenti – s tistimi, ki zdržijo tako presojo, ali s tistimi, ki ne zdržijo? To je!

Tudi, če bi vsebina bila taka, kot vi pravite, bi DOPPS potreboval dobrega pravnika za to. Imam namreč občutek, da nevladni sektor prav na področju varstva narave potrebujejo pravno svetovanje,

ampak zelo malo je tistih, ki bi bili te storitve pripravljeni nuditi pro bono. In za to menim, da marsikaj ne morejo speljati tako, kot želijo.

Ja, lahko, ampak zdajle zahajava na področje, ki sploh ni moje. Načeloma se strinjam, ne spoznam se pa na te stvari, ne vem, kako te stvari funkcionirajo, in ne vem, kakšne druge bonitete imajo potem pravniki, ki sodelujejo, mogoče na finančnem področju. Ne vem.

Ali ste kdaj pomislili, da bo zaradi tega, ker ne bo vetrnih elektrarn na Volovji rebri občina Ilirska Bistrica oziroma njihovi prebivalci prikrajšana za rente, delovna mesta?

Jaz se s tem nisem ukvarjal, niti ne vem, kakšne dogovore so imeli. Kaj je bil interes občine, ne vem. O teh stvareh nisem nikoli razmišljal.

Ali so za vas društva pomembna?

Seveda so, imajo svoj pomen.

Hvala za pogovor.

5. Dr. Darij Krajčič, v Ljubljani, 3. 4. 2015

Ali vetrnice v Sloveniji potrebujemo kot energetski vir? Kaj menite o tem, da so nepotrebne oz. v naravi na nek način nedobrodošle, grdo izgledajo itd.?

Če pogledate svojo položnico za elektriko, boste ugotovili, da so na njej obeski. Eden od teh obeskov so tudi stroški subvencije za obnovljive vire energije in to je največji posamezni strošek elektrike, ki predstavlja na položnici že več kot 30 % vrednostne energije. To pomeni, da se za vsako vetrnico, ki jo mi postavimo, ta znesek na položnici poveča. Zdaj je pa treba vedeti, da imamo v Sloveniji v dodani vrednosti 1000 EUR precej večji delež stroškov za energijo, kot ga ima npr. Nemčija. Zato si Nemčija lahko privoščiti višjo ceno energije kot mi, poleg tega je tudi kupna moč v Nemčiji višja kot pri nas. Zato je v primerjavi z nami v npr. Nemčiji višja cena energije precej manjši problem. Naš državljan se pa kar sprijazne s položnico, ki jo dobi. Ta ideja, da bi bila elektrika tržno blago, se je zdaj zreducirala na le majhen del zneska na vaši položnici. Skozi to, ko vi plačujete subvencije za obnovljive vire na položnici, se nekemu podjetniku splača postaviti vetrnico. Preprosto, elektriko prodaja po taki tržni ceni, kot je na trgu, iz tega vašega denarja pa dobi še subvencijo. Da bo zgodba še hujša, pa je, da ima npr. Nemčija tudi svojo tehnologijo za vetrnice. To pomeni, da se ta denar zavrti znotraj nacionalnega gospodarstva. Pri nas pa ne, investicija gre direktno npr. v Nemčijo, ker tam izdelujejo npr. generatorje. Tako da države, ki se odločijo za npr. zeleno tehnologijo, se ne odločijo zaradi naravovarstva ali okoljevarstva, temveč zato, da bo od tega pridobilo celo gospodarstvo. Pri nas pa ni tega premisleka. Po moji oceni imamo zelo velike možnosti pri zmanjševanju porabe, saj imamo nizko dodano vrednost na kilovatno uro elektrike v primerjavi z npr. Nemčijo. In če bi prestrukturirali gospodarstvo tako, da bi sredstva, ki jih vlagamo v vetrnice, vlagali v prestrukturiranje gospodarstva v smeri produktov z višjo dodano vrednostjo, bi imeli učinke bistveno boljše, ker bi se tudi povečevala konkurenčnost gospodarstva. Morali bi imeti višje tehnološke proizvode in s tem bi se povečevala tudi konkurenčnost države kot take. Naslednji primer, po mojem mnenju zgrešene gospodarske politike, so male hidroelektrarne. To so hidroelektrarne pod enim MW moči. Mi smo naredili dve raziskavi: eno na Pohorju in eno na Gorenjskem, v Karavankah, ter ugotovili, da lastniki malih hidroelektrarn večinoma odvzemajo preveč vode. Se pravi, najprej se zajame vodo in če je kaj viška, gre po obstoječem potoku. To pomeni, da državljani plačujemo na položnice za elektriko subvencije malih hidroelektrarn, kjer je veliko kršitev pri rabi vode. To je ekonomski vidik. Kar pa se okolja tiče, Slovenija nikoli ni imela kakršnekoli energije na veter, bil je en sam mlin na veter. O tem govorijo nekatera zgodovinska pričanja in torej v tem smislu ni neka bogata država. So pa verjetno kje območja, ki bi bila za vetrnice primerna, potrebno bi jih bilo najti, pogledati skozi račun, o katerem sem govoril prej, in preračunati donose. Kar pa se tiče izgleda vetrnic, pa ima vsak svoje mnenje. Enim je to všeč, saj je neka atrakcija, meni ni. Ampak to ne more vplivati na odločitve našega Zavoda. Na odločitve Zavoda vpliva učinek na naravo. Če je učinek na naravo uničujoč, je jasno, da tam ne morejo biti postavljene vetrnice.«

In to se je zgodilo na Volovji rebri.

Ja, to se je zgodilo na Volovji rebri. Nikakor pa ni stališče Zavoda za varstvo narave, da je proti vetrnicam.

Kaj pa menite o tem, da bi vetrne elektrarne prinesle Občini Ilirska Bistrica, ki se je zelo zavzemala za to, delovna mesta in razvoj in konec koncev je s tem, ko se to ni zgodilo, bila prikrajšana za kaj?

Poleg tega, kar ste rekli, jim je Elektro Primorska obljubil tudi odkupe zemljišč, kar se je realiziralo, rento pa so obljubili občini, kar je tudi sedaj izpadlo.

Pa še obnovitev bunkerjev.

Ja, pa še nekaj »cukrčkov«. Ampak to je po moji oceni najlažje zaslužen denar, ker ti ni treba nič narediti, samo prostor daš. Ne potrebuješ nobenega intelekta. Za razvoj intelekta, potencialov mladih, ki tam so, to ni nič. Zato bi bilo bistveno bolje, da bi se razvijali potenciali, ki tam so – in to je ohranjena narava. Tam bi lahko nastala Akademija proučevanja matičnega krasa z učilnicami na terenu in s povezovanjem. Imamo Kras in je svetovni fenomen. Pa to znamo izkoristiti? Potem pa hodimo na Kitajsko gledat kras, tu pa bi bil lahko svetovni center proučevanja krasa. Kras je relativno atraktivna zgodba, med geologi silno atraktivna. Naravne danosti imamo, najlažje pa je za praktično nič dela dobivati neko rento. Zelo hitro se pa izkaže, da bi bilo delovnih mest malo. Nekaj jih je pri sami gradnji, potem pa jih je bolj ali manj malo.

Elektro Primorska je želel imeti nek center obrtnikov, da bi takrat ko bi bilo potrebno barvati, popravljati vetrnice, imeli v Ilirski Bistrici dejansko takoj možnost vskočiti, če bi bilo karkoli narobe pri vetrnicah. In oni so rekli, da bi bilo to zelo pomembno za Ilirsko Bistrico.

Po moji oceni ne. Sedaj pa še to, kar nisem prej omenjal, da za tako investicijo potrebuješ še rezervno moč. Za tisto, kar je bilo inštalirano, potrebuješ še klasičen vir v primeru izpada vetra. Ko ni vetra, potrebuješ druge kapacitete. Recimo črpalna elektrarna Avče ali termoelektrarna ipd.

Ste mogoče sledili temu, kako se je DOPPS tri leta trudil, da bi pridobil status društva na področju ohranjanja narave? V bistvu je bil to res začetek pridobivanja statusa na področju ohranjanja narave, ampak za to so se trudili tri leta. Kakšno mnenje imate o tem?

Če se spomnim, sta bili tu dve stvari. Eno je status, drugo pa je stranka v postopku ali stranski udeleženec. In mislim, da jim že potem, ko so imeli ta status, niso dovolili stopiti v postopek. Zame je bilo to zelo nesprejemljivo. In to je čista ignoranca oblasti. V tej državi takrat, moram reči, da je zdaj boljše, še sploh nismo dojeli, da nevladna scena obstaja in da ima demokratično legitimiteto. Celotna Evropska komisija je imela posebne programe za spodbujanje nevladnih organizacij. Tudi drugje, ne samo v Sloveniji. Meni se zdi dobro, da je šlo skozi vse mline, tudi sodne, in na koncu postalo pravna praksa in danes glede tega ni več dilem. Ko je ARSO zavrnil naše mnenje, saj je prvič odločil v našo korist, potem pa ne vem kaj se je zgodilo in je bil proti, je bila ta pot zelo naporna. Smo jim razlagali, imeli javne obravnave ... ampak na koncu je prišlo skozi vso to borbo do rezultata, do katerega je pač prišlo. In tak rezultat, pridobljen skozi trdo delo, borbo, je zelo veliko vreden, bistveno več kot pridobljen na lahek način. In danes bi se kaj takega težko ponovilo.

Ali pritrjujete temu, da je ta uspeh pomemben za naše varstvo narave in da je bil DOPPS pionir pri tem?

Ja, absolutno. Bile so ideje, da bi ZRSVN prevzel na čez vse to, pa sem bil jaz proti, saj sem rekel, da se mora tudi nevladna scena enkrat prebiti skozi to. To je za nevladno sceno dobro in to je njihova zmaga, ne zmaga Zavoda za varstvo narave. Mi smo samo strokovno vztrajali in branili svoje. Še dobro, da je šel DOPPS skozi sodno pot, saj se krepimo skozi delo, skozi naloge. Mora biti tako, da tudi kakšen »znoj teče od nas«. To se mi zdi izjemno dobra zgodba. Če pogledate investitorja ... oni so imeli veliko denarja, podporo pokojnega predsednika države, ki se je, kolikor vem, dogovarjal s španskim kraljem o uporabi njihove tehnologije. Tu, na tej strani, pa naravovarstveniki, tako na državni kot na nevladni strani, praktično brez denarja, ampak močna stroka, dosledna, venomer s(m)o trdili isto in krepili svoje znanje. Ideje, da bi na Volovji rebri imeli vetrno elektrarno, ni več.

Ampak so pa odkupljena zemljišča. Vas kaj skrbi, da bi se mogoče kdo spet začel ukvarjati s to željo?

Seveda. To so stalni apetiti. Ni samo Volovja reber, sta tudi Mura in Soča. V tem se zelo razlikujemo od urejenih držav. Na primer Norveška je rekla: »Naši vodni potenciali so 100 %. Od tega smo jih 50 % že izkoristili v energetske namene, 30 % se jih ne dotaknemo in je namenjenih varstvu narave, ostalih 20 % pa je zdaj v neki fazi projektiranja, izgradnje za energetske namene.« V Sloveniji žal do podobnega družbenega konsenza ne moremo priti. Mimogrede, radi jemljemo skandinavske države za zgled, potem moramo spremeniti tudi lastna ravnanja. Raba hidropotenciala za energetske namene je eklatanten primer, kako daleč smo od skandinavskega pristopa. Zato pa tudi nikoli ne moremo doseči skandinavskega standarda, ne finančnega, ne moralnega.

DOPPS je prostovoljno, z res majhnimi stroški peljal te stvari. In to je zelo naporno. Recimo na strani investitorja, so vse, kar so delali, delali v njihovem delovnem času. Tukaj hvala bogu, da je bila nevladna organizacija, ki je imela denar za plače itn. Zelo pomembno pa je bilo pravno znanje. Elektro Primorska je imel po mojih informacijah dragega odvetnika, DOPPS pa je imel prostovoljnega odvetnika, ki je to delal v prostem času in pro bono. Ali se vam zdi pošteno, da država ne poskrbi za to, da bi imeli obe strani iste pogoje?

To je slabost države, da ne prisrbi na svoji strani sredstva pravnega varstva. Kaže pa na to, kako se da vseeno narediti, praktično brez denarja in prostovoljno.

Sigurno, ampak je več osebnega izgorevanja.

Če bi dali DOPPS-u veliko denarja, lahko denar pokvari človeka in DOPSS.

Se strinjam. Ampak zaradi osebnega izgorevanja morda rezultat ni uspešen.

Glejte, če ste sociolog, veste, da je vsak človek približno na tistem mestu, kamor v tej družbi sodi. Če imaš pozitivne naravnosti, moraš vztrajati, saj te bodo drugače negativneži premagali. In to našo vlogo moramo mi korektno izpeljati.

Ker so to naša etična in moralna načela?

Tako je. Tisto, kar je vloga ZRSVN, je naša vloga in jo moramo korektno izpeljati. Sedajle delamo na projektu, praktično brez denarja, ko bodo za en teden prišli strokovnjaki z Balkana na ogled našega delovanja.

Prostovoljci tudi?

Prišli bodo ljudje iz državnih institucij, nosilec projekta pa je nevladen. Mi se borimo za projekte in jih imamo veliko, še posebno evropskih. Povpraševanja po naših storitvah je zelo veliko. Zdajle se odpirajo novi razpisi, v katere nas vabijo prijavitelji in mi jih že zavračamo, ker nimamo več kapacitet za to. Pri nas je kondicija izjemno močna. In to kljub temu da smo z denarjem zelo na kratko. Jaz trdim, da je boljše, da je denarja malo manj kakor več.

Ali mislite, da se je v desetih letih kaj spremenilo? Vi rastete, nevladni sektor raste, v glavnem: varstvo narave gre naprej. Pa postaja tudi močnejši?

Zdajle recimo je nekdo hotel na Krki delati malo hidroelektrarno, na njej je hotel narediti jez. Želel je zajeti s preveliko žlico vodni potencial Krke, a mu v okviru naših instrumentov nismo pustili. Sedaj je pristal na drugo varianto, ki je bistveno manj škodljiva za prostor, saj je na starem mlinu pa na starem jez, kjer je že bil in iz tega bo najbrž nastal izredno lep projekt. Sam je zelo zadovoljen. Bolj kot prej, ko je bila pogoltnost. In v tem delu smo na Zavodu močni, ogromno dosežemo. Kaj hočem reči? Mi razvoja družbe nismo sposobni spremeniti. Veliko uspeha pa imamo pri tem, da delovanje človeka ni tako škodljivo, kot bi bilo brez nas. Če ne bi bilo nas, DOPPS - a, bi bile na Volovji rebri vetrnice, Sočo bi imeli pozidano, na Muri bi imeli že zdavnaj elektrarno. To so samo eni večji projekti.

Pri nas v Zelencih je bil načrt, da bi jih izsušili in da bi tam nastala industrijska cona.

Narava je vedno manj ohranjena, to nismo preprečili, vendar brez nas bi bilo bistveno hujše. V kmetijstvu se je zgodilo, da ga niso branili in največjo ceno razvoja zadnjih 20-ih let so plačala kmetijska zemljišča. Zato imamo cel kup industrijskih con, trgovskih centrov, ne vem česa še in cel kup degradiranega prostora. Na drugi strani pa najmanj obdelovalnih površin na prebivalca v Evropski uniji. V naravi tega nismo dopustili, v kmetijstvu pa so.

»Mislite, da bi društvo moralo pri svojem delovanju oz. vključevanju v postopke sodelovati z lokalnimi prebivalci?«

Veste, koliko imamo mi projektov in jih razvijamo? Pri tem sodelujemo vedno z lokalnimi prebivalci. Vsako reč obdelamo piarovsko in zasledujemo to, da bi bili ljudje čim bolj vključeni v to, zakaj to počnemo in zakaj je to pomembno. V Trzinu npr. smo skozi projekt očistili travnik, nadalje pa je za ta travnik potrebno vzdrževanje. In tako imamo sedaj podpisano skrbniško pogodbo, da bo vsako leto travnik očiščen. To morajo delati lokalni prebivalci, ne da bomo mi iz Ljubljane hodili tja. Izredno dober je ta primer zato, ker smo imeli na začetku težave z lastniki; z neko primerno komunikacijo, pa so bili vedno bolj navdušeni nad nami. Eden je bil za to, potem pa je rekel drugi: »Ja, pa dajte še pri nas.« Mi varovati narave brez lastnikov ne moremo. Ko pridemo do tega, da to začutijo, so to naši najboljši zavezniki, tudi če kdaj naredijo kaj nespametnega, vendar ni bojazni, da bi kaj uničili.

Kaj pa menite o tem, da bi bila država tista, ki bi imela seznam nevtralnih pripravljalcev PVO-ja, ne pa da ga investitor najame in plača in seveda pripravljalec naredi tako, kot hoče investitor oz. ga na nek način podkupi?

Ideja je bila, da bi trg reguliral, kdo bo delal okoljska poročila, ampak da ne bo reguliral le na najnižji ceni, temveč na kakovosti. To se je v enem delu zgodilo. Tako da so občine sedaj bolj previdne pri tem, koga naročajo, ker vedo, da najnižja cena lahko pomeni, da bi se lahko »opekli«. Korekturo kakovosti in ustreznosti okoljskih poročil ima naš Zavod. Če bi pa to poddržavili, recimo, tudi izdelavo okoljskih poročil, bi imeli lahko težavo. Prva bi bila dodatna regulirana dejavnost, saj je Slovenija na vrhu med državami članicami po številu reguliranih dejavnosti. Zdi se mi, da je dobro, da je kombinacija prostega trga in državne regulative. Zdaj imamo tukaj prosti trg z izdelovalci ter državne regulative ZRSVN, ARSO, MOP. Te sisteme imajo države različno narejeno. Pri nas je šla zadeva kar v pravo smer. Če recimo sedaj gledam oz. če naredim eno vzporednico z gozdarstvom. Recimo, v gozdarstvu je vse na državi, na primer Zavod za gozdove vse odkazuje, načrtuje, vse je na državi, pa bi marsikakšna reč lahko bila zasebna. Sedaj živimo v času, ko je zasebna iniciativa pomembna, ne samo državna in ta kombinacija (trg in državna regulativa) niti ni tako slaba. Res pa je, da nam tudi občine večkrat rečejo: »Zakaj pa vi ne delate okoljskih poročil?« Pomembno pa bi bilo, da bi trg na področju izdelave okoljskih poročil izločil slabe izdelovalce. To nam manjka.

Mislim, da je vseeno problem v tem plačilu. Ampak kdo bi potem plačal izdelavo? Država?

Ena od možnosti je ta, da bi bila prva vloga, ko bi investitor prvič oddal okoljsko poročilo državi, brezplačna. V kolikor ga bi bilo potrebno popravljati, bi ponovno vlogo s popravljenim okoljskim poročilom morali plačati. To pomeni, da bi bila potem okoljska poročila bolj kakovostno narejena, saj bi se s tem izognili plačilu. Bilo je obdobje, ko je bilo hudo pomanjkanje projektantov. Sedaj je prišlo do neke normalizacije med ponudbo in povpraševanjem. Se mi zdi, da bi bilo potrebno delati na kakovosti. To, da bi država plačevala izvajalce, bi bilo potrebno proučiti, seveda tudi z vidika konkurenčnosti zakonodaje, saj se ne more nekaj delati, kar je v nasprotju s konkurenco.

Kaj pa potem menite o podkupljivosti izdelovalcev PVO?

Kot prvo so pomembni kulturni standardi v organizaciji, potrebni pa so tudi standardi v družbi. Poglejmo si primer. Naš Zavod med drugim daje strokovna mnenja za posege. Interesent gre z vlogo na ARSO za neko gradnjo, ARSO nas vpraša za mnenje. No, in potem bi naš sodelavec mnenje napisal, včeraj ali pred včerajšnjim pa je npr. doma za istega interesenta za plačilo delal vlogo. In zdaj naj bi to vlogo reševal. In seveda bi jo rešil pozitivno. Torej, možnosti za korupcijo je kolikor želite, tudi če bi presoje prevzela država

v celoti, vključno z okoljskimi poročili. In tukaj pride v ospredje, kakšne moralne vrednote so v organizaciji in družbi nasploh. Ali se to dopušča ali ne? Ali je to sprejemljivo ali ne? Tako da sama država ni nujno, da bi bila nepodkupljiva. Država ni garant, da ne bo korupcije.

Mi lahko poveste par lastnosti naravovarstvenika? Kakšen naj bi bil po vašem mnenju človek, ki je naravovarstvenik?

Če pogledamo tri naravovarstvenike: eden je tisti, ki je zaposlen v našem Zavodu, drugi je aktivist v nevladni organizaciji, tretji pa je državni uradnik. To so zelo različni ljudje, tudi po svojem ustroju. Aktivist v nevladni organizaciji je lahko zelo svoboden, ko uradnik sploh ne sme biti, ker mu ne zdrži sistem, naš Zavod pa je nekje vmes, nekaj svobode ima, pa vendar mora biti v sistemu, v zakonodaji in zelo strokovno podkovan. Če imamo mi za Naturo 2000 taka in taka pravila, je neko območje lahko Natura, če zadosti tem in tem kriterijem. »Nevladnik« bo videl nekega metuljčka in bo rekel: »To mora biti Natura, kriteriji me ne zanimajo«; državni uradnik bo pa rekel: »Aha, Natura bi bila lahko, ampak poglejmo, če je res; ali mora biti ali pa imamo Nature že dovolj.« Tako da iz tega vidika ne morem reči, da je en človek takšen in takšen. Če gremo po teh treh skupinah: uradnik mora biti urejen, z znanjem o vedi življenja, prej kot o vedi o samem čmrlju. Nevladnik lahko marsikaj reče, ni obremenjen s tem, kako družba funkcionira, lahko si ustvarja svoje mnenje ... potem pa imamo našega strokovnjaka, ki mora venomer delati na stroki in z ljudmi. Mi že več kot 50 % našega delovanja namenjamo ozaveščanju. Našemu človeku, to vedno znova poudarjam, ni treba vedeti, koliko dlakic ima čmrlj na nogi, saj imamo za to biologa, ampak zakaj je potrebno gledati na tega čmrlja, da malček spozna *zakaj*, da ve šolar *zakaj*, da ve električar *zakaj*, da ve investitor *zakaj* in da ve politik *zakaj*. To je izjemnega pomena. In za varstvo narave je zelo pomemben tak zavod, kot je naš, ki goji te različne aktivnosti. Recimo, če bi imeli v Zavodu, kot je naš enega dobrega specialista, ki ga silno zanima, ki bi raziskoval ..., tak specialist v našo hišo ne sodi. Ta sodi v muzej, na Inštitut za biologijo, tam se raziskuje. Moramo pa te raziskave pripeljati do ljudi na način, da bodo varovali in ohranjali naravo.

Menite, da je sedaj Volovja reber varna pred takimi in drugačnimi posegi?

Menim, da ni varna. Recimo, sedajle Evropska komisija pregleduje vso evropsko zakonodajo. In pregledujejo tudi ptičjo direktivo. Direktive niso zapisane za vse večne čase, to je vsekakor družbeni dogovor. Lahko rečejo, da včasih je možno delati tam, kjer se po »stari« ne bi smelo. Odloča pa o tem politični sistem, od parlamenta do držav članic ... Zato pa so pomembne nevladne organizacije, da se vključijo v družbeno dogajanje.

Kaj menite o tem, da je bilo v Koaliciji za Volovjo reber na koncu vključenih že 30 nevladnih organizacij?

To je odlično.

Kaj pa menite o tem, da se društva med seboj povezujejo?

Seveda! Ministrstvo ima neko vlogo, ima jo Zavod in imajo jo nevladne organizacije. Vsak ima neko specifičnost in to svobodo moramo dopustiti. Če bomo to dopustili in razumeli, bodo društva bistveno bolj uspešna. Če pogledamo DOPPS: če ne bi šel skozi to Golgoto, ne bi bil nikoli tako močan, kot je sedaj. In v Koalicijo ne bi bilo vključenih trideset organizacij.

Ali poleg DOPPS-a poznate še kakšna naravovarstvena društva oz. z njimi sodelujete?

Ja, na našem področju so strokovna društva, ki proučujejo skupine živali in rastlin: metuljarji, botaniki itd. Potem imamo ad hoc društva, ki se združijo, ko naravi kaj grozi, in potem so še društva, ki niso toliko strokovna, ampak izražajo v nekem lokalnem okolju interes varstva narave. Zavod sodeluje z vsemi v smislu projektov. Ni nujno, da je projekt napisan, ampak imamo na primer naravovarstveno akcijo, povabimo lokalna društva, ki se te akcije udeležijo. Mislim, da je to dobro. Včasih so tudi naši sodelavci člani teh društev, ampak imamo strogo ločeno strokovno delo na Zavodu od članstva v društvu. Ne moreš kot strokovnjak Zavoda prenašati doktrine nevladne scene v vladno. To je potrebno razumeti in včasih je tako delovanje težko.

Pri ohranitvi VR je trajala zadeva deset let, tako da so bili že vsi utrujeni. Dogajale so se prave sage. Vsi govorite, da se je prav zaradi društev pri postopkih veliko spremenilo. Dogajali so se osebni pretresi, tudi na ljudeh je to pustilo posledice in na koncu rečeš vau ...

Dobiš tudi občutek moči in poštenosti. Poštenost je največja moč. Več kot je denarja, večja je korupcija. Promovirati poštenost, naravovarstvene vrednote, na tem je potrebno delati. Veliko je takih ljudi, ampak ne pridejo do izraza.

Hvala za pogovor.

6. Tomaž Jančar, v Ljubljani, 3. 4. 2015

Ali vetrnice kot energetski vir potrebujemo?

Ne, kot energetski vir jih ne potrebujemo, saj v Sloveniji proizvedemo več elektrike, kot jo porabimo. Električno izvažamo. To je dejstvo. Drugo dejstvo je, da vetrnice prispevajo k proizvodnji elektrike brez CO₂ in to prispeva k zmanjševanju klimatskih problemov. Vendar pa bi za zmanjševanje izpustov CO₂ pri nas lahko uporabili druge metode, ki so cenejše kot vetrnice. V Sloveniji nimamo dovolj vetra, da bi bila proizvodnja ekonomična, zato država proizvajalcem vetrne elektrike ponuja visoke subvencije. A s tem denarjem bi za zmanjševanje CO₂ bistveno več naredili, če bi ga namenili za druge, finančno ugodnejše metode. V Sloveniji so torej vetrnice škodljive tako z narodnogospodarskega kot tudi z okoljskega vidika.

Ali je DOPPS že proučeval negativni zdravstveni vidik ljudi, ki živijo blizu vetrnic?

Smo slišali za to, a se nismo s tem ukvarjali.

Ker se nihče s tem ne ukvarja, problem ni raziskan. Moji predhodni intervjuvanci pa so izrazili mnenje, da bi naj bil DOPPS tisti, ki bi lahko to naredil, saj je »notri«, v problematiki vetrnih elektrarn.

Verjamem, da to je problem in tudi v Sloveniji se je izkazalo, da to obstaja. Neka domačija v bližini vetrnice pri Dolenji vasi ima probleme s hrupom, gre za izjemno prodoren in moteč infrazvok. To so potrdili tudi strokovnjaki. Pogovarjal sem se tudi z energetiki, ki so se o problemu osebno prepričali. Potrdili so, da je v tej hiši, kljub zaprtim oknom, hrup vetrnice zelo moteč.

Torej zares ni zdravo in dobro živeti tam.

Videti je, da je res tako. Mi se s tem nismo ukvarjali, ker se ne moremo z vsem.

Nekdo se bo moral. Imate vi zadržke ali morda pomanjkanje časa ali je vzrok kje drugje?

Da, nekdo se bo moral, ampak to ni področje varstva ptic.

Ker ste vi tako učinkoviti, ljudje mislijo, da boste pač delali vse.

Saj mi bi radi, delamo, kolikor zmoremo.

Torej, vetrnih elektrarn sploh ne potrebujemo in še posebno ne na Volovji rebri?»

Na Volovji rebri, ne da jih ne potrebujemo, tam ne sme biti vetrnic! Tam ne sme biti tudi drugih velikih infrastrukturnih ali industrijskih objektov. Mi bi ravn tako nasprotovali, če bi na Volovji rebri kdo želel postaviti veliko piščančjo farmo ali pa cementarno. Ne zaradi objektov samih, ampak zaradi lokacije, ki je za varstvo narave dragocena.

En sogovornik je rekel, da naj bi se Volovja reber takšna, kot je sedaj, ohranila le zaradi Jugoslovanske ljudske armade, saj so tam streljali in požigali teren in ker vojske sedaj ni več, se teren, zarašča in kmalu ne bo več ustrezen za gnezdenje ptic. Kaj meniš o tem?

Je nekaj na tem. Res je bila Volovja reber nekoč strelišče jugoslovanske vojske in je gori velikokrat gorelo zaradi streljanja. To je zagotovo prispevalo k ohranjanju tamkajšnjih kraških travnikov. Je pa tudi res, da je bila v zgodovini Volovja reber tisočletja neporasla z gozdom. Tam so bili pašniki že za časa Ilirov. To je ena najstarejših kulturnih krajin v Sloveniji. To mi je pripovedovala M. K. S. Je pa res, da se je ekonomika kraških pašnikov po drugi svetovni vojni poslabšala, zaradi česar so se ti začeli zaraščati po celem Krasu. Ker je imela jugoslovanska vojska tam strelišče, je bilo zaraščanje upočasnjeno. Če se bo Volovja reber zarasla, se bo marsikaj spremenilo. Vsi ptiči pa ne bodo izginili, ampak bodo tam živele druge vrste.

Odlična narava bo še bolj odlična, ker je že sedaj ohranjena.

Težko je reči, da bo bolj odlična, vsaka vrsta je po svoje dragocena. Če se kulturna krajina kraških pašnikov in košenic, ki je v Sloveniji sicer umetna, antropogena, zaraste z gozdom, to pomeni izgubo habitata za travniške vrste, ki lahko živijo samo tu. Gozda imamo pa že zdaj veliko.

Ampak tega ne moremo preprečiti.

Seveda lahko. Pase se lahko. To je raba, ki omogoči preživetje nekaterim specifičnim vrstam. Če bi bili na Volovji rebri spet obsežni pašniki z mnogo živine, bi bilo to za ptiče plus. Za orle in jastrebe bi bil to plus.

Ali imate tudi v načrtu kakšno tako akcijo, npr. spodbujanje paše?

Poskušali smo prepričati Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, da bi med kmetijsko - okoljske ukrepe uvrstili enega za spodbujanje paše na Krasu, a nismo bili uspešni.

Vi ste ljubljansko društvo, ki imate »povsod razpredene lovke« in hvala bogu, da jih imate.

Smo vseslovensko društvo in ne ljubljansko!

Seveda, ampak sedež imate v Ljubljani.

Smo slovensko društvo s člani iz cele Slovenije in zaposlenimi iz cele Slovenije, s tremi pisarnami: v Ljubljani, Kopru in Mariboru. Zdaj jo bomo imeli pa še v Ormoških lagunah, kjer imamo rezervat. Tako, da smo ljubljansko, ne drži.

Ali imaš občutek, da so vas Bistričani prepoznali kot svoje društvo, saj sem dobila informacijo, da ste bili na začetku nekako negativno označeni, ker ste prišli iz Ljubljane v Ilirsko Bistrico češ, kaj boste vi njim življenje urejali ter naj bi z vašimi aktivnostmi zavirali razvoj, delovna mesta?

Ja, ti očitki so bili.

Ste se poskušali približati ljudem? Kaj ti meniš o tem, da bi se morala naravovarstvena društva vklopiti v lokalno skupnost do te mere, da bi se dalo ljudi bolj prepričati o določeni stvari? Ali je ta stik pomemben?

To je različno od primera do primera. Odvisno od okoliščin in od cilja, ki ga imaš v danem primeru. Včasih je neobhodno. Recimo, mi imamo na Ljubljanskem barju, naravni rezervat pri Brestu v občini Ig, Naravni rezervat Iški morost. Naravnega rezervata se brez sodelovanja z domačini ne da delati. Tam smo temu posvetili veliko pozornosti. V kampanji za ohranitev Volovje rebri pa to ni bilo ključno. Imeli smo sicer zelo veliko stikov z domačini. Saj ena četrtna domačinov vetrnim elektrarnam nasprotuje in z njimi smo veliko sodelovali. Na sam izid primera pa to ni imelo vpliva. Vse odločitve so se sprejemale v Ljubljani. Kaj so si domačini mislili, je bilo za odločevalce v državni upravi vseeno.

Če bi šla zdajle vprašat nekega domačina, ki je bil za postavitev vetrnih elektrarn in DOPPS - a ni poznal, ali bi bilo drugače, če bi bil DOPPS bolj vključen v lokalno skupnost oz. ali bi DOPPS bolj vzljubil, če bi ga spoznal?

Po moje ja.

Po mojih informacijah vi niti niste imeli možnosti priti tja, na način da bi imeli debate, delavnice, saj se je to dogajalo v javnih prostorih (npr. občinski knjižnici), kjer sploh niste imeli dostopa, ker je bil župan vaš nasprotnik. Kako bi se lahko še drugače približali ljudem?

To je vprašanje virov. Če hočeš doseči, da ljudje spremenijo stališča in če hočeš z njimi sodelovati, oz. jim »zlesti pod kožo«, je to ogromen vložek energije. Teh resursov mi nismo imeli. Vsakokrat, ko naravovarstvenik načrtuje, kako nek varstveni cilj doseči, pač načrtuje v okviru resursov, ki jih ima na voljo. Mi smo presodili, da je treba narediti to, kar smo potem naredili. Ocenili smo, da sodelovanje na javnih razgrnitvah za izid primera nima pomena, zato zavestno nismo hodili nanje. Enkrat sem šel na eno javno obravnavo, da sem predstavil naše stališče.

Misliš, da je ta zadeva zdaj že pozabljena? Ali je Volovja reber rešena pred takimi ali drugačnimi posegi?

Ni nujno.

Ker so zemljišča vsa odkupljena s strani Elektro Primorska, meniš, da bi se tam lahko delalo marsikaj?

Lahko. Pri takih naravovarstvenih primerih, kot je Volovja reber, obstaja zakonitost, da so dokončno zaključeni šele takrat, ko je narava uničena in so vetrne elektrarne postavljene. Takrat je jasno, da je primer končan. Dokler pa je narava ohranjena, se lahko primer kadar koli obudi. Vedno znova lahko kdo nasedli projekt »spet potegne iz predala.

Pri našem naravovarstvenem delu je na nek način tako kot v vojni. Ves čas se ti odpirajo fronte na celem terenu in ti kot branitelj se moraš vsak dan sproti odločati, na kateri fronti se boš odzival. Če je ena fronta speča, hkrati pa je več front odprtih, se s spečo fronto pač ne moreš ukvarjati. V tem času se npr. sprejema nov program razvoja podeželja. Določajo se pravila, po katerih se bo v 7 ih letih med kmete razdelilo 2 milijardi EUR denarja. To so za varstvo narave usodne odločitve. S tem se je pač potrebno ukvarjati. Zdaj se dogaja v Bruslju napad na ptičjo in habitatno direktivo, nekateri bi ju radi naredili manj učinkoviti. In to je taka fronta, na kateri se je treba angažirati. Če bi ptičja in habitatna direktiva padli, bi padla tudi Volovja reber.«

Ker je ohranitev Volovje rebri temeljila na teh dveh direktivah?

Kakor koli bi bilo dobro tam nekaj nadaljevati z delom, ta trenutek ni možnosti.

Ampak upajmo da bo ostalo tako, kot je.

Mislím, da bo. V bistvu so akterji projekta tam dobili kar krepko lekcijo in mením, da primera Volovja reber zlepa ne bodo spet odpirali, oz. bodo morali imeti zelo dobre argumente.

Društvo DOPPS je bil pionir pri tem, da so naravovarstvena društva postala pomembna za slovensko varstvo narave. Se strinjaš?

To je najbrž do neke mere res. Nismo pa bili prvi, so bili še drugi prej.

Ampak s statusom v javnem interesu na področju ohranjanja narave pa ste bili prvi?

Ne, so obstajala že neka društva, ki so ga dobila pred nami. Samo to so bila manjša društva, ki pridobljenega statusa niso izrabila za vključevanje v upravne postopke. Mi smo status dobili kot četrti.

Kateri dogodek pa bi bil lahko še pred Volovjo rebrijo tako odmeven?

Škocjanski zatok je bil zelo odmeven primer. Že 10 let prej.

Ampak tukaj je bil zopet DOPPS glavni?

Ja.

To se pravi, da je ena organizacija povsod, na vseh frontah.

Ja, najbrž imamo res nekaj zaslug.

Meniš, da je ohranitev Volovje rebri največji uspeh oz. sinonim boja za varstvo narave v Sloveniji?

Ja, na nekem področju zagotovo. Z nekaterih vidikov pa je bil pomembnejši primer Škocjanski zatok. Volovja reber je ključna v tem smislu, da je bil to prvi velik škodljiv poseg v Natura 2000 območja, potem ko je Slovenija leta 2004 vstopila v EU. S primerom smo tukaj orali ledino. Torej je v smislu varstva Natura območij definitivno najpomembnejši primer, ki je spremenil marsikaj, oz. s tem so se stvari »gor postavljale«. V tem smislu je definitivno prelomen.

Ali meniš, da so se sedaj tudi postopki spremenili? Da država bolj upošteva nevladni sektor, da je bolj precizna, bolj strokovna?

Definitivno država zdaj bolj upošteva varstvo narave in postopke v zvezi s tem. Ni nujno, da bolj upošteva nevladne organizacije. V bistvu se v postopkih še vedno ne pojavljajo oz. zelo redko, skoraj nič. Jaz bi rekel na 1000 primerov eden, ko je nevladna organizacija zraven. Se pravi, kar se tiče nevladnih organizacij, bi rekel, da ni neke bistvene razlike. Država se je naučila tega, da so nevladne organizacije lahko sitnost in zaradi tega potem sprejema predpise, ki omejuje dostop, kjer ga le lahko, bistveno pa je, da so se naravovarstvene vsebine izkristalizirale, kolikor je to potrebno, in se sedaj to upošteva. Ampak ne nujno v korist narave, saj so se tudi firme, ki za investitorje izdelujejo poročila o vplivih na okolje, naučile, kako je treba poročila napisati, da je videti, kot da škodljivih vplivov ne bo. Tako so ta poročila videti vse bolj verodostojna, čeprav večkrat z zlagano vsebino.

Kaj bi se moralo zgoditi, da ne bi bilo tako? Kot vem, je še zmeraj tako, da investitor poskrbi, oz. najame nekoga, da mu naredi presojo, seveda ta, ki to dela, lahko podleže denarju in vprašanju, če je res strokoven, lahko je tudi podkupljiv. Kako misliš, da bi se to lahko spremenilo? Ali bi lahko država na nek način poskrbela za to, da bi npr. ona dobila denar od investitorja in bi potem sama najemala nekoga, ki bi napravil PVO? Ali tukaj vidiš morda kakšno rešitev?

Te stvari so na ta način, kot si rekla, dobro urejene na sodiščih. Tu obstajajo sodni izvedenci. Nekdo, ki je obdolžen nekega kriminalnega dejanja, nima možnosti, da bi si sam izbral in plačeval sodnega izvedenca, ampak ga sodišče najame, plača pa ga tisti, ki izgubi primer. Na primeru strokovnih mnenj v sodnih postopkih se vidi, da je državi popolnoma jasno, kaj je treba narediti, da se pridobi neodvisno strokovno mnenje. A videti je, da je v primeru strokovnjakov za okoljska poročila drugače. Država si tukaj očitno neodvisnih strokovnih mnenj ne želi, saj država tukaj ni na strani varstva narave, ampak bolj na strani investitorjev. Očitno ima kapital več vpliva na to. Pa ni samo pri nas tako, tako je tudi povsod po Evropi. Vsej tej naravovarstveni in okoljevarstveni infrastrukturi, ki je bila vzpostavljena in ima deklarativno splošno priznan pomen, se poskuša na nek način razvodeneti. S tem, ko okoljsko poročilo naroči in ga plača investitor se je na nek način iz dobrega inštrumenta naredilo »invalida«, bolj ali manj. V Sloveniji imamo sicer to srečo, da imamo v postopku še Zavod RS za varstvo narave, ki naredi strokovno mnenje v zvezi s tem, koliko je to, od investitorja naročeno, okoljsko poročilo verodostojno. Tega v mnogih evropskih državah ni, tako da imamo v bistvu boljše stanje kot marsikdo drug. V primeru Volovje rebri se je naredila sodna praksa, ki je rekla, da je mnenje ZRSVN zavezujoče in je pomembno ter ključno v tem smislu, da mora odločevalni organ predložiti dokaze o tem, da je drugačno kot mnenje zavoda. To v bistvu pomeni, da v primeru, ko zavod naredi mnenje in je okoljsko poročilo neustrezno, vplivi so preveliki, je v bistvu dokazno breme na organu in investitorju, ki morata dokazati, da se je Zavod motil. V tem smislu je bil tudi primer Volovje rebri zelo pomemben.

To je torej za pravno prakso zelo pomembna stvar.

Ja, o pomenu mnenja zavoda. Tega laiki sploh ne vedo, še večina profesionalnih naravovarstvenikov tega ne ve. To je po mojem mnenju ena od pomembnejših stvari.

Prej si rekel, da društva po tvojem mnenju še vedno ne sodelujejo v postopkih. Zakaj pa misliš, da je tako?

Morda zato, ker imamo premalo društev, ki bi imela kapacitete, da bi to sploh počela. Drugič pa zato, ker je sodelovanje v postopkih zahtevna naloga. Če hočeš verodostojno nastopati tam, z možnostmi za uspeh, moraš veliko časa vložiti v to. Z eno pritožbo ne narediš nič. Naš primer je bil desetkrat na sodišču. No, saj noben primer najbrž ne bo več tako zahteven. Ampak težko je to. Če si majhno društvo, izgubiš voljo.

Seveda, in tudi nimaš pravnega znanja. Se pravi, da moraš imeti pravno znanje. V tem primeru je investitor razpolagal z dobrim odvetnikom, za katerega je imel tudi veliko denarja in je to delal v svojem delovnem času. Vi pa ste dobili odvetnika, ki vas je zastopal, ampak na prostovoljni bazi, to je bilo volontersko delo. Se pravi, da ni bilo izenačeno. Misliš, da bi bila tukaj država lahko na strani društev s tem, da bi zagotovila sredstva? Kako pa najti človeka, ki bi bil popolnoma pri stvari in bi bil pripravljen toliko časa na pravnem delu delati volontersko?

Skoraj nemogoče.

In spet so nevladne organizacije v tem smislu v neenakem položaju z investitorji?

Ja. Ena možnost je Pravno informacijski center. Tam je nekaj pravnikov. Pomembno bi bilo, da bi imeli okoljsko pravniško pisarno, ki bi jo financirala država, v njej zaposleni pravniki pa bi delali za nevladne organizacije.

Kot vem, so pred leti na Pravno informacijskem centru imeli tak projekt.

Ja, S. V. dela na tem. Samo to je mnogo premalo. Ona je npr. zelo veliko delala na primeru Ekokrog in Lafarge, kjer so naredili še eno nemogočo stvar.

Ampak to je po desetih letih ohranitve Volovje rebri.

V bistvu so oni delali vzporedno. Po mojem so oni celo prej začeli.

Ekokrog nima statusa društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave.

Mislím, da ne, tam je fizična oseba vlagala te tožbe. Predsednik Ekokroga.

Kaj bi potrebovali? Misliš, da je uspeh Volovje rebri pogojevan tudi s tem, da vi vseeno imate za seboj »mater«? To je BirdLife. Druga društva tega nimajo. Vam so pomagali. Tudi ko ste se pritožili, so vaši kolegi v Bruslju pritiskali na to, da so Slovenijo ožigosali, da je bila »kregana«?

Ja, to je pomagalo. Po svoje je bilo pomembno. Saj nekatera druga društva imajo tudi krovne organizacije na nivoju Evrope. Samo tako močnih, kot je BirdLife, ni veliko. Morda WWF na primer.

Jaz sem tukaj osredotočena le na društva, ki delujejo na varstvu narave, ne raziskujem teh na področju okolja.

WWF je za varstvo narave. Sedaj se je to društvo začelo pojavljati tudi pri nas. To je dobro.

Mountain Wilderness se je razpustilo, drugih pa ne poznam.

Od teh društev, ki se ukvarjajo z biodiverziteto, so aktivni in imajo uspehe v Dinaricumu, ki se ukvarja z velikimi zvermi.

Tako. In so v društvu zaposleni.

Pa društvo za proučevanje in varstvo netopirjev.

V tem društvu ljudje niso zaposleni.

Niso, imajo pa rezultate.

Ugotovila sem, da imajo vsa društva, ki se ukvarjajo z biodiverzitetjo, rezultate. Zaposlenih ljudi nimajo, so pa zaposleni večinoma v službah, kjer lahko to počnejo. Ostala društva ne sodelujejo z drugimi. Le vi, ki se ukvarjate z biodiverzitetjo, sodelujete eden z drugim.

To je zaradi pomanjkanja kapacitet.«

Ja, menim, da vsak »zaliva svoj vrtiček« in če tega ne bi počeli, bi se morda kaj spremenilo, bi bila večja akcija. Zelo malo je zaposlenih v tem nevladnem sektorju, morda zato, ker se še razvija. Morda bo nekoč bolje. V primerjavi s socialnim varstvom, kjer sem bila v nevladnem sektorju zaposlena deset let, je to kot noč in dan.

Menim, da zato, ker v socialnem varstvu pomagajo ljudem. Rešujejo socialne probleme, ki so evidentni in so sami plusi. Če pa se ukvarjaš z varstvom okolja in varstvom narave, pa zelo pogosto trčiš ob interese mogočnejšev, ki hkrati obvladujejo tudi politiko in še kaj drugega. In ti mogočnejši niso »padli na glavo«, da bi razvijali kapacitete in potencialne nevladnikov, ki jim bodo potem gledali pod prste.

Ampak Evropa to ima. Evropa da več sredstev nevladnemu sektorju. To se pravi, da bo tudi naša država počasi morala.

V bistvu je za naravovarstvene projekte na voljo precej denarja in včasih se sprašujem, če se tega denarja ne deli z namenom, da se nevladnemu sektorju zveže roke. Ko pride razpis za naravovarstvene projekte, se društva pač prijavimo s projekti, ki ustrezajo razpisu. Tu ne moreš dobiti denarja za obrambo dragocenih območij ohranjene narave, kot je Volovja reber, pred uničujočimi posegi v prostor. Takih projektov ni. Laže je dobiti dva milijona evrov za restavriranje nekega močvirja in za upravljanje naravnega rezervata kot pa trideset tisoč evrov za ohranitev Volovje rebri. Tako pač je. Ko pa društvo enkrat na razpisu uspe pridobiti dva milijona evrov za restavriranje enega močvirja, je »pečeno« za vsaj tri leta, ko ne more delati nič drugega. In s tem ti zveže roke. Nimaš prostih ljudi, ki bi se lahko ukvarjali z obrambo območij, kot je Volovja reber. Tudi pri nas na DOPPSu je tako, od več dvajset zaposlenih se večinoma le jaz z delom svojega delovnega časa ukvarjam z obrambnimi primeri..

Ti si varstveni ornitolog.

Večina zaposlenih na DOPPS smo varstveni ornitologi.

In v letih boja za ohranitev Volovje rebri si to počel profesionalno, v okviru službe. In nisi tako izgoreval, kot bi drugače, če bi to delal ponoči in v prostem času. To se pravi, da plača je pomembna za varstvo narave?

Zelo pomembna. Ampak najbolj uspešne nevladne organizacije v Evropi so tako uspešne zato, ker niso plačane od države, ampak s članarinami. RSPB na primer – Britansko kraljevo društvo za varstvo ptic – ima 2000 zaposlenih. Svojo dejavnost financirajo 1/3 s članarinami, 1/3 z zapuščinami, 1/3 pa iz projektnih sredstev. Tako so res neodvisni, takrat, ko ga država »biksa«, lahko mirno opozorijo na probleme. Če pa ste plačani s projektov, državo lahko hitro zamika, da bi ...

To se pravi, vi ste večinoma plačani s projektov?

Večinoma in tudi kar precej od države. In je že zamikalo državo, da nam bi dala vedeti, da od nje veliko dobimo in da naj bomo previdni.

To se pravi, ti si bil tudi plačan s projektov in si v primeru Volovja reber delal proti državi.

Jaz takrat nisem delal na projektu, ampak sem bil plačan iz osrednjega proračuna društva, kot temu rečemo.

To pomeni, da se to tudi da?

Težko. Da se, ampak je težko. Moraš imeti kritično maso. Mi smo jo imeli.

Kaj pa misliš glede povezovanja društev? V Koaliciji za Volovjo reber je bilo na koncu vključenih že prek 30 društev. To se mi zdi sila pomembno. Tega povezovanja, kot sva se prej pogovarjala, ugotavljam, da ni veliko in mogoče je to tudi razlog, da niso naravovarstvena društva tako močna.

Mislim, da je ravno obratno. Povezovanja med društvi je malo zato, ker niso dovolj močna, ker ni kritične mase. Povezovanje zahteva veliko energije. Jaz imam veliko stikov z drugimi organizacijami. In naletim vedno znova na pripravljenost, na sodelovanje. Ampak vedno znova naletim tudi na pomanjkanje časa in resursov. Moraš presoditi, koliko lahko dobiš od drugih in koliko lahko oni prispevajo. Ne manjka pripravljenosti, manjka resursov. Na Volovji rebri so se te organizacije povezale, niso pa bile vse enako aktivne. Ene so samo podprle, prispevale svoje ime. Ampak mnoge organizacije so v nekem trenutku nekaj prispevale, nobena pa ni toliko, kot smo mi, ker niso imele možnosti, ker niso imele teh resursov.

Kakšen bi moral biti naravovarstvenik? Kakšne lastnosti bi po tvojem moral imeti?

Naravovarstvo je izjemno široka paleta. Recimo, lahko se ukvarjaš z dokumentacijo, delaš PR za nevladno organizacijo; lahko se ukvarjaš s popisi ptičev za naravovarstvene cilje; lahko delaš načrt upravljanja zavarovanega območja; lahko delaš pritožbo v upravnem postopku; široka paleta. Za vse te naloge ne more biti enak človek.

Ja, ampak kaj misliš o skupnih značilnostih?

Naravovarstvenik je bolj uspešen, če je predan, da dela za idejo. Sem pa velikokrat videl, da so v teh velikih naravovarstvenih organizacijah po Evropi, zaposleni ljudje, ki niso pretirano naravovarstveni po srcu, ampak so tam zgolj v službi. Hodijo v službo in so plačani za svoje delo, so dobri, nekaj časa delajo, potem pa gredo drugam.

Ali je na DOPPS-u morda tudi kakšna taka oseba?

Zelo dvomim. Pri nas so vsi predani. Nas je malo in smo slabo plačani. Naredi pa razliko to, če si predan.

Si lahko močnejši z minimalnimi finančnimi sredstvi? Se ti zdi morda nenavadno, da bi zaradi tega dobil denar?

To je dejstvo. To je tudi pri odvetnikih problem. Če si dober odvetnik, dobro zaslužiš. Če si pa zelo dober, zaslužiš pa zelo veliko. Če se hočeš kosati z npr. Odvetniško pisarno Senica, naravovarstveni sektor nima toliko denarja, da bi to lahko plačeval.

Član vašega društva, ki se je borilo proti vetrnim elektrarnam, je za investitorja izdelal poročilo o vplivih vetrnic na Volovji rebri na ptice. Poročilo je bilo pozitivno za postavitev vetrnih elektrarn. Sledil je svoji strokovnosti in ne pripadnosti društvu. Kakšno je tvoje mnenje o tem?

Izdovalec poročila o vplivih na okolje je seveda zavezan strokovnosti in predpisom. To mora imeti prednost pred interesi društva, katerega član je. S tem se seveda strinjam. Strokovnjak pač ne more napisati poročila z negativnimi zaključki za projekt samo zato, ker društvo, katerega član je, projektu nasprotuje. Lahko pa odkloni sodelovanje pri takem projektu.

Torej, vedno lahko rečeš »ne«?

Lahko. To smo mi že večkrat naredili. Kljub temu da je bilo videti, da prekomernih vplivov na ptice ne bo, pri pisanju poročila o vplivih na okolje nismo želeli sodelovati, ker je bilo očitno, da bo imel projekt škodljive vplive na druge vidike ohranjanja narave. Ključni problem sodelovanja omenjenega člana DOPPS pri pisanju okoljskega poročila za Volovjo reber pa je, da je on svoje delo naredil nestrokovno. To je bil eden ključnih razlogov, da je primer Volovja reber »nasedel«. Okoljsko poročilo, ki ga je napisal, je bilo neustrezno zato, ker predpisov o Naturi 2000 ni poznal. On je bil v bistvu v vlogi okoljskega razsodnika, če poenostavim, ni pa poznal pravil, niti jih ni čisto dobro razumel. Težko je narediti v redu okoljsko poročilo, če tega ne poznaš. Je pa treba povedati, da neustreznega okoljskega poročila ni naredil iz slabih namenov ali koristoljubja. Naredil je, ker je mislil, da zadevo pozna dovolj dobro in je naredil po svojih najboljših močeh. V bistvu je imel smolo, da se je lotil primera ravno v trenutku, ko so pri nas začela veljati strokovno precej zahtevna pravila za posege v območja Natura 2000. Še zdaj, po 10 letih, številni izdelovalci okoljskih poročil temu strokovno niso kos.

Društvo, tudi če nima statusa društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave, bi moralo imeti pravico do vključitve v postopek, saj naravovarstvena društva že sama po sebi delajo v javnem interesu. Kaj meniš o tem?

Načeloma se s tem strinjam. Če naravovarstveno društvo dela za varstvo narave, je to po definiciji v javnem interesu. Ni pa nujno, da če se izdajaš za naravovarstveno društvo, da tudi v resnici delaš za varstvo narave. Taki primeri so. Ne za področje varstva narave, ampak za področje varstva okolja. Tu in tam se najde kako društvo, ki se predstavlja za okoljsko, v resnici pa dela za interese posameznih investorjev. Takšna društva potem delajo zmedo v okoljskem gibanju. Tako da je po svojem prav, da je neka kontrola nad tem, katero društvo res dela v javnem interesu. Nenaravno pa je, da to kontrolo izvaja tisti, ki ga potem nadziraš, se pravi država. Zato bi bilo prav, da bi imeli neko krovno zvezo nevladnih organizacij, ki bi podeljevala te statute.

Hvala za pogovor.

7. Andrej Bibič, v Ljubljani, 20. 4. 2015

Kakšno mnenje imate o društvih, ki delujejo na področju varstva narave? Najbrž jih poznate, prihajate z njimi v stik, glede na to, da delate v tem sektorju. Lahko kakšnega še posebej izpostavite?

Ne, ne bi nikogar izpostavljaj. Društva imajo pri varstvu narave to specifično nalogo, da združujejo državljane, ki imajo velik interes ohranjanja narave. To je čisto legitimna oblika združevanja. Ljudje, ki pridobijo znanje skozi društva, dajo ostalim državljanom več, ker prostovoljno počnejo aktivnosti, od katerih imajo lahko korist tudi drugi. Ti pridobijo večje znanje o tem, kako narava deluje in kakšen pomen ima ohranjanje.

Sedaj smo v letu 2015 in menim, da je drugače, kot je bilo leta 2004, ko je bilo Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije eno izmed redkih društev, ki je imelo status društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave. Ali vam je podeljevanje statusa na področju ohranjanja narave znano?

Statusi so mi znani. Omogoča jih zakon. Postopki se vodijo v državni upravi, upošteva pa jih tudi sodstvo, ne glede na to, da je avtonomna veja, natančno jim je priznana neka pot, da se zavzemajo za interese, ki so širši od tistih samo ozkih interesov članstva.

Imam občutek, da so bila včasih društva na področju ohranjanja narave kot en »nebodigatreba« v postopkih. Se je v današnjem času kaj spremenilo?

Demokracija v drugih državah, npr. v Nemčiji, je potrebovala 100 let, da je prišla do tega nivoja. Pri nas imamo sedaj 25 let tak tip demokracije in to je tudi prehod. Prej so državljani razumeli, da jim država nudi vse, niso videli potrebe, da se sami združujejo in zahtevajo neke pravice zase s tega področja. Seveda, druga stran pa na nek način želi čim manj ovir do svojega cilja. Mislim, da v drugih državah ni nič drugače. Investitor želi čim hitreje priti do svojega namena, društva pa so tu zato, da izražajo interes nekega večjega

števila državljanov izražajo. Administrativni postopek pa je zato, da se ta dva interesa potem nekako srečata in pripeljeta rezultat postopkov do konca.

Narava nima odvetnikov, investitor ga pa ima.

Ja, seveda. Narava ima odvetnike ravno v ljubiteljih narave.

DOPPS je potreboval tri leta, da je pridobil status društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave. Na DOPPS-u menijo, da jih je MOP pri tem oviral. Menite, da to drži ali situacija glede postopkov še ni bila dovolj zrela za hitrejšo podelitev statusa?

DOPPS je po mojem vedenju vlogo za društvo, ki deluje v javnem interesu, oddal leta 2000 ali 2001. In takrat na ministrstvu postopek dejansko ni bil operacionaliziran. Če bi bilo kakšno drugo društvo tisto, ki bi bilo prvo, bi pač pri tistem trajalo dlje. Drugače pa po mojem vedenju ni DOPPS - a prav nihče zavestno zaviral. Šlo je enostavno zato, da postopek ni bil operacionaliziran. Zakonske določbe niso bile operacionalizirane znotraj ministrstva.«

Zdaj je takih društev, ki imajo status društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave 30. Kar lepo število. Ali morda veste, kakšen je načrt države, ali bo širil te možnosti pridobivanja statusa ali ga bo kaj okrnili?

Po mojem vedenju nobena sprememba teh zakonskih trendov ni predvidena, ostalo je pač izvedba. Ko pride vloga, se vidi, ali izpolnjuje pogoje ali ne. Po moje so pravila igre še vedno za vse enaka. Moram reči, da tega aktivno ne spremljam. Ta sektor nima več te vloge.

Ali mislite, da je bilo društvo DOPPS pionir pri tem, da se je pričelo premikati na področju nevladnega sektorja in naravovarstva v Sloveniji in da je bila ohranitev Volovje rebri zmaga naravovarstva?

Mislim, da so se pri tem postopku, ki je sicer trajal dolgo časa, skoraj vsi vpleteni zelo veliko naučili. Da je bil postopek uporaben tako za varstvenike narave kot za same investitorje. Tako da zdaj ti postopki niso praviloma namenjeni le zmagovalcu. So namenjeni temu, da se najde ustrezno rešitev za vse. Tukaj z vidika državne uprave težko rečem, ali je bil zmagovalec ali ne. Je pa bil postopek precej uporaben, saj se je cel kup zadev razčistilo. Danes se taisti postopki sigurno bolj kakovostno peljejo, kot se je takrat peljal ta, in mislim, da imamo v državi kar nekaj investorjev, ki se svojih investicij ne lotevajo več na tak način, kot so se jih takrat.

Torej, mislite, da je bilo to dobro in koristno?

Jaz mislim, da je bil rezultat takega postopka koristen. Če bi zdaj brez takega postopka»prišli v iste zgodbe«, do istega rezultata, bi bilo mogoče še boljše, ampak očitno ni šlo.

Je pa bila tukaj glavni akter nevladna organizacija, ki je naredila veliko prostovoljnega dela. DOPPS ima sicer sredstva za plače, dobljene večinoma preko razpisov, nima pa denarja za pravno pomoč, za odvetnika. Pri tej zgodbi je bilo to zelo pomembno, bil je prostovoljec. Na drugi strani je imel investitor velik proračun tudi za opravičevanje pravnih zadev. Kako vi gledate na to, da bi tudi nevladne organizacije imele možnost pridobiti sredstva, recimo evropska ali državna, da bi lahko branila naravo?

Poglejte. Tukaj ste v kontradikciji. Če so nevladne organizacije, se ne morejo financirati iz vladnih sredstev. BirdLife partnerji, če pogledava po Zahodni Evropi, predstavljajo sredstva iz projektov, ki jih dobijo na odprtih razpisih, vendar le 20 % sredstev, drugače so pa nevladne z lastnim delom prihodkov, tako kot npr. podjetje Telekom ali Elektro, ki imata prav tako lastni del prihodkov. Branijo načine svojih interesov. Če pogledava pri nas, recimo da greva na Supervizorja ali na Ajpes pogledat za DOPPS, sem siguren da več kot 50 % sredstev pridobijo iz lastnih sredstev, če ne celo 70 %. Tako da reči, da niso davkoplačevalci tisti, ki te storitve plačujejo, ni pošteno. Zakaj jih pa znotraj uporabljajo, pa je njihova stvar. Pridobivajo denar skozi izvajanje storitev, tam pa se sami odločajo, kako bodo storitve izvajali. Storitve monitoringa izvajajo in

dobijo plačane. Niso brezplačne. To je njihova osebna zgodba. In mislim, da nevladne organizacije v Sloveniji dobijo še preveč denarnih sredstev direktno iz državnega proračuna.

Kje pa naj dobijo drugače denar za pravne storitve?

Tako kot pridobijo sredstva nevladne organizacije v tujini. Sredstva dobijo od podpornikov. Bom rekel takole - ta proces nam mogoče v državi še manjka, če sem zdaj deloma kritičen, ker tam se potem tudi izkristalizira, kako to društvo vodi svoje finančno poslovanje, kaj plačuje, česa ne plačuje, kaj je volontersko delo, kaj ni volontersko delo itn.

Elektro Primorska je državno podjetje.

Tako je, je državno podjetje.

In njihov odvetnik je bil torej plačan iz davkoplačevalskega denarja.

Se strinjam.

Na DOPPS-u je njihov odvetnik delal prostovoljno, odvetnik investitorja pa je dobil torej plačano iz davkoplačevalskega denarja.

Tukaj, če hočete biti natančni, investitor v tem primeru ne deluje na podlagi davkoplačevalskega denarja, ampak na podlagi denarja, ki ga plačajo porabniki elektrike. To je veliko državljanov, to se strinjam, ampak vseeno so to privatni viri.

V redu. Že prej ste rekli, oz. se strinjate s tem, da so društva zagovorniki narave ...

To je pač namen po Zakonu. Da se državljani lahko združujejo. Društvo je npr. tudi Društvo jeznih varčevalcev Ljubljanske banke. Ti so se pač borili le za lastne koristi. Lahko pa imate društvo, ki presega samo lastne koristi oz. »daje več« in zato pridobijo status v javnem interesu, ker za ostale državljane naredijo nekaj, kar uporabljajo tudi oni.

Recimo, da je še 50 ostalih društev, ki imajo v statutu opredeljeno delovanje na področju ohranjanja narave in nimajo statusa društva, ki deluje v javnem interesu ampak delajo v javnem interesu. Menim namreč, da je že po definiciji varstvo narave javni interes.

Ni nujno, da je vse, kar dela nek član društva, javni interes. Zato je ta postopek.

Kot stranski udeleženec se v postopek lahko vključi le društvo, ki ima status v javnem interesu. Menim, da bi se lahko tudi društva, ki delujejo na področju ohranjanja narave in nimajo statusa, vključila v postopek, kjer naravi grozi uničenje, kot stranski udeleženec. Kaj menite vi?

Tu nisem pravi za ta odgovor. To bi vam povedal strokovnjak pravne stroke. Glede na laično poznavanje pa je sodišče samostojen steber, ločen od vlade. Sodišče ima svoje kriterije. V postopkih, ki jih pelje, se mu ni potrebno naslanjati na zakon.«

Menite, da mora društvo pri svojem vključevanju v te postopke sodelovati tudi z lokalno skupnostjo in da se morajo društva povezovati med seboj, da bi bila močnejša?

Z vidika društva mora biti v vsakem primeru interes, z vidika lokalne skupnosti pa najbrž tudi, če je društvo tako, ki ima neko dodatno znanje in nek problem lahko reši na strokovno primeren način. Drugače bi na primer lahko šlo v lokalni skupnosti uporabili recimo za prenašanje žab. Saj otroci lahko ravno tako lepo polovijo in prenašajo žabe, najbrž pa je zato, da se žabe tam še naprej v redu razmnožujejo, vseeno potrebno neko strokovno znanje, kako to narediti, kako paziti, da se žabe ne poškodujejo, na vsake koliko prazniti vedra itn. Tako da je z vidika lokalne skupnosti pomembno, če je neko društvo na strokovnem nivoju in ima tudi nek interes, da bo pač tista problematika bolj pravilno rešena.

Na primeru Volovje rebri se je izkazalo, da mogoče ni v redu, da je pripravljavec vplivov na okolje oseba, podjetje, ki ga plača investitor, zato ker bo potem lahko naredil PVO v korist investitorja, ki ga je plačal. Ali menite, da bi bilo možno, da bi država pridobila denar od investitorja, sama pa bi imela seznam organizacij, kjer bi ona izbrala eno, ki bi napravila PVO, in ne da investitor to dela in si kupuje »na roko« nekoga, ki bo naredil tako, kot on želi? V primeru Volovje rebri je bil eden od izvajalcev PVO član DOPPS-a.

Tukaj pa bi vam pojasnil dve stvari in drugo stvar bi vam lahko predstavil boljše kolega D. P. Cela ureditev PVO je urejena na načelu »povzročitelj plača«. In povzročitelj je tisti, zaradi katerega je sploh potrebno ugotavljati vpliv na naravo, zato so stroški ugotavljanja vpliva na naravo na investitorju. In zato poteka zadeva tako, kot ste rekli, pač investitor mora zadevo določiti. Presoja vplivov na okolje za Volovjo reber je potekala še preden je država vstopila v Evropsko unijo, zato je bila mnogo manj urejena, kot je danes. Danes je dejansko tako, da investitor pripravlja, potem pa sta vsaj še dva kontrolorja, dva državna organa, ki preverita, ali so vsebine notri res take, kot so potrebne. Včasih je bil še revizor. Torej, ZRSVN ima nalogo pregledati – to je zapisano tudi v zakonodaji v Pravilniku o presoji sprejemljivosti posegov na varovano območje ali so ugotavljane pravilne stvari in ali so ugotovitve pravilne. Če se ne strinja z ugotovitvami, lahko poročilo zavrne oziroma ga zahteva v dopolnitev. Naslednji organ, ki se na to mnenje Zavoda naslanja, pa je Sektor za CPVO, ki te plane presoja. Tako da tisti, ki podatke zagotovi in ki ugotovitve dobi, je investitor. Plus te rešitve je, vsaj načelni, da hkrati ta investitor pripravlja tudi plan. Potem tisto, kar mu sporočijo, lahko tudi v planu že spremeni. Po mojem vedenju, kolega P. bi to bolje vedel, imajo v sosednji Avstriji to narejeno tako, da se načelo »povzročitelj plača« obnese na ta način, da obstaja neka komisija, organ s strani več strokovnjakov v samem javnem organu – v ministrstvu, v deželnem ali zveznem ..., ki najprej ugotovi, katere podatke bo potreboval, da bo lahko ugotovitve sprejel. Potem je investitor dolžan te podatke zagotoviti. Na koncu pa ta organ ugotavlja na podlagi teh podatkov. In tu je mogoče deloma odpravljena ta bojazen, ki jo imate vi, da ima pač tisti, ki je naročnik, hkrati vse pod kontrolo. Ne vem pa, kako naveza deluje nazaj, če organ ugotovi neke vmesne zadeve ali omejitve.

Če naravi grozi uničenje in ni nobenega društva, ki bi se vključilo v postopek kot stranski udeleženec, se sami prebivalci ne morejo vključiti v postopek. Menim, da to ni v redu in bi se morali, saj je to na nek način prav tako javni interes, potrebujejo pa neko organizacijo, ki je tam ni. Kaj lahko naredijo?

V osnovi morajo javni interes ohranjanja narave v postopkih zagotavljati vsi javni uradniki, ki peljejo postopke – Sektor za CPVO v okviru našega ministrstva in specifično za področje varstva narave ZRSVN, ki daje mnenje v vseh posegih.

To se pravi, da se morajo prebivalci povezovati z MOP in ZRSVN.

Oni so že tako in tako dolžni to početi. Na ta način je državljanu zagotovljeno po pravni obliki, ki jo imamo, da je interes ohranjanja narave v vseh postopkih ... Teh postopkov je precej, na nivoju planov je teh postopkov približno 300 na leto, na nivoju posegov v prostor pa približno 3000. Po mojem vedenju tudi ta interes društva, ki deluje v javnem interesu varstva narave, po navadi presega lokalno okolje in naj bi deloval na nivoju ene večje geografske enote.

Če se vrneva na Volovjo reber. ARSO takrat ni upošteval mnenje ZRSVN. To pomeni, da je praktično lahko odločal tako, kot je odločal, skupaj z MOP.

Sami ste ugotovili, da odločitev na koncu ni zdržala. Drugače pa ARSO lahko, če ima tehtne argumente, na koncu odloči drugače od strokovnega mnenja ZRSVN. Strokovna mnenja so zelo različna – lahko so zelo utemeljena, lahko se je nekdo zelo potrudil, lahko pa ga nekdo naredi zelo na hitro.

Mislim, da se je na primeru Volovje rebri ZRSVN zelo potrudil, če je ves postopek trajal 10 let. Kaj menite?

Ja, tam je bilo pač očitno, da je bila zadeva potem odpravljena, zato ker pač ni bila narejena tako, kot zakonodaja zahteva, da je narejena. Drugače ne bi bila odpravljena. Jaz sedaj zelo poenostavljam. Drugače bi pač odločba ARSO na koncu zdržala.

Vi ste naravovarstvenik?

Sem v taki službi, tako da vsekakor sem.

Ampak kot uradnik.

Ja.

Kakšen pa mislite, da mora biti naravovarstvenik – lahko je zaposlen na ZRSVN, lahko dela na MOP-u, lahko je aktivist v nevladni organizaciji ... Kakšne kvalitete naj bi po vašem mnenju moral imeti? Kaj bi mu moralo biti pomembno?

Mislim, da ni isto, če je aktivist v naravovarstveni organizaciji ali pa če je nek državni uradnik ali javni uradnik ..., zato ker pri uradniškem delu mora predvsem poznati stroko in mora znati potem odločati tehtno in na osnovi argumentov. V neki naravovarstveni organizaciji pa si le - ta sama izbere predmet svojega interesa. Na nivoju strokovnega varstva narave in državnega, je zadeva definirana, saj se stroka ukvarja z najbolj ogroženimi vrstami. V neki lokalni skupini pa se nevladna organizacija lahko ukvarja z varstvom plavčka in lahko tudi na lokalni ravni kako poseže v to zgodbo ali v zasebnih iniciativah. Tam so poti drugačne, nevladna organizacija lahko počne veliko aktivnosti. Če se npr. v svoji krajevni skupnosti zavzemam za varstvo ptičev, se grem lahko pogovarjat z lastniki, ne potrebujem tukaj nobene države ali Zavoda, in jih poskusim prepričati, kaj ptiči potrebujejo in da naj čim manj škropijo ter naj nameščajo gnezdnice.

Ali vi kot uradnik mogoče kdaj pridete v neskladje s tem, da nekako bi nekaj zavarovali, pa ne morete, ker vam služba to preprečuje in se ob tem ne počutite prav najboljše?

Ne vem. Možno. Glejte, to pač mora človek vzeti v zakup, ko gre v tako službo. V nasprotnem primeru bi bil lahko aktivist v neki nevladni organizaciji, kjer bi lahko izražal, kar čutim, in se zavzemal za varovanje. Pa če bi bili to plavčki – plavčki, če bi bili golobi – golobi, če bi bili pa kosci – pa kosci. Ampak, hočem reči, na osnovi mojega čutenja.

Pa mogoče vas in vaše kolege kdaj močno obremenjuje, da nekaj ne morete narediti, ker vam državni predpisi to preprečujejo? In da se vas to dotika tudi na čustvenem nivoju?

Rekel bi, da tisto, kar se tukaj najbolj čuti ali pa najbolj ljudi boli, so počasnosti ali pa neučinkovitosti določenih procesov. Nekateri zadeve bi se dalo hitreje narediti, kot se jih. Nekateri procesi so nerazumljivi. Drugače pa je v varstvu narave tako, da ko zelo malo poznaš, imaš tudi cilje take, da se boriš proti temu, da bi npr. kdo kakor koli ubil žival. Več, kot pa veš, kako zadeve delujejo, težje je potem imeti realne cilje ali pa cilje oz. prepričanje blizu realnosti. Tu je nekako namen ohranjati, kako bi vrste kot vrste obstale. To je to, kar smo prepričani, da moramo narediti.

Ali vetrne elektrarne potrebujemo ali ne?

Potrebujemo elektriko, načinov, kako jo dobiti, pa je precej. To je bolj vprašanje za tiste, ki kreirajo energetska politika. Vetrnic je že dosti, to je dejstvo. Dejstvo je tudi, da jih je veliko v mnogih državah subvencioniranih. In da bi bilo brez tega subvencioniranja to pol manj zanimivo početi.

Občina Ilirska Bistrica bi imela kar precej ugodnosti, če bi bile vetrnice postavljene. Npr. razvoj, delovna mesta ..., potem so pa naravovarstveniki, ki so jih imeli za nazadnjaške ljudi to preprečili. Kako vi gledate na to? Seveda domnevam, da ste na strani narave, ampak tukaj naj bi ljudje dejansko izgubili eksistenčne možnosti za boljše življenje?

Te navedbe lahko zelo enostavno preverite, če pogledate, koliko delovnih mest je na eno vetrnico na Danskem. Ali pa, koliko delovnih mest je s proizvodnjo obnovljivih virov energije. Tam so sami povedali, da so bili pomembni drugi dejavniki in ne delovna mesta. Govoriti o delovnih mestih je zelo privlačno za prepričevanje javnosti. Delovna mesta bi bila morda v času gradnje. Drugače pa v tem sektorju ni dosti delovnih mest. Če pogledamo v Sloveniji, je še največ delovnih mest v turizmu.

Na račun vetrnic so želeli obnoviti bunker – kaverno.

Ja, sem slišal. To lahko naredijo tudi brez vetrnic in tržijo prelepo naravo.

Hvala za pogovor.

8. Tomaž Petrovič, v Ratečah, 20. 4. 2015

Kako si se vključil kot odvetnik v postopek za ohranitev Volovje rebri?

Ob splošnem pomanjkanju specializacije med odvetniki na področju ohranjanja narave v tistem času po mojem vedenju ni bilo nobenega odvetnika, ki bi se s tem področjem bolj poglobljeno ukvarjal. Tako razumem, da me je DOPPS oz. takratni direktor Tomaž Jančar povabil k sodelovanju kot študenta podiplomskega študija Varstva naravne dediščine na Biotehniški fakulteti. Razumem, da je bilo vsem vključenim v vodenje Koalicije za Volovjo reber jasno, da bo tukaj potreben interdisciplinarni pristop vključno s pravno podporo.«

In potem si se ti vključil v postopek. S čim si se moral najprej spoprijeti?

Poleg tega, da je bilo potrebno hitro reagirati na postopke v teku, je bilo verjetno potrebno najprej odpraviti določeno nezaupanje med različnimi pristopi. Na eni strani odvetniškim in na drugi pristopom vseh ostalih, predvsem naravoslovnih pogledov na to problematiko.

Kakšno je bilo to nezaupanje?

Jasno je bilo, da gre za veliko zadevo tako s pravnega, naravovarstvenega in na koncu tudi političnega vidika in da brez upoštevanja znanj in izkušenj med sodelujočimi tega nikakor ne bomo zmogli. V bistvu smo se vsi učili. Prvič, sodelovanja, drugič pa vodenja tako široko zastavljenega projekta, pri čemer so se nova in nova vprašanja odpirala tako rekoč dnevno. Vedeti je treba, da so se zavarovana območja Nature 2000 določala praktično vzporedno s tem projektom in da je bil tudi postopek pridobivanja okoljevarstvenega soglasja po ZVO v povezavi z ZON in pa vlogo društev, ki delujejo v javnem interesu na področju ohranjanja okolja, nekaj novega.

Eden od intervjuvancev je povedal, da je bil tvoj prihod zadetek za uspeh pri ohranitvi Volovje rebri pred postavitvijo vetrnih elektrarn. Že prej so vzpostavljali stik z najmanj tremi odvetniki, pa naj od njih ne bi pridobili nobene pravne pomoči, le plačati so morali za odgovore. Kaj torej tebe loči od teh pravnih strokovnjakov?

Po mojih izkušnjah sem prepričan, da bi se večina odvetnikov bala vključiti v postopek tako rekoč proti državi, bodisi iz čisto oportunističnih razlogov, saj imajo na drugi strani mandate z njihove strani, bodisi direktno ali indirektno, tudi Elektro Primorska je na koncu koncev državno podjetje. Ali pa presodijo, da bi to na njihovo odvetniško kariero tudi sicer lahko negativno vplivalo. V nadaljevanju mislim, da bi se bil redkokateri odvetnik pripravljen tako poglobiti v zadevo in projektu nameniti toliko svojega časa in energije, pri čemer je bilo jasno, da je delo praktično pro bono.

Meniš, da ni možno, da bi bilo takšno delo pozitivna odskočna deska v posameznikovi poklicni karieri, saj naravovarstvena vprašanja postanejo vedno bolj pereča in jih je tudi vedno več?

Tega nisem nikoli tako jemal, je pa gotovo, da smo si vsi v teh desetih letih pridobili veliko znanja in izkušenj ter da nam je to vsem koristilo v drugih zadevah, s katerimi se poslovno srečujemo. Zaradi obsežnosti, trajanja in publicitete, ki jo je ta primer imel tako med naravovarstveniki, upravnimi organi in mediji, smo verjetno akterji na tem področju postali nekako prepoznavni.

Ali te je motilo vedenje, koliko sredstev je imelo za pravno svetovanje na razpolago podjetje Elektro Primorska, v DOPPS pa teh sredstev ni bilo na voljo?

Ne, to mi je predstavljalo dodaten izziv.

Za tak uspeh je potrebno poznavanje prava in postopkov, ki pa ga društva največkrat nimajo. DOPPS je imel pri tem srečo. Kako bi lahko tudi druga društva na področju ohranjanja narave, ki prav tako potrebujejo pravno pomoč, dobila slednjo zagotovljeno?

Mislim, da je imel DOPPS srečo pri tem, ker je projekt vodil T. J., ki je razumel celotno širino zadeve in znal vključiti ljudi, da se je zadeva lahko končala tako, kot se je. Ob tem so tudi na DOPPS prepoznali nujno, da se s takšnimi kompleksnimi projekti ukvarja usposobljen (dodatno izobražen) in izkušen strokovnjak, kateremu je zato potrebno zagotoviti predvsem čas ter po potrebi seveda tudi sredstva. S temi sredstvi bi potem vsaj v začetnih fazah lahko pokrili pravno pomoč, ki jo očitno primanjkuje in se zato postopki s formalne plati vodijo pomanjkljivo. Glede na to, da je ta manko v zadnjih letih postal še očitneje prepoznan, je tukaj potrebno omeniti trud in zavzetost Pravno informacijskega centra nevladnih organizacij: projekt s postavljanjem mreže zagovornikov okolja, ki bi deloma ta manko lahko zmanjšal. Pri kompleksnejših projektih pa bo verjetno še vedno potrebno sodelovanje bolj izkušenih odvetnikov.

Za postopke ohranjanja narave bi morala društva na področju ohranjanja narave pridobiti sredstva od države ali EU, saj so drugače v neenakem položaju z investitorji, ki imajo finančna sredstva za vodenje projektov, naročilo dragih študij in pravno zastopanje. Je to možno?

V idealnem svetu bi to bilo možno, če bi država spoznala nujno po zagotavljanju zagovornikov narave, tako z naravoslovnega kot tudi pravnega področja. Torej, v teoriji je vse znano. Po drugi strani bi država s tem opolnomočila in okrepila akterje, ki bi se v postopkih v največji meri pojavljali kot njen nasprotnik, saj je jasno, da poleg investitorjev (še bolj paradoksalno, kadar so ti v državni lasti, kot je to v Sloveniji) te postopke vodi ravno država. Vendar pa država zagotavlja pravno pomoč tudi osumljencem v najhujših kaznivih dejanjih, ki jih sama preganja, pa se to danes nikomur ne zdi sporno oziroma je štet kot civilizacijska pridobitev. Verjamem, da bo v bodoče ta potreba prepoznana tudi tukaj in da bo država razumela, da je to nujno potrebno tudi zaradi njenih interesov. Varstvo narave je brez dvoma tudi oz. zlasti v interesu države in njenih ljudi, ki tukaj živijo, pri čemer mora država vzpostaviti zanesljiv mehanizem, kjer bo za investitorje lahko predvidljivo, kaj je možno zgraditi in kako delovati. Pri čemer ni logično, da sama stoji za večino investicij preko državnih podjetij, katere na to sama presoja v postopkih pred ARSO oz. MOP. Na drugi strani pa bi skrb za naravo in okolje v celoti prepuščala iznajdljivosti in voluntarizmu raznih civilnih iniciativ ali naravovarstvenih in okoljevarstvenih društev. Zagotovo ni ustrezno, da bi financirala namensko ali v celoti posamezne projekte, verjetno bi bilo ustrezneje določena sredstva nameniti ustreznim razpisom.

Rekel si, da je ohranjanje narave javni interes. Ampak nima vsako društvo, ki deluje na področju ohranjanja narave, statusa društva, ki deluje v javnem interesu. To pomeni, da se tudi ne more vključiti v postopke, ko naravi grozi uničenje?

Menim, da ne more biti težava v tem, da je potrebna dodatna registracija npr. pri MOP, pri čemer pogoji za to ne smejo biti nerazumni (npr. zgolj dokazovanje registracije aktivnosti na zadevnem področju in določeno ravnanje). Verjetno Društvo klekljaric ne more sodelovati v postopku presoje vplivov na okolje elektrarne na Spodnji Savi. S tem je namreč povezan eden od osnovnih pravnih principov udeležbe v postopkih in sicer t. i. pravni interes, ki ga sodna praksa zelo strogo določa, deloma zaradi konzervativnega odnosa slovenskega ustavnega sodišča, ki izhaja iz nekaterih njegovih odločb. Pričakovati je, da se bo tudi to stališče zaradi vpliva sodb Evropskega sodišča vsaj deloma spremenilo.

Ali se strinjaš s tem, da stranske koristi, ki jih obljublajo investitorji, ne smejo biti podkupovanja za soglasje k uničenju narave?

Ja, se strinjam. Mislim, da zato ne more biti nobene podlage, še posebej in zlasti, kadar gre za investitorje, ki so tako ali drugače povezani z državo. Tudi sicer menim, da je to zelo sporno. Govoriva o tem, da je podjetje Elektro Primorska obljubilo Občini Ilirska Bistrica za vsak postavljen steber vetrne elektrarne rento, s čimer je potem lokalna oblast prepričevala tako lokalne prebivalce kot druge deležnike v odločanju.

Ali po tvojem mnenju drži trditev, da odločevalci društva in investitorje ne obravnavajo enakopravno oziroma društva jemljejo kot »ne bodi ga treba« oz. oviro pri teku postopka?

To v večini primerov drži, oziroma je še bolj držalo v preteklosti. Danes opažam, da se ta negativna konotacija deloma izgublja. Po mojih izkušnjah so upravni organi, zlasti ARSO in tudi MOP, pri večjih projektih ravnali na način, kot da je njihova naloga nekontrolirana pomoč investitorju in zmanjševanje pomena argumentov varuhov narave ter po možnosti nalaganje slednjim dodatnih bremen v postopku, kot so npr. drage študije ali celo izključevanje iz postopka, kot je bil primer tukaj. Vedeti je namreč potrebno, da smo skupaj z DOPPS potrebovali skoraj štiri leta, da smo preko vseh instanc uspeli društvo sploh pripeljati nazaj v postopek. ARSO pri tem ni upošteval niti navodil, ki jih je dobil iz sodišča oz. MOP. Vmes so postopek peljali naprej brez DOPPS, kar je v končni fazi povzročilo obnovo postopka in omejene možnosti za argumentacijo s strani društva.

Ali udeležba in strokovno angažiranje društev vodi k novim kvaliteta in drugačnemu pristopu tudi pri samih odločevalcih?

Zagotovo mislim, da so ta primer in tudi nekateri drugi (Papir Servis Vevče in Lafarge cement Trbovlje) bistveno spremenili pogled oz. percepcijo postopkov umeščanja v prostor tako za investitorje kakor tudi za upravne organe. Praksa, ki smo jo v te postopke pripeljali preko nekaterih pomembnih odločitev upravnega sodišča, pomenijo temeljni kamen za razvoj varstva narave z vidika pravnih podlag v teh postopkih. Večina utemeljitev, resnici na ljubo, temelji na praksi Evropskega sodišča, ki ima v teh zadevah dolgoletno prakso, ki pa v slovenske postopke prodira precej počasi.

Kaj meniš o tem, da bi moral biti pripravljavec presoje vplivov na okolje za poseg v naravo naključno izbran s seznama pooblaščenih in preverjenih organizacij, ne pa da si ga kupi investitor?

Elegantna rešitev problema, ki je verjetno eden od bolj perečih, bi bila, da bi bil v sedanjem zakonskem okvirju investitor pozvan s strani upravnega organa, da založi znesek plačila za opravo presoje glede na predlagan projekt investicije, upravni organ pa bi na to s seznama pooblaščenih organizacij, tudi mednarodnih, izbral eno po vnaprej določenem ključu. Enak sistem ima oz. bi ga moralo imeti tudi sodišče pri izbiri sodnega izvedenca. Leta 2004 smo to dejansko predlagali MOP, pa tega pač zaradi jasnih interesov, verjetno kapitala, niso sprejeli. Od takrat je šla zadeva v praksi samo še na slabše, saj kolikor vem, MOP dolga leta niti ni potrjeval seznama pooblaščenih organizacij.

Meniš, da so naravovarstvena društva družbeno pomembna?

Vpliv na širšo percepcijo konkretnega problema je prav na primeru angažiranja DOPPS lepo razviden, saj je poleg odločilnega udejstvovanja v samem postopku DOPPS prepoznal pomen korektnega obveščanja javnosti, ki si je sliko o problematiki Volovje rebri najprej ustvarjalo zelo enostransko. V letih spremljanja razvoja projekta je bilo občutiti bistveno spremembo v odnosu tako s strani medijev, kakor tudi javnosti. Po mojem mnenju je k osvetlitvi spornosti projekta največ prispeval prav DOPPS. Menim, da se po »kalvariji« z Volovjo rebrijo tako z vidika investitorjev kot tudi upravnih organov ter podcenjevanja in celo omalovaževanja udeležencev na strani varstva narave, takšnih postopkov nihče več ne bo lotil na tak način. Menim, da se je s tem postavil sorazmerno visok standard ravnotežja navzven pri postopkih presoje vplivov na okolje.

Meniš, da mora društvo pri svojem delovanju oz. vključevanju v postopke sodelovati z lokalnimi deležniki?

Menim, da je sodelovanje in poskus pridobitve lokalne podpore zagotovo strateškega pomena, vendar bolj pri širšem konceptuiranju projekta, medtem ko za sam pravni oz. upravni ter tudi okoljevarstveni vidik navedeno predstavlja drugotni pomen. Pridobitev lokalne podpore pa je v tem smislu lahko tudi odločilna, saj zakon omogoča sodelovanje v postopku tudi lastnikom neposredno prizadetih zemljišč.

Ali bi morali lokalni prebivalci, ki bivajo na območju, ki mu grozi uničenje narave, imeti pravico vključitve v postopek, četudi niso lastniki tamkajšnjih zemljišč?

Mislim, da to drži oz. bi bilo dobrodošlo, saj menim, da zgolj dejstvo lastništva na vplivnem območju ne more biti edina zveličavna kategorija za omogočanje sodelovanja v postopku, ampak bi se krog upravičencev lahko oz. moral nekako smiselno razširiti na prizadeto prebivalstvo.

Meniš, da vetrne elektrarne v Sloveniji potrebujemo kot energetske vir?

Ne, ne potrebujemo jih. Prvenstveno je tako, da jih ne potrebujemo, problematično pa je to, da elektrika, ki jo proizvajajo, nikoli ne more biti konkurenčna na trgu in da je potem umetno spodbujanje takšnih virov s subvencijami v celoti neustrezno in z vidika nacionalne oskrbe nerentabilno. Ni namreč logično, da morajo davkoplačevalci pokrivati razliko in dobiček investitorjem zato, da ti investirajo v obnovljive vire energije.

Postavitev vetrnih elektrarn na Volovji rebri torej ni primerna?

Postavitev na Volovji rebri je neodvisno od tega nemogoča iz čisto drugih razlogov, zaradi katerih je tam končno tudi ni.

Ali misliš, da je Volovja reber sedaj varna pred takšnimi in podobnimi posegi?

Za katero koli lokacijo ne moremo reči, da je varna pred kakršnimi koli posegi. Že jutri se lahko najde investitor, ki bi eventuelno z drugačnim posegom, s tehnologijo ali z omejitvami poskusil zasesti ta prostor.

Vetrna elektrarna na Volovji rebri bi občini Ilirska Bistrica prinesla finančno korist in delovna mesta, sedaj naj bi bili domačini tega oropani. Pa je to res?

Glede delovnih mest je bilo vseskozi jasno, da je to neumnost in da gre za zavajanje tako s strani investitorja kot lokalnih oblasti. Kar pa se tiče finančnih spodbud oziroma nekih nadomestnih vlaganj s strani investitorja pa to verjetno drži, pri čemer je jasno, da to pač ne more biti na račun nezakonitega posega v naravo oziroma odkupnina zanj.

Katere osebnostne značilnosti meniš, da so skupne naravovarstvenikom? Kakšni naj bi bili?

V ogromno ljudi se skrivajo naravovarstveni potenciali, pri čemer so ti lahko zelo različni. Včasih gre za iskreno vero v naravovarstvena načela, drugič pa zgolj za parcialne interese, ki pa spet lahko rezultirajo v zavzemanju za naravovarstvene cilje. Univerzalnega lika tako ne more biti.

Hvala za pogovor.

9. Anton Šekinc, v Ilirski Bistrici, 21. 4. 2015

Če bi bil namesto Elektro Primorska, bi direktorja Zavoda kazensko ovadil na Evropsko sodišče. Mene bi bilo sram, da sem direktor ZRSVN in da si upam podpisati pod tako mnenje. Ste videli njihovo mnenje? Notri so anomalije. Piše, da bodo "imele vetrne elektrarne velik negativni vpliv na jamsko floro in favno, čeprav v bližini ni večjih jamskih objektov.

Je pa na Volovji rebri po mojem vedenju precej bunkerjev.

Bunkerje imamo. To je že degradirano okolje od Italije. Pred drugo svetovno vojno s prihodom Italije je bila to obrambna linija, ki pa jo je Jugoslovanska ljudska armada leta 1973 razminirala, tako da ni več cela. Ko so to vozili ven, jaz se še spomnim, ker je prav ta del naše področje, je bilo videti še izkopen material. Zdaj je že vse zaraščeno in ni več ničesar videti. Narava je prekrila. Problem je, da so nasprotniki vetrnih elektrarn ogromno stvari napisali, ki pa jih na soočenjih niso znali tolmačiti. Jaz še zmeraj trdim, da so določeni člani Društva za proučevanje in opazovanje ptic v društvu zaradi svojih lastnih interesov. V medijih so se pojavljale slike presekanih orlov in v Cankarjevem domu je bilo potem soočenje mnenj. Vprašal sem, kako lahko to prikazujejo in kako lahko eno krilo vetrne elektrarne ptico preseka na pol? Jo lahko ubije, udari ..., to razumem ..., pa ne da jo preseka na pol. Od takrat so izginile slike, ki so jih dajali na internet, in to

pomeni, da so bile umetne. In tudi Natura 2000 je zame nezakonito sprejeta, ker ni bila v javni razpravi, kar pomeni, da je proti demokraciji v Evropski uniji, saj ljudje, niti občine niso imele možnost dajati pripombe.

Ampak Volovja reber ni bila in tudi sedaj ni v območju Nature 2000.

Ne, ni bila. Saj takrat še ni bilo Nature. Potem so to začeli širiti, ampak problem je, da so občine dobile predloge območij v zaprti kuverti in čez en teden je bilo to na vladi sprejeto. Jaz sem zahteval in so me pripustili k vpogledu in tu smo imeli na istih območjih pet vrst varovanja, tako da je bilo pobarvano vse črno. Ampak jaz spet trdim, da so bile vse te študije nestrokovne. Povedal vam bom še z drugega vidika. Mi smo tu ob reki Reki hoteli narediti 6 ha industrijske cone, dali smo delati študije. Izdelovalec študije iz Maribora je vzel za podizvajalca DOPPS. In napisali so, da moramo za teh 5, 6 ha zagotoviti 120 ha površin za te ptice. Jaz pa sem dobil v roke njihovo štetje ptic, in sicer kosca. In to po evropski uredbi ne varuješ. Mi smo preštudirali točno določeno uredbo, kjer piše točno, koliko število ptic mora biti na tem območju. In tam nikoli in nikdar niso dobili toliko ptic, da bi jih lahko varovali. In na koncu mi je ta izdelovalec rekel, da jaz te študije ne bi smel dobiti v roke. Sem mu pa rekel: "Ali boste dobili kazensko ovadbo? Jaz sem naročnik. Kako ste lahko vzeli DOPPS? Ne prijavljajte se na razpis, če niste sposobni sami tega narediti. Kako lahko ponarejate rezultate?" In tako je bilo tudi na Volovji rebri. Npr. Zavod za gozdove je takrat dal pripombe, npr. koridorje za prehod živali, ki jih je izdelovalec upošteval. Takrat sem jaz dobil tudi podatke iz Anglije, da so se določene vrste ptic množično naselile na območju vetrnih elektrarn. To sem povedal tudi DOPPS na soočenju, pa so rekli, da je res, in da ne vedo, kako se je to zgodilo. To pomeni, da ni povsod negativno. Jaz se strinjam, da so vetrne elektrarne z izglednega vidika negativne, z vidika varstva narave in okolja pa so daleč najbolj čista energija. Zelo moderno je zdaj govoriti o tistih nizkih frekvenčnih tonih, da so škodljivi za ljudi.

Ja, menda motijo ljudi.

To so elektromagnetna valovanja, ki nastanejo prav tako od uporabe televizije, telefona in računalnika. In kdo se je tej uporabi odpovedal? To pomeni, da je to danes sistem življenja. Jaz trdim, da je v Sloveniji problem v tem, da se morata cela politika in javnost opredeliti, katero energijo bomo izkoriščali. Energijo hočemo imeti vsi. In to pomeni, kadar rabiš energijo, uničuješ določen del narave. Potrebno pa je postaviti mejo, do kje je tisto dopuščanje. In če je vetrna elektrarna, ki jo uporablja cela Evropa in daje denar ter subvencionira energijo, zakaj tega ne bi izkoristili? To pomeni, da po mnenju DOPPS cela Evropa dela narobe. Ne more se eno društvo, ki se ukvarja z varstvom narave, ukvarjati z ekonomskim vidikom. Takrat je bilo tudi zelo popularno govoriti, da se bo vetrna elektrarna zlomila in bo v tla odteklo 150 l olja.

Ali ste bili zaradi tega zaskrbljeni?

Ne, to je skrbelo naravovarstvenike. Jaz sem jim postavil nasprotno vprašanje in sicer: "Kolikokrat so se oglasili, ker na tem območju dnevno kroži 30 kamionov s 400 litrov nafte?" Ker je večja verjetnost, da se bo en kamion prevrnil, da ne govorimo o traktorju, kot pa vetrnica. Rekli so: "Ja, to je pa drugače." Menim, da ni drugače. Potrebno je pogledati celotne vidike. Če nekaj ocenjuješ kot negativno, moraš primerjati z ostalimi. Tukaj je gozdno področje, so kamioni in traktorji in zame je to najmanj stokrat večja nevarnost, če se prevrne kamion ali pa traktor. Traktor ima 50 l nafte in olje hitro odteče v zemljo, ker je kraški teren in je gosto. Vseskozi me je motilo, ker so dajali tako pavšalne ocene in ne s strokovnega vidika, kjer bi dejansko dokazali, da nekaj je. Govorili so, da bodo vetrne elektrarne škodljive medvedu, risu in volku. Danes vse te živali že prihajajo v naselja. Kako pa bi jim vetrna elektrarna škodila? Jaz se vozim iz Ilirske Bistrice v Šembije, kjer sem doma. Zvečer ob 22ih vsak večer vidim srnjad ali jelenjad, kako se pase ob cesti. Sploh ne dvigne glave. Če se ustavim, ja, če se peljem mimo, pa ne. Recimo, danes se medved nahaja v celi Sloveniji. V študiji, ki je bila takrat aktualna, je bilo določeno osrednje območje medveda in del naše občine je bil določen v Brkinih; v Kozini ga po tisti uredbi sploh ne bi smelo biti. To pomeni, da bi ga morali odseliti. In jaz ocenjujem, da je bil takrat zadaj jedrski lobi in da so plačali društvu.«

Torej, ne mislite, da se bi društvo okoristilo, ampak ...

Saj ni primerjave. Dejstvo pa je, da se je takrat govorilo o tem, da je društvo lobi jedrske elektrarne. Nobenega nasprotovanja ni bilo. In tudi govoriti o vetrnih elektrarnah na degradiranih območjih ..., vetrne se

delajo, kjer piha. Zanimivo je, da je bila v načrtu najprej nad Kopro, potem Golič, zmeraj pa so bile sporne vse lokacije. Jaz pa rečem: "V redu, ena lokacija je sporna, gremo na drugo" A je bilo vse sporno.

Ali ste si lokacijo na Volovji reber zamislili vi ali podjetje Elektro Primorska?

Elektro Primorska. Meritve so bile narejene že prej. Oni so očitno naročili vetrovne študije, potem pa so merili. Občina je takrat, ko sem jaz prišel, peljala prostorske postopke. In prve študije o Naturi, kar se je naknadno vključevalo v Naturo, Volovja reber, so meni govorile kot o pomembnem področju za ptice, o Volovji reber pa sploh niso nič vedeli. Do takrat ni bilo nobene študije, niti naravovarstveniki je niso imeli. In takrat so šele začeli hoditi na Volovjo reber. To je bil problem, da niso vedeli nič. Kar je mene motilo pri naravovarstvenikih je, da se to področje drastično zarašča. Čez 30 let tega, kar oni govorijo, ne bo več. To področje je Jugoslovanska ljudska armada uporabljala za strelišče. Gorelo je vsako leto. 30 % tega področja se je že zaraslo. To pomeni, da bo počasi vse postalo gozd, da ne bo več trave in ptičev in da bo avtomatično prišlo do naravne selekcije. Ko smo se mi s tem ukvarjali, smo pridobivali tudi mnenja strokovnjakov. Bili so proti, povedali pa so svoje mnenje. Recimo, notri je napisano, da bo škodilo divjemu petelinu. Potem pa me je eden od strokovnjakov vprašal: "Od kdaj pa so divji petelini na planu?" To je bilo pa 500 m v drugo stran in tukaj sploh ni rastišč, ker imajo lovci zelo detajlno razdelane stvari.

Ampak lovci so bili tudi proti postavitvi vetrnih elektrarn?

Zavod za gozdove je bil sestavni del te zgodbe. Oni so dali strokovne pogoje. Zavod za gozdove uči gospodarjenja z gozdovi, torej gozdarji učijo društva. Mislim, da so gozdarji zelo veliki naravovarstveniki. Oni so imeli svoj sistem. Ko so evidentirali zanje pomembna področja, npr. mrazišča in brloge od medveda, so se sami vse konkretno zmenili z lastniki, brez naravovarstvenikov.

Ali ste bili vi kdaj član katerega društva?

Ne.

V Koaliciji za Volovjo reber ni bil vključen samo DOPPS, bilo je polno ostalih društev.

Tako bom povedal, lokalna društva oz. tisti, ki so proti vsemu. To niso bila društva ali pa so se prav zato formirala. Jaz smatram te ljudi kot take, ki v svojem življenju vidijo, da bi skozi to uspeli. Ker takrat, ko je bilo govora o vetrnih elektrarnah, so bili proti, ampak ne samo proti temu, bili so proti vsemu. Delajo v Ljubljani, tukaj živijo in želijo, da bi jim dali mir. Jaz pravim, da vsak razvoj terja določeno uničevanje narave.

Vi ste bili za razvoj, za delovna mesta?

Seveda, če nekdo govori, da bodo vetrne elektrarne uničile okolje, je po mojem vprašanje tudi ali planinske kočice uničujejo naravo ali ne. Ampak to uničevanje je za našo družbo sprejemljivo. Vetrne elektrarne bi morale biti primerljive z elektrarno Šoštanj. Kdo naredi več za ljudi, okolje? In problem je tudi naša zakonodaja. Zakon o varstvu narave je namreč strožji kot Zakon o varstvu okolja, ki je nad njim. Ni usklajenih aktov. Zakon o okolju je celota, mi smo se pa ukvarjali z ZON, ne o varstvu okolja. In mene so te pavšalne ocene motile. Ocenjeval sem, da je ZRSVN najprej podpisal sklepe proti, potem pa je nekaj dodajal. Ampak tako nestrokovno, da sem jih jaz kot laik mešal. Kot sem prej povedal, mnenje je bilo, da je velik negativni vpliv na volka, risa in medveda. Pa sem vprašal: "Kakšen? Ali se bodo v steber zaleteli?" Rekli so, da nimajo razdelanih študij. Vprašal sem jih, katere rastline rastejo tam. Odgovor je bil, da nimajo razdelano. In kako potem vedo, da bodo zaradi vetrnih elektrarn uničene? Ker dejstvo je, da rastline rastejo. In pomembno je tudi to, da se to področje ne bi zaraščalo, ker bi morali venomer to čistiti. Vi ste prišli po spodnji cesti. To območje je bilo 40 let nazaj skoraj golo, zdaj pa je 50 % zaraščeno z borovci. To je uničevanje narave. Tam, kjer je bor, živi divji prašič. Naselil se je okrog leta 1900, v času Avstro-Ogrske, ko se je vršilo pogozdovanje. Borov gozd se sedaj hitro širi, ker se manj kosi, živine je manj, vsega je manj. Če vzamemo vsa ta Volovja reber in to, to je krajinsko ime enega predelčka.

Drugače je to Milanja?

Mala Milanja, Velika Milanja, Volovja reber pa je v eni strmini, investicijska cona 20 ha. To se je prej kosilo, ampak je kamnit predel. Kosilo se je ročno in je bilo pomanjkanje vsega. V zadnjih 50-ih letih se to ne kosi več in teren se drastično zarašča. Takrat, ko je bila tu še Jugoslovanska ljudska armada, je to gorelo, zdaj pa se že sama zaseja.

Zakaj pa mislite, da je na koncu takratno Ministrstvo za kmetijstvo in okolje vseeno razveljavilo okoljevarstveno soglasje?

Ja, ne vem. Na ZRSVN in MOP je 30 % naravovarstvenikov. Na MOP-u se ne zavedajo, da so oni uradniki. Pri tem, kar določa Zakon, ti ne moreš upoštevati svojega osebnega mnenja, tam pa so se prepletala osebna mnenja.

Kakšen profil zaposlenih pa bi po vašem mnenju moral biti v teh institucijah?

Morala bi biti jasna stališča na podlagi strokovnosti. Takrat smo imeli 36 % Nature 2000, poprečje v Evropi pa je bilo 14 %. Zakaj ima Avstrija samo 6,7 % ozemlja v Naturi 2000? Menim, da se "zaletavamo", ker se dejansko ministri venomer menjavajo. Stališča niso dodelana in očitno ne vemo, kaj želimo imeti. Jaz vedno primerjam Slovenijo z Italijo in Avstrijo. V Avstriji lahko naredijo v narodnem parku smučišče, pri nas pa ne smeš narediti nič. Oni imajo razdelane stvari: smučišče lahko naredijo, ne morejo pa narediti tovarne ali bloka, lahko je narejen tudi družinski hotel s 50 ležišči. In mi hodimo tja na dopust. Pri nas pa ne bi smeli ničesar. V Avstriji ustanovijo narodni park za ljudi, ki tam živijo, in da pridejo k njim turisti, mi pa delamo park, da bi ljudem onemogočili, da pridejo notri. Jaz trdim, da morajo odločati o tem območju občani, ki tukaj živijo. Ne more priti sem odločat nekdo iz Ljubljane ali iz Maribora.

Ali so bili tukaj ljudje za postavitev vetrnih elektrarn?

75 % ljudi je bilo za.

Ali so to podatki glede na študijo, ki jo je naredilo podjetje Elektro Primorska?

To je javnomnenjska raziskava.

Ali so bili ljudje za postavitev vetrnih elektrarn zaradi pridobitve delovnih mest?

Glejte, pri tem je par delovnih mest. Ampak s tem, ko priteče investicija, priteka tudi denar. Jaz sem Elektru Primorska povedal naše želje: obnoviti in zgraditi cestno infrastrukturo v razdalji 10 km. Danes je ni, lahko pa bi bila zgrajena. Sicer smo relativno dobro pokriti, ker je cestno infrastrukturo gradila italijanska vojska, saj smo mejno področje, zdaj pa jih ne vzdržujemo več. Z ene strani je infrastruktura, z druge strani je zaraščanje. Ali ni to uničevanje narave, če se zarašča?

Menim, da gre narava svojo pot.

Ja, ampak pomeni, da jo uničujemo. Sama sebi gre svojo pot. To pomeni, da moramo to krajino, o kateri vedno govorimo, da mora taka tudi ostati, vzdrževati. Mi smo jo vzdrževali, ko smo jo kosili in pasli živino. Ta področja so hribovita in zelo kamnita.

Ampak Elektro Primorska je zemljo odkupila, torej so zdaj oni lastniki te zemlje.

Že takrat so se pogovarjali z ljudmi, da bi uporabljali to zemljo ter jo vzdrževali, da se ne bi zaraščala. Takoj so se že dogovarjali, da bi brezplačno dali v rabi tistim, ki imajo živino.

Ali mislite, da še vedno razmišljajo o izgradnji vetrne elektrarne na Volovji rebri ali so pozabili na to?

Glejte, jaz gledam malo drugače. Mi smo proti hidroelektrarnam na Muri, Avstrijci imajo celo Muro prirejeno. Avstrijci so proti jedrski elektrarni, imajo pa celo gorsko verigo malih hidroelektrarn. In potem nas Avstrijci učijo, kako ne smemo zaježiti Mure. Nekaj se moramo odločiti: ali bomo imeli vodno energijo, jedrsko elektrarno ali termoelektrarno Šoštanj. Veliko se govori o sončni energiji ..., kaj mislite, da sončna

energija ne uničuje narave? Prav tako. Vsaka nova stvar, vsaka tovarna, vsaka nova cesta jo uničuje. Ko so gradili viadukt Črni Kal, sem vprašal naravovarstvenike, kolikokrat so se na glas oglasili, da so proti gradnji. Ali ni to večja degradacija okolja napram vetrnim elektrarnam? Pa se niso oglasili in mi dali odgovora. Vendar viadukt smo lahko naredili, ker gre v našo korist. Tisto, kar gre v mojo osebno korist, je v redu, tisto, kar pa ne gre, pa ne.

Ste bili v primeru Volovje rebri jezni na naravovarstvenike?

Ne, jaz sem neobremenjen s tem. Vendar vprašajte ta društva, koliko študij so takrat, ko je »padla« vetrna elektrarna na Volovji rebri, naredili po tem. Nobene! Ni več zanimivo. Takrat so hodili gledat, imeli ekskurzije, peljali gori ljudi ...

Po mojem vedenju so takrat prihajali ljudje iz cele Evrope, fotografi, Volovja reber je bila turistična atrakcija.

Ja, ampak jih ni bilo dosti. Večinoma so bili iz Ilirske Bistrice, jaz jim pravim negativci. Ker morate vedeti, da je v vsakem kraju nekaj ljudi proti vsaki stvari. Človek, ki je bil dvajset let vodilni v Lesonitu in je spuščal v vodo odplake ter vodo uničil, potem postane največji naravovarstvenik. Najprej je vse »zasvinjal«, zdaj pa se hodi tja nastavljat, kako je proti Lesonitu, proti isti tovarni.

Ampak gradbeno dovoljenje za vetrne elektrarne je bilo izdano. Elektro Primorska bi jih lahko zgradila. Zakaj pa menite, da jih niso?

Ker so se menjavali direktorji. Zadaj je bila politika, ki se ni jasno opredelila, kaj si želi. V Nemčiji in na Nizozemskem, kjer so vetrne elektrarne, država stoji za tem, ker jih hoče imeti.

Kot mi je znano, se na začetku DOPPS še ni vključil v postopek. Na začetku je bila aktivna lokalna iniciativa Gure.

DOPPS je bil od vsega začetka zraven. Jaz sem javno izpostavil na ARSU na soočenju, da je bil takratni direktor DOPPSa, solastnik tovarne s kemijskimi sredstvi proti zaščiti, torej 20 % solastnik te firme. Je rekel, da je res, ampak da so iz naravnega vidika.

In to vas je motilo?

Da. Da taki ljudje nekaj govorijo, istočasno pa prodajajo zaščitna sredstva.

Ampak prav na začetku je bila aktivna lokalna iniciativa Gure.

Najprej je bil DOPPS zraven, ves čas, potem se je istočasno formirala iniciativa Gure.

V Gurah so bili biologi, botaniki, npr. dr. B. S. je botanik.

Ja, saj so bili, ampak vsi so napadali, češ, kako bomo mi uničevali. Glejte, če meni botanik govori, da se bodo vetrne elektrarne zlomile, in mi kaže slike, da se bo prelomil steber, kar ni res, in da bo steklo 150 l olja in potem to objavijo še novinarji ... Kaj pa če je na tem področju avtobusni promet, tovorni promet, kaj ni to uničevanje? Kajti ti isti ljudje so se vozili tam gori po naravi. Niso hodili peš, tja gori so se odpeljali.

Pripravljaivec PVO, ki ga je Elektro Primorska najelo, je bil tudi ornitolog dr. D. T. Ga poznate?

Ne, nisem ga spoznal. Nisem se ukvarjal s tem. Jaz sem se ukvarjal s tem, kar je dobivala občina.

On je delal za Elektro Primorska in nekaterim se ni zdelo v redu, da nekdo dela presojo, dobi denar od investitorja in potem ...

Saj tudi, če bi okoljsko poročilo delala Občina, bi moral to plačati investitor, ki jo je dolžan plačati. Lahko pa predlagate in bi plačala država.

Mislite, da bi to res lahko plačala država?

Ne, nikjer tega ne plača država. Povsod investitor plača študije.

Ampak potem bi morda država morala imeti seznam organizacij, ki bi jih sama določila, da bi naredili presojo.

Elektro Primorska je bil dolžan to narediti in je naredil. Moje mnenje je, da če je nekdo strokovnjak in dela na svoje ime, se ne bo prodal za 2.000 €. Če se je pa prodal, pa je vprašljiva njegova strokovnost. Kakor sem rekel, izdelovalec študije iz Maribora, ki je napisal, da je potrebno zagotoviti 120 ha površin. Na kakšni podlagi? In potem mi je rekel kot županu, da ne bi smel priti do teh podatkov, jaz sem bil pa naročnik. Pa še napisal je negativno mnenje, ki naj bi bilo narejeno strokovno. Jaz sem pa rekel: "Poglejte, do devetdesetega leta je bilo stalnih 20 koscev in leta 2006 je prišlo na enega. In na kakšni podlagi jaz tega ne bi smel dobiti? To pomeni, da je vprašljiva vaša strokovnost, saj se je toliko znižalo število."

To se pravi, da vam je bila pri celotnem postopku vprašljiva strokovnost?

Dobesedno. Vsi ti, ki se imajo za velike naravovarstvenike, so to delali kot strokovnjaki, ampak kako so interpretirali, kako so to delali strokovno, pomeni, da so ponarejali podatke, da so bili proti. V bistvu sem pričakoval od teh strokovnjakov, tudi od direktorja Zavoda, da bo povedal pozitivne in negativne vidike strokovne plati. On meni govori, da je to področje pomembno za beloglavega jastreba, in mi smo preštudirali evropsko zakonodajo. Natura 2000 ščiti področje, kjer se ptice razmnožujejo in ne kjer preletavajo. In ti ne moreš tega uporabljati kot argument. Beloglavi jastreb se razmnožuje na Cresu. To se ščiti. Druga stvar, evropska zakonodaja za te ptice, ki so ogrožene, jasno določa število parov na tistem področju. Pri nas niso nikjer dosegli tega števila parov.

A na Volovji rebri?

Ja, seveda da ne. Saj en par ni bistven za preživetje, kot so govorili strokovnjaki. Recimo, da tam gnezdi orel, vendar je gnezdil 2 km stran, eno leto tam, drugo leto čisto na drugi strani. Ampak en par ni za preživetje. Tam notri točno piše: pet, deset različnih parov, ki so pomembni za preživetje. Naravovarstveniki na Volovji rebri niso napravili tega, da bi rekli, da tukaj živi 12 parov in jih je potrebno zaščititi, ampak so rekli: "Mi smo prešteli." A na koncu so vsa ta društva, tudi DOPPS, želeli denar, da bi naredili to študijo. Ampak spet od investitorja. Zastonj niso hoteli delati. Veste, na tisto temo, kot ste prej rekli, je naročil Elektro Primorska. Tudi oni so imeli študijo. Jaz pravim, da so samo eno napako naredili, in sicer, da niso DOPPS-u naročili študije. Pa bi bila pozitivna.

Mislim, da ne bi bila.

Lahko so zdaj drugi fantje, jaz govorim za 10 let nazaj.

Greste vi kdaj na Volovjo reber?

Ne. Po mojem k. o. - ju. Mi imamo gor parcele, pa nismo prodali. Jaz živim na vasi. Ni mi potrebno iti na Volovjo reber. Volovje rebri ni. Volovja reber je na tej strmini.

Kaj pa če bi bile postavljene vetrne elektrarne?

Takrat bi šel večkrat pogledati. Jaz sem bil na tem področju kot otrok, ker smo gori kosili. Da bi šel pa gor na sprehod, ne! Jaz delam na kmetiji in bi vetrne elektrarne gledal vsak dan zjutraj.

Se bi vam dopadle? Vas ne bi motile?

Ne. Jaz se iz Šembij vsakodnevno odpeljem v dolino in če me danes vprašate, kje na Brkinih tečeta daljnovoda, jaz ne vem. To je del te krajine. Za vetrne elektrarne na koncu niti ne bi vedel, da stojijo. Jaz sem veliko gori na Milanji, na tistem kalu. V preteklosti smo v lepem vremenu videli spodaj Kvarnerski zaliv. Kmalu pa bo nastal problem, saj se tega ne bo več videlo.

Zaradi zaraščanja?

Ker je najvišji hrib Milanje že zaraščen z borovci. Problem nastane, ko se začne zaraščati in se to potem hitro nadaljuje. Če do devetdesetega leta ne bi bilo Jugoslovanske ljudske armade in če ne bi vsako leto najmanj enkrat gorelo, bi bilo večinoma že vse zaraščeno. Veste, kaj to pomeni? Da se naselita medved in divji prašič. Ni jelenjadi, ni drugih živali.

Ali so vam lokalni ljudje kaj zamerili, da projekt postavitve vetrnih elektrarn ni bil narejen?

Ne, kaj meni zameriti, saj nismo bili investitor.

To že, ampak ker ste se tako trudili za to.

Ne, jaz sem potem tudi šel. To je bila stvar investitorja. Jaz bi peljal drugače. Naša država je naredila napako, ko je dala toliko področij v Naturo 2000. Ker to je strošek, to je breme države. Ti imaš lahko vse zavarovano, ampak moraš imeti sredstva za to. Nemčija, na primer, si tega ne privošči, tudi ne Avstrija, ki je bogata. Meni se zdi, da ima Avstrija samo 8 % območij v Naturo 2000. Ogromno ima zavarovanih območij oz. življenjsko zavarovanih. V Italiji je tako, da če kmetu živino raztrga volk ali medved, ni potrebno pisati nobenih prošenj in ni čakanja. Odgovorni pridejo in plačajo. Ko je bila na obisku takratna francoska ministrica za okolje (naš minister za okolje je bil Janez Podobnik), smo bili na Mašunu in me je vprašala, če sem kaj vesel, da bodo 5 medvedov odpeljali v Francijo. Jaz pa sem ji rekel, da manjka ena ničla. In povedala je, da imajo v celi Franciji 18 medvedov ter se borijo, da bi prišli na 36, zato da bi zadržali populacijo. Mi smo pa v Evropi podpisali, da jih bomo imeli 500. Pri nas si ljudje ne upajo več na sprehod. Tudi na Volovjo reber si kmalu ne bodo več upali iti na sprehod, saj bo velika nevarnost, da srečaš medveda. Ni problem srečati medveda, problem je, če ti prideš med medvedko in mladiče. In to bo problem.«

A tukaj po vaseh?

Ta teden mi je rekel nekdo iz Šembij, ki živi v zaselku z desetimi hišami pod previsno steno, ki spada pod našo krajevno skupnost, da mu je medved razbil šest panjev in to 30 metrov stran od hiše. In to je ta rezultat drastičnega zaraščanja. Mi, kot otroci, nismo vedeli, kaj je medved. Včasih je prišel v bližino vasi kakšen kilometer od Bistrice in to jeseni, ko je bilo sadje. Brkini sploh niso vedeli zanj. Tudi nismo vedeli, kaj so divji prašiči. Zdaj pa je to katastrofa, saj je bila to obdelana krajina. Ljudje ga pogosto srečujejo, v Šembiji ga vidijo skozi okno. Mi smo imeli z medvedom stik, ko smo šli v gozd, saj se za Milanjo prične gozd. Medved se umakne, ko kaj zasliši. Tako da dejansko nismo imeli stika. Včasih je bilo tudi manj škode od divjadi. Ob cesti se prej nikoli ni videlo divjadi. To področje Milanje se je prej kosilo in se s tem vsako leto obnavljalo. Zdaj se tam gori žival ne bo pasla, tudi trave ni več. To je uničeno. Zato prihajajo divje živali v naselja. Včasih je bilo vsako leto pokošeno, po gozdu so bile jase, trava je bila sveža in živalim ni bilo potrebno, da bi prišle dol. Sedaj se več ne kosi, trava postaja ostra in živina je noče več jesi. To se zdaj dogaja na tem področju. In večinoma je okolje že uničeno.

Vas lahko še vprašam, če imate vseeno dobre izkušnje z naravovarstveniki?

Ne.

Kakšni pa mislite, da bi morali biti? Civilna družba ima pravico, da se oglasi.

Ali ima civilna družba od drugje meni pravico narekovati, kako naj živim? Jaz menim, da je prva skupnost, ki o tem odloča. Če je ta skupnost za postavitev vetrnih elektrarn in je to v okviru zakona, potem jo pustite pri miru. To so pa večinoma ljudje, ki hočejo živeti na proračunu ter govorijo, da je treba državi več dati, proračun pa se mora polniti iz gospodarstva. Če ni gospodarstva in če ga ne bomo imeli, ne bo v proračunu denarja. To pomeni, da smo povezani.

Vendar društva veliko naredijo zastoj.

Veste kaj vam bom povedal: nič ne naredijo zastonj! Kje so v službi, da še to izrabljajo. Posebno DOPPS, kjer imajo zaposleni take in take plače. Naj kar povejo, kakšne plače imajo in koliko dobi direktor. Ampak ta projekt plačuje Evropska unija v okviru mehkih projektov in od nekje pač morajo biti financirani.

Oni imajo pomoč tudi v svetovni organizaciji Birdlife.

Saj imajo lahko. Ampak dejstvo je, da takrat, ko so tukaj delovali, niso delovali na strokovnih stališčih. Oni bi morali takrat povedati, kateri ptiči so zaščiteni, in reči: "Evropska direktiva je na tem področju, kjer živi toliko parov, po direktivi je toliko in zato moramo mi to zaščititi." Ne pa, da so rekli meni, da nimajo podatkov. Veste, kako jaz lahko rečem: tam nekaj živi; sem videl; sem slišal; so videli ... To je tisto. Samo DOPPS-u ni uspelo narediti študije in so rekli, da nimajo denarja. Jaz bi spoštoval naravovarstvenike in DOPPS, če bi delali na argumentih ter na podatkih, ki so bili. Ko smo šli mi na skupne sestanke, smo bili pripravljeni, saj smo točno preštudirali evropsko zakonodajo, ptičjo direktivo, vse ..., oni pa niso imeli niti enega argumenta in so napisali: "Velik negativni vpliv na jamsko floro in favno, čeprav v bližini ni večjih jamskih objektov." Kakšna jamska flora in favna? Ti moraš vedeti, da tam, kjer stoji steber, je taka in taka jama in zahtevaš postavitev kilometer stran. To je zame argument.

Imate morda kakšno dobro izkušnjo s kakšnim naravovarstvenikom v Sloveniji, s kakšnim društvom, poznate še kakšno društvo na področju ohranjanja narave?

Z društvom ne, s posamezniki pa, ampak se niso hoteli konfrontirati. Jaz sem marsikakšno stvar zvedel od resnično strokovnih ljudi.

Ali morda od biologov, gozdarjev?

Ja, oni so mi povedali. Ko so nasprotniki postavitve napisali, da bo velik negativen vpliv na rastišče divjega petelina, mi je nek strokovnjak rekel: "Enostavno jih vprašaj, kje leti." Povedal mi je, da divji petelin leti maksimalno do roba in vsi gozdarji imajo rastišča že označena.

Vi ste se očitno zelo poglobili v to in ste postali precej strokovni v tem?

Jaz se poglabim v vsako stvar. Sem pa imel okrog sebe ljudi, katerim sem povedal, kaj želim imeti. Jaz sem lahko sam pariral, pa so mi rekli, da sem nesramen, oster in grob. Jaz sem direktorju Zavoda rekel, če ga ni sram, da se je pod mnenje podpisal kot doktor in mu rekel: "Strokovni organ ste. Vi morate spoštovati zakon." Od takrat, ko je to podpisal, ga več ne cenim. Ko se je tu zaposlil, sem menil, da je drugačen, kot je bil prejšnji direktor. Ko pa je to podpisal, je zame po strokovni plati »fovš«. To bi lahko naredil en ekstremni naravovarstvenik, on pa je predstojnik Zavoda, ki mora delati strokovno. Jaz sem mu rekel: "Vi delajte strokovno, z argumenti pa mi dokažite."

Nevladniki oz. društveniki so pogosto ekstremni.

Ja, ampak ne more biti še Zavod. On ne more imeti ekstremnega stališča. Zame je vetrna elektrarna čista energija. Ena pridobitev, čista energija, razen vizuelnega, še zmeraj trdim, učinka. Najbližje vetrnim elektrarnam bi bila moja vas Šembije, in sicer 1 km in pol.

Vaši vaščani so bili za postavitev vetrnih elektrarn?

Ja. Vsi. Razen treh, od tega sta bila dva v Ljubljani, naravovarstvenika, in so se odločili, da ne bodo prodali. Drugi so takoj prodali. Sploh ni bilo problema. V tem so videli en napredek.

So sedaj, ko vetrne elektrarne niso postavljene, razočarani?

Ne, niso. Človek se ne ukvarja s temi stvarmi, dokler ga direktno kdo ne ovira. Z občino gre lahko vse narobe, dokler njemu nekaj direktno ne povzročiš.

Ali ste se z Gurami dobro razumeli?

Ne, to so vsi, ki so bili proti. To so osebe, ki so že politično proti meni. Nekomu nisem naredil usluge, pa je bilo tako. Saj jih poznam. Smo premajhni, da jih ne bi poznal. Eni imajo prepričanje o čisti naravi in ne vem kaj ... Jaz pa poznam nekoga, ki je zelo dejaven za varstvo narave, njegov oče pa je član Streleškega društva in na tem področju strelja. Tisto pa očitno lahko. Jaz ne maram teh dvoličnosti. Polovica ljudi, ki so bili v Gurah, ima vikend na Sviščakih in so brez greznic, brez vsega. Sredi divjega naselja spuščajo kanalizacijo v podtalnico. In kadar ti osebe poznaš, potem razmišljaš malo drugače.

Hvala za pogovor.

10. Dr. Boštjan Surina, v Kopru, 21. 4. 2015

Kakšen je bil vaš stik z investorjem Elektro Primorska?

Kot lokalnemu botaniku so mi na začetku iz Elektro Primorska pošiljali vabila za križarjenje po Jadranu, vabili so me v Španijo ... Tja so peljali tudi novinarje, saj so ugotovili, da je to medijska vojna in so imeli možnost lobiranja. Jaz sem dobil tudi dve ponudbi za skupno križarjenje po Jadranu na jadrnici, za team building.

Ampak takrat DOPPS še ni bil vključen v celotno zgodbo. Praktično ste bili samo vi. Kako to, da govorite v množini?

Ja, dobro, no ... Jaz sem stal za potezami strokovnega značaja. Ko je prišlo do razgrnitve prostorskega plana, je bilo prvič, da so nam na kakršen koli način onemogočili priti do dokumentov. Župan je izdal odlok, da si lahko fotokopiramo največ 10 strani, več kot 10 strani ni bilo mogoče. Kakšne obravnave, ki so se zgodile, mogoče so se, so bile ob 10-ih zjutraj, ko ljudje delajo in tja ne morejo priti.

Dobila sem tudi informacijo, da je bil za eno društvo prisoten na soočenjih in predstavitvah lahko le en predstavnik.

Ja, in da lahko samo enkrat govori. To so bile grozne stvari. Jaz sem enkrat prišel na obravnavo in najprej samo 5 minut čital vse kršitve zakona, ki so se dogajale. Župan je rekel: "Prav je, lepo, da ste povedali, gremo naprej". Jaz tisti dan nisem mogel povedati nič več, ker sem svoje že povedal. On je vodil tisto sejo s kričanjem in z rjoventjem. To je bil človek, ki je mene zmerjal v etru, potem pa me je povabil na kavo kot prijatelja. Ko so bile pavze na kakšnih radijskih soočenjih, sem mu rekel: "Pa zakaj to govorite, to ni res." Njegov argument pa je bil: "To je čista laž. Pametuješ!" Z njim je bila komunikacija absolutno onemogočena. Takšen je bil njegov nastop, ki je bil dosti časa precej efektiven zaradi njegovega volilnega telesa, ki je tako, kakršna je. Situacija v občini Ilirska Bistrica je specifična, saj je razpolovljena na pivški in bistriški del. Pivški del se je vedno čutil zapostavljenega, saj jih »Bistričani« niso imeli za Primorce. Namreč ko se spustite v Ilirsko Bistrico preko tistih hribov iz Pivke, mi rečemo, da je za Pivko potrebno obleči še eno majico. Oni so se vedno čutili ogrožene, zapostavljene, zdaj pa so imeli kandidata za župana iz Šembij, to je del Pivške kotline tik preden se s Kraškega roba spustite v dolino. In ker so bili zapostavljeni, je bilo treba udariti po drugih. Volilna masa tam ni bila majhna, ostale frakcije so bile pa tako majhne, npr. Liga za Kočanijo – volilno telo petsto ljudi. Na lokalni ravni neke stranke nikoli niso imele nobene vloge. To se pozna. Te razprave so bile na zelo nizkem nivoju. Pa ne da bi bile na strankarskem nivoju kaj boljše, samo mogoče bi bile bolj usmerjene, nekdo bi hodil od zunaj dol itd. Ko je prišlo do tega, da sem jaz lahko izpodbijal presojo vplivov na okolje, je bilo strašno, kaj so si ti ljudje dovolili notri napisati: "Tam gori ni žuželk." Asistent na fakulteti za časa mojega študija se mi nekaj časa ni upal pogledati v oči. On je delal botanične vsebine in je bil dvakrat gor poleti z družino. Jaz sem zabeležil osemsto taksonov, on pa niti sto. To je bilo smešno, na kakšnem nivoju je bilo to.

Kako ste se počutili ob tem, ko ste videli, da sploh nič ne morete narediti?

Nekaj časa smo mislili, da bomo to ustavili na občinski ravni. Iz strokovnega stališča smo šteli, da je to tako iracionalno, in da si ne bomo dovolili takega tipa polemizacije. Ko smo imeli javno razpravo v Cankarjevem domu, je pritekel takratni župan preko kablov proti Marjeti Keršič Svetel, se stezal čez mizo, da bi jo zagrabil in potem so prišli ljudje, da so ga odstranili. To je bilo strašno. Mene je bilo sram vsakega javnega soočenja. Ta župan je človek, ki je predstavljal Ilirsko Bistrico in jaz sem tam doma. In potem, ko smo ugotovili, da na

lokalni ravni to ne bomo mogli ustaviti, smo bili obupani. Vsi so želeli imeti vetrne elektrarne, našli so kolonizatorja, ki je bil idealen, saj je imel vso infrastrukturo in distribucijo. Na Primorskem živi monopol, praktično nobena druga firma ne more priti zraven, ker jim distributor toliko zaračuna ... Potem so se pa pojavili neki ključni ljudje. Ugotovili smo, da se je potrebno organizirati in ustanovili smo okoljevarstveno društvo VEZ. Vanj so bili vključeni različni ljudje, od katerih eni sploh niso menili, da je vetrna elektrarna slaba stvar, ampak da je dobra in da okoljevarstvo in ekologija ni eno in isto. Ta stvar ni zaživela, je bila pa praktično pomembna, ker se je pod to iniciativo, ki je bila nekaj časa neformalna, to je bila iniciativa Gure, razvilo društvo. To pa je čez dve leti zamrlo, ker se je tisto, kar je imelo narediti, izpelo. Potem sem začel iskati odvetnike. Z njimi je bilo pa tako: najprej smo iskali brezplačno odvetniško pomoč na PIC-u, prišli smo tja, se pogovarjali z bolj ali manj nekim študentom prava. Ker sem jaz Zakon o ohranjanju narave ter Zakon o urejanju prostora znal skoraj na pamet, mi tak pravnik ni mogel povedati ničesar novega. Ko smo videli, da tukaj ne bomo dobili željene pomoči, smo šli še do dveh, treh odvetnikov, ki sem jih na začetku plačeval s svojim denarjem in potem sem videl, da tega finančno ne zmorem. Če bi imel, bi dal, ampak jaz nisem imel. Vsebinsko pa je bilo pomembno to, da sta se v tistem času pojavila M. T., prvi minister Vlade RS za energetiko, in T. O., ki je bil zelo pomemben v smislu tehničnega dela naše iniciative, saj je bilo potrebno te stvari spraviti na tehnični nivo. Z M. T. sta se lotila energetskih kalkulacij. Druga stvar, ki je bila tukaj pomembna, pa je, da smo izračunavali kompenzacijske kilovate, ki prihajajo notri v električno omrežje, in pričeli z razbijanjem fam o donosnosti vetrnih elektrarn. Morali pa smo paziti, saj je bilo naše področje le narava. Nismo smeli preveč pretirano posegati tja notri, ker bi se našel kdo, ki bi nas hitro diskreditiral, če pa te nekdo diskreditira, si končal. Tako da je bila podpora M. T. in T. O. zelo pomembna. In potem je ta zadeva prišla na DOPPS. Takrat sem bil sam v upravnem odboru DOPPS-a. To je bil tak varstveni problem par excellence v Sloveniji, ki se do takrat še ni zgodil. In nekoč se je v enem radijskem soočenju na Studiu ob 17-ih oglasil nekdo v eter, ko smo bili tam T. O., bivši minister za okolje, prostor in energijo, M. T. in jaz in se je zahvalil bivšemu ministru, da je on edini, ki je naravovarstvo v Sloveniji tako poenotil. Pred njim to še nikomur ni uspelo, njemu pa je (*smeh*). To je bil tak problem, da je varstvo narave v Sloveniji stopilo skupaj.

V koaliciji je bilo na koncu zbranih 30 društev. Menite, da so naravovarstvena društva družbeno pomembna in da je povezovanje različnih zasebnih neprofitnih volonterskih organizacij pomembno z vidika interdisciplinarnosti in podpore izpostavljenemu društvu?

Ja, seveda. V našem primeru so ta društva imela različno vlogo. Spomnim se peticije, ki jo je revija Mladina izpeljala preko interneta. Za nas je bila zelo pomembna. Nad zbranimi podpisi smo bili zelo navdušeni in takrat je postalo tudi popolnoma jasno, da bomo morali vso zadevo odpeljati v Bruselj, da tukaj to ne gre. Takrat sem bil na tajnem telefonu z gospo z ZRSVN, ki je bila zadolžena za Regijski park Snežnik. Takrat bi bilo potrebno v parlamentu samo še izglasovati Zakon o regijskem parku Snežnik, bivši minister pa je namesto tega odredil postavitev vetrne elektrarne v ta prostor, ustavil projekt, čez noč so izrezali pas trase, gospo pa je odstavil. Midva sva se na skrito dobivala. Informacije, ki sem jih prejel, so bile zelo kvalitetne in dane na način lastne ocene in interpretacije. Spoznali smo, da ta stvar na lokalnem nivoju ne bo šla tako naprej, saj so bili interesi čisto drugi, to si je želela država Slovenija. Do nas je prišla informacija, da si je predsednik Drnovšek to želel, saj je bil v dogovoru s španskim kraljem, Investments pa je velika španska firma, ki naj bi financirala »naše« vetrne elektrarne. To je bil očitno dogovor na deklarativni ravni. Jaz nikoli nisem zvedel, ali je to res ali ne. To je bila splošna informacija. Jasno je bilo, da si veliki funkcionarji to želijo, ampak če si je to želel tudi dr. Drnovšek je bilo konec koncev vseeno. Paleta društev in ljudi, zbranih v Koalicijo za Volovjo reber, je bila različna. Različni so bili tudi vzgibi, ki so jih ti ljudje imeli, in način, kako so se angažirali. Menim, da se v tem kontekstu praktično boljše ne bi moglo zgoditi. Vsak je iz svojega aspekta gledal na to stvar in reagiral na svoj način. Te reakcije so bile zelo čustvene. Tisto, kar je bilo zame najbolj težko narediti je bila emocionalna distanca. Vse, kar si rekel, vse, kar si izrekel, si bil »eko taliban«. Takrat je bila taka terminološka vojna z vojaško terminologijo. Nekaj časa smo zelo pazili, kaj govorimo. Mi nismo npr. govorili »vetrni park«, saj ta beseda nima negativne prispodobe (park), zato smo uporabljali zmeraj »vetrna elektrarna«, saj je vsak stolp svoja vetrna elektrarna, ki funkcionira čisto avtonomno. Druga stran pa je za nas uporabljala termin, da smo »eko talibani«.

Zdaj tudi oni govorijo o vetrni elektrarni in ne o vetrnem parku.

Pozabili so že. Terminologija je rezervirana za čas vojne. Vetrni park je bil termin, s katerim je bilo potrebno stopiti v javnost. Jaz sem bil prvenstveno tu botanik. Ta predel ima tak moment, ki ga doživiš, če greš recimo južno – na Velebit, v Hercegovino ..., po tem diši in to so zadnji prsti, ki se stegnejo še na tak način tja. In ta

prostor ima eno tako posebno moč. To je emocionalno vezano, mogoče tudi zaradi tega, ker sem domačin, čeprav s tega stališča domačini ne gledajo na »svojo« naravo. Jaz sem bil tam pogosto z nonom, ko sva popoldne hodila na sprehod. In to je bil zame ta aspekt, ta emocionalni moment. Z znanstvenostrokovnega stališča pa štejem, da je to zelo pomembno naravna dediščina, ki je tudi kulturna dediščina, saj je brez človeka ne bi bilo. Vsi ti travniki, ki so pod gozdno mejo, so del kulturne dediščine. Človek jo ustvarja in jo vzdržuje. Na teh travnikih se je nekoč dogajala košnja in paša, tu so se pele koščeve pesmi, tu so se kose klepale z orodjem, ki ga zdaj več ne poznamo in je pomemben del kulturne dediščine. Z naravoslovnega vidika pa so ti travniki pomembni, saj so to zadnji ostanki ene take posrečene mešanice visokih kraških suhih travnikov, kjer se da najti nekaj iz Alp, nekaj iz Jadrana, nekaj iz Ilirije, nekaj iz Mediterana itn. Niso to ravno pretirano bogati travniki, je pa bogata mešanica. In to mešanico je potrebno prepoznati in to je pomembna stvar. Gre pa tukaj za velike kultivirane površine te mešanice, ker ti habitati še vedno niso tako fragmentirani. In iz botaničnega stališča je to stvar treba braniti, kot bi bilo treba braniti to na Snežniku, Nanosu, če bi do tega prišlo, in enako v Trnovskem gozdu. To so ti aspekti. Mene so najprej takrat kontaktirali kar tako s firme Aquarius.«

Ampak vi ste bili ustanovitelj iniciative Gure.

To je bilo po tem. Najprej so mene čisto kot posameznika, kot mladega raziskovalca na SAZU-ju poklicali s te firme in rekli: "Veš, mi delamo eno študijo neke presoje vplivov na okolje. Bi želel ti poiskati kakšne podatke o pticah ali rastlinah, saj veš, ne preveč, eno ali pa dve strani, kaj takšnega." Ponudili so mi nek denar, ranga takrat 3 do 4000 DEM za dve strani, ker ni smelo biti preveč in brez argumentov. To je bila podkupnina in nekdo iz firme se je sicer želel narediti objektivnega, se je postavil in rekel: »Saj jaz vem, da si ti mogoče na drugi strani, ampak mi bi vseeno želeli to imeti. Ti si tam in imaš sigurno kakšne podatke, tudi poznaš ta kraj itn. Jaz sem rekel a priori NE. Sam sem na drugi strani, če pa bi želel napisati kakšne argumente, tega ne bi mogel napraviti na samo dveh straneh. In sem rekel: "Če bom jaz nekaj napisal, bodo ti argumenti proti, ne pa za." Saj veste, kako gre ta izbira teh izvajalcev. Financer sam izbira izvajalca.

Mislite, da je to v redu?

Seveda ni. Izvajalec bo vedno tisti, ki bo popustil financerju. Oni so na trgu in živijo od tega. Mi smo si lahko privoščili biti plemeniti, ali kaj takšnega, ampak po drugi strani, saj nismo bogovi, saj ne moremo mi odločati. To je smešno. In takrat je bila situacija kritična. Mi smo slutili argumente, nismo pa jih imeli v rokah. Takrat si zagovarjal situacijo, kot da bi lahko rekel: skodelica je na pol polna ali pa na pol prazna. Ampak ko ti prideš v tak moment, se boš postavil na stran šibkega, nekoga, ki se ne more braniti, in to je definitivno narava. Mi ne bomo barantali s tem. To je bilo naše stališče a priori. Smo pa skušali te podatke pridobiti. Ampak kaj je bil problem. Jaz sem pisal en uvodnik o tem za *Acrocephalus*. Notri sem napisal vse, kar sem tisti moment mislil. Mislil sem pa to, da je problem, da so bile naše znanstvene raziskave stihijske in da tu ni bilo nekega koncepta. Da bi rekli: »Zdaj bomo pa npr. raziskovali favno ptic na kraških travnikih. Določili bomo metodologijo, delali bomo take in takšne cenzuse, po tej in tej metodi in vse stvari bodo primerljive. In na koncu bomo lahko rekli: "Aha, travnik na Ljubljanskem barju je takega in takega tipa, tak habitatni tip premore tako favno in je pomembno v tem in tem, ampak tak travnik je pa tak in tak in tak, premore to in je pomemben zaradi tega in tega." Mi tega nismo imeli in to so bile ključne stvari, ki bi jih mi morali imeti v rokah. Ne samo zato, da bi zagovarjali to vrednost, ampak tudi tisto, kar smo potem hoteli - predlagati in skupaj poiskati neko lokacijo, ki bi bila primerna za postavitev vetrne elektrarne. Tu smo bili šibki. Mi nismo imeli teh primerjav. In takrat sem jaz pisal in opozarjal na to, da smo bili vsi pod vplivom ciljnih raziskav. To so načeloma raziskave, kjer podatke dobiš hitro, to so kvalitetni podatki na kratek rok, služijo samo določenemu namenu, za primerjavo pa so neuporabni. Menim, da je to problem kompletnega varstva narave v Sloveniji in ni bil samo problem vetrne elektrarne na Volovji rebri, favni ptic, flori pri vseh skupinah organizmov. Tudi varstvo narave takrat, pa še zdaj mislim, da ni tako organizirano. Služba za varstvo narave se zelo trudi, jaz jih zelo cenim, saj vidim, da dobro delajo in se trudijo, sistem pa je tak, da imajo zelo omejene resurse in malo manevrskega prostora. In to je bil tisti izvorni problem, ki smo ga imeli mi. To je bil izvorni problem ne samo Volovje rebri, ampak kjer koli bi se pojavile te težnje. Ko smo prvič slišali, da bo zadeva prišla na dnevni red seje občinskega sveta, sem dobesedno klical vsakega občinskega svetnika in mu rekel: "Za božjo voljo, dajte se najprej malo pozanimati in preštudirajte o tem." Pripravil sem fascikle, kjer sem zbral relevantne informacije. Z njimi sem se poskušal dobiti in jim dati fascikel: »Glejte, to so strašno pomembne stvari. Ko boste to prečitali in če se vam bo še vedno zdelo v redu, potem jaz nimam kaj ...« Odgovori so bili absurdni: "Mene zanima vinogradništvo, mene to ne zanima ..."; "Mene zanima

ovčereja, mene to ne zanima...", pa sem rekel: "Roko boste dvigovali, kako vas ne zanima, o tem odločate!" Potem smo mislili, da bomo to stvar ustavili, ker bi moral biti prostorski plan Občine usklajen z državnim. Druga stvar pa je bila, da takrat, če se prav spomnim, gradbeno dovoljenje nisi mogel pridobiti, preden je bil sprejet prostorski plan. Ampak tukaj pa nas je Kopač presegel, ker je sprejel en zakon, ne da bi za to vedel niti njegov sekretar. Zakon je izšel v Uradnem listu, v njem pa je pisalo, da se stvari lahko vodijo paralelno, kar nam je praktično še skrajšalo manevrski prostor in praktično je Občina lahko naredila v eni malhi vse.

V enem večeru?

Ja, na eni seji. Še ena stvar se je med tem časom zgodila. Minister je napisal Zakon, ki je bil objavljen v Uradnem listu za projekte energetske infrastrukture, ki se tičejo prostorskega plana države z izjemo vetrnih elektrarn inštalacijske moči več kot 10 megavatov itn. To je pa stvar Občine. Še tukaj nas je presegal s to stvarjo.

Za tak uspeh, kot je ohranitev Volovje rebri, je potrebno poznavanje prava in postopkov, ki pa ga društva največkrat nimajo. Vi ste imeli enega odvetnika?

»Ja, vendar to še ni vse. Jaz sem nekaj časa plačeval brezpredmetne usluge, saj sem poznal oba zakona bolje od odvetnikov. Ne samo tistih, ki smo jih dobili preko brezplačne pravne pomoči, ampak tudi od dveh, treh, h katerim smo šli kasneje. S tistimi odvetniki pa je bilo tako, da si ti prišel tja, si prišel ven, plačal kvoto, ki jo je bilo potrebno plačati in ugotovil, da ne boš šel nikdar več tja. Preko gospe z Ministrstva smo prišli tudi do nekega odvetnika, ki je študiral okoljsko pravo nekje v Ameriki, je pa čisto odkrito povedal, da si on želi lastne kariere, to pa je taka stvar, ki je zelo "škatljiva" in lahko njegova kariera propade ali se morda zaradi tega lansira kot meteor ...V vsakem primeru pa je bila zanj preveč "riskantna". In na prvem pogovoru je rekel, da se on tega ne bi šel, ker je preveč kritično. Od njega smo si precej obetali. Potem je te pravne zadeve nekaj časa peljal naprej Tomaž Jančar, ki pa je hitro ugotovil, da je ta zadeva popolnoma pravne narave in da tukaj ne bo šlo na strokovne argumente, ampak čisto na upravni postopek. Najprej je bilo potrebno začeti reševati na samem postopkovnem nivoju, kjer je bila masa teh kršitev. Po prejšnji interpretaciji ZON in Zakona o urejanju prostora, je v primeru, če je bil eden od korakov kršen, padel cel postopek. Kasneje, z novim zakonom, ki je bil celo malo bolj strog od tega prvega, so te stvari mirno spregledali: "Ampak saj to ni pomembno ...", če nam onemogočate priti na javno obravnavo: »ampak saj to ni pomembno...«. Mi smo se cel čas sklicevali na te stvari, a jim nič ni bilo važno. Interesi države so bili strašni. Ko smo ugotovili, da na lokalni ravni tega ne bomo zmogli preprečiti in da je potrebno to peljati na višji nivo, smo začeli o tem, kaj narediti, razpravljati na DOPPS-u. T. J. je prevzel iniciativo oz. je ugotovil, da brez pravne pomoči ne bo šlo in v tistem momentu je dobil odvetnika T. P., ki ga je spoznal na študiju varstva narave. In to se je izkazalo za zadetek. Prvič, rabili smo nujno nekoga, ki te stvari zelo trezno presoja in ki se zna emocionalno distancirati, čeprav verjamem, da na koncu tudi emocionalne distance tukaj niso bile možne, ker ko se ti deset let pečaš s tako stvarjo, pustiš del sebe v tem in to nujno postane osebno. In jaz ne vidim nič narobe, da to postane osebno. Ker če ne bi bilo osebno, bi bilo narobe. Samo v tistem momentu je bila to ključna zadeva. Ob tem, da so se tam pojavili naši aktivisti, ki niso hoteli prodati tiste zemlje, ki so delali težave investitorjem, razlaščenju zemlje itn; so bile tudi kakšne majhne zvezdice, ki so se za nas izkazale v redu, zapletel se je postopek, malo se je ustavilo, šlo je malo naprej in malo nazaj, malo naprej in malo nazaj.

P. R. je bil tudi ključna oseba. Če on ne bi takrat svoje ime zastavil za to, da je bil lahko stranka v postopku, bi bilo to lahko kritično?

Prav njega sem mislil. Te stvari se nam takrat niso zdele tako pomembne, kot jih vidim sedaj. Potem smo začeli pospešeno delati na pridobivanju podatkov. Ugotovili smo, kaj je ozko grlo in v kratkem času pridobili veliko množino kvalitetnih podatkov. Pod kvalitetne podatke štejem tiste, ki jih lahko uporabiš tudi za znanstvene, ne le za strokovne zadeve. Pomeni, da so bili cenzusi delani enotno, da je bilo število opazovanj izenačeno, da si lahko primerjal lokacije med lokacijami. In tukaj je DOPPS napravil velik napor. Mislim, da se je leto, dva, tri delalo samo za to stvar. Konec koncev je bil DOPPS na preizkušnji. Tukaj se je kazala kredibilnost društva. Če bi ta stvar padla, se bi DOPPS zrušil, bi izgubil kredibilnost. In v slovenskem prostoru je to strašno pomembno. Ne bi bil več paradni konj varstva narave v Sloveniji, sedaj je še zmeraj. In ljudje so to razumeli in se angažirali na različne načine, vsak na svoj pomemben način, in začelo se je s tem sistematičnim pridobivanjem podatkov. Organizirale so se okrogle mize, javne razprave, radijska in televizijska soočenja, mi smo se učili na en tak krut način. Meni se je zdel fantastičen bivši minister. Imeli

smo eno radijsko soočenje in v studiu so bili prisotni župan, investitor in minister – inteligentni ljudje, da se razumemo. In investitor se je namenoma "režal" in gledal, kaj boš ti naredil. Novinarica je bila N. Z. in opozoril sem jo, da ne bi bilo pošteno, da ministra naslavlja kakor »magister«, nas pa ne, saj smo bili vsi doktorji znanosti. Pa saj se ne gre za hvalisanje, ampak to ima hud efekt na ljudi.

In vas je naslovlila kot doktorje znanosti?

Različno. Tudi novinarji so bili pod pritiskom. Druga stvar, na katero sem jo opozoril ... meni je bilo neprijetno novinki govoriti, kaj naj počneja, ampak iz naših izkušenj je bilo to tako evidentno ..., da naj ljudem, ki so tam v studiu, posveča vsaj približno enake minute, ker od ene ure je minister ponavadi govoril 45 minut. In minister se je obnašal na način, da je govoril, govoril, govoril, vlekel, vlekel, vlekel, jemal čas, da smo bili vsi nestrpni, in ko je končno postavila novinarica meni vprašanje, je minister zopet rekel: "Če mi dovolite, bom kar jaz odgovoril na vprašanje." In takrat sem rekel: "Ne, ne boste vi odgovarjali na vprašanje. Vprašanje je bilo postavljeno meni in jaz bom odgovarjal na vprašanje." In to se je zgodilo tudi na televiziji, kjer je prihitel v studio – ni se snemalo v živo, snemalo se je zjutraj – in rekel: "Jaz bi prosil, če sem lahko prvi na vrsti, ker moram čez 10 minut iti" in notri je bil potem eno uro ter porabil praktično ves medijski čas. To je naredil namenoma. Mi v takih stvareh nismo bili poučeni. Po eni strani še zmeraj nismo želeli delovati na tak način. To je bilo zame ponižujoče. Jaz sem se v tem momentu vključeval notri kot DOPPS-ovec na strokovni ravni, lobiral sem še vedno na lokalni ravni, čeprav to je bilo lobiranje takega tipa, da sem vedno isti dan, ko so dobili občinski svetniki gradivo, imel gradivo na mizi tudi jaz in sem podčrtal parim svetnikom, o čem naj razpravljajo, nato sem poslal gradivo nazaj. Imeli smo tudi en sestanek, ki je bil malo klavrn, a se mi je zdel pomemben. Organizirala ga je M. K. S. Sestanek je bil z Mountain Wilderness. Imeli smo ga inkognito na Erjavčevi koči na Vršču. Čakali smo Reinholda Messnerja. On je bil takrat zelo pomembna oseba. Bil je predstavnik evropske frakcije v Evropskem parlamentu, mi pa smo morali ukrepati na evropski ravni. Bili smo M. G., T. J., V. G. in jaz.

Je bil Reinhold Messner tudi proti vetrnim elektrarnam?

Tudi proti vetrnim elektrarnam, proti žičniškim napravam ... Ne vem, kakšne vzgibe je imel. On je bil močna figura. No, takrat tja ni prišel. Prišel pa je nekdo drug in imeli smo podporo Mountain Wildernessa. In v okviru Mountain Wildernessa smo tudi organizirali dva pohoda na Volovjo reber. M. K. S. je na tak neinvaziven način znala vplivati na vso zadevo. Njeno delovanje se mi zdi ena taka posrečena mešanica zdrave pameti in čustvenega pristopa k stvari. Bila je opora, cel čas je bila tam in znala je povezovati stvari.

Kaj za vas pomeni biti naravovarstvenik? Katere kvalitete, osebne značilnosti mora imeti?

Dober naravovarstvenik mora imeti en tak posrečen nabor elementov. Mora razumeti, da imajo v tem prostoru različni ljudje različne interese. In da on zastopa en interes. In da se zna emocionalno distancirati. Jaz v tem smislu nisem dober naravovarstvenik.

Kako ste se počutili ob tem, ko je eden izmed Gurcev zaradi obljub po dobičku prešel na stran Elektro Primorske?

Zelo je bilo neprijetno v smislu zunanjega videza, vendar ta človek po srcu nikoli ni bil Gurc. Vključil se je v skupino zaradi medijske pozornosti, ki mu je bila namenjena in za katero je bilo ob vseh pripetljajih veliko možnosti. Svoj polet med zvezde je videl skozi fotografiranje in bil pri tem zelo nesamozavesten. Aktivizem mu je prišel prav, da se je lahko izkazoval »na drugih žuljih«. Na primer prosil me je, če mu lahko napravim nekaj fotografij ptic, ki jih je potem promoviral, kot da je on avtor. Po poklicu je bil natakar in ko so mu ponudili vodenje gostilne v bunkerju, v taverni, je bil kar naenkrat velik ljubitelj vetrne elektrarne. Od takrat nimam več stika z njim.

Hvala za pogovor.